



Linda Olsson
Sonáta pro Miriam

Linda Olsson
Sonáta
pro Miriam

VYŠEHRAD

Sonat till Miriam

Copyright © Linda Olsson, 2015

Published by arrangement with Partners
in Stories Stockholm AB, Sweden

Translation © Jana Chmura Svatošová, 2016

ISBN 978-80-7429-674-1

Maxovi, Felixovi a Andréovi

„Člověk ale musí najít slova,
neboť beze slov neexistuje téměř nic...“

*Szymon Laks, z předmluvy
k „Hudbě z jiného světa“*

I

Lekce ticha

Když motýl
někdy příliš prudce
složil křídla
ozvalo se: ticho, prosím!

Jakmile pírko
vyplašeného ptáka
zavadilo o paprsek světla
ozvalo se: ticho, prosím!

Tak se naučil
nehlučně pohybovat
slon po bubnu
člověk po zemi

Němě se stromy
vzpínaly nad poli
stejně jako vstávají
vlasy na hlavě hrůzou

Tymoteusz Karpowicz

L ● ● ● **Ted' jsem tedy zde**, v Krakově, ve městě, kde můj život započal. Stojím na malém balkonu, dívám se na Vislu a chystám se vydat na ranní procházku.

Je jaro, den je vlahý a slunečný, prodchnutý měkkým světlem starého světa. Je to laskavé světlo, nebo prostě jen napomáhá tím, že moje vlastní vzpomínky i vzpomínky města zahaluje závojem. Nedohlédnu daleko – řeka i krajina za ní se ztrácejí v lehkém oparu. Za příznivého počasí, ve dnech jako je ten dnešní, se obvykle procházím v parku Planty a na chvíli tam usednu na lavičku. Ráno bývám v parku většinou sám, pozoruji lidi, kteří spěchají do práce, a na ulici zaplněné tramvaje. Odpoledne bývá na lavičkách plno: staří muži, sedící opření o své hole, studenti se svými knihami, líbající se páry, maminky s kočárky, lidé venčící psy. Nejsou tu však žádní běžci, žádní skejtaři. Park i lidi v něm obklopuje pokojná, důstojná atmosféra.

Jsem nyní tady, ve městě, kde jsem se narodil. V Krakově. A cítím v duši smír. Myslím, že to chápeš, Cecílie. Také jsi našla místo, kde jsi došla smíru, nemám pravdu? Tady jsem obklopen životem. Zvuky. A už si nepřipadám stranou. Přestože tu mám pouze pár přátel, zažívám tu silný pocit sounáležitosti. Ano, pocit pokoje.

Po všech letech jsem se konečně rozhodl, že oddělím práci od domova, a nad obchodem s hudebníky na Starém městě jsem si najal studio. Dělí se o ně se skupinou mladších hudebníků, ale mají vlastní prostory a dobře se shodneme. Líbí se mi pomyšlení, že jsou v blízkosti mladí lidé. Je zajímavé, že hudební tvorba je v současnosti tak tichý proces. Z jejich místností se neozve ani hlásek, vyjma pátků, kdy se za nimi zastavují přátelé a trochu popijí, než se pak večer společně vydají ven. Hudba je uvězněna v našich počítačích, v našich studiích a hlavách.

Možná tu jsem dnes příliš brzo – park je ještě tišší než obvykle. Moc dobře nespím, a když se vzbudím – a občas to bývá velmi brzy – okamžitě vstanu. V současnosti nenosím náramkové hodinky – žádný určitý čas dodržovat nemusím. Snažím se sžít s vlastním tělem a nechávám je, aby udávalo tempo. Když míjím kostel, ke svému překvapení zjistím, že je teprve krátce po sedmé. Světlo je jiné, než jsem čekal, a tak se procházím o trochu déle než obvykle, na jih po východní straně, a teprve pak usednu na lavičku a čekám, až se slunce vyhoupne nad koruny stromů. Pozoruji paprsky, jak se prodírají rašícími lístky a na zemi malují mihotavý vzor. Pohled mi padne na štěrku u mých nohou. V tomto městě příliš odpadků není. Možná není natolik blahobytné, aby si mohlo dovolit tolik toho vyhazovat. Avšak tady na zemi zrovna u špiček mých bot leží sponka. Sehnu se a ten drobný předmět zvednu. Držím ho v dlani a sevřu jej prsty.

A vzpomenu si na jinou sponku.

Vzpomínky se na mě pojednou jen valí a zápasí o mou pozornost. Kupodivu si vzpomínám jen na odraz té události. Ne na tu původní, ale vzpomínku na ni rok poté, co k ní došlo. Snad tento jakoby zřasený proces umožňuje jakési pochopení nepochopitelného. Nevím. Mám ale hlavu plnou vlastních tehdejších myšlenek, které uvedla do chodu zcela jiná sponka. A také zvuku dceřina hlasu. Hlasu naší dcery.

Vzpomínám si i na ticho. Selektivní ticho předtím a naprosté ticho, které se rozhostilo potom. Ticho mě obestíralo už na samém počátku a žil jsem s ním tak dlouho, až se stalo mou součástí. Neexistovaly žádné odpovědi a tedy ani prostor pro otázky. Když na to teď pomyslím, připadá mi neskutečně hrozné, že jsem se s tím tak samozřejmě smířil. Že jsem téměř šedesát let žil v tak ohlušujícím tichu a že jsem si ho pozvolna osvojil.

Zvuky nejsou vždy opakem ticha. Zvuky se mohou vznášet nad propastí ticha a maskovat je. Možná tomu tak bylo i s mou hudbou. Tvořil jsem ji, abych zakryl ticho.

Kdy jsem to vlastně začal naslouchat zvukům? Kdy jsem začal slyšet unikající hlasy, jejichž absence tvořila jádro mého bytí, jako slepá skvrna v mém oku?

Kdybych vyzdvihl jeden specifický tón z hudby, kterou se právě snažím skládat, mohl by patřit kamkoliv. Avšak tam, kde se nachází, kam jsem ho umístil, následuje to, co předcházelo, a vede k tomu, co teprve přijde. Bez něj by celek nepůsobil tak, jak působí. Jako skladatel musím mít povědomí o každém specifickém tónu, abych dokázal stvořit celek. Stejně jako barvy na malířově paletě jsou tóny naprosto svébytné, když jsou ale umístěny do určitého díla, jejich specifičnost splyne s celkem. Musejí se vybrat pro to, jaké jsou – červené, žluté, modré – avšak s vědomím jejich kombinačního potenciálu. Je nezbytné znát jednotlivé součásti, aby se dosáhlo celistvosti. Platí to o hudbě, o výtvarném umění a řekl bych, že i o samotném životě. Když nasloucháte hotové skladbě nebo když žijete svůj život, spojí se jednotlivé součásti a stvoří celek, který se příliš snadno považuje za samozřejmost. Avšak teprve tehdy, když vezmete v potaz jednotlivé součásti, můžete tomu zázraku porozumět. Trvalo mi téměř celý život, než jsem začal hledat zvuky, tóny, které udávají hudbu mého života. A vyžadovalo to oběť, která byla tak nesmírná, že smetla stranou vše, co dávalo mému životu smysl. V nastalém naprostém tichu jsem však

nakonec uslyšel první samostatný tón, a pak pomalu následovaly ostatní.

Specifickým tónem, který se stal počátkem té hudby, byl den, kdy jsem se rozhodl projít se po Aucklandu, tehdy jsem to však ještě nechápal. Když jsem na parkovišti pod muzeem zaparkoval kolo a chvíli tam postál, abych se potěšil jasným únorovým sluncem, které zaplavovalo zemi beze stínů, neměl jsem tušení, jak strašlivý význam ten den nabude.

Ne, bylo to trochu jinak. Chci být přesný. To celé bylo uvedeno do chodu ještě dříve téhož rána. Začalo to hlasem mé dcery.

Vzpomínky jsou nespolehlivé. Nosím v sobě vzpomínky, které jsou nyní tak opotřebované, že naprosto nedokážu určit, zda jsou skutečné. Jsem přesvědčený, že se utvářely způsobem, jakým jsem s nimi nakládal. Posedlým zaobíráním se některými z nich. Navíc se k nim přidávají vzpomínky, které pro mě zachovali jiní lidé a které mi zprostředkovali po velmi dlouhé době. Nejsem absolutně schopen určit jejich pravost, musím je ale přijmout jako dary a pokusit se včlenit je do svých vlastních. Společným působením mi dávají jakousi minulost. Pokrývku sešitou z různobarevných kousků: některé jsem vytvořil sám, jiné jsem dostal a další jsem zase našel náhodou. Je děravá v místech, kde chybí dílky, které nikdy nenajdu. V tuto chvíli se na ní začíná rýsovat celkový vzor, přesto se jen obtížně dobírám jeho interpretace.

Jsem teď tady, ve městě, které v mém životě vytváří tichou kulisu. V Krakově. Na rozdíl od pana Liebermanna, se kterým každý čtvrtek hrávám šachy, nedoufám, že někoho potkám. Proto tu nebydlím. Možná je tomu právě naopak. A v tom případě tady možná nezůstanu navždy. Právě teď je ale pro mě tím pravým místem. Pracuji. Přemýšlím. Dovoluji si vzpomínat. Vzpomínám na ty, které miluji, a tak jsou tady se mnou.

„No tak, tati. Neseď doma. Vymysli si něco. Je přece sobota!“

Kdybych lépe poslouchal, uslyšel bych něco víc? Mohl jsem to zaslechnout v lehkém sladkobolu, který setrval po hudbě

hrající v pozadí? Spatřit to ve světle, které zaplavovalo dceřinu tvář? V ladném pohybu ruky? Mohl jsem pachuč toho ucítit v hořké kávě?

Měl jsem si uvědomit, že se ta scéna ve vší své všednodenní banalitě stane jiskřivým crescendem vzpomínek, na kterém nyní budu jakýsi druh života?

2 ● ● ● **Myšlenky se chtějí ubírat tím směrem** a já je nechám volně plynout. Na lavičce v parku na druhém konci světa sevřu prsty kolem drobné sponky a v tu chvíli se ocitnu zpátky na verandě svého domova na ostrově Waiheke Island. Na Novém Zélandu. Rok po oné sobotě.

Vyšel jsem tehdy na verandu, jako jsem to dělával každé ráno, co jsme ji nechali postavit. Avšak za ten prošlý rok pozbyl nezapomenutelně krásný výhled na moře na přitažlivosti. Už jsem ho prostě neviděl. Už jsem nedokázal vidět za vlastní nitro. Nyní jsem na verandu vycházel čistě ze zvyku, bez jakýchkoliv očekávání a tedy i bez prožitků.

Krom toho konkrétního rána, kdy mi zrak padl na drobný předmět, který uvízl mezi dvěma prkny podlahy verandy. Když jsem se sehnul a zvedl ho, viděl jsem, že ta úzká sponka je rezavá. To už uběhlo tolik času? Držel jsem ji mezi prsty a bolest, která za ten rok trochu vybledla, vyrazila s takovou silou, že jsem zalapal po dechu a ztěžka polkl, jako bych skočil do ledové vody. Vytáhla s sebou na povrch všechno, ale především slova.

No tak, tati. Neseď doma. Vymysli si něco. Je přece sobota!

Předtím jsem byl neustále obklopen známkami její existence. Čerstvými stopami, které po sobě zanechávala. Drobtý

chleba, punčochy, knihy, papíry, tužky, svorky. Někdy jsem to nechal tak, jindy mě to rozčílilo. Naprosto jsem ale nechápal, jak nesmírně cenné se pro mě jednou stanou. Když jsem pak pochopil jejich neskonale hodnotu a že jsou to věci hodné uchování a docenění, bylo jich tak zoufale málo. A já je časem nashromáždil, jednu po druhé, dokud už žádná nezbyla. Rezavá sponka musela být jednou z úplně posledních. A co bude pak?

Vzhlédl jsem a pohlédl na moře. Ráno bylo na vrcholící léto nezvykle chladné, nehybné a tiché, a ve vzduchu byl cítit blížící se déšť. Ráno působilo podivně mírně, anonymně. Mělo datum, desátého února, ale ještě žádnou osobnost, žádný charakter. Mám za to, že jako každý nový den měl i tento v sobě potenciál. Moře již bylo poseté rozvernými plachtanicemi, které křižovaly rozlehlou vodní plochou. Ozývaly se i zvuky. Neúnavné, neviditelné cikády. Šustění listů kapradiny pod verandou. O něco dál tlumený hukot moře. Křik racků vysoko nad hlavou. Avšak stejně jako samotný den, i zvuky zněly vzdáleně, neosobně, příliš všedně, aby upoutaly mou pozornost. Zachytil jsem je, ale nevyvolaly ve mně žádné city, žádnou energii.

Zastrčil jsem sponku do kapsy a vešel dovnitř, abych si uvařil kávu. Přestal jsem si připravovat skutečnou kávu, stejně jako jsem upustil od většiny složitých rutin. Nalil jsem vodu do konve, přivedl do varu a přelil jí tři kávové lžičky rozpustné kávy v hrnku, který jsem si odnesl zpátky na verandu. Jediné zbylé lehátko zavržalo, když jsem do něj usedl. Jako by můj vztah ke křeslu byl jakýmsi závodem, kdo z nás vydrží déle. Kdo se rozpadne dřív.

Otáčel jsem šálkem v rukou. Káva nevoněla; byla to prostě jen vařící tekutina bez chuti. Postavil jsem šálek na zem a znovu jsem vyndal z kapsy sponku. Jak známo, vůně, zvuky a chutě mají schopnost vyvolat vzpomínky. Já jsem ale nikdy nepochopil, jak nesmírnou sílu mohou v tom ohledu mít i konkrétní předměty. Díval jsem se na sponku ve své dlani a vzpomínky se

na mě valily s téměř nesnesitelnou naléhavostí. Téměř nesnesitelnou. Takhle ale ne. Buď jsou jevy nesnesitelné, nebo nejsou. Žádné téměř neexistuje. A tyto vzpomínky nesnesitelné nebyly. Uvítal jsem je. Oddal jsem se jejich oslnivé intenzitě, palčivé bolesti v drahocenných chvílích, kdy se obrazy hrnuly zpět. Vůně, hudba.

Jako bych si svou bolest spíš jen pamatoval, než ji prožíval. Vzpomenu si na trýzeň, když mě toho dne na verandě zaplavovaly vzpomínky. Teď už mi zbyly jen vzpomínky na mé pocity, ne pocity samotné. Toho dne city stále ještě žily, bolest byla skutečná. Nyní ji pozoruji a vidím každý sebemenší detail, ale neúčastním se jí, nesdílím ji. Moje vlastní bolest je navždy zápenatělá. Nosím ji v sobě, ale už není živá.

Přesto sleduji muže, kterým jsem kdysi byl, a pojednou cítím chuť jiné kávy. Kávy, kterou jsem pil, když jsem ještě žil a uměl se z takových věcí radovat. Vidím najednou Mimi, jak stojí ve dveřích a snaží se navléknout si batoh. V pozadí hraje Martynovova skladba *Come in!* Vzduch voní slabě mořem a lakem na nehty. Mimi si je nalakovala těsně před odchodem. Držím šálek kávy v rukou a pomalu do něj prstem pořukávám do rytmu.

No tak, tati. Neseď doma. Vymysli si něco. Je přece sobota!

Usměje se a pošle mi vzdušný polibek, otočí se a odchází. Moje Miriam, Mimi, moje dcera. Naše krásná dcera. Pak za sebou zavře dveře a rozhostí se ticho.

Na verandě toho dne o rok později jsem přemýšlel, jestli v tu chvíli bylo v mé moci chod života změnit. Těsně předtím, než Mimi odešla. Přemýšlel jsem, zda jsem ji tehdy mohl zadržet, nějak ji zaměstnat. Kdybych například upustil šálek. Malá nešťastná náhoda, lehká popálenina, kdy by mi horká káva potřísnila nohu, pozdrželo by ji to natolik, aby se pozměnila budoucnost? Kdybych jednal tehdy, místo o pár hodin později? Kdybych řekl: „No tak! Počkej chvíli! Půjdu s tebou!“ Jistě, v tu chvíli bylo v mé moci průběh událostí změnit. Tehdy jsem se takovými myšlenkami trýznil. Teď už ne. Dívám se na sebe,

jaký jsem tehdy byl, a s tím mužem soucítím. Vidím, jak sám sebe mučí, a na okamžik pociťuji úlevu, že sám v takové situaci už nejsem. Předpokládám, že to znamená, že jsem došel k jakémusi přijetí nepřijatelného.

Toho dne, kdy moje dcera stála přede mnou, jsem jí totiž také odpověděl vzdušným polibkem, lehkým zamáváním a pak už byla ze dveří, když předtím po sobě zanechala slova.

No tak, tati. Neseď doma. Vymysli si něco. Je přece sobota!

Setrvala mi v zátylku jako hudba, aniž bych je mohl ovládat, a tu a tam se svévolně vynořila. Musela mi ale utkvět, protože o pár hodin později jsem udělal, co Mimi navrhla. S mírným očekáváním jsem skočil na kolo, dojel do přístavu a poledním přívozem doplul do Aucklandu. Nevěděl jsem ale, že už započalo jiné drama. Drama, které všechno zničí, a ponechá mě jen s popelem vlastní existence pomalu se snášejícím k zemi.

3 ● ● ● S Mimi jsme žili jednoduše.

Jednoduchost se podceňuje. Vědomě lze vytvořit složité žití, vykalkulované, avšak nedá se docílit jednoduchosti. Tu člověk musí dostat do vínku, a stejně jako nevinnost zmizí v téže chvíli, kdy si ji uvědomí. Žil jsem v šťastné nevědomosti svého štěstí.

Z nynější perspektivy vidím sebe sama, jak šlapu na kole po klikatých cestách z obou stran lemovaných mírnými kopci. Pamatuji se, jak jsem se toho dne cítil: lehce a mírně vzrušeně. Plný života. A tak namyšleně přesvědčený, že mám na štěstí právo.

Myslím na to sobotní dopoledne, když sedím na lavičce tady, v jiném světě. A myslím na zbytek toho dne. Posledního dne mého života.

Co mám teď, je zcela jiné. Utrpěl jsem neodvolatelnou ztrátu. Stále ještě mohu pozitivně nahlížet na svůj život před ní, ale upřímně mohu říct, že už netruchlím. Nevím zcela přesně, jak popsat stav svého žití. Později mi začalo připadat, že jsem cosi získal, že se má ztráta stala přínosem. Můj zármutek se mohl stát jádrem, kolem kterého se teď točí můj život. Myslím, že jsem dosáhl stavu většího prozření, nové úrovně, na co se

zaměřit. Změněná perspektiva zabarvila všechno, co dělám, všechno, co prožívám. Putoval jsem daleko, abych toho docílil, a nejsem si jistý, že ta cesta už je u konce.

Pořád ještě si pamatuji, jaké bylo, cítit se plný života.

4 ● ● ● Mimi odešla a dům byl pojednou prázdný.

Vyšel jsem na verandu a postavil se k zábradlí. Jedním z prvních projektů, do kterých jsme se po stěhování pustili, byla stavba verandy. V létě jsme na ní prakticky bydleli a dveře jsme nechávali neustále otevřené. Jako by přechod mezi vnitřkem domu a venkem přestal existovat. Waiheke Island je místem, kde domy nejsou tak důležité jako verandy. Jako by tam člověk musel žít s přírodou, lidská existence se tu jeví dočasná a velké stavby neopodstatněné.

Tvůj dům na tvém ostrově se v nejmenším nepodobá mému na Waiheke. Můj dům leží v skrytu, drží se v pozadí. Ne samotný dům, ale jeho zasazení mě jako první upoutalo, a to jsem měl i po celou dobu na zřeteli. Výhled. Vůně. Zvuky. Dům byl jako naše druhá kůže. Žil s námi, když byla venku zima, udržoval nás v teple, když bylo vedro, chladil nás. Rozpínal se a pojímal do náruče celou naši existenci. Nepřikládali jsme mu ale žádnou větší váhu. Na rozdíl od mého domu je ten tvůj velmi starý. Na každém kroku z něj dýchá minulost. Potřebuje péči a společnost. Věřím, že do své náruče pojme i tvůj život, ale spíš jako kus oděvu. Myslím, že Novozélandčané pohlížejí na své domy jinak. Milují život venku a vždy mu dávají přednost. Jako by neměli potřebu se schovávat. Časem jsem začal

na svůj dům pohlížet stejně a byl to velmi osvobozující pocit. Trochu jako koupat se nahý.

Toho dne mi zrak padl na Miminy šortky na podlaze, kde je nechala ležet, když se den předtím převlékla. Nechávala po sobě stopy, kam se jen hnula. A nejenom hmatatelné. Málokdy opouštěla mé myšlenky. Byla tím vřelým středobodem, kolem něhož se točil můj život. Když jsem se sehnul, abych ten kus oděvu zvedl, ozval se ve mně její hlas.

No tak, tati. Neseď doma. Vymysli si něco. Je přece sobota!

Když jsem ještě učil na Hudební fakultě Aucklandské univerzity, jezdíval jsem časným ranním přívozem, hodinu plavby jsem věnoval přípravě na lekce toho dne, ve městě jsem vystoupil, nasedl na kolo a šlapal do univerzitního areálu. Po skončení pracovního dne jsem vykonal stejnou cestu opačným směrem. Striktní rozvrh, který byl nezbytný, když byla Miriam malá, jsem si nakonec zažil. Stávalo se jen velmi zřídka, že bych ve městě zůstal. A Mimi měla pravdu, nikdy jsem nevěnoval čas tomu, abych je prozkoumal. Těšil jsem se na víkendy, když ale přišly, nepracoval jsem, ani neodpočíval. Ze své židle ve studiu jsem viděl na moře a toužil jsem se na ně vydat s plachetnicí. Na moři jsem zase myslel na práci. Skutečně jsem nikdy nepodnikl nic vzrušujícího.

Rok předtím jsem si snížil počet vyučovacích hodin, abych se mohl více věnovat skladbě, a dny přede mnou se pojednou jevily beztvaré a bezduché, a v některé jsem nevykonal práci žádnou. I když se víkendy nelišily od zbytku týdne, připadaly mi obzvláště nepříjemné. Jako bych si už nezasluhoval se z nich těšit.

Toho sobotního rána jsem ale přece jen odešel z domu, skočil na kolo a rozjel se dolů k přívozu. Nebe bylo jasně modré, takovou tou modří natřenou rychlými tahy štětcem, která je Aucklandu vlastní, a lehký vánek byl prosycen solí. O něco později, když už jsem stál u zábradlí na horní palubě přívozu a díval se na moře, zatímco mi prsty vyťukávaly rytmus první věty rozpracované partitury, pojednou mě zaplavila radost.

Možná to bylo zcela prostě uspokojení, že jsem se dokázal pohnout z domu. Pocit, že dělám něco nezvyklého, možná dokonce i vzrušujícího.

Když teď sám sebe vidím, jak tam tak stojím v jasné sluneční záři, připadá mi to absurdní. Ta namyšlená a naprostá absence zlého tušení mě děsí. Mé radostné očekávání se mi jeví groteskní. Ale tehdy, kdy se to odehrávalo, obrátil jsem tvář ke slunci a cítil na pokožce vítr. A skutečně si myslím, že jsem byl v tu chvíli šťastný.

Než jsem se usadil na Novém Zélandu, mám za to, že jsem na tu zemi myslel jako na ostrov. Nebo spíš jako na dva ostrovy. Pokud už jsem se vůbec nad tou věcí zamyslel. Když jsem tam ale přijel, uvědomil jsem si, jak moc jsem se mýlil. Neměl jsem ani v nejmenším pocit, že bych se nacházel na ostrově. Moře není nikdy daleko, ale Novozélandané nepovažují zemi za několik ostrovů. Je národem. Možná ji milují obzvláště vášnivě proto, že se jeví tak křehce, jako pouhý kus vulkanického kamene, který nedávno povstal z věčnosti okolního moře, tak malý a tak vzdálený od každé pevniny.

Když jsme se však s Mimi odstěhovali z Aucklandu na Waiheke, tehdy jsme se skutečně odstěhovali na ostrov. Ačkoliv ležel jen hodinu cesty a Auckland byl vidět na druhé straně zálivu Hauraki Gulf, nikdy jsme se nezbavili dojmu, že jsme na moři. Výhled z domu nás přesvědčoval, že jsme tu jedinými obyvateli. Jedinými lidmi na světě. Viděli jsme jen strmě se svažující křoviska se slunečníky zeleného kapradí a v pozadí moře. Ústraní mi vyhovovalo, ale chovám podezření, že Mimi toužila po větší společnosti. Asi by kolem sebe uvítala více života, více zvuků. Pro mě byl výhled bez jakýchkoliv známek lidské existence hluboce uspokojivým základem života. Časem se pro mě stal nezbytností, čímsi, co musím mít, abych byl vůbec schopen fungovat.

Ti, co na Waiheke jezdí pouze na léto, k němu mají krátkodobý a povrchní vztah. Přijedou, když mají dovolenou, a ostrov se změní. Zhluboka se nadechne a pohostinně se usměje.

Láskyplně tu invazi přijme. Pokaždé se mi uleví, když se dny ochladí a přívozy se vrátí k zimnímu jízdnímu řádu.

To první léto, když byly Mimi čtyři roky a na léto jsme si na druhé straně ostrova pronajali dům, takzvaný *bach*, jsem rozhodl, že Waiheke je pro nás ideálním místem. Poklidným, nenáročným. Přátelským. Když jsme tu část ostrova navštívili později, připadala nám i linie pobřeží změněná, jako by ji srovnala obří ruka. Pitoreskní letní domy nahradily okázalé luxusní vily a rozpínavé stavby. Místo už nebylo poklidné a už vůbec ne nenáročná a zjevně ani ne zrovna přátelské. Avšak na druhé straně ostrova, kam jsme se nastěhovali my, se bezbřehá expanze ještě nerozjela. Přestože byl přívoz nedaleko, já i Mimi jsme k němu jezdili na kole. Navykli jsme tomu jako tolika jiným novým součástem našeho života.

To ráno jsem pozoroval proud míjejících plachetnic a shluky jol, které zakotvily kvůli rybolovu, a uvědomil jsem si, že tak dobře už mi dlouho nebylo. Když vezmu v potaz naprostou absenci zlého tušení, připomenu si jednu dovolenou, kterou jsem s Mimi strávil v Evropě. Letěli jsme do Londýna, kde jsem se zúčastnil několika obchodních jednání, a pak jsme se vlakem vydali přes Francii na jih do Itálie. Byla to Mimina první návštěva zahraničí. Bylo jí osm let. Na konci cesty jsme zůstali několik nocí v Neapoli. První den jsme zajeli do Pompejí a druhý den jsme navštívili archeologické muzeum. Vzpomínám si na Mimin nešťastný obličej, když jsme se dívali na hrozivě živoucí tvary ze sádry, odlitky v pemze, kde těla lidí zahynulých v tom starobylém městě zanechala poslední otisky. Obzvláště ji dojala skupina čtyř lidí, dvou dospělých a dvou dětí. Bylo vidět, že děvčátko má pečlivě spletené vlásky, a zaznamenal jsem, jak si Mimi přitáhla přes rameno vlastní copánek a jemným konečkem si přejížděla rty, zatímco oči nespouštěla z exponátů před sebou. Nahlas jsem jí, byť s drobnými úpravami, přečetl příslušný text, a hladil ji přitom po vláskách. Z muzea jsem odcházel s myšlenkou, jak naprosto nevědomí blížící se katastrofy ti lidé působí. Jen málokomu se podařilo

vzít něco s sebou, když se snažili uprchnout. Čtyřčlenná rodina měla skříňku se šperky a malou sošku, nic víc. Myslel jsem na to, jak se zřejmě vzbudili do nádherného srpnového dne a pustili se do každodenních ranních činností, zatímco se příčina jejich smrti vařila v kráteru Vesuvu. Matka možná česala vlásky své dcery právě ve chvíli, kdy k nebi začaly stoupat první pramínky kouře.

V životě se nám nedostává varování. Zlomové události jako by varování předcházela nejřidčeji. Člověk možná češe vlásky svému dítěti nebo mu posílá vzdušný polibek a nad hlavou se mu zatím tyčí zkáza.

Když jsem vystoupil z přívozu a šlapal na kole po Queen Street, všude kolem spěchali lidé s pevně vytyčenými cíli, zatímco já sám jsem jen mírným tempem proploval kupředu. Vyjel jsem na K-Road, přes ni dolů na Khyber Pass Road a dál k Newmarketu, kde se ulice nořily do letní nehybnosti a činnost v butikách podél Broadwaye jako by byla ochromena. Trochu se mi motala hlava, zaskočil mě pocit, že jsem vyvržen do ostrého světla a nemám kde se ukrýt. Když jsem dojel k parku Domain, velká travnatá plocha byla téměř prázdná a muzeum spočívalo na svém vršku v povýšeném tichu. Zaparkoval jsem kolo a vydal se po oslnivě zelené ploše, vystoupal k muzeu a usadil se na jeho prostorném schodišti. Na širokých plochých kamenech seděly spoře rozesety skupinky návštěvníků a několik dětí si dole hrálo na honěnou.

Uvědomil jsem si, že jsem do budovy nevkročil, co byla Mimi malinká. Tehdy jsme neměli žádnou společenskou základnu, pouze pár přátel, a zavedli jsme si tedy několik činností, které jakýmsi způsobem zaplňovaly prázdnotu a odrážely nadšení druhého pro nové či známé zážitky. Patřila k nim i pravidelná návštěva muzea, kde jsme si oba našli oblíbená místa. Pro Mimi to byly setmělé místnosti plné předmětů z ostrovů Tichého oceánu. Obzvláště ji fascinovaly obřadní masky. Do omrzení dokázala stát s nosem přitisknutým na skle a pokaždé jsem ji odtamtud musel odtáhnout. Pro mě bylo

takovým místem *Memorial Hall*. Místnost s vysokým stropem a stěnami pokrytými pamětními deskami se jmény těch, kteří zahynuli ve válkách, mě pokaždé stejně dojímala.

Časem naše návštěvy muzea začaly řídnout a nakonec jsme s nimi přestali úplně. Někde cestou jsme se od sebe začali vzdalovat a zároveň se nám rozrostly vlastní společenské okruhy a i ty se od sebe vzdálily. Měl jsem vycházet z toho, že jde o přirozený vývoj, ale nikdy jsem o tom nebyl plně přesvědčen. Když do mého života přibyla Mimi, zcela mě zaskočila a já byl špatně připravený. Když na to teď myslím, nejdůležitější události mého života tvořily samostatné děje, ke kterým dochází pouze jedinkrát. Můj život je sledem nenazkoušených představení. Jak jsem tak seděl na kamenném schodišti pod nemilosrdným světlem novozélandského slunce, bezstarostná touha po něčem napínavém se pomalu rozplynula. Místo toho jsem se cítil jako nahý, přistižený takový, jaký jsem. Amatér, diletant. Muž se slátanou minulostí a bez jasných cílů pro budoucnost. Zároveň jsem měl pocit, jako bych byl vyslán na misi, jako by se mě Mimi snažila přimět pochopit, že v mém životě existuje zásadní aspekt, o kterém nemám ponětí, a že mě poslala, abych k němu hledal vodítka.

Vstal jsem, vyšel po schodišti a prošel lítačkami. Vnitřek budovy působil v kontrastu k oslnivému vzduchu venku tmavě a nehybně. Kromě zaměstnanců u vchodu a v muzejním obchodě tam nikdo nebyl, zdálo se, že budova je opuštěná. U otočného turniketu jsem položil bankovku do krabice na dobrovolné příspěvky a vešel dovnitř. Trochu bezcílně jsem se tam potuloval s myšlenkami zaujatými procesem, který nevyžaduje vědomou spolupráci. Nebo jsem prostě jen měl chuť vypnout. Najednou jsem se ocitl v nejvyšším patře, v *Memorial Hall*. Pohledem jsem klouzal po jménech na deskách, které pokrývaly stěny, a v tu chvíli jsem si uvědomil, jak neskonale práce byla vynaložena na vytesání všech těchto písmen, všech těchto jmen. Napadlo mě, že ta čistě technická práce nemusela znamenat, že někdo přemýšlel nad člověkem, který se za jménem

skrývá. Bylo možné, pravděpodobné a možná přímo nutné omezit se v práci na pouhou praktickou výzvu, otázku umístit správné písmeno ve správném pořadí, úkol, při kterém šlo o milimetry a prach z tesaného kamene. Podivně mě zasáhlo pomyšlení, že jména byla do kamenů vytesána zcela jednoduše jako ozdobný dekor.

Stál jsem tam s rukama za zády a začal jsem soustředěně číst. Zatímco rty němě formovaly jména, vzdouval se ve mně rozměr té obrovské ztráty: smutek nad všemi těmi mladými životy, které byly tak náhle zmařeny, nad sny a nadějemi, které nebyly nikdy naplněny. Připadalo mi, jako by jména padala jako slzy do velké černé tůně, kde se nešíří žádná kola po hladině, jen je tiše pohlcuje, aniž by se zčeřila. Síla té představy mě ochromila. Na krátkou chvíli jako bych se nemohl pohnout. Pak jsem si na druhém konci síně všiml starého muže se slaměným kloboukem v rukou a pohledem upřeným na jednu desku. V tu chvíli jsem si uvědomil, že se v pamětní síni dá načerpat i jistá útěcha. Vytesaná písmena byla hmatatelným důkazem existence dotyčných lidí. Mají příbuzné a přátele, kteří nesou dál vzpomínky na ně. Jména nejsou jen znameními v kameni. Každíčké z nich je stále ještě nabitě životem.

Musel jsem se skutečně vědomě přinutit, abych síň opustil. Zabloudil jsem a nemohl najít schodiště. Zahnul jsem za roh a ocitl se v *Holocaust Gallery*, galerii věnované Vyhlazení. Malá tmavá místnost byla plná jednoduchých skleněných vitrín s rodinnými fotografiemi, dokumenty a památkami, které poskytli židovští uprchlíci. Byl jsem tam jediným návštěvníkem a pomalu jsem procházel úzkými klikatými uličkami. Po chvíli mi zrak padl na fotografii v prosklené vitrině na zdi. Byla větší než na pas a zdálo se, jako by to byl portrét pořízený ve fotoateliéru. Zobrazoval prostovlasou hlavu a ramena mladého muže na tmavém pozadí. Muž byl pěkně oblečený do tmavého saka, bílé košile a kravaty. Zastavil jsem se, pohnutý vážnou tváří, jejíž oči na mě hleděly klenbou

času. Formální výraz snímku ztěžoval určit, jak starý mohl muž tehdy být, jako by záměrně vystupoval starší, než ve skutečnosti byl, a já si pomyslel, že mu bude lehce přes dvacet. Tmavé vlasy měl sčesané dozadu a hleděl přímo do fotoaparátu s vážným sebevědomím a lehce pozdviženým obočím. Nebo tím výrazem možná jen maskoval vnitřní nejistotu. Dobrou chvíli jsem pozorně zkoumal jeho tvář, a teprve pak jsem vlevo od fotografie uviděl malý štítek. *Adam Lipski, narozen 1920, Krakov, Polsko*. Nejprve jsem jméno četl v duchu, pak jsem ho zašeptal. Zakryl jsem si dlaní ústa a bradu, abych přemohl závrať. Pak jsem si přečetl stručný text pod jménem.

Bratra Adama jsem naposledy spatřila v listopadu roku 1939. Slyšela jsem, že s dobrým přítelem uprchl do Litvy. Naposledy se nám ozval asi o rok později. Adam byl nadaným houslistou a měl před sebou slibnou mezinárodní kariéru. Pro mě ale byl především milovaným starším bratrem. Nikdy jsem na něj nepřestala myslet. Nikdy jsem ho nepřestala hledat. Nikdy jsem nepřestala doufat.

Text byl podepsaný *Clara Friedová, Wellington*. Stál jsem tam před vitrínou s očima upřenýma na fotografii a šeptem jsem pronášel to jméno.

„Adam Lipski.“

Když jsem konečně místnost opustil, sešel dolů a pokračoval ven na schodiště, uvědomil jsem si, že jsem byl uvnitř dobře přes hodinu. S přimhouřenýma očima jsem hleděl na město a moře za ním, třpytivou plochu, která se v dáli ztrácela v lehkém oparu. Svět se jevil nezměněný a zrovna jako obyčejně, a zároveň jsem cítil, že stojím na pokraji zásadní a neodvolatelné změny. Jako bych byl nějakým záhadným způsobem postaven na začátek stezky, kterou ještě nejsem schopen rozoznat, zatímco svět přede mnou se rozprostírá třpytivě prosluněný a bezstarostný. Zašel jsem do muzea bezmyšlenkovitě a vyšel s naprosto novým pohledem na sebe i svět kolem.

Jmenuji se Adam Anker. Ale kdysi dávno jsem se jmenoval Adam Lipski. Narodil jsem se v Krakově, v Polsku. Když jsem hleděl do očí neznámého muže, muže, jehož jméno jsem sdílel, poprvé v životě jsem zaslechl zvuk nikdy nepoložených otázek, a náhle mě zasáhl silný a neodbytný pocit, že nemám času nazbyt.

5 ● ● ● **Toho večera jsem se vracel na Waiheke brzy,**
naprosto nevědomý dosahu toho, co se rozpoutalo.

Stál jsem na horní palubě přívozu se studenou plechovkou piva v ruce a přemýšlel o prožitém dnu a jeho možném dopadu. Zpátky cestovalo lodí už víc lidí, ale nahoře na palubě bylo jen pár roztroušených skupinek. Paprsky teplého odpoledního světla dopadaly šikmo na vyhřátá sedadla a cestující. Malé dítě se smálo mamince na klíně, skupinka dívek se chichotala a štítky jejich kšiltovek do sebe narážely, když se k sobě nakláněly. Ústa mi plnila chladivá, hořká chuť piva a cítil jsem, jak se pomalu uvolňuji. Díval jsem se na moře, po jehož třpytivé hladině plulo množství lodí rozličných velikostí a druhů. Lehký vánek chladil pokožku a zlatavé světlo měkce hladilo zrak.

Když jsem doma otevřel dveře, vyrazil proti mně horký, nevětraný vzduch. Prošel jsem velkým pokojem a otevřel posuvné dveře na verandu. Osprchoval jsem se, a místo abych hledal v lednici něco k večeři, vyndal jsem si další pivo a posadil se venku do lehátka. Soumrak pro mne byl odjakživa nejmilejší částí dne. Když den končí, nastává čas zamyšlení a mozek může zpomalit. Většinu kreativní práce vykonávám večer a v noci. Je to možná i zvyk z dob, kdy Mimi byla malá, ale vlastně si to nemyslím. Jako dítě jsem za noci nechával

myšlenky se toulat, naprosto bdělý, když se svítící ručičky na budíku setkaly na půlnoci. Tehdy se mě, stejně jako nyní za soumraku, zmocnilo očekávání a naděje, že mi klid noci pomůže dosáhnout takového druhu tvořivého transu, který ke své práci tolik potřebuji.

S dvouletým odstupem pozoruji nyní sám sebe, jak tam tak sedím v lehátku v postupně odumírajícím světle, a zřetelně si vzpomínám na pocit klidného odhodlání. Pomalu jsem dopil pivo, vešel dovnitř a nechal dveře otevřené noci a můrám. Přistoupil jsem k malému psacímu stolku, na kterém stál můj notebook. Nenamáhal jsem se k němu usednout a jen jsem sledoval, jak se rozsvěcí obrazovka, a naslouchal známým tónům, když se počítač nastartoval a zapojil. Několik kliknutí a už jsem měl informaci, kterou jsem potřeboval. Clara Friedová bydlela v Hataitai ve Wellingtonu. Zapsal jsem si adresu a telefonní číslo. Pak jsem si sedl a znovu položil prsty na klávesnici. Odpoledne nabité myšlenkami na vzdálenou minulost otevřelo dveře minulosti bližší. Jedno vedlo k druhému. Rychle jsem našel jméno, které jsem hledal, a na papír napsal ještě jedno číslo. Tvoje číslo, Cecílie. Díval jsem se na tvoje jméno na obrazovce: Cecílie Hägg. Poznával jsem i adresu. Ostrov.

A pak zazvonil telefon.

Bylo něco po osmé a vzpomínám si, že jsem odvrátil zrak od počítače a pohlédl ven otevřenými dveřmi do slunce, které zapadalo na druhé straně moře. Nad konstrukcí Sky Tower visel šedofialový mrak, jako by se zachytil na její špičce.

Naprosto jasně si vzpomínám, že jsem neměl nejmenší tušení. Pravdou je, že když jsem se natáhl po telefonu, ucítil jsem v důsledku neobyčejného dne dychtivost smíšenou s čímsi, co bych nejjednodušeji nazval rozhodností, znovuzrozeným očekáváním.

Byl jsem naprosto nepřipravený.

Ne že by bylo možné se na takový telefonát připravit. Nebo že by to na věci mohlo něco změnit.

Zvedl jsem sluchátko a prohlásil se, a přitom jsem trochu roztržitě zasunul papír se zapsanými telefonními čísly pod podložku na myš. A pak jsem poslouchal, zatímco mi vlna výbuchu obrovskou silou rozmetala život na kusy a ty se rozpustily v prázdnou nicotu.

Pak už zbylo jen ticho.

6 ● ● ● **Byl opět únor, uběhl celý rok**, než jsem u počítače zvedl podložku na myš a vyndal list papíru. Po další jasné a slunečné letní sobotě nastal další soumrak, přesto nenesl žádnou podobnost s tím před rokem.

Jak se to stalo, že jsem tu zůstal tak dlouho? Dům, ostrov, a začal jsem věřit, že i celá země, pro mě zemřely toho večera, kdy telefon zazvonil. Všechno vypadalo naprosto stejně jako okamžik předtím, přesto se to nepodobalo ničemu, co znám, nebo co by se mnou mělo cokoliv společného. Zrovna jako můj vlastní odraz vypadal přibližně stejně, když jsem po čase jednoho dne pozvedl zrak a pohlédl na něj v zrcadle v koupelně. Byli jsme ale oba nenávratně změněni, já i svět kolem mě. Nebo se spíš změnil úhel mého pohledu. V místě, kde jsem se nacházel, nevypadalo kolem mě nic ani v nejmenším jako předtím.

Teď si myslím, že jsem zpočátku neměl na vybranou. Můj svět ustrnul a já nebyl schopen se pohnout nebo přemístit byt' sebemenší předmět. Byl jsem uzavřen v jakémsi ochromení, které bylo téměř fyzické. Měl proběhnout rok, než se mi do jisté míry pohyblivost vrátila. Možná je rok tím organickým obdobím, které truchlení vyžaduje, aby člověk znovu našel pevnou půdu pod nohama. Možná musíme projít celým

ročním cyklem, abychom si začali uvědomovat, že život už nikdy nebude jako dřív, ale že může pokračovat.

Takže podložka na myš ležela, kde ležela, a stejně tak i papír pod ní. Vůbec mi nepřišel na mysl. Toho večera mě však cosi přimělo vyndat stříbrnou skříňku, která obsahovala jediné hmatatelné důkazy mého života krom vlastních vzpomínek. Poprvé po více než roce jsem se probíral ohmatanými snímky. Rozložil jsem je na přehoz a pak otevřel album s fotografiemi Mimi. Mimi jako uzlíček v mé náruči jednoho syrového lednového dne ve Stockholmu. Usmívající se batole. V nemocnici se zlomenou rukou, když jí byly čtyři. První den ve škole. U kormidla na plachetnici, opálená a zešíroka se usmívající do fotoaparátu. Opatrně jsem odlepil několik snímků z alba a položil je k těm starým na postel. Seděl jsem tam a chvíli se na ně díval. Pak jsem vešel do obýváku a posadil se k počítači.

Když jsem nadzdvihl podložku na myš natolik, abych se pod ní dostal prsty a papír vytáhl, připadalo mi to osudové. Poprvé po roce jsem udělal něco navíc toho minima, kterým jsem se udržoval při životě. Cítil jsem se provinile, ale také trochu vitálněji.

O dva týdny později jsem odletěl do Wellingtonu, abych se setkal s Clarou Friedovou.

7 ● ● ● Jsou lidé, kteří se přiletu na letiště hlavního města obávají.

Poryvů větru, které otrásají trupem letadla, rozbouřeného moře pod nimi s nepravidelnými skvrnami bílé mořské pěny, ostrých černých skalisek, které vyčnívají z vody, a v neposlední řadě té nemožně krátké přistávací dráhy. A tu a tam místo přistání plného otřesů přijde náhlé stoupaní a velký kruh nad zálivy, po němž následuje druhý vratký pokus o přistání. Sám jsem ale pokaždé cítil jen vzrušení, v pravém slova smyslu přímo rozjařenost. Často žádám o místo u okna, protože se rád dívám na moře a město, amfiteátr, který vystupuje z modrozelené vody. Odjakživa se mi hlavní město líbilo nejvíc shora.

Nakonec jsem Claře Friedové nezavolał, ale napsal jí stručný dopis. Možná jsem cítil, že jí dopisem dám možnost pokus o sblížení ignorovat. Bude mít čas na to zvážit, zda se se mnou chce setkat, a jak odpovědět. Nebyl jsem si ani jistý, jestli skutečně o odpověď stojím. Už za tři dny jsem měl ale v poště dopis.

*Vážený pane Ankere,
děkuji Vám za dopis. Až přijedete do Wellingtonu, budu
vám plně k dispozici a můžeme se setkat. Mohu navrhnout
příští týden ve čtvrtek? Po příletu mi laskavě zavolejte, aby-
chom domluvili blíže hodinu.*

*S úctou,
Clara Friedová*

Rukopis působil mladistvě. Napadlo mě, že si nechala dopis napsat od někoho jiného. Rukopis neodpovídal značně formálnímu tónu. Složil jsem dopis a znovu ho zasunul do obálky.

Když jsem se vydal do Wellingtonu, a nebývalo to často, pokaždé jsem se ubytoval v prostém hotelu se snídaní v Mount Victoria. S majitelkou jsem se už za ta léta obeznámil. Jmenovala se Anna a pocházela z jedné z pobaltských zemí – nikdy mi nebylo zcela jasné, ze které. Byla to malá ošlehaná žena neurčitého věku s držením těla, které připomínalo horskou břízu: kostnatá, šlachovitá, ale nezlomná. Tvrzená živly. Jako by ji obklopovala aura samotářského odhodlání, jako by čelila světu se stisknutými čelistmi. Nikdy se neusmála, nikdy nedala podnět k rozhovoru a odpovídala jednoslabičně. Ale vycházeli jsme spolu velmi dobře. Aniž bych o to žádal, většinou jsem dostával pokoj s oknem do přístavu, a v zimě se postarala o to, aby bylo zatopeno. Když byla Mimi malá, občas jsem ji vzal s sebou a Anna se obvykle nabídla, že se o ni postará, zatímco budu mít jednání. Nikdy jsem nepochopil, jak je to možné, ale zdálo se, že si obzvlášť dobře rozumějí. Jednou jsem se Mimi zeptal, co spolu dělají, a odpověděla: „Anna říká, že je dobré sednout si a přemýšlet. Říká, že lidé moc mluví a málo přemýšlejí. Tak to děláme.“ A s úsměvem trochu pokrčila rameny.

Když jsem tam to dopoledne přijel, Anna seděla ve své recepci v rohu. Četla si, a když pozvedla zrak, tvář měla ztrápenou a bledou, jako by ji vzdor teplému dnu sužovala zima. Stáhla si rukávy šedého svetru a na kratičkou chvíli mi pohlédla do očí.

„Váš obvyklý pokoj,“ řekla a podala mi klíče.

Rukama přesunula nějaké papíry na přepážce a věděl jsem, že má připravená slova, že chce něco říct. Dál však mlčela, a když znovu vzhledla, zdálo se mi, že lehounce zavrtěla hlavou a světle modré oči se jí zalily slzami. Automaticky jsem také zavrtěl hlavou, vzal od ní klíče a místností prošel do vestibulu. Byla úleva otočit se k ní zády. Myslíme si, že tehdy jsme v bezpečí. Že nás naše záda ochrání, skryjí naše city. Je to ale samozřejmě naprostý blud. Z držení těla dokážou číst i ty nejmenší děti. Jednou jsem kdesi slyšel, že se dá diagnostikovat deprese ze způsobu chůze, z úrovně energie, s jakou člověk hýbe nohama, jak vysoko je zvedá nad zem. Naše těla jsou nespolehliví strážci našich tajemství. Ačkoliv prošel rok od chvíle, kdy jsem Mimi ztratil, stále ještě jsem neměl sílu čelit reakcím ostatních. Především těch, které jsem od února neviděl. Abych své city zakryl, musel jsem se spolehnout na svá záda, napřímít se a posunout jednu nohu před druhou. Má vyrovnanost byla křehká jako sklo.

Z pokoje jsem zatelefonoval Claře Friedové. Hlas měla silný a překvapivě hluboký, se silným evropským přízvukem, a informaci mi sdělila jasně a stručně. Na nic se neptala, jen mi dala svou adresu a popsala cestu, navrhla čas odpolední schůzky a zavěsila.

Jen co jsem položil sluchátko, připadal jsem si hloupě. Co jsem po této staré dámě vlastně chtěl? Co jsem doufal, že tím docílím? Díval jsem se z okna, zahlédl jsem kousek moře, hladinu bičovanou větrem, která se ve slunci třpytila. Měla tato žena klíč k prázdnotě, která byla mou minulostí? Dokázala by do toho temna vnést světlo? Dodat mi zvuky do míst, kde celý život panovalo ticho?

Mohla by mi říct, kdo jsem?

8 ● ● ● Clara Friedová bydlela v Hataitai, na druhé straně hory Mount Victoria.

Cestou jsem se stavil v malé kavárně na Oriental Parade, dal si šálek kávy, a pak jsem se pěšky vydal vzhůru přes Rose-neath. Bylo jasno, vzduch čerstvě vypraný neúnavným povětřím a nad hlavou se klenulo nekonečné nebe. Dopřál jsem si dlouze se pokochat výhledem. V dáli na druhé straně vody se třpytila špička Jižního ostrova. Viděl jsem hřbety racků, kteří jako by pod strmou horou viseli ve vzduchu, a několik surfařů, kteří ještě níž pode mnou klouzali po tyrkysově modré hladině. Jako bych stál u kormidla obřího plavidla s nebem a mořem před sebou a světem v závěsu.

Dům byl jednou z dřevěných staveb, jaké se na úpatí Mount Victoria hojně vyskytovaly, a byl obrácen k letišti. Bílý, s bledě modrými rohy, malým suchým trávnickem a bílým laťkovým plotem lemovaným kalokvěty se zažloutlými listy a zvadlými kvítky. Otevřel jsem branku a po betonových deskách položených přes trávník jsem došel k venkovním schodům. Než jsem stačil zvednout ruku, abych zaklepal, dveře se otevřely.

Clara Friedová byla vysoká. Z nějakého důvodu jsem si ji představoval malou a zavalitou, žena přede mnou však byla téměř stejně vysoká jako já. Rovná v zádech, což ještě

umocňovalo její výšku. Ačkoliv byla štíhlá, nezbuzovala křehký ani zranitelný dojem. Působila přímočaře a rozvázně, byla oblečena do pečlivě vyžehlených černých kalhot a jednoduché bílé halenky. Měla podlouhlý, úzký obličej a světlou, překvapivě hladkou pleť, široké černé obočí, výrazný nos a plné rty. V konvenčním slova smyslu to nebyla nijak krásná tvář, ale velmi působivá. V ušních lalůčcích jí visely těžké zlaté kroužky. Vlasy měla bílé, stažené do přísného uzlu. Napráhl jsem ruku k pozdravu, ona ji však ignorovala a jen ustoupila stranou, abych mohl vejít. Teprve když jsem se k ní ve slabém osvětlení v hale otočil, pochopil jsem, že je slepá.

Kráčela přede mnou jistými kroky, vedla mě do malého obývacího pokoje. Okouzleně jsem se na prahu zastavil. Vstoupil jsem do jiného světa, do jiného času. Stěny pokrývaly temně rudé květované tapety, které byly téměř skryty za obrazy a zarámovanými fotografiemi. Veškeré zařízení bylo z tmavého leštěného dřeva a působilo starožitně: malá pohovka se stolkem, jídelní stůl se čtyřmi židlemi, podél jedné celé stěny knihovna a v rohu stojací hodiny. O něco dál v místnosti stál klavír se spuštěným víkem. Téměř celou podlahu pokrýval orientální koberec a tmavočervené hedvábné záclony, které rámovaly obě okna místnosti, byly trochu roztažené, takže místnost spočívala v načervenalém světle soumraku. Přes veškeré důmyslné detaily však působila podivně neosobně. Mohla být dekorací k filmu nebo expozicí v muzeu vypovídající o nějaké určité epoše. Na výzvu hostitelky jsem se posadil do měkkých sametových polštářů pohovky. Clara Friedová se zeptala, jestli bych si přál kávu nebo čaj, a když jsem obě nabídky odmítl, vysunula židli a posadila se proti mně na druhou stranu jídelního stolu. Ostré světlo a zvuky skutečného světa za okny se jevíly velmi vzdálené.

„Nuže,“ řekla stará žena a nevidoucíma očima na mne pohlédla, nebo možná skrze mne. Kostnaté, dosti dlouhé paže měla složené v klíně a seděla vzpřímená v zádech, aniž se na židli opřela. Okamžitě jsem se cítil směšně, přímo provinile, že

jsem se k ní vnutil. Paní Friedová už nic víc neřekla, jen seděla s hlavou trochu na stranu.

„Děkuji, že jste s touto schůzkou souhlasila,“ začal jsem a třel si o sebe dlaně.

Stará žena přikývla, ale nadále mlčela.

„Všechno začalo před rokem,“ řekl jsem. „Ve War Memorial Museum v Aucklandu.“

Pak jsem se zarazil a opravil se. „Ne, vlastně ne. Stejně dobře by se dalo říct, že to začalo, už když jsem se narodil. Nebo možná ještě dřív. Jistým způsobem nemá nic začátek ani konec. Může se ale stát, že dodatečně vidíme v našem životě mezníky. A to tam, v muzeu jsem si uvědomil, v jaké prázdnotě jsem celý život žil. Naprosto zřetelně jsem viděl, jak jsem po celé ty roky bloudil, aniž bych měl sebemenší povědomí, odkud pocházím.“

Rozhlédl jsem se po pokoji a hledal slova.

„Nejdřív jsem uviděl portrét vašeho bratra, pak text, který jste napsala. A teprve nakonec jeho jméno. V tu chvíli jako by se zavřené dveře otevřely.“

Odkašlal jsem si a trochu zaváhal, než jsem se opět ujal slova.

„Kvůli tomu jménu. Jak jsem vysvětlil v dopise.“

Hleděl jsem té staré ženě do tváře a čekal na odpověď. Seděla mlčky.

„Pak ale...“ Zaváhal jsem. „Pak se ale stalo něco, co způsobilo, že moje nově nabytá schopnost orientace ztratila smysl. Přišel jsem o dceru.“

Oči Clary Friedové spočinuly na mé tváři a pomalu přikývla. Napadlo mě, jestli ona sama podnikla nějaké šetření. Zda ví, kdo jsem.

„Na Nový Zéland jsem přišel před téměř devatenácti lety. Nebylo to žádné promyšlené přistěhování, spíš dočasné uspořádání. Útěk. Nemyslím, že by mě kdy napadlo usadit se tu natrvalo. Léta však plynula tak rychle. A my jsme tu s dcerou našli klid. Zařídili jsme si tu pro sebe nový život, snažili se vymazat minulost. Zrovna jako to udělala moje matka.“

Znovu jsem čekal v naději, že stará žena zareaguje, ona však dál mlčela.

„V jistém ohledu jsem parazitoval na životě své dcery. Zapustila tu kořeny, které měly vyživovat i mě. Když jsem o ni přišel, ztratil jsem půdu pod nohama. Už mě tu nic nedrželo a nebylo ani k čemu se vrátit. Když se ohlédnu zpátky, jako by ode dne příjezdu do této země do minulého roku neprošel žádný čas. Přesto je ten čas jediným, ke kterému se mohu utéct. Vzpomínky na ten čas jsou vším. Před ním nebylo nic. A ani teď není.“

Jako bych se vyjadřoval čím dál složitěji, ale protože stará dáma nijak viditelně nereagovala, znovu jsem navázal.

„Když jsem sem se svou dcerou přijel, neměl jsem jasno, jak dlouho zůstaneme. Pokud jsem se nad tím vůbec zamyslel, jistě jsem to považoval za dočasné uspořádání. Čas na rozmyšlenou, jak život s ní zařídit. Možná několik let. Dostal jsem nabídku práce, odcestoval sem, a nepřemýšlel o nás dál, než k nejbližší budoucnosti.“

„Jaká je vaše profese, pane Ankere?“

Vzhlédl jsem od svých rukou.

„Jsem hudebník. Vyučuji. Skládám.“ Znovu jsem zaváhal a pak jsem navázal, kde jsem skončil.

„To, co jsem v osobním i profesním životě považoval za mezihru, se stalo životem, který jsem poskytl své dceři. Cítil jsem, že už samo rozhodnutí sem odjet mi dalo jistou strukturu, bylo čímsi, k čemu jsem mohl dočasně svůj život upnout. Nyní si uvědomuji, že jsem tímto způsobem žil celý svůj život: krátkodobě, ze dne na den.“

Odkašlal jsem si.

„Chápejte, nikdy jsem neměl žádnou vazbu na minulost. Můj život dvakrát započal od začátku a neodvolatelně jsem nechal minulost za sebou. Poprvé, když jsem jako malé dítě přijel do Švédska, a pak ještě jednou, když jsem přijel sem. A v obou případech předcházela jistá podoba smrti. Jako by všechno, co jsem kdy měl, byla přítomnost, protože minulost

byla náhle a navždy odříznuta, aniž mi zůstala nějaká pouta či vazby. Teď už chápu, že se nedá vytvořit vize budoucnosti, když člověk nemá minulost. Představu neznámého lze možná zformulovat pouze pomocí stavebních kamenů minulosti. Ať je to, jak chce, minulost musí být tím odkazem, který je nezbytný, aby mohla vzniknout budoucnost. Osmnáct let jsem doufal, že pomalu nashromáždím dostatečnou novější minulost. Místo toho jsem přišel i o přítomnost.

A pokud jde o budoucnost, nedokázal jsem si ji nikdy představit. Nyní ještě méně než kdy předtím.“

Zdálo se mi, že stará žena přikývla, nic ale neřekla.

„Poslední dobou mě napadlo, že ti, kteří vyrůstají, aniž znají svůj počátek, zůstanou navždy v nejistotě. Štěstí jim vždy bude připadat prchavé, zaměnitelné, protože postrádají jistotu, která pochází z vědomí, že i když štěstí netrvá věčně, vzpomínka na ně může poskytnout jistou útěchu. Je snadné si myslet, že smutek a ztráta jsou trvalé, když člověk postrádá perspektivu, kterou dává historie.“

Připadal jsem si uvězněn v síti slov.

„Toho dne, kdy jsem v muzeu viděl fotografii a váš text, jsem měl pocit, jako by mě tam něco zavedlo.“ Pro sebe jsem si přikývl. „Ano, tak by se to dalo popsat. Dcera mě vybidla, abych se vydal do města a něco vymyslel. A já jsem porušil veškeré obvyklé zvyklosti a udělal, jak řekla. Jako by uzrál čas, nebo jsem si to alespoň myslel. Jako bych pojednou našel dveře ke své minulosti a byl připraven je otevřít.“

Odmlčel jsem se, ale nedočkal se žádné reakce.

„Vlastně nevím, proč vám to všechno povídám,“ pokračoval jsem. Ale Clara Friedová opět jen přikývla nebo jsem možná špatně viděl. Neřekla nic.

„Tehdy, v tu sobotu před rokem,“ na chvíli jsem se odmlčel, „cítíl jsem se obnažený, jako by někdo přede mě položil můj omezený život k posouzení. Viděl jsem své nezdary otce, hudebníka, muže, vše odhalené v ostrém letním světle. Zároveň jsem cítil, že se něco ode mne očekává a že se musím

pokusit pochopit, co. Nyní si myslím, že jsem tu příležitost, ten řetězec událostí, dostal darem jako způsob, jak svůj život zachránit. Rok mi trvalo, než jsem se naučil to tak vnímat.“

Clara Friedová tam seděla vzpřímená, s hlavou trochu na stranu. Vycítil jsem, že naslouchá velmi pozorně, ale úmyslně se zdržuje reakcí.

Místnost se na chvíli ponořila do ticha, ozýval se jen tikot stojacích hodin.

„Když jsem viděl jméno vašeho bratra, napadlo mě... napadlo mě...“ Mávl jsem rukou na znamení, jak těžké je najít přílehlavá slova. „Tehdy před rokem mě napadlo, že se s vámi spojím. Než jsem ale dostal příležitost to uskutečnit, zmizelo všechno, co tvořilo můj život.“

Přál jsem si, aby mi ta stará žena položila otázku, abych nemusel pokračovat v monologu. Nic však neřekla a její tvář zůstala neutrální. Znovu jsem tedy navázal a doufal, že se dostanu ke konci. Vstal jsem a s rukama v kapsách jsem přistoupil k oknu. Úzkým otvorem mezi těžkými záclonami jsem viděl na Miramar a ještě dál. Přede mnou se otvíral nezapomenutelně krásný výhled, hory ozářené odpoledním sluncem, vrstva za vrstvou proměnlivých odstínů zelené a šedé s průhledy na intenzivní modrozelenou barvu moře mezi nimi. Připadal jsem si nepatřičně, jako bych stál na scéně v nesprávné hře. Výhled se tak naprosto nehodil k vnitřku domu, že mohl být namalovanou kulisou.

„Když jsem v muzeu poprvé našel ten snímek, byl jsem bez sebe pohnutím. Vazba. Jméno. Chtěl jsem se neprodleně vrátit domů a okamžitě se s vámi spojit. Samozřejmě mě hnala vlastní zvědavost. Moje naděje. Myslel jsem ale i na svou dceru. Na její právo na moji minulost. Její právo na vlastní minulost.“ Usilovně jsem hledal slova, která by dokázala vystihnout spektrum citů.

„Teď už není kam spěchat. Jakýmsi absurdním způsobem bych vlastně neměl nic proti tomu, kdyby mi hledání zabralo zbytek života.“ Slyšel jsem vlastní slova a měl jsem pocit, jako

by vysvětlení bylo určeno stejně tak mně samotnému jako té staré dámě. „A zároveň je to ještě důležitější než dřív. Naprosto nezbytné. Musím se pokusit vypátrat svou minulost.“ Bylo čím dál těžší najít slova a vypravit je ze sebe. „Je to všechno, co mám,“ dodal jsem.

V tichu, které následovalo, místnost zcela ovládl tikot stojících hodin. Veškeré zvuky zvenku ustaly. Jako by se svět stáhl, jako by tmavá místnost s námi dvěma byla jedinou existující realitou.

„Možná je to jen pošetilost, cosi, k čemu jsem se z čiré hlouposti upnul. Možná jsem jen naprosto promarnil váš čas.“

Znovu se na chvíli rozhostilo ticho. Stál jsem dál u okna, když se stará dáma najednou obrátila ke mně. Konečně promluvila.

„Ne, ne, pane Ankere. Nic není marnost, vůbec nic. Řekla bych, že právě naopak. Pokud jde o můj čas, nic neznamená. Žiji, ale čas není důležitý. Možná si myslíte, že nemáte budoucnost, ale v mém případě je to skutečnost. Můj čas se nachyluje. Pro mě má tedy jediný význam tady a teď. A má vazba na minulost. Jsem šťastná, že jste tady. Ani netušíte, jak moc.“

Clara Friedová hleděla přímo na mě a jen těžko jsem chápal, že mě její oči nevidí.

„Ráda bych vám pověděla příběh,“ řekla. „Prosím, posaďte se.“

Počkala, dokud neslyšela, jak přecházím zpět a usedám na pohovku. Pak začala vyprávět.

9 ● ● ● „Byla jednou jedna malá holčička, která velice ráda hrála na klavír.“ Stará dáma jako by zaváhala, na okamžik si přitiskla konečky prstů na rty, ale pak pokračovala.

„Ta malá holčička jsem byla já, Clara Lipski.

Bydlela jsem ve velkém bytě, kde byla piana dvě – jedno moje a jedno mé matky. Nevzpomínám si na jediný den, kdy bych nehrála. Hudba ovládala celý můj svět: byt s jeho naleštěnými parketami, které při chůzi vrzaly, pod nohama každého člena rodiny jinak. Měkce pod nohama mého otce, který pokaždé spěchal, mírně, když po nich moje matka někdy tančila. Hlasitě a vzpurně pod nohama Olgy, naší služebné. Jedině Adam dokázal chodit po parketách neslyšně, jako by tlumily jeho kroky. Nebo jako by tam nikdy skutečně nebyl, jako by se jeho chodidla nikdy skutečně země nedotkla.

Má dívčí hudba stoupala z kláves piana a jako by s sebou nesla sluneční svit, který dovnitř prýštil téměř průhlednými krajkovými záclonami. Jako by zahalila i nedělní obědy, při nichž jsme se všichni procvičovali ve francouzštině. Prochnula ji vůně z kuchyně, kde Olga smažila *placki*. Hladila matčiny hebké vlasy, otcovu naškrobenou košili, růžové hyacinty na jídelním stole. Prostupovala místnostmi a dotýkala se tmavých tapet, naleštěného mahagonového nábytku, kobereců

s důmyslnými vzory. Vyvanula otevřeným oknem do parku, kde jsem se o nedělních odpoledních s matkou procházívala. Rámovala všechna roční období, zimy s vyjíždkami na saních ve sněhu a bruslením na řece, jara s výlety za město do údolí plných květin a léta nahoře v horách, které voněly borovicovým jehličím a pryskyřicí. A mé nejmilejší období, podzim, kdy listy stromů lemující ulici za oknem vymalovaly pestrobarevnou záplavu v červených, žlutých, zlatých a oranžových tónech, a vzduch byl prodchnut vůní deště a mokré půdy.

Má hudba zachycovala všechno, co se týkalo mého života.

Když jsem tedy o hudbu přišla, nějaký čas jsem si myslela, že jsem přišla o všechno, co obsahovala. O samotný život. Přišla jsem o piano. O domov. O otce. Později o matku. A časem i o svou domovinu. Hudbu v mé hlavě však umlčela až ztráta Adama. To Adamův odjezd otevřel dveře a vpustil dovnitř ledový vítr.“

Odmělčela se, zjevně hluboce ponořena do vzpomínek. Chvilí jsme seděli mlčky. Pak se nadechla a pokračovala.

„Bratr byl o osm let starší než já, byl dospělý muž, zatímco já byla pořád ještě malá holčička. Byl vysoký, dokonce vyšší než otec, ale otec byl hlučný a živelný, zatímco Adam byl tichý a zádumčivý. Hrál na housle, hrál ale jiným způsobem, než já na klavír. Abyste rozuměl, bratr Adam byl němý a vyjadřoval se pouze hudbou. Pokud šlo o mne, nic jiného jsem nepotřebovala, abych mu zcela porozuměla. Myslím, že hrál, protože musel, a hrál s téměř děsivou oddaností. Užasle jsem naslouchala, ale zároveň jsem se pokaždé trochu bála. Neexistovala chvíle oddechu, každičkový tón, který Adam zahrál, něco znamenal. Housle mu vyrůstaly z rukou, jako by byly součástí jeho těla, a on je prostě musel používat. Stejně jako jeho srdce muselo bít, musely ruce hrát, aby mohl žít. Hrál, a já sedávala a naslouchala na polštáři v okně hudebního pokoje, objímala jsem si kolena a upírala pohled na jeho tvář. Pro mne hudba nesla můj život; psala můj příběh. Pro Adama jako by byla samotným životem. Když housle odložil, stal se beztížným

tělem, které se neslyšně pohybovalo po parketách. Záhadné, ale zároveň zranitelné. A tiché. Když přestal hrát, jako by přestal žít. A když mu hudbu vzali, musel odsud odejít do místa, kde doufal, že ji opět najde. Závisel na tom jeho život.

Poté, o mnoho později, kdy už jsem nebyla malá holčička a když jsem pravděpodobně mohla znovu začít hrát, rozhodla jsem se to neudělat. Už jsem nic zachycovat nechtěla. Kdesi hluboko v mém nitru mi však znovu začala hrát stará hudba, velmi potichu. Mohla jsem zavřít oči a v duchu hrát, a pomalu, pomalinku se mi vzpomínky vrátily.

Kromě na Adama, jeho jsem nikdy zpět nedostala, protože nebyl součástí mé hudby. Tvořil svou vlastní a já už ji neslyšela.“

Stará žena se odmlčela.

„Vím, jak tento pokoj vypadá, ačkoliv jej už nevidím. Dávám tak tomu přednost, protože to, co tady vidíte vy, je pouhou kopií. Klamem. Dokonce i fotografie. Pošetilostí, pokusem znovu stvořit cosi, co znovu stvořit není třeba. Protože tady“ – lehce si poklepala na čelo – „tady všechno je. Krom mého Adama. Vzali mi ho a já ho celý život hledám.“

Zmlkla, pak zvedla ruce a skryla v nich tvář.

Připadal jsem si bezradný a zoufale hledal, co říct. Po chvíli ale ruce sundala a znovu navázala stejně silným hlasem, jako předtím.

„Ten snímek v muzeu je vlastně jen směšné gesto pošetilé staré ženy. Uvažovala jsem, že je požádám, ať jej odstraní. Pak ale...“ Nedokončila větu.

I já jsem mlčel.

„Pojďte sem a dovolte mi vzít vás za ruku,“ požádala mě. Vyndal jsem ruce z kapes a vydal se k ní.

„Ne tu, tu druhou,“ vybídla mě netrpělivě, když jsem jí podal pravou ruku. Dal jsem jí tedy levou. „Jste levák,“ řekla, ale nebyla to otázka.

Přikývl jsem, pak jsem si uvědomil, že nevidí, a řekl jsem: „Ano, to souhlasí.“

„A hraje na housle, nemám pravdu?“

Přikývl jsem, ale jako by to už věděla, nemusel jsem nic říkat.

Vzala mou ruku do svých a jemně po ní přejela, pak mi prsty klouzala po mých, jednom po druhém, až došla k malíčku, tomu zahnutému. Zarazila se a okamžitě mou ruku pustila.

„Něco vám přinesu,“ řekla, vstala a odešla z pokoje. Vrátil jsem se na pohovku, usedl do polštářů a pravačkou jsem automaticky sevřel prsty levé ruky. Místnost na mě se svým teplem a nevětraným vzduchem okamžitě zapůsobila klaustrofobicky. Zatáhl jsem za límeček košile, abych ji uvolnil. Z vedlejší místnosti se ozývaly slabé zvuky, nato kroky na chodbě a pak už stará žena vešla dovnitř a v rukou nesla malou kartonovou krabici. Postavila ji na jídelní stůl a otevřela ji.

„Už ji mám u sebe tak dlouho,“ řekla. „Jen pro pořádek, ani jsem je nechtěla, ale dostala jsem je.“ Napřímila se a slyšel jsem, jak se nadechla, stále ještě zády ke mně. A znovu mě napadlo, že v určitých chvílích nejsme schopni ukázat okolnímu světu tvář a musíme se otočit zády. Viděl jsem, že drží malý svazek čehosi, co vypadalo jako dopisy svázané stužkou.

„Je tu ještě jeden příběh, jestli vydržíte poslouchat,“ řekla.

„Samozřejmě,“ odpověděl jsem. „Moci tu být s vámi a naslouchat vám je pro mě potěšení i čest.“

„Naděje je tak bolestná,“ povzdychla. „Beru vaši ruku do svých. Naslouchám vašemu hlasu a v mrtvé místnosti mého srdce se žíly pomalu plní krví a tkáň měkne. Bolí to. Sedíte tu v mém pokoji a na druhé straně stolu cítím vůni vašeho těla. Víím, že nejste mladý muž, a přesto jím pro mě jste. Naprosto nemohu vědět, jak vypadáte, ale jste vysoký. Máte lehký krok, nemyslím, že jste těžký. Naslouchám vašemu hlasu, držím vaše ruce a cítím váš neskutečný smutek. Váš nový krvácející smutek, ale i velmi starý, temný smutek. A přesto mě zaskočí vlastní naděje.“

Clara Friedová usedla na židli a obrátila své nevidoucí oči svým směrem.

10 ● ● ● „V den, kdy můj Adam odešel, pršelo.

Vrátil se, jen aby se rozloučil, a tvář měl mokrou. Kabát měl mokrý, i ruce. Přitiskl mi studené dlaně na tváře a sehnul se, aby měl pohled ve stejné výšce se mnou. Hleděl mi do očí a políbil mě na čelo. Přiložil jeden prst nejdřív na své rty, pak na moje na znamení ticha, abych přestala plakat. Položil mi ruku na hlavu a pohladil mě po vlasech, pak se napřímil a zamířil do haly, aniž se jedinkrát ohlédl. Otec držel matku v náruči a v obývacím pokoji okno bičoval déšť. Dívala jsem se na Adamovy nohy, které kráčely po podlaze naprosto neslyšně. Zavřel za sebou venkovní dveře a já se dívala na mokré otisky na parketách a věděla jsem, že až oschnou, nezůstane po mém bratru žádná živoucí stopa. Přála jsem si, aby existoval nějaký způsob, jak je zachovat, ale nakonec jsem na ně jen hleděla, dokud se nevsákly do dřeva a neoschly na vzduchu.

Později téhož dne jsem vešla do hudebního pokoje a posadila se na okno. Déšť stékal po okenní tabuli jako po okně rybárny a svět venku byl rozmazaný, jako bych na něj hleděla clonou slz. Dívala jsem se na stojánek na noty vedle piana a věděla jsem, že už ho Adam nikdy nepoužije. Už ho nikdy neuslyším hrát. Myslím, že to tehdy jsem o svou hudbu přišla.

Nemohu si vybavit, že bychom po tom dni ještě kdy otevřeli víko klavíru.

Večer jsme poprvé večeřeli bez něj. Jedli jsme mlčky a v pokoji se ozývalo jen bubnování deště. Naše jídelna, jindy pokaždé tak útulná a plná světla a radosti, působila nyní stroze a studeně. Vůně, které se dříve mísily ve známý a žádoucí celek, se rozpadly na různé vrstvy, některé nesnesitelně smutné, jiné cizí, a některé dokonce i nechutné. Pach omastku a páry z kuchyně, vadnoucí květiny na stole, uhlí, které žhnulo v kamnech – cítila jsem veškeré pachy, každyčkový z nich, a svými odlišnými nepřijemnými oděry mi plnily chřípí. Dívala jsem se na jídlo na svém talíři a kus masa mi rostl v ústech, když jsem se snažila jej spolknout. Když jsem vzhledla a na druhé straně stolu viděla rodiče, byli také navždy změněni. V mžiku vymizel věkový rozdíl a nebyli moudřejší než já. Byli jsme naprosto stejně ztraceni a zmateni. O několik měsíců později nás opustila služebná Olga a odnesla z našeho domova poslední stopy života. Tehdy se však tato ztráta jevila nepatrná ve srovnání s ostatními.

V pozdní zimu, nějaký čas po Adamově odchodu, k nám začala docházet Wanda Maisky. Samozřejmě jsem ji znala. Věděla jsem, že ona a její sestra Marta s Adamem hrávaly. Neměla jsem ji ale ráda. Byla jsem dítě a ona si mě nikdy předtím nevšíkala. Zpočátku, když přicházela se žádostí, abychom její dopisy doručili Adamovi, se pokaždé chtěla setkat s matkou, ale později, když se matka s lidmi prakticky přestala stýkat, začala navštěvovat mě. Byla vždycky velmi krásná, ale čím víc se všechno kolem nás měnilo, tím nepatřičněji její krása působila. Jako by sem skutečně nepatřila. Byla jako barevný stěhovavý pták, který se zdržel do pozdního podzimu. A jakmile se ve mně ta myšlenka uhnízдила, stala se jím. Ptákem. Později však s každou další návštěvou na barevnosti ubývalo, jako by ztrácela peří, pelichala. Se svou klenutou hrudí a ostře řezanou tváří s velkýma, chladnýma očima, se čím dál víc

začala podobat holubovi. Když pak začala nosit šaty své sestry, která byla tak odlišná, bylo mi v její společnosti ještě nepříjemněji. Pojednou se začala objevovat v tmavošedých odstínech a diskrétních světle fialových; v mých očích se s holubem naprosto ztotožnila. Ošklivila se mi, děsila mě, zrovna jako skuteční ptáci. Nelíbí se mi jejich trhavé pohyby, špičaté zobáky, jejich pařáty. Jejich nepředvídatelný úprk.

Když měla na sobě Martiny šedé šaty s perličkovou výšivkou kolem výstřihu poprvé, cosi se obrátilo. Pamatovala jsem si, když je Marta měla na sobě během jednoho z posledních koncertů u nás doma. Jak byla krásná. Wanda v těch šatech působila nevhodně. Bezradně jsem tam seděla, cítila jsem se jako hrací figurka ve hře, kterou jsem nechápala. Jako by se ve Wandině způsobu chování objevilo jakési nové odhodlání. A protože my všichni jsme vlastní pozbyli, působilo její počínání obzvlášť rušivě.

Například si v hale sundala svrchní galoše, ale ponechala si kabát, vešla do obývacího pokoje, usadila se na kraji pohovky, rozeplula si kabát a uhladila sukni na kolenou. Pak zkřížila útlé kotníky a ledovým pohledem spočinula na mé tváři. Pokaždé kladla stejné otázky, vyprávěla stejné historky.

Jak se daří rodičům, Claro? a Doufám, že se tvá matka cítí o něco lépe a občas s povzdechem pronesla Žijeme to ale v těžké době. Pak mi pohlédla přímo do očí. Lidé, jako my, Claro, přežijí všechno. A musíme být silné. Silné a praktické pro blaho nás všech. Zírala mi do tváře. Ty a já, Claro. A pak se spiklenecky usmála a na vteřinu se jí v ústech zaleskly malé pravidelné zuby, než ke mně po leštěné desce stolu přisunula další dopis. Nikdy výslovně neřekla, co s nimi mám udělat. Jen tam mezi námi nechala tu obálku ležet a přitom mě nepřestávala sledovat světlými očima, aniž mrkla. Seděla jsem prkenně na židli na druhé straně stolu s pažemi přitisknutými k tělu a se sklopeným zrakem, odmítala jsem být její pomocnicí. Pak se rychle nadechla, vstala, přitáhla k sobě klopý pláště a zapnula ho.

Pozdravuj rodiče, Claro, řekla a dala mi rychlý polibek na tvář. Spěšně odcházela po parketách, vysokými podpatky tvrdě tepala o dřevo a ve vzduchu setrval její sladký parfém. Začala jsem se jejich návštěv bát.

Dopisy jsem dávala do krabičky ve svém pokoji. Od té doby tíží mé svědomí. Nikdy neřekla, co s nimi mám udělat, ale rozuměly jsme si. Měla jsem hrozivý pocit porozumění. Byla jsem dítě, ale nějak intuitivně jsem věděla, že se mnou hraje jakousi hru. Spočívala v tom dávat mi obálku bez jakéhokoliv návodu. Krom dne, kdy se tak stalo naposledy. Ten dopis byl jiný způsobem, který jsem nechápala. Ležel na stole mezi námi, nechala na něm však ruku a hleděla mi upřeně do očí. Vycítila jsem u ní novou naléhavost, mluvila pomalu a s důrazem na každém slově.

Tento dopis je velmi důležitý, Claro. Velmi důležitý. Chci, abys udělala vše, co je v tvých silách, aby ho tvůj bratr dostal. Zmlkla a pak pronesla s pousmáním: *Jsem ale přesvědčená, že pokaždé děláš, co je v tvých silách. Jsi šikovná děvče, Claro. My dvě si rozumíme.* A pak se opět spiklenecky usmála. Cítila jsem, jak se mi stahuje hrdlo, a za víčky mě pálily slzy, ale ani za nic jsem jí nechtěla dopřát to potěšení, aby mě viděla plakat. Sklopila jsem hlavu a vzala jí dopis z ruky. Když odešla, uložila jsem ho k ostatním. Nikdy jsem se nepřiměla je zničit. A nechtěla jsem je ani číst. Nashromáždit je a uschovat nějakým způsobem v celé té záležitosti umenšovalo mou roli. Téměř jsem dokázala samu sebe přesvědčit, že s tím nemám co dělat. Uložila jsem je a pak jsem si šla umýt ruce.

Stala jsem se správkyní neotevřených obálek, a jejich váha léty stoupala. Nakonec, když jsem si směla vzít s sebou jen to nejdůležitější, vzala jsem je s sebou do nové existence. Možná kvůli špatnému svědomí: potřebovala jsem je jako hmatatelnou známku své viny. Putovala jsem s nimi až na konec světa. A léty se tíha těchto nepřečtených poselství stala neúnosnou. Často na mě dotírají, ještě víc teď, když můj život zpomalil a dohlédnu

na jeho konec. Občas mě přepadne silný pocit odpovědnosti. Zajímalo by mě, zda moje konání, nebo naopak jeho absence, mohlo přispět k mé vlastní újmě. Jestli nakonec nevědomky nejsem svou vlastní zkárou.“

Clara Friedová držela svazek dopisů v jedné ruce a v pochybnostech jím klepala o druhou dlaň. Pak uložila dopisy zpátky do krabičky a vyndala jednu obálku. Podala mi ji.

„Vezměte si ji, až půjdete,“ vybídla mě. „Chystáte se přece pryč?“ Nevěděl jsem, jestli myslí pryč z jejího domu, z Wellingtonu nebo do zahraničí. Pak z levého rukávu halenky vyndala malou vizitku.

„Prosím, vezměte si i tu. Szymon Liebermann je můj drahý přítel. Možná byste se s ním chtěl spojit. Jistě vás rád přijme, když zmíníte mé jméno. Pochopí.“

Napřáhla obě ruce dlaněmi vzhůru a já položil své ruce na její, dlaně na dlaně.

„To není ztráta. Myslím, že se časem dokážeme naučit naše ztráty přijmout, i ty ze všech nejtěžší. Ztráta je nevědět. Vyčerpávající trýzeň v naději, i v té sebemenší. To tak jsem na tu věc začala nahlížet.“ Její nevidoucí oči hleděly do mých a rty se jí zkřivily do malého úšklebku, který jsem si neuměl zcela vysvětlit. Uvědomil jsem si ale, že nechová žádné přání se mě na cokoliv ptát. Naše schůzka byla u konce.

„Jestli budete chtít, přijďte mi povědět, co jste se dozvěděl.“

Stáhl jsem ruce zpátky, nevěděl jsem, co dělat ani co říct. Ona mě však zachránila a nemusel jsem nakonec říct vůbec nic, protože se odvrátila a odvedla mě do haly.

Už mi znovu ruku nepodala, jen otevřela dveře a ustoupila, abych mohl projít. Když jsem ale šel po zahradní cestičce, slyšel jsem, že něco říká, a otočil jsem se.

„*Szczęśliwej podróży, Adamie. I wracaj szybko z powrotem!*“
řekla a tentokrát se usmála, zavřený rty se jí letmo zachvěly.

Naslouchal jsem a ta cizí slova ve mně rezonovala.

11 ● ● ● Rozhodl jsem se, že se vrátím pěšky, do kopce přes Hataitai a nahoru na Mount Victoria. Bylo ještě brzy odpoledne, slunce se přesunulo kolem mysu, tuto stranu vrchu ponechalo ve stínu a ozářilo horu na druhé straně vody. Vítr ustal; bylo jedno z těch nádherných mírných odpolední pozdního léta, kdy si město udělá na chvíli přestávku. Nebo se jen zastaví, aby nabralo dech a připravilo se na další den, který s největší pravděpodobností bude větrný.

Když jsem došel až na samý vrchol, sedl jsem si na travnatý svah a díval se na přístav. Znovu jsem si připomněl, jak moc se mi Wellington z této perspektivy líbí, shora, z velké výšky. Kdykoliv jsem město navštívil, snažil jsem se dostat na vyvýšená místa s výhledem, a pokaždé jsem měl pocit, že jsem se ocitl na samotné výspě světa a dostalo se mi privilegovaného pohledu na vzácně viděné území. Když jsem se pak vracel domů do Aucklandu, znamenal hodinový let krok zpět do skutečného světa po krátké návštěvě jiného, nezávislého. Wellington má nezkratnou stránku, jako by úpravné ulice a pitoreskní přístav byly pouhou fasádou, za kterou se skrývá zásadní neklid. Město je jako elegantně oblečená žena, kterou však prozrazuje nespoutaný pohled.

Seděl jsem tam v trávě s obálkou, kterou mi dala Clara Friedová. Otevřel jsem ji a nejdřív jsem vyndal vizitku. Jednoduchá bílá kartička udávala jméno *Szymon Liebermann*, po němž následovala adresa v Krakově a telefonní číslo. Jako by už obálka neobsahovala nic jiného. Přejel jsem několikrát prsty kraj papíru, aniž bych nadzdvihl cípeček, a přitom jsem nespouštěl zrak z moře pode mnou, které se rozprostíralo klidné a odráželo slunce zapadající za horou Khandallah. Z nějakého podivného důvodu jsem si vzpomněl na matku. Na její poslední slova.

„Nemám co říct.“ A jako by chtěla slova zdůraznit, stiskla rty. A zavřela oči. Věděl jsem, že má bolesti, ačkoliv si nikdy nepostěžovala.

Seděl jsem u ní v tom tichém pokoji a naslouchal jejímu těžkému dechu.

„Život je, jaký je. Musíme být praktičtí,“ pronesla po chvíli a otevřela oči. Odjakživa byly neuvěřitelné – velké a velmi světle modré. V tu chvíli mi připadaly obrovské, jako tůně lesklé, zakalené vody. Studené, zamrzlé. „Snažila jsem se...“ Nedořekla a znovu zavřela oči. Cítil jsem, že musí existovat něco, co bych mohl udělat, abych jí pomohl, ale na nic jsem nepřišel. Pak znovu promluvila.

„Potřeboval bys víc zdravého rozumu, Adame,“ řekla. „Buď praktický. Pokračuj ve svém životě. Neohlížej se zpátky. Ve stínech minulosti pomoc nenajdeš. Žádná pomoc není. Musíme si podle nejlepších schopností pomoci sami.“

A pak namáhavě odvrátila nejdříve hlavu, a pak celé chřadnoucí tělo. Chvíli jsem tam stál a pozoroval její útlá záda. Co bývalo drobným, ale překvapivě bujným tělem, bylo nyní spojeno s končetinami pouhou vůlí. Otočil jsem se a chtěl vyjít z pokoje, ale než jsem došel ke dveřím, znovu se ozval její hlas.

„Nikde útěchu nenajdeš, Adame. Ani odpuštění. Jsme se sebou sami. S našimi vzpomínkami. Bylo by lépe, kdybychom je neměli.“

Pokoj ztichl a v hlavě mě pálily otázky, které bych jí rád položil. A v tom tichu, zády ke mně, pronesla svá poslední slova.

„Nemám co říct.“

Téže noci zemřela a už jsem nikdy její hlas neslyšel.

Jediné, co mi po sobě zanechala, byla stříbrná skříňka s fotografiemi.

A konta. Překvapilo mě, když jsem se dozvěděl, že její příjmy sestávaly z tak vysokých částek rozdělených mezi různé bankovní účty ve Švédsku a ve Švýcarsku. Překvapilo a roztrpčilo. Neměly se mnou nic společného. Matka byla mrtvá a zůstal tento nevysvětlitelný majetek. Zemřela stejně, jak žila. Tiše. A osaměle. Od stanovení diagnózy uběhl skoro půlrok a ona si jedinkrát nepostěžovala. Praktická, praktická do posledního dechu. Ale i tajnůstkářská, dokonce i tu nemoc si nechala sama pro sebe, a nezanechala po sobě závěť, deníky, ani žádné soukromé papíry. A nikoho, koho by se dalo zeptat. Zavřela za sebou dveře a nenechala mi k minulosti žádný klíč. Jen peníze.

Jak jsem tam seděl na vrchu nad Wellingtonem, zrak mi padl na Clařinu obálku. Otevřel jsem ji a vyndal dvě fotografie. Nejdříve jsem se podíval na tu menší. Byl to výřez větší fotografie – někdo ji musel vystříhnout ze skupinové fotky, strany byly zarovnané, trochu kostrbatě. Byla na ní mladá žena, která stála vzpřímená a hleděla přímo do fotoaparátu. Měla tmavé šaty, možná jakýsi stejnokroj, a boty bez podpatku. Tmavé vlasy s pěšinkou uprostřed měla spletené do copů. Vypadala velmi mladě a zranitelně. Bylo vidět, že na fotografii muselo být více žen, za jejíma nohama byly vidět další a na jedné straně bylo znát rameno. Podíval jsem se na zadní stranu. Kdosi tam napsal jméno – *Marta* – a číslo, ne datum, snad telefonní číslo.

Druhý snímek byl větší. Představoval mladého muže ve fraku a s houslemi v ruce. Nebyl to portrét z ateliéru, bylo znát, že byl pořízen při nějaké slavnostní příležitosti: v pozadí byli

vidět další lidé. Mužovy tmavé oči hleděly přímo do fotoaparátu s lehce netrpělivým výrazem, jako by ho kdosi požádal, aby zapózoval, když někam spěchal. Byl vysoký a štíhlý a měl tmavé, dozadu sčesané vlasy.

Košile mu byla u krku trochu velká a sako mu na těle volně viselo, jako by oblek byl pořízen jen pro tuto příležitost a s myšlenkou, že do něj ještě doroste. Na zadní straně nebylo nic napsáno, ale poznal jsem ho, stejně jako jsem poznal tu ženu. Byl to Adam Lipski; ona byla ženou vlevo na fotografii z mé stříbrné skříňky. Marta. Moje teta.

Chvilí jsem tam ještě seděl a ty dvě fotografie držel v ruce. Když jsem je vložil zpátky do obálky, našel jsem tam malý novinový výstřižek. Byl několikrát přeložený, a když jsem ho opatrně vytáhl a rozložil, zažloutlý papír mi připadal velmi křehký. Nemohl jsem text přečíst, ale předpokládal jsem, že je napsán polsky. Až nahoře v okraji kdosi napsal tužkou datum, ale ne polsky. Ve francouzštině tam stálo *le 21ème février 1939*. Byl tam snímek a trocha textu, asi tak čtvrtina novinové stránky.

Podíval jsem se na snímek pozorněji. Ihned mi bylo jasné, že zobrazuje Adama Lipskiho a musel být pořízen při stejné příležitosti jako fotografie. Byl oblečený do stejných volných šatů. Vedle něj stál o něco starší muž, kterého jsem matně poznával. Byl menší, měl husté vlnité vlasy a zřetelný důlek v bradě, a i on měl frak. Starší muž objímal pravou paží Adama kolem ramen. Oba se usmívali.

Nevěděl jsem, jak si vysvětlit, co vidím. Dal jsem výstřižek zpátky do obálky a vložil ji do náprsní kapsy saka.

Vstal jsem a začal sestupovat dolů.

12... „Zanechte vzkaz.“

Pak, po krátké odmlce. „Pokud chcete.“ Jako by odměřenému hlasu na druhé straně bylo jedno, zda tak dotyčný učiní, či nikoliv. Nebo tak chtěl působit. Když ta krátká fráze skončila, a pak následovalo pípnutí a ticho, držel jsem sluchátko přitisknuté u ucha. Nevěděl jsem jistě, v co jsem doufal, že uslyším. Nahraný vzkaz byl určen všem a nikomu. Přes celý pokoj jsem pohlédl velkým oknem ven, zaměřil se na obzor za zálivem, kde se světla z jakési lodi pohybovala jako shluk spadlých hvězd. Ještě chvíli jsem naslouchal atmosférickým ruchům ticha, ale nic jsem neřekl, žádný vzkaz jsem nezanechal.

Alespoň jsem zavolal.

Z Wellingtonu jsem se vrátil se smíšenými pocity. Když jsem toho dne časně zvečera vstoupil do domu, působil teple a nevětraně. Odsunul jsem dveře na verandu a vyšel ven. Stál jsem tam s rukama opřenýma o zábradlí a uvědomil jsem si, jak jsem unavený. Nějakým způsobem mi celá ta cesta připadala neuchopitelná. Jako lehkovážnost a pošetilost. Avšak víc než cokoliv jiného mě zaskočil pocit viny, jako by sebemenší citové probuzení nebo prožití vzrušení znamenalo zradu.

Od oběda jsem nejedl, zašel jsem tedy do kuchyně a otevřel lednici. Stál jsem tam u otevřených dveří a znovu mě zaplavil pocit viny. Kdy jsem měl naposledy hlad? Nepamatoval jsem se.

V lednici toho mnoho nebylo, ale usmažil jsem si dvě vejce a snědl je na plátku křehkého chleba venku na verandě. Slunce se klonilo k obzoru a na druhé straně vody se v nádherném růžovém a ohnivě zbarveném západu slunce rýsovaly obrysy Aucklandu. Vrátil jsem se k lednici a přinesl si pivo. Jak jsem tak stál na verandě a kochal se výhledem, pomyslel jsem na jediný konkrétní pozůstatek mého dřívějšího života, který matka po sobě zanechala. Malou stříbrnou skříňku s fotografiemi a papíry uvnitř. A vzpomněl jsem si, kdy jsem je viděl poprvé.

Ležely rozložené na šedivém linoleu, které matka každý čtvrtek s tak zlostnou horečnatostí leštila. Důkazy. Přišla domů dřív, než jsem čekal, a přistihla mě při činu. Nebylo co říct, a k mému úžasu neřekla nic ani ona. Pořád ještě v kabátě přešla po pokoji, shýbla se a papíry, které mi vypadly z rukou, posbírala, a její elegantní tvrdé malé ruce se pohybovaly stejně rychle, jako když rozkládaly karty při každodenním pasiánsu. Popelín kabátu námořnické modři šustil. Nepadlo slovo, a když se trochu neobratně opět napřímila, slyšel jsem pouze její dech.

Posbírala fotografie, urovnala jim strany, zvedla skříňku a hromádku do ní zpátky uložila. Mávnutím mi naznačila, abych odešel, a přistoupila k otevřenému šatníku, kde se zády ke mně zastavila. Zdálo se, že váhá, a slyšel jsem, jak se nosem nadechla, ozval se suchý, zlostný zvuk. Nic ale neřekla. Cítil jsem, jak mi buší srdce, a pokoj se scvrkl, až působil nesnesitelně maličký, jako by v něm vzduch nestačil pro nás oba.

Po chvíli dveře šatníku zavřela, přistoupila k nočnímu stolku a skříňku uložila do zásuvky. Do dne, kdy zemřela, se o tom nikdy slovem nezmínila. A ani já ne. A pro mě bylo mlčení hrozivější než slova.

Když jsem později měl pocit, že už zvládnou otázky zformulovat, bylo pozdě. Skříňka a její obsah se staly mým vlastnictvím, mohl jsem jít v klidu projít, ale mlčel.

Zůstal jsem vzhůru dlouho, seděl jsem na pohovce před televizí, ale nedíval jsem se. Hlasitost jsem měl staženou a zvuk

tvoril kolem mých myšlenek jen zeď nezřetelného šumu. Věděl jsem, že bych měl pracovat. Nedávno jsem souhlasil, že uskutečním nový projekt, první po roce, a to, že složím hudbu ke krátkému filmu. Termín se rychle blížil a stále tu byly problémy, které jsem musel vyřešit, zvuky, které mi unikaly, technické závady, které bylo nutné odstranit.

Místo toho jsem ale vstal a přistoupil k velkému oknu, z něhož se otevíral pohled na záliv. Poryvy větru přinášely vůni moře. A i když se to tak samozřejmě říká, dá se to těžko vysvětlit. Voní voda? Nebo je to setkání živlů, moře, které se dotýká pevniny? Voní moře samo o sobě? Jeho téměř hmatatelná slanost, existuje tam, i když je člověk na širém moři a je jím zcela obklopen?

Bylo tma, a když jsem pohlédl k nebi, váhavě se zjevily hvězdy, jako by se zažehávaly jedna po druhé. Vyšel jsem ven a vydal se ke studiu, které se nachází v samostatném domě pod tím větším. Posadil jsem se tam na venkovních schodech a pozoroval oblohu. Zatímco jsem upíral oči na nekonečnou temnotu nade mnou, pomalu se plnila hvězdami, až se Mléčná dráha po nebeské klenbě rozprostřela jako bílá vinoucí se stuha.

Tehdy jsem si vzpomněl, jak jsem poprvé vědomě prozkoumával nebe vleže na zádech ve sněhu před činžákem, kde jsem bydlel v jižním Stockholmu. Ostatní děti tam předtím dělaly v čerstvě napadaném sněhu anděly. Sledoval jsem je z kuchyňského okna, a když je pak zavolali domů na večeři, vyšel jsem ven a do jednoho z andělů si lehl. Upřeně jsem hleděl do černé lednové oblohy a na ten pohled jsem byl naprosto nepřipravený. Čím déle jsem tam ležel a díval se, tím více hvězd se objevovalo, až nebe vypadalo jako změt bílých třpytivých ohňostrojů. Hvězdy byly tak strašně blízko, že mi připadalo, jako bych se já vznesl vzhůru, a zanedlouho se jich budu moct napřaženou rukou dotknout.

Zůstal jsem ležet v andělově náruči, dokud ke mně bundou a čepicí nepronikl chlad ze sněhu. Po tom prvním zjevení jsem

pak už celý život vyhlížel místa, odkud mohu hvězdy pozorovat, místa bez rozptylujících umělých světél. Waiheke bylo proto jak stvořené a s Mimi jsme zhasli veškeré lampy a sedávali venku na verandě a pokoušeli se nalézt souhvězdí na jižním hvězdném nebi. Neznal jsem je, a když byla malá, neměla s mou neznalostí trpělivost. Léty jsme ale oblohu pomalu společně prozkoumali.

Po chvíli jsem od nebe odvrátil pohled, vstal jsem a otevřel dveře do studia. Zůstal jsem stát na prahu s rukama v kapsách a očima na psacím stole s klaviaturou. Židle byla otočená ke mně jako by mě zvala, abych se posadil. Já jsem ale dveře zase zavřel a šel jsem pryč. Noc byla vlháká a cikády hlasitě vyhrávaly.

Nakonec jsem vešel do velkého domu, prošel jsem kolem dveří Mimina pokoje, kde jsem se jako pokaždé dotkl kliky. Už jsem do toho pokoje vcházel jen zřídka, ruka se však po dveřích natáhla pokaždé, když jsem je míjel. Šel jsem dál do svého pokoje a dobrou chvíli seděl na pelesti s lokty na kolenou a sepjatýma rukama. Uvnitř bylo ještě tepleji a po chvíli jsem vstal a otevřel okno. Zhluboka jsem se nadechl a uvědomil si, že vnímám vůně a barvy. Že jsem předtím pozoroval nebe a slyšel zpěv cikád.

Vytáhl jsem spodní zásuvku nočního stolku, strčil do ní ruku a šátral, dokud jsem nenašel stříbrnou skříňku. Než jsem ji otevřel, prsty jsem přejel po víku. Když jsem skříňku viděl jako dítě poprvé, fascinoval mě vystupující vzor na víku a stranách, který v mých očích představoval lidi zachycené v záhadné sekvenci divokých, přímo erotických aktivit. Možná to přispělo k pocitu studu, když jsem byl tehdy přistižen, jako bych byl chycen při nějakém zakázaném konání. Nyní už vím, že to jsou náboženské výjevy, Izraelité na útěku z Egypta. A začal jsem přemýšlet, jestli hanbu a vinu snad do stejné míry necítila i matka.

Zvedl jsem víko a obrátil skříňku dnem vzhůru, aby její obsah měkce dopadl na přehoz. Byly tam dvě staré černobílé fotografie, jedna novější velikosti na pas a jeden velký lesklý snímek. Navíc tam byl zažloutlý papír přehnutý na čtyřikrát, a malý sešitek. Zvedl jsem jednu ze starých fotografií a díval se na ten známý snímek. Byla to skupinová fotografie šesti mladých lidí, dvou žen a čtyř mužů. Tři muži seděli uvolněně na trávě s pažemi kolem pokrčených nohou a pohledy mířícími přímo do fotoaparátu. Dva se usmívali, třetí měl v ústech dýmku. Za nimi, pravděpodobně vkleče, aby byli za sedícími muži vidět, byli ještě jeden muž a dvě ženy. Žena vlevo byla útlá a dlouhé tmavé vlasy měla sčesané dozadu, ale vítr jí je zvedl a rozfoukal kolem tváře. Zdálo se, že pozoruje cosi mimo snímek na levé straně, kde bylo na trávě vidět pneumatiku položeného kola. Bylo mi jasné, že je to Marta, matčina sestra, žena ze snímku, který mi dala Clara Friedová. Druhá žena měla přitažlivou plnou postavu a stála s jednou rukou na čele, jako by si držela světlé vlasy z očí, zatímco druhou ruku měla položenou na rameni muže sedícího před ní. Hleděla do fotoaparátu, ale trochu se nakláněla dopředu, jako by jen na okamžik vzhledla od právě probíhající konverzace. Usmívala se. Věděl jsem, že je to má matka, ale nikdy jsem nebyl schopen spojit si tento snímek s mou představou o ní. V mých vzpomínkách se nikdy neusmívala.

Díky jakémusi podivnému působení měl muž mezi ženami tvář téměř zcela skrytou buď procházejícím stínem – možná z objektu za fotografem – nebo díky technické závadě. Byl podstatně vyšší než obě ženy a měl sako a košili, zatímco ostatní muži měli jen košile. Ruce měl na ramenou obou žen, ale v držení těla bylo znát jistou zdrženlivost, jako by se spíš řídil fotografovými instrukcemi než vlastním pocitem. Na zadní stranu snímku kdosi nakreslil přibližný obrys skupiny a tužkou napsal jména tří v zadní řadě: Marta, Adam a Wanda. Tři sedící muži žádná jména neměli a nebylo tam udáno ani datum

ani místo. Oči jsem upřel na rozmazanou tvář uprostřed a nyní pro mě získala rysy Adama Lipskiho. Bratra Clary Friedové. Mého otce? V tom případě, proč se o něm matka ani jednou nezmínila? A proč už se nejmenuji Lipski, ale Anker?

Položil jsem snímek správnou stranou vzhůru na přehoz a druhou starou fotografii vedle něj. Byl to portrét mé matky a staršího muže. Matka měla tmavé šaty a na krku perlový náhrdelník. Muž měl tmavý oblek s vestou, která těsně obepínala mohutné břicho. Stáli tam, aniž se navzájem dotýkali, bez úsměvu. Vedle matky byla vidět palma v květináči a v pravém rohu bylo zlatým plastickým reliéfem vyražené jméno fotoateliéru: G&A, Berlín. Neměl jsem ponětí, kdo ten muž je, ale odjakživa jsem vycházel z toho, že to musí být pan Anker. Matčin manžel. Muž, jehož jméno jsem nosil celý život. Pokud to měla být jejich svatební fotografie, nepůsobila ta chvíle příliš šťastně.

Položil jsem ji zpátky a vzal lesklou, novější. Byla pořízená pouličním fotografem před vchodem do muzea pod širým nebem, skanzenem ve Stockholmu. Ten den si pamatuji – byl výjimečný. Stáli jsme tam s matkou vedle sebe. Podíval jsem se na ni teď pozorněji a snažil se ji vidět věčně. Ještě jí nebylo čtyřicet, ale vypadala starší. Ne tak rysy obličeje, ale pečlivě zvažnou pózou. Vědomým rozhodnutím být ženou středního věku. Toho dne jsem se nijak zvlášť dobře nebavil, na tuleně a opice jsem byl už příliš velký a na historické domy a předměty zase příliš malý. A ve společnosti jsem se necítil dobře. Díval jsem se na sebe coby hubeného čtrnáctiletého kluka, neobratného a zamračeného, oblečeného do krátkých kalhot a košile s dlouhými rukávy a pózujícího vedle matky. Vedle Wandy. Měla na sobě jedny ze svých obvyklých květovaných šatů se širokou sukní, lehký rozepnutý letní plášť, rukavice a klobouk. Ačkoliv se její oblečení podobalo tomu, jaké nosily i matky spolužáků, vypadala přesto poněkud jinak. Žádná matka nevypadala jako ona.

Na druhou stranu ale ani žádný chlapec nevypadal jako já. Pamatuji se, že ať jsem byl kdekoliv, jako bych měl na hrudi neviditelný znak, který ukazoval, že tam nepatřím. Cítil jsem se tak, když jsem byl sám, a ještě víc ve společnosti matky. Instinktivně jsem věděl, že navzájem podtrhujeme svou odlišnost. Každý za sebe jsme mohli mít jistou šanci zaplout; společně jsme ale působili zoufale cize. Jako bychom vydávali zvláštní pach, který všichni ostatní zachycovali. Tady na snímku jsme stáli vedle sebe, ona s rukama kolem kabelky, já s rukama v kapsách, nikdo z nás se neusmíval. Bok po boku, a přesto každý sám. Na co myslela? Proč mě do toho parku brala? Bylo jasné vidět, že ji to nebaví. Stejně jako mě. Udělala to kvůli mně? Nebo myslela, že je to něco, co normální lidé dělají? Lidé, kteří někam patří? Že nás k nim náš výlet pustí, být na jedno odpoledne?

Položil jsem snímek vedle ostatních dvou a vzal do ruky složený papír. Byl křehký a zažloutlý a v ohybech se začínal rozpadat. Seděl jsem s ním zpola rozloženým. Nemusel jsem jej číst, abych se na ten text upamatoval. Udával místo a datum mého narození, šestnáctého ledna 1941 v Krakově, a moje jméno, Adam Lipski, syn Wandy Lipski, rozené Maisky, a Adama Lipskiho. Položil jsem papír na postel a zvedl sešitek, náš pas, doklad, který nás měl dovést k novému životu. Fotografie, která tam byla nalepená a částečně pokrytá úředním razítkem, ukazovala mou matku se mnou v náruči. Kojenec byl pouhým uzlíčkem, nebylo možné ho identifikovat. Matka vypadala ztrhaně a vážně. Nebo možná odhodlaně. Zdálo se mi však, že v její tváři není ani stopy po mateřské hrdošti. Nebo lásky. Možná byly takové city podřízené bezprostřednímu zájmu o přežití. Držení těla měla strnulá a nejistá, mohl jsem stejně dobře být balík, o který se na něčí žádost postarala.

Díval jsem se na tento vstupní doklad k novému životu, jedinému životu, o němž je mi známo, a necítil jsem nic. Datum narození bylo totožné s datem na rodném listě, ale v pasu bylo mé jméno Adam Anker, jméno, pod kterým jsem žil celý

vědomý život. Krátký časový úsek, který doklady dělil, byl prázdnotou, má mrtvá matka nenávratně zmizelým mostem mezi nimi.

Nakonec jsem vzal poslední fotografii, položil ji zadní stranou vzhůru na dlaň a četl slova, která byla napsána úhlopříčně: *Zdálo se mi, že noc nese tvé jméno v tiché hudbě/C*. Bylo už tak dávno, kdy jsem ve švédštině četl nebo mluvil. Nyní jsem si ta slova pro sebe šeptal.

Obrátil jsem fotografii a díval se na snímek, ačkoliv to nebylo třeba. Byl jen hmatatelným projevem tvého obrazu, který žije v mém těle. Když jsem zavřel oči, viděl jsem každický sebemenší detail. Cítil jsem vůni světlých vlasů, které jsi odhrnovala z vážného obličejce, vybavil jsem si pokožku na čele, znovu jsem vytvořil složitý vzor uší, cítil chuť rtů, přejel prsty po obočí. Pamatoval jsem si přesnou barvu tvých tmavých očí. Konečky prstů jsem se dotýkal fotografie a chvíli seděl bez hnutí. Zde je obraz ztracené minulosti mé dcery, stejně jako druhé snímky představují mou vlastní. Zde je bolestná minulost, kterou jsem měl pod kontrolou. Minulost, kterou jsem mohl Mimi dát, ale rozhodl se to neudělat. Matka, kterou jsem ji měl nechat poznat.

Pomaloučku jsem posbíral fotografie a doklady a uložil je zpět do skříňky. Když jsem cítil na dlaních její chladný kov, vzpomněl jsem si na naše první setkání. Kdy jsem tě spatřil poprvé, Cecilie.

Byl prosinec a právě skončil výroční koncert. Studenti a učitelé se smísili pod pódiem s publikem a já se snažil dostat tlačenicí k východu. O krok jsem ustoupil, abych kohosi pustil dopředu, a vrazil jsem do tebe. Otočila ses se sklenkou od těla, aby ti červené víno nepotřísnilo bílou halenku. Pak jsi mi pohlédla do očí a ruku se sklenkou jsi zase svěřila, nic jsi však neřekla, jen jsi lehce pokývla hlavou.

„Na jaký nástroj hrajete?“ zeptal jsem se a horečně pátral, čím tu chvíli prodloužit. Tehdy ses usmála a zvedla ruku dlaní ke mně.

„Na tenhle,“ odpověděla jsi. „To je můj nástroj. A tyhle.“ Ukázala jsi na své oči. V setmělé místnosti černě zářily. „Já na nic nehraju, já maluju.“ Trochu ses odvrátila, otočilaš krkem a pohledem zapátrala mezi lidmi. „Jsem tady s jednou kamarádkou. Nebo spíš jenom známou. Hraje na violu.“ Znovu ses tváří obrátila ke mně a v naší strnulé konverzaci nastala odmlka. A podobně jako neodvolatelná chemická reakce se cosi uvedlo do pohybu. Tak krátké ticho, když jsi pak ale otevřela ústa, abys opět promluvila, můj život se navždy změnil.

„Myslím ale, že jsem ji někde ztratila,“ řekla jsi a pokrčila rameny.

Představil jsem se a zeptal se, jak se jmenuješ.

„Cecílie. Cecílie Hägg.“ Ruku jsi mi nepodala, ale trochu jsi pozvedla sklenku a s úsměškem jsi naznačila přípitek, jako bys mě škádlila. Nebo provokovala. Nepřišel jsem na nic, co by stálo za námahu pokusit se přehlušit ten cvrkot, a tak jsem odpověděl jen pozvednutím sklenky. Tehdy ses však ke mně naklonila, já ti vyšel v ústrety a tys mi řekla přímo do ucha.

„Můj otec byl hudebník. Klavírista. Možná jste o něm slyšel. Andreas Hägg.“

Cítil jsem vůni tvých vlasů, když mi zavadily o tvář. Nic jsem neřekl, jen jsem přikývl. Samozřejmě jsem jeho jméno znal, toho vynikajícího klavíristy, který zahynul snad před patnácti lety. Vzpomněl jsem si, že šlo o tragické, náhlé úmrtí. Neštěstí na zledovatělé silnici cestou domů z turné. Obřad v kostele svatého Jakuba ve Stockholmu s hudebníky ze všech koutů země a mnohými ze zahraničí. Samozřejmě jsem slyšel o Andreasi Häggovi.

Díval jsem se na tebe, zatímco jsi dál pohledem pátrala po své přítelkyni. Vysoká, téměř stejně vysoká jako já, stála jsi velmi vzpřímeně s rameny staženými dozadu a zdviženou bradou. Tvůj profil se jasně rýsoval proti osvětlení pódia: rovný nos, silná čelist a vysoké čelo. Rty jsi měla plné, lehce pootevřené. Ani jednou mě nenapadlo, kolik ti vlastně může být – možná dvacet, polovina toho, co mně. Stejně jako mým

studentům. Už tehdy poprvé jsi mi připadala nadčasová. Tak mladá a tak nesmírně krásná, avšak s vyzářováním tak nezkratné nezávislosti, že věk přestal být důležitý. Později, když jsem tě ztratil, mě nikdy nepřestala udivovat ta záhadnost v obou stranách tvé osobnosti. Straně, o které jsem věděl, že mě miluje. A té druhé, která mě zapudila. Ta srdceryvná zranitelnost. A ta nekompromisní tvrdost.

Když ses ke mně znovu obrátila, upřelas na mou tvář ty černé oči, přimhouřilas je a nakrčila obočí, a já měl pocit, jako bys mě podrobila prohlídce, jako bys mě odhadovala a posuzovala. Po chvíli ses opět škádlivě usmála, naklonila ses ke mně a tentokrát jsi rukou lehce spočinula na mé paži.

„Můžeme jít přece někam jinam. Tady se nedá mluvit.“

Stockholm spal pod hebkou příkrývkou čerstvě napadaneho sněhu. Sněžilo celý den, ale když jsme šli po ulici Valhallavägen, ve tmavém vzduchu se snášely už jen ojedinělé vločky. Teplota klesla a sníh byl lehký a suchý a vířil nám kolem nohou. Město jako by bylo dočista umyté a ztichlé. Kontrast k hluku uvnitř nemohl být dokonalejší. Krátkou chvíli nás ještě halilo setrvávající teplo, ale zanedlouho se k nám vetřel studený vzduch a přitiskl nás blíž k sobě. Pomalu jsme kráčeli k centru, až jsme našli otevřenou restauraci. A celou cestu jsem intenzivně vnímal tvé tělo vedle svého.

Teprve když jsem nahlédl do jídelního lístku, uvědomil jsem si, že se restaurace specializuje na polskou kuchyni. Syté guláše a ragú. Bylo pozdě a chtěli jsme jen kávu, ale servírka se usmála a nedala najevo netrpělivost ani zklamání. Kávu nám hbitě donesla, složitě připravenou silnou kávu v měděných koněvkách se šlehačkou a sklenkou koňaku vedle. Hovořili jsme o umění. Hudbě. Knihách, filmech. Dívala ses mi na ruce a já si je začal uvědomovat. Dívala ses na mě a já měl najednou potřebu mrkat a přejíždět si rukou po bradě. Mělas neuvěřitelné oči. Černé třpytivé bezedné tůně plné záhad, které tvořily tak silný protiklad k tvé světlé pleti a plavým vlasům sčesaným z obličej. Teprve později jsem zjistil, že tvé oči vůbec

nejsou černé, ale že mají stejnou barvu jako borůvky, pouze na druhé straně stolu se jeví stejně černé jako noční prosincová obloha venku.

O sobě jsi pověděla velmi málo, když jsi ale začala mluvit o své práci, na chvíli jsi ustala v jinak nepřetržitém zkoumání mé tváře. V tu chvíli se tvé ruce začaly nad stolem pohybovat rychleji, oči ti jiskřily a hovořila jsi s důrazem. A vášní.

„Maluju, protože musím. Jinak to nedokážu vyjádřit.“ Napřáhla jsi ke mně ruce a zadívala ses na mě, jako bys chtěla zjistit, jestli to chápu. „Není to vždycky příjemné. Pravdou je, že příjemné to není skoro nikdy. Ne. Je to frustrující. Těžké. Nebezpečné.“

„Nebezpečné?“

„Ano.“ Přikývla jsi. „Nebezpečné. Protože je tam všechno. Vydáno napospas. Všechno je tam před zraky světa obnažené.“

Přikývl jsem, i když jsem si nebyl jistý, že chápu, co tím myslíš.

„Je to jako rozervat si hrud“, dodala jsi. „Nebo pustit někoho, všechny, kohokoliv do své duše.“ Na židli ses opřela. „Ale jistě, všichni nejsou schopni si vyložit, co mají před sebou. Nebo se o to nesnaží. A i to obnáší strašlivé riziko.“

Znovu jsi položila ruce na stůl mezi nás dlaněmi dolů a sklonila jsi šíji. Nebyl jsem schopen z řeči tvého těla číst. Byla jsi smutná? Snad trochu opilá? Unavená? Nepřišel jsem na nic, co říct.

Pak jsi ale pomalu zvedla hlavu a já jsem pochopil, že žádný z mých dohadů nebyl ten pravý.

„Chcete jít ke mně domů?“ zeptala ses.

Seděl jsem ve svém pokoji na druhém konci světa s malou fotografií v ruce. Jedinou hmatatelnou památkou na náš společně prožitý čas.

A poprvé od doby, co Mimi zemřela, jsem plakal. Slzy mi kanuly pomalu, bolestně, ale nějakým způsobem i útěšně.

13... Ticho bylo prolomeno.

Následující týden jsem se snažil soustředit na práci a trávil většinu dnů ve studiu. Myšlenky na setkání s Clarou Friedovou mě ale celou dobu vyrušovaly. V sobotu jsem přišel domů pozdě odpoledne, uši mě pálily od slunce. Víkendy byly těžší než všední dny. Ten pocit neměl logické opodstatnění, můj život se neřídil tím, jaký je právě den. Ale nějakým způsobem bylo snazší udržovat v chodu týdnů zdání jakési normálnosti. Dříve toho dne, kdy jsem s ranní kávou seděl na verandě, mi představa dalšího dne o samotě v domě připadala nesnesitelná. Pod dojmem okamžiku jsem zatelefonoval Antonymu a Vanesse. Byli jsme přátelé od chvíle, co jsem se do země přistěhoval a stali jsme se sousedy. Byli citliví a hodní, na nic se neptali, neočekávali žádné odpovědi. Během prošlého roku se ohleduplně drželi stranou, ale celou dobu mi dávali znát, že kdybych je potřeboval, jsou tu pro mne, za mnou stanovených podmínek. Neměli děti – nikdy jsem se nedozvěděl proč – a Mimi přijali také za svou. Jejich zármutek byl dvojnásobný: sdíleli ten můj a bojovali se svým vlastním.

Nepřestávali mě znovu a znovu zvat na obědy, večere a jiné příležitosti. Ačkoliv jsem zřídka kdy pozvání přijal, pokaždé se mě zeptali. Zpočátku týdne zavolali a navrhli mi sobotní oběd

s přáteli ze Švédska, kteří u nich byli na návštěvě. Žena pracovala u filmu a připadalo jim, že by se mi setkání s nimi mohlo líbit. Jako obvykle jsem odmítl, ale později téhož dne jsem si to rozmyslel. Odpoledne pomalu ubíhalo s jídlem a pitím a hovor nenuceně plynul. Švédi byli příjemní společníci a přišli jsme na několik profesních společných bodů. Zjistil jsem, jaký je pro mě balzám setkat se s lidmi, před kterými se nemusím přetvářovat. Kterí o mně nic nevědí. Hodiny rychle ubíhaly. Waiheke o víkendech pozdního léta nabízí jakýsi druh uvolněné atmosféry, která se jinde jen těžko hledá. Nás tři, kteří ostrov známe, zjevné nadšení obou hostů velmi těšilo.

Myslel jsem si, že jsem byl ohledně pití zdrženlivý, ale teď si uvědomuji, že jsem musel být trochu opilý. Když jsem se vrátil domů, ještě jsem si z lednice vyndal plechovku piva.

Vyšel jsem na verandu, postavil plechovku na zábradlí a opřel se rukama z obou jejích stran. Den byl příjemně teplý způsobem, který přichází po týdnech neměnných vysokých letních teplot a slunečna. Byl pozdní únor, opět začala škola a počasí jako obvykle touto dobou ukazovalo svou nejkrásnější letní tvář. Slunce zapadalo v crescendo zlaté za obrysy města na druhé straně vody. Dopil jsem pivo a pak jsem se vrátil dovnitř a usadil se na pohovku. Samotného v celém domě mě zaskočila vlastní přítomnost. Nebylo tu nic, co by mě rozptylovalo, před vlastními myšlenkami nebo fyzickým já nebylo kam utéct. Zmáčkl jsem dálkový ovladač přehrávače a pokojem se rozlehly Goldbergovy variace Glenna Goulda. To hrál zralý muž, ne ten jiskřivý mladý génius, a připadalo mi to útěšné a zároveň smutné. Zatímco hudba přešla z hloubavého, pomalého úvodu k jistému mistrovství svižnějších vět, vstal jsem a přešel k psacímu stolu. Nadzvedl jsem podložku na myš, vytáhl lístek a držel ho v ruce, několikrát jsem ho složil a zase rozložil, zatímco jsem nepřítomně hleděl z okna. Musí tam být po osmé, už není tak brzy, aby se nedalo zavolat. Zvedl jsem telefon a navolil číslo. A tentokrát jsem se dočkal odpovědi.

„Cecílie?“ řekl jsem.

14 ● ● ● „Adame,“ odpověděla jsi.

Ihned se mě zmocnil stejný pocit, jako když ses tehdy při každém našem setkání dotýkala prsty mé tváře. Jako by se tvé ruce dotykem na mé kůži ujišťovaly, že jsem skutečný. Vyslovila jsi mé jméno stejným způsobem, jako by ses o tom potřebovala přesvědčit.

„Adame,“ zopakovala jsi pomalu.

„Cecílie. Jak se ti daří?“ řekl jsem a hned nato jsem se zatvářil, když jsem sám slyšel, jak banálně ta slova zní.

„Ach, Adame.“ Pak ses na dlouhou chvíli odmlčela a na okamžik jsem si myslel, že se spojení přerušilo.

„Jak se mi daří... Stejně tak by ses mě mohl zeptat, kdo jsem,“ pronesla jsi tiše. „Je to už tak dávno. Tak strašně dávno.“

„Ano,“ souhlasil jsem vyschlými ústy. „Devatenáct let. Strašlivě dlouhá doba.“

Neodpověděla jsi, tak jsem pokračoval.

„Příští měsíc cestuju do Evropy a tak... chtěl jsem se zeptat, jestli by ses se mnou mohla setkat, až přijedu do Švédska.“

Když jsi ani tehdy neodpověděla, zopakoval jsem otázku.

„Mohla bys?“

Naslouchal jsem vzdálenému šumu linky, které se podobalo

tlumeným zvukům příboje, a téměř jsem viděl ten nekonečný oceán, který nás dělil.

„Ano,“ odpověděla jsi po chvíli. „Přijed' sem. Na ostrov.“
A pak po krátké odmlce. „Jestli chceš.“

Řekl jsem, že datum upřesním, až si cestu zarezervuji.

Čekal jsem, co odpovíš, ale nic se neozvalo. Hovor se přerušil.

Bylo rozhodnuto, avšak cesta na tvůj ostrov nebyla zdaleka přímočará.

15 ● ● ● Byl jsem na cestě.

Chystal jsem se opustit bezpečí Waiheke Island, který byl přes čtrnáct let mým domovem. Nikde jsem ještě tak dlouho nežil. Neměl jsem žádné promyšlené plány, ale instinktivně jsem věděl, že se tato cesta nepodobá ničemu, co jsem kdy předtím podnikl. Neutíkal jsem, cestoval jsem za určitým cílem. Spojil jsem se s panem Liebermannem, který souhlasil, že se se mnou v Krakově setká.

Od smrti Mimi uběhl rok, já jsem ale ještě stále prožíval zármutek čistě fyzicky, jako palčivou bolest. Pořád ještě jsem se cíleně musel držet pohromadě, pohybovat se, jíst, upomínat se, jaký je den v týdnu, kolik je hodin.

Vrátila se ke mně ale hudba. Už jsem opět pracoval, ačkoliv ve všem, co jsem dělal, byl zásadní rozdíl. Jako by se mi zostřil sluch, jako by odpadla ochranná vrstva kůže. Nikdy předtím jsem nezažil nic, co by se podobalo mé nově probuzené vnímavosti. Myšlenky jsem měl jasné a často trýznivé. Vzpomínky se vynořovaly bez varování a nebyl jsem schopen bránit se jejich působení. Týden po návštěvě ve Wellingtonu jsem navštívil cestovní kancelář ve městě. K letu do Evropy jsem měl důvodů více, tu cestu jsem měl vykonat už dávno. Téměř rok jsem se vyhýbal veškerým závazkům a vypracoval si standardní

způsob, jak cosi odmítnout, což jsem také ve většině případů činil. Celou dobu jsem věděl, že přijde den, kdy budu nucen si zvolit. Buď vstoupím do zbytků svého života a pokusím se z jeho zlomků vybudovat existenci nebo se smírím s tím, že budu přežívat čistě fyzicky. S jakýmsi pomalým umíráním. Já jsem ale rozhodnutí oddaloval, den po dni, měsíc po měsíci. Nyní konečně nastal ten čas. Nepřišlo jako vědomé, aktivní rozhodnutí, spíš jako řetězec událostí, počátek nejistého pátrání; ani ne tak z vlastního popudu, jako spíš z popudu osudu. Nanejvýš drobné krůčky, které mě vedly novým směrem.

Objevila se nabídka smlouvy na větší projekt filmové hudby. Jednoho dne mi naprosto nečekaně zatelefonoval Ben Kaplan a požádal mě, zda bych nesložil hudbu k jeho novému celovečernímu filmu. Po krátkém rozhovoru přislíbil, že mi mailem přepošle výchozí materiály. Bena jsem neznal, i když se naše cesty párkrát zkřížily. Věděl jsem však o jeho nedávných mezinárodních úspěších a mé otupělé smysly zaznamenaly nad jeho nabídkou úžas. Přesto jeho materiály čekaly několik týdnů v doručené poště, než jsem je konečně vytiskl a přečetl. Pak jsem mu poslal mail a navrhnul jsem mu, abychom se setkali. Ve Švédsku. Byla to báječná příležitost, a přesto jsem byl myšlenkami jinde. A to u mého vlastního pomalu se dotvářejícího rozhodnutí, že se znovu pustím do přerušovaného pátrání po vlastní minulosti.

Stejně jako cesta do Wellingtonu i návštěva cestovní kanceláře ve mně vzbudila množství roztočivých pocitů. Jako bych se učil znovu chodit. Vzdáleně jsem si pamatoval, jak jsem při určitých činnostech postupoval, nyní jsem ale používal jinou část mozku. Bylo to bolestné a těžké. A pomalé. Přesto jsem musel připustit, že jsem při vší bolesti zažíval rozechvělé očekávání. Chtěl jsem tu cestu podniknout. Byl jsem na ni připravený.

A v tu chvíli mi vytanula vzpomínka, jak jsem naposledy pozval Mimi a její kamarádku Charlotte na večeři. Bylo to těsně před letními prázdninami a z nějakého důvodu jsem

zvolil otáčivou restauraci nahoře ve Sky Tower. Jen co jsme se ale usadili, uvědomil jsem si, jak špatná je to volba. Stačil jediný pohled do tváří dívek, abych pochopil, že tu jsou kvůli mně, aby mi udělaly radost, zatímco já si myslel, že dělám radost jim. Všichni tři jsme si připadali směšní, ale za zdvořilé konverzace a přežvykování jsme tříchodovou večeři přestáli, zatímco se město pod námi otáčelo. Někdy mezi hlavním chodem a dezertem se dívky omluvily a odešly na toalety a já zůstal sedět u stolu sám. Díval jsem se na moře, kde trochu vpravo vystupoval z vody vytříbeně symetrický kužel ostrova Rangitoto Island, a na množství plachetnic, které v nekonečném procesí proplouly kolem. Waiheke byl ještě o něco dál vpravo a splýval s obrysy ostatních ostrovů. Všechny zahalovaly tenké závoje mlhovin soumraku. Díval jsem se dolů na město a přemýšlel, že byl mým domovem téměř osmnáct let, a přesto mi z této ptačí perspektivy připadá podivně cizí. Pojednou jsem si uvědomil, že jsem je s plným vědomím nikdy nepokládal za trvalý domov.

Otočil jsem hlavu a uviděl, jak se ke mně dívky vracejí, zcela zabrané do hovoru. Sledoval jsem je pohledem, a když se posadily naproti mně ke stolu, cítil jsem, že rozmístění odpovídá. S dívkami na jedné straně stolu a se mnou na druhé jsem si uvědomil, že větší část života mé dcery se pro mě teď stává velkou neznámou. Když se předklonily a smály se, všiml jsem si, jak jim vlasy spadly přes ramena a promíchaly se, Miminy tmavé a Charlottiny světlé.

Po večeři jsem je doprovodil k Charlottiným rodičům do Ponsonby. Dvě zezadu ozářené tmavé postavičky mi ve dveřích zamávaly a já pocítil smutek smíšený s úlevou. A s vinou. Vinou, že odtamtud odjíždím a že přitom cítím úlevu. Teď s odstupem času mi to připadá absurdní. Co jsem v té době věděl o vině?

Cestou domů přívozem jsem seděl na horní palubě a sledoval, jak město pomalu mizí. Bylo jasno a ještě se úplně neseťmělo, i když světla města zářila s postupujícím soumrakem

čím dál silněji. Nahoře jiní cestující nebyli a měl jsem pocit, jako bych se samotný nechával unášet mořem.

Doma jsem procházel ztichlými místnostmi a pojednou jsem si uvědomoval každyčkový detail. Připomnělo mi to podivný zážitek, když jsem poprvé uslyšel švédštinu jako cizí jazyk, když už nebyla mou fyzickou součástí. Rytmus, hlásky, každé jednotlivé slovo zřetelně rozlišitelné, ale naslouchal jsem stejným způsobem, jako poslouchám hudbu, která není mou vlastní. Na dvou úrovních zároveň. Na jedné straně s čistou radostí z celku, a na druhé straně s vědeckým vyhodnocováním, kdy naslouchám každyčkovému jednotlivému tónu, odlišuji je a odděluji od sebe, zvažuji.

Nikdy jsem si nedal práci, abych Mimi naučil švédsky, možná proto, že jsem si sám potřeboval osvojit angličtinu. Nebo že jsem chtěl pro svůj a dceřin život vytvořit nové souvislosti. Náš nový společný jazyk měl vystavět zátaras k minulosti.

Moje matka mě možná ze stejného důvodu nikdy nenaučila polsky. Nyní už chápu, že tato náhlá a naprostá rezignace na naši mateřštinu přetřela komunikaci mezi generacemi a dala podnět k nedorozuměním, polopravdám, možná dokonce i lžím. Matka mě vychovávala v mlčení a já jsem udělal totéž se svou dcerou. Naše životy se budovaly bez historie jako domy bez základů. Nikam jsme nepatřili. A tento fyzický domov, jediný trvalý domov, který jsem kdy vytvořil, mi nyní zjevně proklouzává mezi prsty, uniká. Zároveň se začal zřetelně jevit jako jazyk, který se člověk naučil v dospělosti: srozumitelný, krásný a přesto ne zcela můj.

Vlastně pořádně nevím, proč se mi tehdy na verandě při pozorování západu slunce ten den vybavil tak jasně. Tehdy se nic zvláštního nestalo, zval jsem Mimi s Charlotte často ve městě na večeri. Chtěl jsem tak oplatit pohostinnost, které se Mimi těšila v kamarádčině domovu. Avšak teď, více než po roce, se mi ten večer jevil nabitý jakýmsi unikajícím významem.

O několik týdnů později jsme jednou večer s Mimi seděli na verandě a ona mi pověděla, jak se cítila toho večera, když jsme se rozloučili.

„Už ses, tati, znovu neotočil, abys ještě jednou zamával,“ řekla. „Ulevilo se ti, když jsi odcházel, že mám pravdu?“ Pátravě na mě pohlédla, jako by se snažila číst mi myšlenky. „Zamával jsi, pak ses rychle otočil a zmizel jsi za rohem. Mně se taky ulevilo. Nechtěla jsem, ale bylo to tak. Charlotte mě celou dobu tahala za ruku, ať už jdu dovnitř, ale chtěla jsem zůstat a dívat se, jak na kole odjíždíš.“

V slabém světle letního večera ke mně otočila bledý ovál obličeje.

„Myslela jsem na naše loučení, když jsem byla malá. Přemýšlela jsem, jestli jsi vůbec tušil, jak mě to vždycky zdeptalo. Jak hrozivě se mi svíral žaludek, když ses vymanil z mých paží. Jak jsi vstal a před odchodem mi vesele zamával. Pokaždé jsem ti taky zamávala a usmívala se na tebe, ale věděl jsi, že to byl jen klam? Já věděla, že ty se jen tak děláš. Viděla jsem na tvých zádech, že úsměv byl určený jen pro mě a zmizel, hned jak ses otočil. Byla to ale součást naší tiché dohody, nemám pravdu? Způsob, jak naše loučení usnadnit.“

Hleděla na mě mučivě jasnýma tmavýma očima a pak řekla: „Nepřipadá mi to ale, tati, spravedlivé. Myslela jsem, že jsme rovnocenní, že všechno sdílíme. Celou dobu tam ale byla část, která patřila jen tobě. Protože ty jsi měl svůj život, než jsem se narodila. A tahle doba patřila do jiného času, na jiné místo, do zastřené a vzdálené minulosti, do níž jsem já nikdy nemohla patřit. Když jsem byla malá, myslela jsem si, že náš život začíná tam, odkud si ho pamatuji já. Teď vím, že vždycky byla minulost, kam jsi mě nikdy nevzal s sebou. Podle mě mi ale také patří. Opravdu si to myslím.“

Byla tak vážná, jako by si svou řeč nacvičila.

„Vždycky jsem věděla, že jsou věci, na které se nemám ptát, něco, co mi nikdy neřekneš, o čem se se mnou nikdy nebudeš bavit. Přistoupila jsem na to. A nesu to v sobě po celý život,

skoro jako... handicap, který zmizí, když o něm člověk nebude mluvit.“

Ach, moje Mimi. Jak jsem tehdy reagoval? Co jsem jí odpověděl?

„Ale abys mi rozuměl, tati. Dlouho jsem si myslela, že přesto nějakým způsobem vím. Myslela jsem, že vím všechno, co vědět potřebuju. A pokud jsme o minulosti nemluvili, pak proto, že to bylo moc těžké. Měli jsme spolu tichou dohodu. A docela dlouho fungovala dobře. Dlouho to fungovalo, tati. Ale minulost po celou dobu byla s námi. Mohli jsme předstírat, že mimo náš malý svět už nic neexistuje, ale oba jsme věděli, že tomu tak není. Nesli jsme v sobě všechno, co se stalo předtím, aniž jsme o tom kdy mluvili. Řekla jsem si, že přece vím, co předcházelo, než jsem se narodila, před naším společným životem. Nemohla jsem si to pamatovat, ale přesto to bylo i moje. To jsem si alespoň myslela. Dlouho jsem neměla potřebu se ptát nebo po něčem pátrat. Protože všechno, co bylo tvoje, jako by patřilo i mně. A pokud tam bylo něco, o čem se těžko hovořilo, pak jsi to nesl i za mne. A já se cítila v bezpečí.“

Moje moudrá, přemýšlivá Mimi. Jak jsem mohl opomíjet tvé právo vědět?

„Teď je, tati, ale všechno jinak. Jako bych jednoho krásného dne objevila v našem dokonalém světě prasklinku a teď vidím, jak se každým dnem zvětšuje. Není za tím něco, co jsi snad řekl nebo udělal. A ani nejde o mě. Teď už chápu, že přijdou části mého života, o kterých nikdy nebudeš vědět. Víím, že se máme moc rádi, ale to neznamená, že jsme identičtí. Na všechno nenahlížíme stejně. Musím činit vlastní rozhodnutí, a abych toho byla schopná, musím toho dostatečně vědět. Musím se, tati, dozvědět o své minulosti, abych mohla začít žít vlastní život. Musíš se mnou mluvit. O svém životě. O mém životě. O mé matce. Mluv se mnou.“

Myslím na něj, na náš poslední vážný hovor. Nejvážnější hovor, jaký jsme kdy vedli. A jediné, co slyším, je Mimi. Kde je *můj* hlas? Kde jsou mé odpovědi? Slyším i její dívčí hlásek

z dřívější doby. Nevinné otázky, kterým jsem se já, dospělý, pokaždé s úspěchem vyhnul. „Kde je maminka?“ „Ona s námi nemůže bydlet, ne že by nás neměla ráda, ale musí se věnovat jiným věcem.“ „Jak maminka vypadá?“ „Je velice krásná. Zrovna jako ty, moje malá Mimi.“ Zacházel jsem s ní bez respektu. Co jsem ale měl dělat jiného? Jak jsem jí mohl vysvětlit něco, co jsem nedokázal vysvětlit ani sám sobě?

Mlčení bylo nakonec to jediné, co jsem své dceři poskytl.

„Jako by se všechno, co jsme nosili v sobě a nemluvili o tom, najednou stávalo skutečností. Prostě se to už nedá držet v pozadí, tati. Vystupuje to jako obrovský strašák ze tmy a na všechno dopadá jeho stín. Už nemůžu dál předstírat, že neexistuje. Nemůžu se dál tvářit, že je neviditelný. Nejsem si jistá, že chci vědět, ale musím. Tati, já se musím ptát. Opravdu musím. Musím se to dozvědět.“

Snažím se upamatovat na nějakou situaci v životě s mou matkou, kdy jsem jí možná, kdybych byl trochu starší, alespoň v Mimině věku, mohl položit právě takové otázky. Pozoroval jsem svou dceru v šedém světle soumraku na verandě a zaskočil mě stesk po matce. Ne kvůli lásce nebo oddanosti, ale protože jsem ji potřeboval. Potřeboval jsem možnost stanout jí tváří v tvář, jako má dcera se mnou právě teď. Chtěl jsem vědět, jak by s takovou situací naložila. Mohla mě tomu naučit, nebo by se zachovala tak, že bych se naučil, jak to *nedělat*. Já jsem ale neměl nic, nic, co by mi ukázalo cestu.

A dál jsem mlčel.

Co tehdy večer náš hovor přerušilo? Nepamatuji se. Že by zazvonil telefon? Slova ale byla vyslovena, a jak Mimi řekla, nebylo možné vzít je zpátky. Nabyla fyzické podoby.

Přesto jsme si je drželi od těla, možná jsme se oba dva báli chvíle, kdy si spolu sedneme a otevřeme Pandořinu skříňku. Alespoň já jsem se bál. Podle mě jsme spoléhali na to, že ta správná chvíle přijde, pokud tomu jen dáme čas. Namyšlené jsme si byli jisti aspoň jednou věcí.

Že máme čas.

16. . . . Matka se naučila švédsky, ale nikdy se mnou pořádně nemluvila.

„Maminko!“ volal jsem, když jsem přišel domů.

A jako vždy mi to slovo připadalo těžkopádné a neobratné, slabiky vědomě zformované, hlásky vyumělkované. Nedokázal jsem sám sobě vysvětlit, proč jsem na ni pokaždé volal. Už ve chvíli, kdy jsem otevřel dveře, jsem cítil, že je byt prázdný. Možná jsem se o tom musel jen přesvědčit. Kdyby odpověděla zavoláním *Tady jsem, Adame, v kuchyni*, nemohl bych ze sebe setřást tíhu, kterou jsem s sebou pokaždé poslední dvě patra vlekl, nervózní ze setkání s ní. Avšak v tichu v hale ze mě spadla spolu s aktovkou. Před odchodem napekla. Cítil jsem to, hned jak jsem dole otevřel vchodové dveře, a jak jsem se blížil k bytu, vůně sílila. S úlevou, ale s přetrvávajícím pocitem viny, jsem vešel do malé kuchyňky. Lesklé linoleum pod nohama klouzalo. Matka vařila nerada a myslím, že ani ráda nepekla. Zhostila se toho ale pokaždé se stejnou zatvrzelou neúnavností, jako když každý týden v bytě uklízela a utírala prach. Nehodilo se to k ní a nikdy jsem neměl ani pocit, že by ji to těšilo. Podvědomě jsem věděl, že to nadýchané, teplé pečivo, které vonělo skořicí a máslem, je oběť. Náhražka za lásku, kterou nebyla schopna dávat. Přišel jsem domů ze školy a zaznamenal tu nasládlou

vůni, ale pořádně nevím, jaké city to ve mně vzbuzovalo. Složitou směsici vjemů, kterou jsem nikdy nevyslovil nahlas ani neanalyzoval – emocionální reakci dítěte na matčinu ješitnou snahu dosáhnout k němu přes propast mlčení. Nadzdvihl jsem utěrku, která příkrývala ještě teplé pečivo, jedno jsem vzal, zakousl se do něj, ale žádné potěšení jsem necítil. Spíš nechuť a silný pocit, že se po mně bude vyžadovat reakce, které nebudu schopen.

Obvykle jsem otevřel malou lednici, vyndal lahev s mlékem, nalil si sklenici a chladivou tekutinou vypláchl ústa, dokud poslední zbytek nasládlé skořicové chuti nezmizel.

V určité dny chodívala domů až pozdě večer. Nestávalo se to často a nikdy nevysvětlila proč. Už jsem ležel v posteli a naslouchal, kdy se ozve klíč v zámku. Pohybovala se tiše, ať už z ohleduplnosti, nebo také chtěla mít ode mne pokoj. Lehké šustění šatů, našlapování nohou jen v punčochách po podlaze; sotva je bylo slyšet. Spíš jsem je viděl, než slyšel. A nakonec hluboký povzdech, když usedla u kuchyňského stolu a z mramorového parapetu okna sundala ohmatané karty. Věděl jsem, že se jí oči zaleskly, zatímco hbitýma rukama karty nejdříve rychle míchala, pak balíček rozdělila na dvě hromádky a nakonec se ozvalo ostré pleskání, když hromádky rychle proti sobě promíchala. A pak zvuk karet, když je rozkládala na tvrdé laminátové podložce, aby si vyložila pasíans.

Celou dobu jsem ležel v posteli a nebyl jsem schopen dostat její obraz z hlavy. Ať se pohybovala sebetišeji, přesto jsem ji ve svém tmavém pokoji s pootevřenými dveřmi před sebou viděl jako ve filmu. Sledoval jsem, jak vešla do haly, otočila se, zavřela dveře a zahákla bezpečnostní řetěz. Jak si sundala klobouk a opatrně ho položila na poličku, a pak si teprve svlékla plášť a zula se a rukama si na hrudi a břicho uhladila látku šatů. Měla drobná malá chodidla, úzká, s vysokou klenbou. Často sedávala nepřítomně a měla je natažená před sebou, propínala je a kroutila jimi, prsty natahovala kupředu, kde měla punčochy vyspravené a zalátané, takže místy vypadaly jako strupy.

Ve tmě jsem víc viděl, než slyšel, jak si zapálila cigaretu ještě dřív, než slabý zápach zavanul ke mně do pokoje. Její hbité prsty na kartách se hodily k jejím chodidlům, malé a tvrdé s pečlivou manikýrou. Na levém prsteníku měla prsten, hladký zlatý, ale odjakživa mi připadalo, že její prsty jsou stvořené pro jiné prsteny. Těžké a třpytivé, s barevnými kameny.

Švédsky hovořila se silným polským přízvukem, ale slovní zásobu ovládala dokonale. Každý večer ležela v posteli se sítíkou na silně natrvalených popelavě plavých vlasech a s brýlemi s obroučkami ve stylu kočičích očí až na špičce úzkého nosu a přesně čtvrt hodiny si četla ve slovníku. „Ach, čtu dvě stránky slovíček každý večer. Za rok se naučím víc slov, než umí většina Švédů.“ To měla asi pravdu. Když ale mluvila, slova říkala odděleně bez vzájemného propojení, jako by součástí úsilí hovořit novým jazykem nebylo dát slovům význam. Vyznělo to podivně nesrozumitelně, ačkoliv naprosto bezchybně. Pouze jako prázdné, mechanické zvuky.

Styděl jsem se za ni. A styděl jsem se i za své pocity studu. Ve škole na závěrečné slavnosti seděla v jinak homogenním vrabčím hejnu rodičů jako cizokrajný pták. Klobouk měla nepatřičný, stejně tak rukavice i boty. Dokonce i způsob, jak seděla s překříženými kotníky, byl groteskně chybný. Děsil jsem se, že se pokusí konverzovat s ostatními rodiči, nebo ještě hůř, jejich vynuceně smělých komentářů na adresu mých spolužáků. Celou cestu domů jsem šel se strnulými, nahrbenými zády a sklopenou hlavou. Namáhavě jsem kladl jednu nohu před druhou a naslouchal přitom klapotu jejich vysokých podpatků na chodníku.

Občas jsem ale koutkem oka zahlédl něco jiného. Prchavý okamžik, kdy kolem přelétl jakýsi stín. Třeba když stála u okna s rukama přitisknutýma k bedrům, jako by měla bolesti. Nebo u dřezu najednou přestala mýt nádobí, jedno chodidlo si opřela o nárt druhé nohy a zahleděla se z okna. A pojednou mi hlavu naplnila hudba. Pokoušel jsem se podržet si ten výjev, zatímco jsem běžel do svého pokoje a tam se chopil houslí. Pokud se mi

podářilo v tom vnitřním obraze setrvat, rozproudila se mými prsty hudba.

V hudbě mě povzbuzovala od samého počátku. Vyhledala mi dobré učitele. Když jsem cvičil, sedávala v zeleném křesle v obývacím pokoji, zpola odvrácená a s pažemi zkříženými na prsou. Při hře jsem jí nikdy neviděl do tváře, ale vždycky seděla bez hnutí, dokud jsem nedohrál.

Když mi bylo devět let, požádal můj učitel pan Franzén, zda by se s ní mohl setkat. Tehdy jí řekl, že jsem nadaný, že mám skutečný talent. Domů se vrátila viditelně rozrušená.

„Jsem praktický člověk. Snažila jsem se dát ti praktickou výchovu. Hudba praktická není. Hudební škola!“ ušklíbla se, zhluboka potáhla z cigarety, ze rtu sundala smítko tabáku a usedla ke kuchyňskému stolu.

„Rozhodně není vůbec praktická!“

Nic jsem neřekl, ale v hlavě mi čím dál hlasitěji zaznívalo slovo *rozhodně* a naprosto utopilo veškeré ostatní myšlenky. *Roz-hod-ně. Roz-hod-ně.* Slabiky se mi v hlavě rytmicky opakovaly, nabývaly na síle jako při skandování. Potahovala z cigarety a pozorovala mě se svraštěným čelem, avšak její světlé oči jako by viděly někoho jiného. Naklonila hlavu na stranu a v tu chvíli jsme si rozuměli, beze slov, naprosto a dokonale. Pak pomalu přikývla a v popelníku cigaretu zdusila. Prchavé stíny z minulosti porazily skutečnost, kterou se tak horlivě snažila budovat. O té věci se už nikdy nemluvalo. Hudba pro mě znamenala všechno. Matčina prohra však byla strašlivá, protože jsem ji do té doby považoval za nepřemožitelnou. Poté jsem občas nabyl dojmu, jako by najednou viděla i jinou mou stránku. Zpola zapomenutou vzpomínku. Přízrak. Po tom dni už po celý náš společně strávený čas žily přízraky s námi.

A mezi námi.

II

Hlas

Zraňují se a trýzní
mlčením i slovy
jako by měli před sebou
ještě jeden život

žijí tak
jako by zapomněli
že se jejich těla
nachylují k smrti
že lidské nitro
snadno podléhá zkáze

bezohlední k sobě
jsou slabší
než rostliny i zvířata
může je zabít slovo
úsměv pohled

Tadeusz Różewicz

L ● ● ● Když jsem vystoupil z vlaku, přšelo.

Předešlého dne jsem přiletěl do Vídně a strávil tam noc v naději, že přivyknou evropskému času. Moc jsem toho ale nenaspal. V anonymním hotelovém pokoji, kde tlumené večerní zvuky města pronikaly dovnitř spolu s vlhým jarním vzduchem, jsem ležel beze spánku, v útrobách změřt citů. Připadal jsem si opuštěný nebo možná spíš osamělý. Uplynulo přes třicet let, co jsem byl ve Vídni naposledy. Celá věčnost. Tentokrát jsem neměl nejmenší chuť město prozkoumat, šlo jen o krátký pobyt a především jsem chtěl v cestě pokračovat dál. Slyšel jsem, jak na parapet ťuká jemný deštík, veškeré ostatní zvuky mi připadaly vzdálené.

Za ta léta, kdy jsem ve Vídni bydlel, mě matka navštívila jen jednou. Přijela vlakem jednoho deštivého večera, který připomínal ten dnešní, až na to, že tehdy byl podzim a ne jaro. Přišel jsem jí s Magdou naproti. Neřekl jsem matce o Magdě, chtěl jsem ji naším vztahem překvapit. Magda byla překrásná v novém, světle modrém plášti, který stál mnohem víc, než si mohla dovolit. Tmavé vlasy měla spletené do tlustého copu, který jí na zádech splýval po měkké vlně pláště. Věděl jsem, že je nervózní, a když jsme stáli na peronu a čekali, tiskl jsem jí ruku. Myslím, že jsem poprvé v životě cítil před

setkáním s matkou jakési natěšené očekávání. Jako by Magda byla jakýmsi obětním darem. Naivně a v rozporu se zdravým rozumem jsem si myslel, že by mohla být katalyzátorem k dosažení normálnosti. Moje první skutečná dívka. Vidím nás před sebou, jak tam stojíme těsně u sebe a vlak zatím pomalu vjíždí do stanice. Za živého boha nemohu pochopit, odkud se má očekávání vzala. Má nevinná, křehká Magda s bledým obličejem a zranitelnýma šedýma očima. Jak jsem mohl tolik důvěřovat jejím schopnostem?

Matka vystoupila z vlaku a očima prohledávala peron, dokud pohledem nespočinula na mně. Slabě se usmála. Vypadala téměř radostně a moje vlastní smysly jí odpověděly. Také jsem se na ni usmál a zamával jsem. Skromné cestovní zavazadlo postavila na peron k nohám. Když už jsme byli téměř u ní, vzhledla a pomalu otevřela náruč, jako by mě chtěla obejmout. O krůček jsem ustoupil a objal Magdu kolem ramen.

„Maminko, tohle je Magda,“ řekl jsem a Magda napřáhla ruku, aby ji pozdravila.

Reakce byla tak nečekaná, že jsem z Magdy okamžitě paži sundal a o krok od ní odstoupil. Matka zalapala po dechu, přitiskla si kabelku k hrudi jako ochranný štít a vytřeštěně na mě pohlédla. Všichni tři jsme tam stáli jako opaření.

Po krátké odmlce jsem slova zopakoval.

„Maminko, tohle je Magda. My s Magdou...“

Matka místo odpovědi jen zvedla zavazadlo a vydala se k východu. Šel jsem za ní a pokoušel jsem se jí zavazadlo vzít. Zastavila se a otočila se ke mně.

„Vezmu si do hotelu taxi. Promluvíme si později.“

A odešla. Magda plakala a já jsem tam stál a cítil se naprosto ochromený. Matka se mnou o té události už nikdy nepromluvila. Setkal jsem se s ní jen na krátký, nepovedený oběd. Zůstala pouhé dva dny a nepřišla ani na koncert, který byl vlastně důvodem jejího příjezdu. Rok nato zemřela. Tu zimu Magda hlouběji sklouzávala do své nemoci a následující rok ji hospitalizovali. Nějakým způsobem jsem vždycky věděl, že

Magda nezvládne v mém světě žít. Možná byla její zranitelnost součástí přitažlivosti, kterou ve mně vzbuzovala. Její nepolapitelnost, pocit, že bude mou pouze na krátkou chvíli a ani tehdy ne zcela. A o to tu šlo, o hudbu a její vzhled. Její vážný bleď obličej a velké šedé oči. Husté tmavé vlasy tak dlouhé, že ji celou zahalily, když se po milování schoulila do klubíčka. A pak ta nezapomenutelná krása v její hudbě. Mělo trvat dlouho, než jsem spatřil to, co spatřila má matka toho dne, kdy vystoupila tady ve Vídni z vlaku.

Tebe nepotkala nikdy, Cecílie.

Teď ležím v hotelové posteli a na krátké chvíle upadám do dřímoty, přerušované zlými sny, které se pokaždé prořítí kolem mne. Ulevilo se mi, když noc přešla v ráno a z chodníku pod oknem se ozvaly první rychlé kroky, ozvěna stejných zvuků, které jsem odjakživa považoval za první vědomou vzpomínku na matku – klapot jejích bot na chodníku, mrholí a já řapu za ní, pevně se držím jejího vlhkého vlněného pláště a snažím se nadechnout vzduchu, který jako by se čím dál víc spotřebovával, dokud kyslík nedojde nadobro, a zatím naslouchám unaveným šouravým krokům, kašli, pronikavému nářku nemluvněte.

Teď ale vím, že tu jsou i jiné, dřívější vzpomínky. Zachytil jsem prchavé záblesky času mimo dosah paměti dítěte. Za pocit bezpečí, který mi skýtalo držení se jejího pláště, jsem musel zaplatit. Smlouvou, nepochopitelnou a svrchovanou. Život započal tehdy a tam. Její hlava se nade mnou zjevovala bleďá a děsivě změněná perspektivou zdola.

„Jsme doma, Adame. Všechno začíná tady. Navždy si to zapamatuj. Neohlížej se zpátky.“

Skutečně jsem rychle pohlédl přes rameno, ale nic k vidění tam nebylo, jen hradba anonymních temných postav, které šly v jemném dešti za námi. Matčina záda přede mnou byla jediným známým objektem v cizím světě, má ruka svírající záhyb pláště byla záchranným lanem koupeným za nevýslovnou cenu.

A tady, za anonymním hotelovým oknem, se znovu ozývaly stejné zvuky. Podrážky bot na letité dlažbě. Podpatek s kovovým dříkem, který zněl klip klap klip klap. Vstal jsem, přistoupil k oknu a odhrnul tylovou záclonu. Vyhlédl jsem na ulici, leskla se v matném světle, které nebylo ani dnem ani nocí. Zář pouličních lamp s rozedníváním postupně slábla. Město se právě chystalo navrátit se ke každodenním rutinám a mně se ulevilo. Vlezl jsem do sprchy.

Po rychlé snídani jsem se vydal na Südbahnhof.

Ze svého místa ve vlaku jsem špinavým, od deště zacákaným oknem pozoroval ubíhající krajinu. Tady jsem se cítil v bezpečí – v mezizemí, v anonymní zemi nikoho – a dopřál jsem si dospat, o co jsem v noci přišel.

Když vlak vjížděl v Krakově na nádraží Głowny, s trhnutím jsem se probudil.

Na ulici před nádražím jsem chvíli postál a pozoroval místo před sebou. Představa, kterou jsem o městě měl, stíral obraz, který nyní vstřebávaly mé oči. Započaly tu rozsáhlé stavební práce, zjevně přestavba celého okolí nádraží, avšak v tento nedělní večer vše halil poklid, mokré plachty se ztěžka nadzvedávaly v mrholení. Těžké stroje se podobaly zkamenělému obřímu hmyzu.

Zastavil jsem si taxi, a zatímco auto projíždělo centrem města, z výhledu, který poskytovala špinavá okna, jsem se pokoušel udělat si o městě obrázek. V šedém světle však nemělo žádný osobitý charakter. Vůz byl starý a pozbyl už veškeré vymoženosti, které kdysi možná měl. Ačkoliv byla všechna okénka několik centimetrů stažená, pach benzínu a laciné vody po holení se vznášel na pozůstalém pachu ze starého jídla. Cesta ale rychle ubíhala a byla krátká a řidič uměl trochu anglicky. Zamluvil jsem si pokoj v malém penzionu v Kazimierzi, jen chvíli jízdy od nádraží. Vůz prudce zastavil a řidič vystoupil. Zaplatil jsem a vyndal zavazadlo z kufru, kde se tísnilo mezi roztrhanými igelitkami a balíky oblečení. Řidič dveře kufru zabouchl, přátelsky mi zamával na pozdrav a zmizel v oblaku

výfukových plynů, které jen pomalu vstřebával vlhký vzduch. Chvilí jsem tam stál a zdola si starou budovu prohlížel. Z většiny jejích oken pronikalo do ulice zataženými záclonami tlumené žluté světlo. U zdi byly na sebe naskládané ratanové židle a křesla v marné snaze ochránit je před deštěm. Ulici uprostřed dělil travnatý pás a staré stromy obklopené litinovým zábradlím ve tvaru pospojovaných židovských sedmiramenných svícňů, menor. Stromy byly v rozpuku a větve obestírala jemná čerstvá zeleň. Na protější straně silnice jsem před synagogou Remuh viděl menší hloučky, pravděpodobně skupiny turistů. Zhluboka jsem se nadechl.

„O tom nebudeme mluvit. Ani na to myslet. A uvidíš, že to zmizí.“ Matka stála ve dveřích a světlo z haly ji přeměnilo v temnou siluetu, která postrádala specifické rysy. „Zmizí to. Zapomeneme.“ Pak se otočila a odešla a zavřela za sebou dveře mého pokoje.

Nic z toho se však nestalo. Nezmizelo to nikdy. Otázky, které jsem nikdy nesměl položit, získaly vlastní život. A mlčení je vyžívalo. Po tom dni, kdy jsem našel stříbrnou skříňku, už v nich figurovala i jména. Krakov. Lipski. Sílilo ve mně setrvávající povědomí o *předtím*. „Kde jsme byli předtím? Odkud jsme přišli?“ Nikdy nepoložené, nikdy nezodpovězené otázky narůstaly jako nádory a šířily se v mém těle, zabarvovaly všechno ostatní. Přesto mi dodávaly podivný druh útěchy. Samotné vzpomínky mi unikaly, vplouvaly dál a dál do stínů, ale vědomí jejich existence sílilo. Stávalo se, že jsem se ráno vzbudil a věděl jsem, že stíny v mých snech o něco vybledly a nabídly mi průhled do minula, ale jediné, co zbylo, když jsem otevřel oči, byl pouhý dojem. Pocity smutku, vzrušení, radosti, které souvisely s něčím, co se stáhlo a opět mi vyklouzlo ze sevření.

Co jsem si od této návštěvy sliboval? Jak pošetilé sny mě k této cestě přivedly? Samozřejmě je to naprostý nesmysl. Pokus dokázat, že existovala minulost, které se mohu opět zmocnit

a která sahá za mé vědomé vzpomínky. Hon za unikajícími stíny, které se rozplynuly, a možná se stejně neukážou být ničím jiným než čirým výplodem mé fantazie.

Později toho večera, po procházce městem a večeři v nedaleké malé restauraci, jsem seděl na úzké posteli v mém spoře zařízeném pokoji. Opět jsem se cítil unavený. Pořád ještě přšelo, k zemi se snášel jemný jarní deštík. Vstal jsem a uplakaným oknem jsem vyhlédl na ulici, která byla teď večer pustá. Stromy tvořily důmyslný černý filigránský vzor. O tón temnější než nebe za nimi. Na druhé straně ulice jsem zahlédl obrysy nízkých budov bez jediného světla v oknech. Nikde ani živáčka, panovalo naprosté ticho. Pustil jsem záclonu a od okna odstoupil. Koupelna byla na druhé straně úzké chodby. Nezapomněl jsem si na cestu župan a ručník, který ležel na posteli, byl příliš malý. Necítil jsem se volně, když jsem z pokoje vyšel jen ve spodním prádle, s ručníkem a necesérem v ruce, ale cestou do koupelny jsem nikoho nepotkal.

Když jsem se po sprše vrátil do pokoje, bylo mi lépe. Vzal jsem si čisté tričko a do sklenky na nočním stolku jsem si nalil pořádnou dávku whisky. Jsem v Krakově, říkal jsem si v duchu. Nakonec jsem přece jen tady.

Druhý den ráno jsem se probudil podivným zvukem za oknem. V pokoji byla pořád ještě tma, ale světlo venku mělo našedlý tón, ne hutnou temnotu noci. Chvilí trvalo, než jsem pochopil, co mě probudilo. Holubi. Vstal jsem a bez hnutí stál za tylovou záclonou. Tři holubi seděli nebezpečně na hrotech ocelových hřebů, které právě tomu měly zabránit. Hebká peříčka ležela rozeseta po parapetu, který zcela pokrýval ptačí trus. Zarputilost těchto ptáků byla jistým způsobem inspirativní. Chvilí jsem naslouchal jejich monotónnímu vrkání.

Oblékl jsem se a sešel dolů na snídani. Přízemí sloužilo po ránu jako jídelna, kde se podávala snídaně, ve dne jako jednoduchá restaurace a večer jako bar. Bylo vymalováno tmavou terakotovou barvou a zařízeno stejným ratanovým nábytkem, jaký stál venku na chodníku. Objednal jsem si kávu a dostal

jsem ji okamžitě. Překvapilo mě, jak je vynikající, a ihned jsem si uvědomil, že jsem nepřijel s otevřenou myslí a bez před-sudků, ale naopak se spoustou předpojatých názorů. Podá-
vala se snídaně, kopeček domácího ovčího sýra s nasekanou
pažitkou a několika kolečky okurky, vařené vejce, marmeláda
a košíček čerstvého pečiva. Ze dvou masivních reproduktorů
po obou stranách dveří se linul lehký pop. Byl jsem v místnosti
jediným hostem. Jedl jsem pomalu.

Po snídani jsem vyšel ven a naráz mě oslnilo světlo. Když
jsem oči znovu otevřel, jako by mě někdo postavil před krajinu,
která zanikla, a pak byla po dlouhém čase v temnotě znovu
odhalena, jako by světlo scénu náhle osvítilo zvláště pro mě.

Rozhodl jsem se, že dopoledne věnuji procházce bez urči-
tého cíle, abych se pokusil vytvořit si o městě představu. Bylo
pondělí a potkával jsem lidi, kteří cílevědomě mířili do práce.
Na hlavní třídě kolem mne projela přeplněná tramvaj. Na rohu
ulice prodávala jakási stará žena z modrého stánku na koleč-
kách slané preclíky. Díval jsem se, všechno jsem vstřebával,
a Krakov před mýma očima pomalu ožíval.

2 ● ● ● „Ale pane Liebermanne, jak vás vlastně poznám?“ zeptal jsem se do telefonu.

„Určitě mě poznáte,“ odpověděl starý muž. „Budu sedět v Planty na lavičce proti Dominikánskému kostelu. Vyznáte se tady ve městě, pane Ankere?“

Nemyslel jsem si, že by se má jednodenní zkušenost počítala, a tak jsem odpověděl záporně.

„Ještě ne, to je samozřejmé,“ odpověděl. „Ale sem cestu, doufám, najdete. Zítra v deset, ano?“

„Ano,“ souhlasil jsem.

Druhý den ráno jsem vyšel brzy a pěšky se vydal podél parků kolem Starého města. Tulipány už byly v plném květu a tráva zářivě zelená. Uvědomil jsem si, jak už je to dávno, kdy jsem naposledy prožil evropské jaro, ten pocit údivu nad vším rašením a růstem po dlouhé zimní smrti. Ve stínu pod stromy byla stále ještě zima, ale jakmile slunce vystoupalo o něco výš, rychle se oteplilo. Pokračoval jsem až k severnímu rohu, odkud jsem na druhé strašně rušné ulice uviděl nádraží. Stavební práce byly nyní v plném proudu a úzké pasáže kolem se hemžily lidmi. Otočil jsem se a vrátil se k domluvenému místu našeho setkání.

Seděl na lavičce s nohama elegantně překříženýma a v jedné ruce držel pár kožených rukavic. Jistým způsobem mi připomínal postavu ze starého černobílého filmu. Dávno už jsem nepotkal někoho, kdo by měl na sobě oblek, kabát a klobouk. Když mě uviděl, vstal. Potřásl jsme si rukama a já jsem zaregistroval, jak je malý, tak malý, že jsem si uvědomil vlastní výšku. Měl však pevný stisk ruky a vyzařovala z něj klidná energie, díky níž jsem se v jeho společnosti ihned cítil dobře. Navrhl jednu kavárnu ve Starém městě a vydali jsme se tím směrem. Přešli jsme přes Rynek Glówny, velké tržiště, kde už prodavači květin stavěli své stánky. Všude po zemi stály nádoby plné tulipánů, narcisů a modřenců. Velká hejna holubů netrpělivě popocházela sem a tam a čekala na odpovídající hejna turistů. Pan Liebermann mě vedl přes náměstí, kráčel svižně, rychlými, krátkými kroky a jemně se dotýkal mé paže. Ukazoval mi zajímavé budovy a přidával k tomu dějinné souvislosti i historiky. Hovořil vynikající angličtinou, byť se silným přízvukem. Pokračovali jsme jednou z úzkých uliček, až jsme došli do malé kavárny. Bylo tam teplo a domácky útulně a voněla tam čerstvě upečená bábovka a káva.

„Můžeme si sednout tamhle v rohu,“ navrhl pan Liebermann a kývl směrem ke stolku u okna. Stoly pokrývaly paličkované ubrusy a na každém z nich stála vázička s jediným krátkým tulipánem. Rozhlédl jsem se po místnosti. Ve slabém světle ze svícňů na zdi se jevila nadčasově jako prapůvodní středoevropská kavárna. Stejně jako doma u Clary Friedové i tady jsem měl pocit, jako bych se ocitl v jiné době.

„Pane Liebermanne, jsem velmi vděčný, že jste projevil ochotu se se mnou setkat,“ řekl jsem a posadil se. Starý muž odmítavě mávl rukou a přivolal obsluhu.

„Všechno pěkně popořádku,“ prohlásil. „Nejdřív si musíme dát kávu.“ Objednal kávu pro dva, ale když se zeptal, jestli si dám i zákusek, odmítl jsem. Dokončil objednávku, a pak si opatrně sundal klobouk a kabát, který mu servírka pověsila.

Nabyl jsem dojmu, že je tu stálým hostem. Pod kabátem měl šedý oblek, bílou košili a vínovou hedvábnou kravatu. Když se posadil, byl nepatrně zadýchaný. Donesli nám kávu, silnou a podávanou v šálcích se zlatým okrajem. Když jsme teď seděli naproti sobě, výškový rozdíl nebyl už nijak znatelný.

„Tak, nyní si promluvmě, pane Ankere,“ řekl a přimhouřenýma očima na mne pohlédl s očekáváním, jako by napětí a zvědavost prožíval pouze on. Otázky, které jsem si v duchu nacvičil, mi pojednou připadaly směšné. Pod stolem jsem rukama stiskl kolena k sobě a zhluboka se nadechl.

„Musím se omluvit, pane Liebermanne,“ řekl jsem. „Přijel jsem sem s prázdnýma rukama. Jsem tu, abych zjistil, jestli tu najdu něco, co, jak se domnívám, hledám celý život.“

Výraz tváře starého muže byl i nadále plný očekávání, ale nic neřekl.

„Než jsem odjel z Nového Zélandu, setkal jsem se s Clarou Friedovou a ona mi na vás dala spojení.“

Znovu netrpělivě mávl rukou. „Nu ano,“ řekl.

„Rád bych vám něco ukázal,“ řekl jsem. Z náprsní kapsy saka jsem vyndal obálku se svým rodným listem a fotografiemi – těmi dvěma starými, které byly moje, a těmi, které jsem dostal od Clary Friedové.

„Vyrůstal jsem ve Švédsku,“ začal jsem a otevřel pas. „Celou dobu jsem ale věděl, že pocházím odjinud. Má matka se rozhodla, že nám vytvoří nový život, ale nikdy mi neřekla o naší existenci, která Švédsku předcházela. Odkud jsme přišli. Prožíval jsem to tak, jako bychom nikam nepatřili. Neměli jsme žádné příbuzné, žádné vzpomínky, žádné památky. A neměli jsme žádné přátele, dokonce ani známé. Jako bychom žili jen napůl.“

„Pane Ankere, mohu vědět, čím se živíte?“ zeptal se starý muž, aniž pohlédl na papíry na stole před sebou.

„Jsem houslista, ale nyní skládám hudbu. Na veřejnosti už nevystupuji,“ odpověděl jsem.

Přikývl.

„Takže, pane Ankere, v co doufáte, že tu najdete?“ Jeho jantarové oči pohlédly do mých a jako by viděly víc, než bych mu sám mohl povědět.

„Doufám, že tu najdu minulost. Její střípky. Chci vědět, odkud pocházím. Chci vědět, kdo jsem. Dlouho jsem sám sebe přesvědčoval, že to nic neznamena. Že mohu žít, aniž bych to věděl. Pak...“ Přinutil jsem se pokračovat. „Pane Liebermannne, před rokem jsem přišel o svou dceru, Miriam. A s ní i o budoucnost. A po čase její místo zaujala minulost.“ Pod stolem jsem uvolnil kolena. „Stalo se pro mě životně důležité minulost vypátrat. V současnosti to mé existenci dává jediný smysl.“

Servírka přinesla další kávu a velký kus dortu se šlehačkou. Pan Liebermann před sebe naaranžoval šálek, podšálek i talířek, zvedl lžičku a začal jíst. Upil jsem horkou kávu.

Po chvíli odložil lžičku na talířek a diskrétně si otřel ústa papírovým ubrouskem. Znovu pokývl hlavou, ale chvíli vyčkal, než se ujal slova.

„V dobrých časech mohou vzkvétat vynikající jevy. Hudba. Umění. Krása. Všechno, pro co život stojí za to žít. V dobách zlých vše křehké navždy podlehne zkáze.“ Starý muž pohlédl z okna, kde lidé procházeli v jasném jarním slunci. „A ty dobré časy trvají tak strašně krátce. Obávám se, že jsou jen jakousi mezihrou. Zlé časy ale trvají dlouho a vrhají stín na ty dobré. I v tom nejsvětlejším ránu je obsažena vzpomínka na prošlou noc a tu, která s naprostou jistotou přijde.“

Pan Liebermann se lokty opřel o stůl a sepal ruce. „Začnu jménem, které nás svedlo dohromady. Adam Lipski.“ Chvilí seděl mlčky, jako by pečlivě volil slova. „Adam Lipski byl dobrým přítelem mého bratra. Nebo přesněji řečeno můj bratr byl Adamův přítel. Nevím jistě, jestli Adam měl přátele. Neměl ani žádné nepřátele. To jsme si alespoň mysleli. Hádám, že jsme tomu chtěli věřit. Protože nám nepřipadalo správné, aby nevinní měli nepřátele.“ Zaváhal, jako by hledal slova.

„Abyste rozuměl, Adam nebyl... z tohoto světa.“ Vzhlédl téměř s prosebným výrazem. „Nadpozemský? Říká se to tak? Byl člověk, kterého nelze měřit nebo hodnotit jako nás ostatní. Jako krásu. Ta není dobrá ani špatná, ta pouze je. Když Adam vstoupil do místnosti, ztlumil se hovor a hlavy se obrátily k němu. Nemyslím, že by si sám uvědomoval, jak na ostatní působí. Zvláště na ženy, ale i na muže. Dokonce i na děti. Věděl ale, jaký vliv má jeho hudba. To musel vědět. Jako houslista stál na prahu zářné kariéry. Byl přizváván, aby hrál s těmi nejlepšími už jako mladý, vlastně už jako chlapec. Bylo tomu tak, než ukončil studia na konzervatoři a pokračoval ve Varšavě. Hudba byla jeho jediným zájmem. Byla jeho životem. Lidé takové věci pronášejí lehkovážně: hudba byla jeho životem. Já to ale míním doslovně. Nemyslím, že by měl mimo hudbu nějaký život. Lidé jako on svět nechápou. Nebo čas.“

Seděl jsem mlčky a on pokračoval: „Víte, dívky mu říkaly Adonis.“ Zasmál se a oči mu šelmovsky zajiskřily. „Adam skutečně vypadal neuvěřitelně dobře. Velmi vysoký s hustými tmavými vlasy a velkýma tmavýma očima. Občas jimi roztržitě spočinul na některé z dívek a ta okamžitě zrudla a ztratila řeč. Nemyslím ale, že by si toho byl vědom. Nebo si toho vůbec všiml. Bylo hodně toho, co rodina Lipski považovala za samozřejmost. Abyste mi dobře rozuměl. Byli to slušní lidé. Dobří lidé. Jenomže věřili, že i svět je dobrý. Možná si to dobří lidé myslí. Felix Lipski, Adamův otec, byl profesorem na Jagellonské univerzitě, světoznámým odborníkem v oblasti transkripce středověké církevní hudby. Paní Lipski, Sára, vystudovala zpěv ve Varšavě a myslím, že i v Paříži, nikdy ale profesionálně nezpívala, ačkoliv měla údajně krásný hlas. A malá Clara... Ach, moje Clara.“

Pan Liebermann opět pohlédl ven z okna, pak pokračoval, pomalu, jako by z něj slova jedno po druhém někdo musel tahat.

„Tato země. Naše Polsko. To se nedá popsat. Nedá se pochopit. Na krátkou dobu tu zavládla naděje. Optimismus. Můj otec

neměl téměř žádné vzdělání, ale matka byla jedináček a studovala francouzštinu a hudbu. Uměla hrát na klavír a myslím, že měla své sny. Rodiče pracovali velmi těžce. Měli v ulici svatého Jana malý obchod s potravinami, jen kousek odsud. Dům ještě stojí, jen krámeček se změnil v módní uměleckou galerii. Když má mladší sestra v pouhých třech letech zemřela na zápal plic, matka veškeré své sny soustředila na bratra a na mě. Jako by sama přestala žít a žila jen skrze nás. Uprosila otce, aby mě poslal do nové státní školy. A právě tam jsem se seznámil s Clarou.“

Pomocí hlubokého nádechu se napřímil v zádech. Pak znovu zvedl lžičku a začal jí v prstech otáčet.

„Byl to jen krátký čas, pouze jedno a půl pololetí, pro mne to byla ale nejdůležitější doba v životě. Jediná doba skutečného optimismu. Naděje. A lásky. Svým dětinským způsobem jsem se do Clary zamiloval hned první den školy. Byla vysoká a vystupovala světaznale, jako by znala věci, o kterých se mi ani nesnilo. A byla tak neskutečně krásná. Tmavé vlasy jí spadaly po zádech, a když na ně zasvítilo slunce, rudě se třpytily. Oči jako by mi nahlížely do hlavy i do srdce. A pak měla neuvěřitelně nakažlivý smích, veselý a nevázaný, jako by svět byl plný věcí, kterým se dá smát. K mému obrovskému úžasu si mě vybrala za přítele. Chvilími jsem si myslel, že mě také trochu miluje. Stali jsme se nerozlučnými. V mých očích měla všechno. Uměla hrát na klavír, uměla zpívat, byla bystrá, ve třídě vynikala ve všech předmětech, dokonce i v tělocviku. Byla rychlá, byla silná. Především rychlá. Bez námahy běhala rychleji než všichni chlapci. Připadala mi jako ten nejúžasnější člověk na světě.“

Pan Liebermann se na okamžik odmlčel. Několikrát otočil lžičkou, a pak ji položil zpátky na talířek.

„Je zapotřebí pokory, aby člověk dokázal ocenit talent a schopnosti. Tolik lidí není schopno tolerovat úspěchy ostatních. Po nějaký čas se Clara jevila nenapadnutelná, a protože jsem byl jejím neustálým průvodcem, těšil jsem se bezpečí

i já. Stačí ale první malé rašící zlo, aby si nikdo už nemohl být ničím jistý. V polovině druhého pololetí se situace ve škole začala vyostřovat. Zprvu jsme se nestali terči my dva s Clarou, ale malý chlapec, který se jmenoval Jozef. Začalo to velmi pozvolna. Tu a tam zle míněné slovo. Sněhová koule napohled hozená z legrace. Učebnice, které zmizely. Takový ten druh dětského chování, které je všude běžné. Ale pak...“ Hlas mu opět zeslábl.

„Otec mě vzal ze školy, ještě než skončilo druhé pololetí poté, co se mě cestou ze školy tři chlapi pokusili hodit do staré studny. Přemístili mě do židovské školy. Popsal bych to asi tak, jako bych se vrátil do matčina lůna, ale do lůna se vrátit nedá. Lůno životu předchází. Když člověk jednou začal žít, takový prostor se jeví jako vězení. V lůně se na život připravuje; nemůže být samotným životem. A já jsem chtěl žít. Ach, jak jen jsem chtěl žít. Učitelé v židovské škole mě nemohli naučit nic o světě, který jsem chtěl vidět. Mluvili o starém světě. O lůnu.

Pak už jsem Claru vídal jen při ojedinělých příležitostech. Když jsme spolu chodili do školy, občas mě k nim pozvali domů. Její rodiče pořádali ve svém velkém bytě pravidelně hudební soaré a Clara mě tam zvala. Byly to kouzelné a nesku-tečně krásné večery. Lehával jsem na měkkém koberci s jednou stranou těla přitisknutou k tělu Clařinu a její vlasy mi občas přejely po paži, když otočila hlavu. S rukama za hlavou jsem se díval na třpytivé ověsy křišťálového lustru nad námi. A naslou-chal hudbě, kterou nám hrál její bratr se svými přáteli. Bylo to úplné království nebeské.“

Pan Liebermann vypadal, jako by tu scénu viděl před sebou, a rty se mu stáhly v rychlém úsměvu.

„Doma v rodině Lipských pohltilo Adamovo nadání veš-kerou pozornost, nejenom kvůli jeho vlivu na okolní svět, ale i proto, že byl, kým byl. Takovým, jakým byl. Byl sluncem, kolem kterého se Clara i rodiče otáčeli. Jako by neustále střežili, aby nic nezastřelo světlo, které z něj vycházelo, zvuky. Ne, že

by to Claře vadilo, spíš naopak. Byla bratrovou největší obdivovatelkou a neustálou ochránkyní.“

Pan Liebermann se předklonil, jako by se chtěl ujistit, že skutečně chápu.

„Abyste rozuměl, Adam měl pouze toto jediné, skutečně výjimečné nadání. V každém jiném směru byl, hmm... zaostalý, neobratný. Bezbranný. A to podle mě Clara věděla. Její rodiče si to uvědomovali naprosto jistě. Jako by byl neskutečně talentovaný a naprosto handicapovaný zároveň. Ostatní viděli jen tu jednu stránku. Díky tomu, že dokázal interpretovat tak neskutečnou hudbu, ostatní si do něj promítali i další vlastnosti, vlastnosti, které prostě neměl.“

Pan Liebermann vzdychl, zvedl lžičku a zbytky zákusku rozmačkal.

„A když Adam a vaše matka...“ Hlasitě se nadechl. „Bylo strašlivé to sledovat. S Clarou jsme byli ještě děti, ale i nám to bylo jasné. Jako bychom pozorovali dvě plavidla, která se pomalu blíží k nevyhnutelné kolizi s vědomím, že pro obě to znamená zkázu. Clara se pokusila Adama z toho směru vychýlit. Co jsme ale mohli dělat? Byli jsme děti. A objevily se i jiné jevy, které drasticky ovlivnily naše životy. Mraky, které se tyčily na obzoru.“

Chvíli jsme mlčeli, dokud jsem neucítil, že zvládnou položit mu otázku. „Znal jste také rodinu Maiskych?“

Pan Liebermann seděl zabraný do svých myšlenek, a když uslyšel můj hlas, překvapeně vzhlédl.

„Nijak zvlášť dobře. Samozřejmě jsme se znali. Rodina Maiskych byla známá. Velmi zámožná. Velmi polská. Pan Maisky obchodoval s těžkými stroji. Byl vynikající obchodník. Vypracoval se takřka zcela sám. Měl potřebné kontakty všude, kde to něco znamenalo. Prováděl rozsáhlé obchody se zahraničím, cestoval po celém světě. Do Ameriky. Německa. Švédska. Říkalo se, že rodina má majetek i ve Francii nebo v Itálii. Stýkali se s lidmi z těch nejvyšších vrstev. Byli především

Poláky, Židy až druhotně. Zapojili se do nacionalistického hnutí. Od nás ostatních se velmi lišili. Ne že by to nakonec mělo nějaký význam. Když padne černá noc, je nemožné odlišit nuance. Pohltila nás všechny. Poláky, Židy, nacionalisty, sionisty.“

Vyndal nažehlený bílý kapesník, diskrétně se vysmrkal, a pak se znovu ujal slova. „Dívky Maiských byly krásky, každá svým způsobem. Byly ikonami, které člověk mohl obdivovat víc, než cokoli jiného. Hovořily francouzsky a německy, oblékaly se s vytríbenou elegancí. A byly muzikální. Všichni znali dívky Maiských. Ale ne, osobně jsem je neznal. Pamatuji si víc na Martu než na Wandu. Hrála na klavír. Myslím, že dobře, ale na moje slova nespolehejte. Nejsem muzikální, vzdor veškerému matčinu úsilí. Krásu ale poznám,“ řekl s pousmáním. „Ženskou krásu. I tehdy jako malý chlapec jsem věděl, že Marta je kráska. Byla malá a drobná, ale žensky přitažlivá. Zranitelná způsobem, že vzbuzovala touhu obejmout ji a ochraňovat. Vždyť víte...“ Pokrčil rameny. „Byla velmi bleďá a tmavé vlasy se jí nad čelem vlnily. Vypadala křehce, jako by jí chyběl ochranný obal. A oči, ach! Šedé. Ale jaká to byla šedá barva! Jako třpytivý antracit. Velké a nevinné, zpola skryté pod víčky, když hrála. Pak ale náhle vzhlédla! A svět jako by se hned o něco projasnil. Když hrála, kousávala se do spodního rtu. A to mi připadalo... svůdné.“ Pan Liebermann k sobě mávnutím ruky přivolal servírku a objednal další kávu. Já jsem odmítl.

„A Wanda?“ zeptal jsem se.

„Ach, ta byla také hezká,“ odpověděl starý muž. „Velmi hezká. Ale chápete, byla o několik let starší. Minula hranici dospělosti, už nebyla dívkou. Mám za to, že to ovlivnilo způsob, jak jsme na ni nahlíželi. Marta, zrovna jako Adam, potřebovala někoho, kdo by se o ni staral. A v Martině případě to bylo úko-lem Wandy. Wanda dokázala cokoli. Myslím, že byla vychována, aby kráčela v otcových šlépějích. Jako syn. Byla nanejvýš

schopná. Hrála na housle, ale nějakým způsobem pokaždé na méně významném místě, nikdy první housle, nikdy sólo. Byla velmi kompetentní. Zručná a kompetentní. Měla pěknou postavu, drobná chodidla. Je divné, že si pamatuji právě to, ale je tomu tak. Vzpomínám si, že si při těchto domácích koncertech sundávala boty, ne proto, že by měla unavené nohy, ale zcela vědomě, jako by byla na svá chodidla pyšná. Jako by je ukazovala. Pomalu si třela jedno o druhé.“

Starý muž na mě pohlédl a opět usmál. „Muselo mi to také připadat svůdné, ale jiným způsobem. Sledoval jsem to s trochou studu. Krom těchto vypozerování jsem ale rodinu Maiskych neznal. A život mě naučil, jak málo o našich sousedech víme. Později se mělo ukázat, jak je ta neznalost pro nás dobrá. Nebylo moc co vyprávět.“

Pan Liebermann na stole propletl prsty a já jsem viděl, jak se mu kůže posetá jaterními skvrnami na kloubech napíná.

„Když můj bratr Pavel v roce 1939 uprchl, vzal Adama s sebou. Z naší části města odešla celá skupina mladých mužů. Nikdy jsem v sobě nepřestal nosit obraz, jak stojí u nás v hale. Adam, tak vysoký vedle Pavla, který byl malý a drobný. Bratr měl bystrý mozek, ale tělo na žádné dlouhé túry uzpůsobeno nebylo. Snil o tom, že se stane politickým karikaturistou. Měl báječný talent, nebylo nic, co by nedokázal nakreslit. Rozesmál nás několika tahy tužkou a pak nás přiměl vyjádřit, co nás rozesmálo. Často na ně myslím, jak tam tak stáli, každý z nich s neuvěřitelným talentem, ze kterého ani jeden z nich neměl mít žádný užitek. Moje matka tiše plakala do dlaní, zatímco otec objal nejdřív Pavla, potom Adama. Už jsme je pak nikdy neviděli. Nikdy. Takže ta vzpomínka je pro mne velmi důležitá. Nosím ji všude s sebou.“ Chvilí seděl mlčky.

„Rok nato jsem přišel o rodiče. Nejdřív o matku, když nás po příjezdu do Osvětimi rozdělili. Pak o otce, když už neměl sílu dál žít. Člověk by myslel, že ta poslední ztráta je ta nejtěžší. Zůstat sám naživu. Tak tomu ale nebylo. Byla to ztráta Pavla.

Ta první. Pak už jako bych byl nějakým způsobem připravený. Ztráta bratra mi otevřela dveře do temnoty.“ Pan Liebermann zavřel oči. Když je otevřel, působil unaveně a vyčerpaně. Třel si kořen nosu.

„Po válce jsem se dostal do New Yorku. A i po mnoha letech jsem pořád ještě chodil po ulicích a jedna má část zkoumavě prohlížela tváře, které jsem potkával. Hledal jsem, neustále jsem hledal ztraceného bratra. Občas mi při pohybu člověka, který se otočil, zatrnulo u srdce. Gesto, tvar hlavy. Jako bych si bez přestání škrábal strup. Jako bych v bolesti nacházel perverz ní potěšení. Věděl jsem, že rodiče jsou mrtvi. Ale nikdy jsem nezjistil, co se stalo s Pavlem. Nebo s Adamem.

Zpočátku jsme dostávali zprávy od přátel našich přátel. Slyšeli jsme, že se dostali do Litvy. Že jsou naživu. Že se o ně nemáme bát. Že se máme starat o sebe navzájem, pokusit se odejít, pokud to bude možné. Zprávy jako by se však množstvím lidí, jejichž prostřednictvím se k nám dostávaly, stíraly. Byly kusé a vybledlé. Nikdy jsme nepotkali nikoho, kdo by se s nimi potkal, jen ty, kteří potkali někoho, kdo potkal někoho, kdo potkal je. Předpokládám, že jsem, stejně jako Clara, nikdy nedokázal přestat. Přestat svého bratra hledat. Stopa totiž nikdy neskončila, jen se vinula dál. Mizela ve vzdálené temnotě. Nikdy jsem si nemohl být zcela jistý. Vždycky tam zůstávala malá naděje. A já ji v sobě živil.“

Opřel se na židli. „Možná jsem se přestěhoval zpátky do Polska právě z toho důvodu. Možná jsem si myslel, že Polsko je to nejlepší místo, kde mohu čekat. Čekat, až se znovu setkáme. Pavel a já.“

Vzdychl a pohlédl z okna, a když se znovu otočil ke mně, jako by ukončil kapitolu a začal novou.

„Umíte německy, pane Ankere? Znáte slovo *hässlich*? V překladu to znamená ošklivý. Myslím ale, že to znamená víc než to. Znamená to hodný nenávisti. Odpudivý. Dům, kde bydlím, je odpudivý. Myslím, že byl vyprojektován a postavem

z nenávisti a že přestál válku jen proto, že neměl co ztratit. Nestálo ani za to ho zbořit – nebylo tam krásy, která by se dala zničit. V létě ale pěstuju na balkoně rajčata a vydávám se na procházky do Planty. A čekám na bratra. A o šábesu chodím do templu a za bratra se modlím. Trpělivě tu čekám, mám čas veškerého světa.

A to je vše, co vám mohu povědět. Musíte mi prominout,“ řekl starý muž.

„Pověděl jste mi víc, než si dovedete představit,“ odvětil jsem. „Jsem vám hluboce vděčný.“

„Pane Ankere, já vím, co hledáte. Chcete poznat svého otce a matku. Je mi líto, že jsem vám nemohl dát víc. Mám ale přítele. Bydlí tady v Krakově a každý čtvrtek ho u něj doma navštěvuji na pravidelnou partičku šachu.“ Vzhledl ke mně. „Hrajete?“

„Nijak zvlášť dobře a už je to dlouho, co jsem hrál naposledy,“ odpověděl jsem.

Pan Liebermann se usmál a přikývl. „Můj přítel Mojše je velmi starý, ale rozum má bystrý stejně jako dřív. Když jsme byli mladí, v Krakově se nenašel nikdo, kdo by ho v šachu porazil. Vyhrával všechny turnaje – byl to můj hrdina. Jsem přesvědčený, že se stále ještě může měřit s těmi nejlepšími. Když někdy ojedinele vyhraju, dlouho už chovám podezření, že mě vyhrát nechává, ze soucitu. Nebo možná aby mě povzbudil. Jsem v současnosti jeho jediný protihráč a potřebuje mě.“ Letmo se usmál.

„Mojše strávil nějaký čas s Pavlem a Adamem v Litvě. Ne dlouho, ale je jediným svědkem, kterého jsem našel, co skutečně Pavla po jeho odjezdu potkal. Setkal se s nimi v dubnu 1940. Tehdy byli ještě naživu, přežívali v lese, celou dobu se přesouvali z místa na místo. Ale žili. Za nic na světě si ty dva nedovedu představit. Pavla, tak jemného a mírného a s chatrnými plícemi, a nadpozemského Adama s citlivými prsty, které ovládaly jen jedinou věc. Ještě stále zápasím s obrazy, které

mne pronásledují. Ti dva venku v mrazu. A stopa končí právě tam, v lese. Ale Mojše vám o tom poví. Jestli chcete, pozítří ho můžeme spolu navštívit, ve čtvrtek. A společně povečeřet. Připravím obvyklé jídlo. Nasekané filety nakládaného sledě. Vlastně o žádné vaření nepůjde, ale o pokrm, který pokaždé s Mojšem jíme. A vy si můžete popovídat. Mojše vám bude vyprávět, což by Adam nikdy nemohl.“

Pan Liebermann na mě hleděl s podivným pousmáním.

„Já jsem se o tom nezmínil, že? Adam byl němý. Nikdy nevydal ani hlásku. Jeho jedinou řečí byla hudba.“

3 ● ● ● **Doprovodil jsem pana Liebermanna** ke vchodu jeho domu.

Dům byl, jak správně řekl, *hässlich*. Nudný činžák s opadnou omítkou a rezavými balkony. Rozloučili jsme se a domluvili se, že se sejdem na stejném místě v parku ve čtvrtek, brzy zvečera.

Vydal jsem se k řece a pokračoval vzhůru k Wawelu, starému hradu na návrší. Na velkém nádvoří bylo jen několik návštěvníků a já se procházel kolem po šterkových cestičkách takřka o samotě. Z jakéhosi neviditelného zdroje se linula barokní hudba: teprve když jsem přišel blíž k východní zdi, všiml jsem si, že je tam malý obchod s hudebninami. Vešel jsem dovnitř. Jakási žena, která zrovna vybalovala kartony, vzhledla a usmála se, ale když jsem jí ukázal, že se chci jen porozhlédnout, vrátila se ke své práci. Byl to malý obchod s omezenou, ale zajímavou nabídkou klasické hudby a jazzu. Když přehrávaný disk skončil, žena tam vložila nový. Hudbu jsem nepoznával, ale přistihl jsem se, že jsem se zastavil a pozorně naslouchal. Skladba pro cello a klavír, započala měkce, ale se skrytou naléhavostí v každíčkém tónu, která pomalu narůstala až k dramatickému vyvrcholení, jehož poslech byl téměř trýznivý a které pak následovalo srdceryvné bezvětrí, podobné

dozvukům prudkého pláče. Žena za pultem vzhledla, když jsem k ní přistoupil.

„Co je to za hudbu?“ zeptal jsem se. Omluvně pokrčila rameny. „*No English*,“ řekla.

„Tato hudba,“ zopakoval jsem a ukázal na cd-přehrávač za ní.

„Aha,“ řekla a usmála se. „Szymon Laks, *Passacaille*.“ Zmáčkla tlačítka a hudba se znovu rozezněla.

„Mohu si ji koupit?“ zeptal jsem se, když hudba utichla.

Žena zavrtěla hlavou a poklepala si na hrud. „Moje.“ Odmlčela se a chvíli se na mě dívala. Pak se otočila a disk vyndala, vložila jej do malé plastické košilky a s pokývnutím napřáhla ruku. Zalovil jsem v kapse, abych vyndal peněženku, ale opět zavrtěla hlavou a odmítavě mávla rukou.

„Vemte,“ řekla a nosič mi podala. „Vemte. Prosím.“

Díval jsem se na ni, zaznamenal jsem, že je hezká, ale nějakým způsobem příliš vážná, aby se namáhala svůj vzhled vylepšit. Pozorně mě sledovala.

„Děkuji,“ řekl jsem a dárek od ní vzal. „Jste velmi laskavá.“ Nevěděl jsem, co ještě říct. Žena vložila do přehrávače další disk, tentokrát Chopina, a pak na mě znovu pohlédla.

„Poslouchejte,“ řekla a ukázala na nosič v mé ruce. „Vraťte se. Potom.“

Usmál jsem se a přikývl. „Ano, jistě. Určitě. Vrátím se. Až si to poslechnu. Ještě jednou děkuji.“

Vyšel jsem do ostrého slunce, přešel nádvoří a postavil se ke zdi, abych se podíval na řeku. Široký, pomalu plynoucí vodní tok zračil jasně modrou oblohu. Krajina se jevila naprosto nehybná; jako stará malba, zamrzlá v čase, která uchovala okamžik pro věčnost.

Zbytek odpoledne jsem věnoval procházce po středě města. Podivným způsobem jsem měl pocit, jako bych byl ve Stockholmu svého dětství. Krakov dýchal pokojnou, zdrženlivou atmosférou, která mi z nějakého důvodu připomínala moje Švédsko padesátých let. Ulice byly čisté, ale nezdálo se, že by

tomu tak bylo důsledkem efektivního úklidu, spíš nedostatkem odpadků. Kolem pozvolna projížděly tramvaje plné cestujících. Staré ženy na nárožích prodávaly slané preclíky a provedení jejich vozíků jako by se v běhu času příliš nezměnilo. Nic nevypadalo nově, ale ani zanedbaně. Město v mých očích jako by se rozhodlo zůstat, jakým bylo, a vystačit si s tím, co má. Jako člověk, který odmítá zasáhnout do procesu stárnutí, bylo udržované, ale staromódní. Trochu jako pan Liebermann.

Dal jsem si oběd v restauraci v ulici svatého Jana, hned pod Floriánskou bránou. Místo bylo zřejmě nedávno zrenovované, ale uchovalo si své kouzlo. Hluboké, vyřezávané dřevěné okenní výklenky dotvářely atmosféru. Jediným osvětlením v místnosti byly svíce a o něco dál uvnitř, kde jsem seděl i já, seděli další dva osamělí hosté, což můj příjemný pocit ještě prohloubilo. Na jídle jsem si pochutnával a k těstovinám s houkami jsem si dopřál dvě sklenky překvapivě dobrého bulharského červeného vína. Nijak jsem nespěchal a těšil se z chutí, lehce překvapený skutečností, že jsem schopen je rozlišit.

Když jsem pak po obědě opět vyšel na ulici, míjel jsem malou kancelář, kde se prodávaly vstupenky na různá představení a koncerty. Vstoupil jsem dovnitř, abych se podíval, co nabízejí. Nabídka nebyla nijak velká, ale téhož večera měl hrát v kostele svatého Bernarda smyčcový kvartet a já si koupil lístek. Při procházce zpátky do hotelu jsem potkával lidi na cestě z práce, mnohé s malými kyticemi tulipánů nebo narcisů v ruce. Jen několik stvolů bez papíru kolem. To mi připomnělo, jak mě matka v pátek pokaždé posílala na trh pro tulipány, a jak tam ta stará žena vytahovala stvolý z velkého kbelíku, jednu květinu po druhé. Nyní se zdá, jako by květiny už ze záhonů ležely svázané v celofánu.

Po krátkém odpočinku v hotelovém pokoji a několika telefonátech jsem se vydal do kostela. Slunce už zapadlo a vzduch příjemně chladil. Bystře jsem vykročil a bezmyšlenkovitě zabočil vlevo do ulice Grzegórzecka. Instinktivně jsem věděl, že jdu správným směrem.

V kostele bylo chladno. V barokní stavbě bylo skutečně chladněji než venku, ale publikum bylo překvapivě početné, možná sedmdesát lidí nejrůznějšího věku, směs turistů a místních. Seděli v lavicích v zapnutých svrchnících a od úst jim stoupaly obláčky páry a rozpouštěly se v temnotě nad jejich hlavami. Uvědomil jsem si, že veškerý můj omezený kontakt s kostely nebo chrámy vůbec měl pouze spojitost s hudbou, byl jsem buď v roli hudebníka, nebo obecenstva. Nikdy jsem do kostela z jiného důvodu nevěšel. Zavřel jsem oči a naslouchal. Program nebyl nijak zvlášť odvážný – Händel, Mozart, Albinoni, Purcell – ale zato profesionálně provedený, s upřímností a citem. Překvapilo mě, jak silně mě to zasáhlo.

Když jsem pak opět vykročil do tmavého mrazivého večera, cítil jsem se očištěný. Harmonický. Procházel jsem liduprázdným městem s rukama v kapsách a zhluboka jsem vdechoval suchý čerstvý vzduch. Vrátil jsem se do ulice, kde jsem měl hotel, a cítil jsem, že ještě není pozdě na lehkou večeři. Nejedna restaurace měla ještě otevřeno a rozhodl jsem se pro malé místo dále v ulici, Arka Noego, Archa Noemova. Místnosti byly jen řídky obsazené a obsluha mě uvedla ke stolu v té větší. Sedl jsem si a hned jsem se cítil jako doma. Zařízení bylo originální s náhodnou sbírkou starého nábytku a doplňků. Jednotlivě tam žádný objekt nebyl krásný nebo zajímavý, ale celek působil přitažlivě. Objednal jsem si polévku z ječných krup, nasekaného nakládaného sledě, pivo a pálenku.

Ve vnější místnosti hráli tři hudebníci klezmer: mladý muž na kytaru, starší pán na housle a mladá žena na klarinet.

Ihned jsem si vzpomněl na Bena Kaplana. Zvečera jsem mu zatelefonoval, abychom si domluvili schůzku ve Stockholmu, ale už dávno jsem nepomyslel na příležitost, kdy jsme se setkali poprvé. Klezmer nyní náhle a velmi zřetelně mou vzpomínku oživil.

Bylo mi čtrnáct let a neměl jsem žádné skutečné přátele. Hudba zabírala většinu mého času po škole a to ze mě dělalo ještě většího podivína. Nebo alespoň moje matka

tak vysvětlovala mou osamělost. „Můj Adam nemá čas si hrát,“ říkala, jako by byla hrdá, že nemám žádné kamarády. Nebo možná s úlevou. Ve škole jsem prospíval, což také mé oblíbení nijak nepřidalo. Mým jediným polehčujícím talentem byl běh. Byl jsem vysoký a štíhlý a myslím, že jsem k běhu měl fyzické předpoklady. Možná jsem k němu měl i důvod. Bez větší námahy a jen s minimálním tréninkem jsem běhal natolik rychle, že mě toho roku vybrali na krajský školní přebor.

Bena jsem si všiml, jen co jsme se rozestavili k prvnímu běhu, ale nevěděl jsem, jak se jmenuje. Nevěděl jsem, kdo je, ale věděl jsem, co je. Možná to tak u vyděděnců bývá, že se snadno poznají. Jak jednou Mimi řekla o nás dvou na Novém Zélandu, možná vydáváme zvláštní pach, který okamžitě zaznamenáme. Zavětríme a poznáme ho. Ti, co k nám patří, poznají ty, kdo ne, nakrčí nos, rozšíří se jim chřípí a vdechnou, některé akceptují a jiné odeženou. Já jsem objevil Bena, on objevil mě. Ne s povděkem, dokonce ani ne se zájmem. Zcela jednoduše jsme pouze tu skutečnost vzali na vědomí.

Ve finále jsme závodili spolu. Byli jsme mladí a běželi osmistovku nevypilovaným, nekomplikovaným stylem. Neměl jsem žádnou techniku; do té doby jsem si vystačil s talentem a vytrvalostí. Hned po startu jsem ostatní běžce nechal za sebou, ale Ben běžel vedle mě. Pokusil jsem se mu utéct, on ale držel tempo; když jsem zpomalil, zpomalil také. Běžel po mé levé straně, jako by se na mě přilepil. Nohy mu dopadaly na škváru naprosto shodně s mými, jeho paže se pohybovaly jako moje. Dokonce i jeho dech se sladil s mým. Pokaždé když jsem se pokusil ho setrást, jako by můj plán vytušil ještě dřív, než jsem ho stačil provést.

Překonali jsme rekord společně a museli se o první cenu podělit. Stále ještě jsme ale na sebe nepromluvili. Cestou do šatny a těsně předtím, než jsme se připojili k příslušným školním družstvům, se zastavil, pohlédl na mě, široce se usmál a jeho úsměv odhalil předkus a mezeru mezi předními zuby.

„Mohl jsem klidně vyhrát,“ řekl a zlehka mě dloubl do prsou. „A ty taky.“

Neodpověděl jsem.

Bena jsem poté nepotkal téměř deset let. Pak jsem jednou večer v Costa Brava, v malé restauraci, kam jsme po koncertech chodívali, na něj opět natrefil. Nepamatuji se, jestli jsme si nějak víc promluvili, bylo nás docela hodně a on seděl se svou společností u jiného stolu. Bylo tam hlučno a zmatek, ale přesto jsme prohodili pár slov. Pověděl mi, že pracuje na doktorandské práci z fyziky. Já jsem právě podepsal první smlouvu s orchestrem. Před odchodem se zastavil u mého stolu a zeptal se, jestli bych měl chuť se s ním a několika přáteli následující týden setkat.

„Pár se nás jednou do měsíce schází a hrajeme klezmer,“ řekl. „Nic zvláštního, jen pro zábavu.“ Škádlivě se po mně podíval. „Myslím, že by se ti to líbilo.“ Pak se usmál a dodal: „Možná by ti to dokonce i prospělo.“

Tehdy jsem se nepřidal, ale začal jsem klezmer poslouchat.

Mělo trvat ještě dalších dvacet let, než se opět ozval. Věděl jsem, že režíroval celovečerní film, který měl právě premiéru a získal příznivé recenze. Sám jsem dokončil svou první filmovou hudbu. V americkém časopise si přečetl recenzi, která film popsala jako bezvýznamný, ale hudbu jako jednu z nejlepších toho roku, a přes mého agenta mi napsal milý dopis. Byl velkorysý a to jsem si zapamatoval a se zájmem jsem nadále sledoval jeho kariéru, stejně jako on zjevně sledoval moji. Naše dráhy kolísaly, ale jeho nějakým způsobem působila soudržněji. Šťastněji. Jako by se upřímně těšil z toho, co dělá.

A pak jsem tedy dostal ten nečekaný mail s návrhem spolupráce. Oficiální důvod mé cesty. Šanci běžet ještě jednou bok po boku.

Uvědomil jsem si, že upíjím pivo a usmívám se.

4 ● ● ● **Následující večer** jsem se znovu setkal s panem Liebermannem, jak jsme měli domluveno. Procházeli jsme parkem, kde zapadající slunce přes štěrk vysílalo dlouhé paprsky světla.

„Možná bych vám měl o svém příteli něco povědět,“ řekl. „Mojše Spiewak je... hm... *neobyčejný* člověk. Ani na chvíli si ale nemyslete, že jeho... hm... výstřednost je známkou vysokého věku.“ Pan Liebermann se usmál a oči mu zajiskřily. „Ne, je zcela jednoduše velmi neobyčejný člověk. Vždycky byl. Dělá věci po svém. Způsob jeho myšlení se liší od způsobu myšlení ostatních.“

Když jsem na něj pohlédl, ani já jsem se neubráníl úsměvu. Výraz ve tváři svědčil o obrovské lásce, kterou k příteli choval. Mojše Spiewak bydlel v Kazimierzi, nedaleko od mého hotelu, v činžovním domě, který bych považoval za neobydlený. Dům byl jedním v řadě podobných třípatrových domů v ulici a nejevil známky života. Fasáda byla tmavá, jako by byla po celá desetiletí vystavena vlivu popílku a smogu. Okna byla černá a slepá; zjevně už je dávno nikdo nemyl. Zpomalil jsem a k pramálo vábné budově vzhlédl, ale pan Liebermann mě zatahal za rukáv. „Neobávejte se, vypadá opuštěně, ale mohu vás ujistit, že tak tomu rozhodně není.“ Vyndal z kapsy klíč a vsunul ho

do venkovních dveří. Chvíli mu trvalo, než se mu podařilo jím otočit, dveře rozrazil, vešel a pokynul mi, abych ho následoval.

Vzduch na tmavém schodišti byl zatuchlý a studený. Pan Liebermann šátral na zdi vedle vchodu rukou po vypínači. Dveře se za námi pomalu se skřípěním zavřely. Zůstali jsme chvíli stát ve tmě, než se rozsvítila osamělá žárovka, jejíž sporé světlo nedosáhlo do tmavých koutů. Podařilo se mi rozpoznat točité schody na druhé straně popraskaných černobílých mramorových desek. Pan Liebermann šel napřed a já jemu v patách. Na prvním odpočívadle byly naproti sobě dvoje dveře, ani na jedné z nich však nebylo jméno ani schránka. Pan Liebermann pokračoval vzhůru, těžce dýchal a pevně se při chůzi držel zábradlí. Vyšli jsme do druhého patra, tam se zastavil s rukou na srdci, ztěžka oddychoval, ale usmíval se. Znovu tam byly dvoje dveře naproti sobě. Nic nenasvědčovalo tomu, že by vedly do obydleného bytu, ale pan Liebermann se k jedněm dveřím obrátil a sedmkrát zaklepal, rychle a rytmicky. Z opačné strany jsem neslyšel žádnou reakci. Čekali jsme mlčky.

A pak se najednou dveře rozletěly a v ústrety se nám linulo teplé světlo.

Na první pohled Mojše Spiewak vypadal, že je stejně malý jako pan Liebermann, pak jsem si ale všiml, že je stížen skoliózou a stojí celý ohnutý. Ve dveřích nebylo možné vidět mu do tváře, ale hlas měl silný a jasný.

„Vítejte, prosím, pojdte dál,“ řekl anglicky a ustoupil stranou, abychom mohli projít.

Byt byl zcela vytríbeně nádherný.

Podlahu kryly leštěné parkety s mozaikou krásných starých orientálních koberců. Nebylo tam mnoho nábytku, ale každý kus byl sám o sobě nápadně krásný a vkusně umístěný, aby co nejvíce vynikl. Ze dvou malých starožitných křišťálových lustrů na stropě se do úzké haly šířilo jemné světlo. A když jsem vstoupil do salonu, zůstal jsem okouzleně stát.

Místnost nebyla nijak velká, ale díky sporému zařízení působila prostorně. Stěny pokrývala umělecká díla, která mi

brala dech. Pokud to byly originály, o čemž jsem neměl důvod pochybovat, stál jsem před sbírkou nevyčísitelné ceny – množství krajinomaleb, loveckých a bitevních výjevů, několik zátiší a maleb s náboženskou tematikou. Nejvíce mě však zaujal portrét, který se zdál být vyhotoven pastelem, možná jako pouhá skica, která předcházela samotné malbě. Obraz nebyl velký ani nápadný barevným provedením, avšak když jsem jej spatřil, jako by všechny ostatní vybledly. Portrét představoval mladou ženu, která seděla u klavíru s levou rukou na klávesách, avšak nehrála, spíš jako by byla zobrazena ve chvíli rozjímání, když se ke hře chystala nebo právě dohrála. Tvář byla zobrazena z poloprofilu a pohled měla upřený na klávesnici.

Spustil jsem oči z obrazu a vyhledal pohled pana Spiewaka. Pozoroval mě s nepatrným úsměvem, hleděl na mne z nepřírozeného úhlu způsobeného jeho postižením.

„Vidím, že ji také obdivujete,“ podotkl.

Přikývl jsem, ale nic jsem neřekl.

„Je krásná, že?“ pokračoval. „Ale pro to ji tolik nemiluji. To pro tu její zranitelnost, skutečnost, že ji zřejmě zpodobnili, aniž si toho byla vědoma. A vypadá tak smutně. Působí mi takovou radost pomyšlení, že je tady u mě v bezpečí.“ O pár kroků k obrazu postoupil a zvedl k němu obličej. „Samozřejmě není moje. Nikdy nebyla. Nic tady není moje.“

Rozhlédl jsem se po pokoji a nic jsem nechápal.

„Považuji se za jejich správce. Přicházejí se sem zotavit. Znovu nabýt důstojnost.“ Starý muž pro sebe pokýval hlavou. „Vracím jim ztracenou důstojnost. Mám tu jakési sanatorium. Pečuji o ně, aby znovu nabraly dech, než budou navraceny právoplatným vlastníkům. Některé na to potřebují víc času než jiné. Tento je už u mě velmi dlouho. Zdá se, že nemám sílu ji od sebe pustit.“ Ještě jednou na portrét pohlédl. „Bude mi chybět.“

Slyšel jsem, jak si pan Liebermann za mnou odkašlal, když vstoupil na měkký koberec v salonu. Otočil jsem se a tvářil se potutelněji, než kdy předtím. Když viděl můj výraz, tiše se zasmál. Nic ale neřekl.

Pan Spiewak nám nabídl místo u malého stolku se čtyřmi židlemi u okna, kde byly zatažené záclony, a posadili jsme se. Nyní jsem konečně spatřil celý jeho obličej. Vypadal nesku- tečně staře, starší než kdokoliv, koho jsem kdy viděl. Pozoroval mě tmavohnědýma očima zpod huňatého bílého obočí a zdálo se, že ví všechno. Nejenom o mně, ale o všem lidském. Díval se na mě tak dlouho, až mi to začalo být nepříjemné. Pak se usmál a pomalu přikývl.

„Budte vítán, pane Ankere,“ řekl. „Nebo vám smím říkat Adame?“

„Jistě, budte tak hodný, pane Spiewaku, a říkejte mi Adame. Je to ta část jména, kterou jsem dostal při narození. Pořádně nevím, jak jsem přišel k tomu druhému.“

Znovu přikývl. A pak se mu bez varování po tváři rozlil široký úsměv.

„Líbí se vám můj domov, Adame?“ zeptal se a s poněkud neobratným pohybem se rozhlédl po pokoji.

„Váš domov je kouzelný, pane Spiewaku,“ odpověděl jsem.

„Mojše, říkejte mi, prosím, Mojše,“ vybídl mě. „Jak bychom mohli hrát šachy, kdybychom si neříkali křestními jmény? Nejdříve se ale najíme. A trochu si popovídáme.“ Pomalu se zvedl ze židle a těžce se opřel o stůl. Pan Liebermann vstal také a já je následoval. Oba muži se ke mně ihned otočili a gestem mi naznačili, abych zůstal sedět.

„Dnes večer jste naším hostem. Zůstanete tady a my zatím připravíme večeři,“ řekl pan Spiewak. „Nebude to trvat dlouho, už jsme sešraní, nemám pravdu, Szymone?“

Pak Liebermann přikývl a usmál se. „To opravdu jsme,“ přisvědčil.

Díval jsem se za oběma muži, jak mizí v chodbě. Když jsem osaměl, vdechl jsem do chřípí suchý příjemný pach. Rozhlížel jsem se kolem a s podivem jsem konstatoval, že se tam cítím jako doma, jako by mi někdo z ramen sejmul strašlivou tíhu. Vstal jsem a obešel zdi, blíže jsem si prohlédl malby a znovu se zastavil před portrétem. Ta mladá žena nevypadala jako někdo,

koho bych kdy potkal, a přesto mi připadala známá. Držení těla, způsob, jak se zpola odvrátila pohroužena do vlastních myšlenek, to vše ve mně vyvolávalo odezvu, kterou jsem si nedokázal vysvětlit. Prodléval jsem pohledem na portrétu, dokud jsem nezaslechl zavržení parket a neotočil se. Oba staří páni vcházeli s velkými podnosy, které postavili na stůl. Byly tam kusy sledě obložené nakrájenými vejci, jablky, červenou řepou, cibulí a houbami. Košíček tmavého žitného chleba. A pak lahve – polské pivo a tři druhy vodky. Zjevně nevěděli, jak mizivé je mé šachové umění. Nebo možná věděli. Jediná sklenka vodky spláchne jakýkoliv zárodek případné způsobivosti hrát.

Se studenými pokrmy na stole se oba muži posadili proti mně a pomalu jsme se pustili do jídla. Myslím, že pokud jde o sledě, je to otázka lásky nebo nenávisti. V mém případě jde o lásku. Solená ryba s oblohou chutnala znamenitě. Připili jsme si pivem a vodkou a alkohol nám příjemně stoupl do hlavy. Ale spoň tedy mně. Nejsem si jistý, jak na tom byli zbylí dva muži, jejichž tváře vyzařovaly spíš očekávání než alkohol. „Pane Spiewaku, bydlíte tu úplně sám. Povězte mi o vašem životě,“ požádal jsem ho.

Vzhlédl ke mně. „Mojše, říkejte mi, prosím, Mojše.“

Rozpačitě jsem se usmál a přikývl jsem.

„Sám? Ani zdaleka. Nevíte snad, že tu bydlí i celá moje rodina? A jeden velmi drahý přítel.“ Rychle jsem pohlédl na pana Liebermanna a jeho oči se setkaly s mými, široce otevřené a s mírně zdviženým pravým obočím.

„Rád vám o nich povím.“ A aniž vyčkal na mou reakci, pan Spiewak začal vyprávět.

„V přízemí bydlí moji rodiče, Judith a Michal Spiewakovi. Už mají oba svůj věk, proto jsem je nechal bydlet dole. Chodit do schodů by pro ně bylo příliš namáhavé. Judith je vzdor vysokému věku pořád ještě krásná. Můj otec, Michal, hraje stále ještě na klavír a jsem velice šťastný, že jsem mu mohl darovat křídlo značky Steinway. Cvičí Chopinův druhý klavírní koncert a den ode dne se zlepšuje, i když se říká, že by se

žádný klavírista neměl do toho díla po středním věku pouštět. Často se zastavím u jejich dveří a naslouchám. Hraje čím dál lépe, každý den trochu jinak, jak to také má se všemi koncerty být. Je to zázrak.

Naproti rodičům bydlí teta Beatrice, moje nejmilejší teta, ta s hustými, jako měď rudými vlasy. Nikdy se nevdala, ačkoliv byla neskutečně krásná. Pořád ještě je. Kdyby byla jiná situace, stala by se operní pěvkyní. A vdala by se. Jsem rád, že má nablízku svého bratra, mého otce, který ji může doprovázet, hudebně i jako člověk. Odjakživa si byli blízcí.

O poschodí výš bydlí můj bratr Samuel a jeho žena, která se také jmenuje Judith zrovna jako moje matka, tak jí říkáme Dyta. Judyta s tmavými pronikavými očima, pokaždé stejně rychlá, jako by jí čas nikdy nestačil. Což naprosto vystihuje pravý stav věcí. A všechny děti, které by spolu měli, řekl bych šest nebo sedm. Když se pozorně zaposlouchám, slyším, jak tam jejich rychlé malé nožky běhají, jak jejich hlásky stoupají schodištěm, když si hrají.

Proti nim bydlí moje sestra Hanna. Sama, protože jsem nenašel nikoho, kdo by jí byl hoden. Dal jsem jí barvy a plátna a vysadil jsem pro ni spoustu pokojových rostlin. Je tam voskovka a jasmín a gardénie – všechny ty vůně, které má ráda. Na jaře jí pokaždé nosím kytice konvalinek. Uvnitř je její svérázný nábytek, včetně postele s nebesy. Všechno jsem to koupil zpátky. Trvalo to a ne vše je přesně totožné s původním zařízením. Některé kusy jsou lepší, krásnější.“

Díval jsem se na starého muže a nebyl jsem si jistý, jak si jeho vyprávění vyložit, on mi ale pohlédl do očí s naprostou upřímností. Pomalu jsem přikývl.

„Ach, a tady v nejvyšším poschodí, v bytě na druhé straně mého odpočívadla, jsem umístil slečnu Maisky.“

„Martu Maisky?“ zeptal jsem se a on přikývl.

„Ano, Martu Maisky. Potřebovala se někam uchýlit. Někde přečkat. Chápete, byla tak strašlivě sama. Nebylo nikoho, kdo by se o ni postaral. Potom, co její sestra odcestovala a matka

byla po smrti, ocitla se v tak strašlivém ohrožení. I kdyby unikla zátahu v domě, nemyslím, že by přežila.“

Odmlčel se a pohlédl na mě, jako by očekával, že zareaguji. Když jsem nepřišel na nic, co říct, znovu se ujal slova.

„Takže Adame, povězte mi teď něco o vašem životě.“ Pohlédl na mě přimhouřenýma očima.

Než jsem se ale vůbec stačil zamyslet, co řeknu, ozval se pan Liebermann.

„Co byste řekli partičce šachu? Než našeho hosta naprosto vyčerpáme.“

„Samozřejmě, samozřejmě. Ke stolu!“ zavelel pan Spiewak.

A tak jsme se do toho dali. Byl jsem netrénovaný, ale působilo mi velké potěšení pozorovat hru těch dvou mužů, než jsem přišel na řadu. Mojše Spiewak byl naprosto očividně nepřekonatelný. Bylo však také zjevné, že hraje pod svou úroveň, aby přítele nerozladil. Zatímco čekal, až pan Liebermann potáhne, tiše si pobrukoval. A když partie skončila, pan Spiewak okomentoval, co se panu Liebermannovi ve hře zdařilo.

„Celá řada dobrých tahů, Szymone,“ řekl. „Užil jsi v zásadě zdravou strategii. Několik drobných chyb. Vlastně ani ne chyb, spíš drobných přešlapů. Kdyby jich nebylo, vyhrál bys.“

Pan Liebermann se usmál a mrknul na mě. „Jste na řadě,“ řekl a vstal, aby mi přenechal židli.

I když jsem se pokusil užít veškerého případného umu, pan Spiewak snadno vyhrál. V průběhu celé hry se zády opřel do židle pokaždé, když jsem byl na tahu, jako bych měl nekonečně času na to, abych svůj tah naplánoval. A tu a tam jsem cítil, jak mě jeho pohled vede, navrhuje jistý tah, když jsem nebyl natolik bystrý, abych ho sám odhalil.

Pak oba přátelé sehráli ještě jednu partii a pan Spiewak opět vyhrál.

„Mohli bychom si trochu odpočinout a dát si čaj,“ navrhnul pan Liebermann a pan Spiewak přikývl na souhlas.

„Ano, dáme si čaj. Je čas, abychom si promluvíli.“

5 ● ● ● „Už je hodně hodin,“ řekl pan Liebermann a pomalu vstal. Když jsem se také zvedl, naznačil, abych zůstal sedět.

„Ne,“ zarazil mě, „věnujte nějaký čas tomu, abyste se navzájem poznali.“ Zlehka se dotkl mého ramene a přítele pozdravil úklonou.

„Zavolejte mi zítra,“ vyzval mě. „Možná bychom si mohli vyjít na procházku.“ Pak se obrátil k příteli: „Uvidíme se příští týden, Mojše. Dobrou noc. Jen seď, trefím ven sám.“ A pak odešel.

„Ještě trochu čaje?“ zeptal se pan Spiewak. Zavrtěl jsem hlavou a on se zachytil opěrek židle, aby mohl vstát. „Můžeme se přesunout do mé pracovny. Dávám přednost tamnímu křeslu.“

Místnost na druhé straně chodby přetékala knihami, brožurami, horami papírů a kartony. Nový, přenosný počítač nejnovějšího typu ostře kontrastoval se zbytkem místnosti, který klidně mohl pocházet z jiného století.

Můj hostitel usedl do starého koženého křesla a stiskl tlačítko na opěradle, aby zvedl podnožník. Pokynul mi, abych usedl do křesla na druhé straně malého stolku.

„Trochu hudby?“ zeptal se, a aniž vyčkal na odpověď, zvedl ze stolku dálkový ovladač. Z neviditelných reproduktorů se začal tiše linout Chopinův druhý klavírní koncert. Oba jsme se vědoucně usmáli.

„Myslím, že vám možná dlužím trochu vysvětlení ohledně mého původu a rodiny,“ řekl, opřel se zády do křesla a sepjál ruce na prsou. „Jinak byste si mohl myslet, že jsem blázen.“

Zavrtěl jsem hlavou. „Nezapomeňte, že jsem vás viděl hrát šachy.“

„Existuje spousta bláznů, kteří jsou výborní šachisté.“
Usmál se. „Dovolte ale, ať vám několik věcí vysvětlím.“ Mrkal velmi pomalu a já jsem zaznamenal, jak se mu víčka na lehce vystouplých očích zavírají. Vypadalo to jako vědomý pohyb, tenká blána, která se pomalu zavírá a otevírá. Nic neřekl a malou místnost na chvíli ovládla hudba. A pak, v přestávkě mezi větami, opět promluvil.

„Šachy jsou podivuhodná hra. Nejen hra sama o sobě, ale i způsob, jak spojuje lidi, kteří jinak nemají nic společného. Věk, pohlaví, jazyk – nic není důležité. Dokonce ani etnický původ. Ani náboženství.“

To kvůli šachu tady dnes sedím. Před německou okupací jsem byl nadějný šachový mistr. Tady ve městě jsem byl jakousi celebritou na nižší úrovni, možná i mimo město. Bylo mi devatenáct let. Mým snem bylo cestovat a myslel jsem si, že mě talent vyveze do světa. A domnívám se, že se tak jistým způsobem i stalo.“

Odmlčel se a oči se mu tím pomalým způsobem opět zavřely, jako když se pomalu spustí opona a opět se zvedne.

„Kdysi jsem dával soukromé hodiny chlapci, který se jmenoval Jan. Jeho otec byl známý spisovatel a filozof. Básník. Možná jste o něm slyšel.“

Zmínil jméno a na okamžik se odmlčel, když jsem ale zavrtěl hlavou, pokrčil rameny a pokračoval.

„Chlapec neměl sourozence a otec mu chtěl dát všechno, co sám miloval. To byla samozřejmě pošetilost, ale dobrosrdečná a dobře míněná pošetilost. Jednou z věcí, kterou chtěl, aby se chlapec naučil a miloval, byly šachy. Byl jsem vděčný za přívýdělek, ale věděl jsem, že chlapec nikdy duši té hry neporozumí.“

Naučil se hrát docela slušně, ale nikdy šachy nemiloval tolik jako jeho otec. Tolik jako já.“

Na chvíli se odmlčel a zdálo se, že se zaposlouchal do hudby.

„Tehdy jsem už nesměl navštěvovat univerzitu a nebylo pro mě ani snadné dostat se do části města, kde Jan bydlel. Aniž by se dohoda formálně zrušila, zredukovala se, až zanikla úplně. Byl jsem tedy velmi překvapený, když jsem najednou dostal vzkaz se žádostí, abych dal Janovi ještě jednu lekci. Pošlou prý pro mě vůz. Když jsem stál v hale a zavazoval si šálu, vyšla z kuchyně má matka a utírala si ruce do zástěry. Zastavila se na prahu a dívala se na mě, pak sepjala ruce jako v modlitbě s konečky ukazováčků na rtech. A když jsem se otočil, abych otevřel venkovní dveře, koutkem oka jsem zahlédl, jak napřáhla ruku, jako by mě chtěla zadržet. Já jsem ale jen zády k ní řekl na shledanou a vyšel jsem ze dveří. Už jsem ji pak nikdy nespatriil.“

Pan Spiewak vzal do ruky ovladač a přepnul hudbu. Mlčky jsme naslouchali prvním tónům – byl to Mendelssohnův houslový koncert v nahrávce s Heifetzem. Pohlédl jsem na starého muže a na okamžik jsem věřil, že musí vědět, co pro mě tento kus znamená, ale samozřejmě jsem v jeho tváři po něčem takovém neobjevil ani stopy. Spíš se zdálo, že je za zavřenými očima pohroužen do vlastních vzpomínek. Pak se víčka opět pomalu zvedla, položil ovladač zpátky na stůl a znovu začal vyprávět.

„Nikdy se mi nepodařilo zjistit, jak se Janův otec dozvěděl, že se náš čas krátí. Co se doslechl o chystané deportaci Židů, musel učinit spoustu složitých příprav. Nikdy o tom se mnou ale nemluvil, tehdy, ani později. Když jsem přišel do jejich bytu, měl jsem zavazadla připravená, a téhož odpoledne jsme odcestovali. Měl jsem s nimi odjet do Londýna, oficiálně jako Janův soukromý učitel. A tak se ze mě stal jediný přeživší člen mé rodiny. Přežil jsem. Ale přišel jsem o celý život.“

Později, v Izraeli, byli tací jako já všude. Děti těch, co zmizeli. Na rozdíl od většiny z nich se mi však nepodařilo osvojit si ten nový, nadějný pohled do budoucnosti. Už tehdy jsem

si připadal prastarý a nebyl jsem schopen v tom novém světě žít. Místo toho jsem se usadil v Americe. Možná namítnete, že i to byl nový svět.“ Pohlédl na mě přimhouřenýma očima. „Bylo tomu tak, ale jiným způsobem. Lidé se tam od sebe víc lišili. Měli své sny, ale nesdíleli jeden a týž sen. Cítil jsem, že tam mohu žít svůj starý život. Znovu jsem začal hrát šachy, ale vášně pro ně byla tatam. Nejenom vášně pro hru, ale vášně obecně. Přesto právě kvůli hře v šachy jsem byl představen lidem, kteří byli ve společnosti již etablovaní, a nadšeně mi chtěli pomoci. A tak jsem se seznámil s Kalmanem Silberem. Tedy, nejdřív jsem se setkal s jeho strýcem Davidem, což byl naprosto vynikající šachista. Pozval mě k sobě domů a představil mě Kalmanovi neboli Calovi, jak si říkal, který byl o devět let starší než já. Kromě strýce neměl Cal naživu žádné příbuzné, a David přišel o ženu i malého syna. Domnívám se, že jsem pro ně byl jakýmsi přemostěním. Příliš starý, abych byl Davidův syn, a příliš mladý, abych byl Calův otec.“

Pan Spiewak se odmlčel.

„V kuchyni je v lednici několik piv. Mohl byste mi, prosím, jedno přinést? A pokud chcete, vezměte i pro sebe.“

Udělal jsem, o co mě požádal, a vrátil se se dvěma vychlazenými lahvemi a dvěma sklenkami. Starý muž si však vzal pouze lahev a přiložil ji ke rtům.

„Uf, vysychá mi v hrdle,“ řekl. „Už dávno jsem toho tolik nenamluvil.“ Dal si ještě jeden doušek. „Aha, tak kdepak jsme to byli? Ano. Můj přítel Cal. Dovolte, abych vám ho popsals.“ Pohlédl na mě s hlavou na stranu. „Jistě se v duchu ptáte, kam tohle všechno povede. Je tu ale spojitost, uvidíte. Mějte se mnou, prosím, trpělivost.“ Ještě se trochu napil.

„Jak jsem řekl, přišel jsem o budoucnost. Válka skončila; byl začátek padesátých let. Zdálo se, že se otevírá tolik možností. Všechno se zaměřovalo na nekonečně produktivní budoucnost. Já jsem se ale na tom zkrátka nebyl schopen podílet. Cal zase na druhou stranu nechtěl mít nic společného s minulostí. Žil budoucností. Byl plný nápadů, snů, plánů. Možná

mě do svého podniku zatáhl proto, že jsme se tak skvěle doplňovali. Jeho strýc si v textilním odvětví nadělal určité jmění a investoval je, aby Cal mohl otevřít malou uměleckou galerii – zpočátku skromné místo v dolní části východního Manhattanu. Jednou v neděli mě tam vzal a po galerii mě provedl. Umění nikdy nebylo mou silnou stránkou – věděl jsem o něm zoufale málo. Cal ale studoval umění před válkou v naději, že se sám umělcem stane. Nyní užil svého talentu, když pro galerii nakupoval. Měl bystrý pohled a velkorysou osobnost. Lidé mu důvěřovali, umělci i kupci. Nemohl jsem pochopit, k čemu mu budu dobrý. Díval jsem se na díla v galerii a nic pro mě neznamenala. Cal řekl, že na tom vůbec nezáleží. Myslím, že mě chtěl jako protiváhu své jiskřivé vitality. Jakéhosi ďáblova advokáta. A také abych se staral o konta a finance.

Dohromady jsme pracovali skvěle. A ačkoliv jsem nikdy nepřebral ani zlomek Calovy schopnosti, pokud šlo o ocenění umění, začal jsem ke specifickým uměleckým dílům získávat vztah vlastním způsobem. Mohl jsem stát před nějakým obrazem a pokoušet se vysledovat, odkud přišel a kam směřuje, pochopit jeho podstatu. Stejně jako během zdařilé partie šachu se objevil vzor. Jakýsi druh krásy. Je to ale nanejvýš osobní reakce, která nemá nic společného s tím, jak ostatní lidé umění chápou.

A pak nás jednoho dne navštívila starší zákaznice, která už u nás umělecká díla kupovala dříve. Začala s Calem mluvit o obraze, který si pamatovala z dětství. Olejomalbě, krajince maďarského umělce László Mednyánszkyho. Řekla, že se jí tu noc zdálo o domě rodičů, a tak si na obraz vzpomněla. Chtěla ho najít. *S vašimi kontakty, pane Silbere, byste snad mohl po obraze diskrétně zapátrat? Zjistit, jestli se dá vystopovat.* A tam,“ řekl pan Spiewak, „začal můj skutečný zájem o umění.“

Chopil se opěradel, neobratně se přitáhl, stiskl tlačítko, aby se sklopil podnožník, a vstal.

„Pojďte.“ Naznačil, abych ho následoval znovu do salonu. Šel pomalu napřed a uprostřed místnosti se zastavil.

„Všechno, co tady na stěnách vidíte, jsou zcizená díla. Zatímco náš podnik vzkvétal, vzkvétala i naše malá vedlejší činnost. Ukázalo se, že mám přirozené nadání pro diskrétní šetření. Snad schopnost pátrat v minulosti. Přišly mi k užítku i mezinárodní kontakty ve světě šachu. A Cal ovládal veškeré znalosti o umění a navíc neuvěřitelný styl, jak zacházet s lidmi. Instinktivní pochopení jejich skrytých pohnutek. Činnost, pro kterou jsme se rozhodli, totiž vyžadovala velmi specifickou kombinaci schopností. Stali se z nás zčásti detektivové, zčásti badatelé, zčásti prostředníci. Navíc možná dva dosti nepravděpodobní mstitelé. Překvapivě se ukázalo, že jsme byli velmi schopní. V malém objemu. Dávali jsme si pozor, aby se o nás moc nevědělo. To bychom přišli o naši výhodu. Podařilo se nám najít a navrátit množství význačných uměleckých děl, většinou polských, ale i maďarských.

Cal je nyní mrtvý a já jsem tady, v Krakově. Naše veřejná galerijní činnost už není tak malá a vede ji Calova dcera, Barbara, a její dvě děti, Dan a Rosa. Rosa podědila šarm svého dědečka a způsob, jak jednat s lidmi, Dan jeho smysl pro umění. Galerie má pobočku v Los Angeles, v Paříži a v Tokiu. Zisky z nich se každým rokem zvyšují. A naše vedlejší činnost je stále tím, čím byla, malá nezisková obchodní činnost stranou té hlavní. Když jsem se vrátil do Krakova, o tu část podniku jsem se začal starat já. Dnes je zajímavější než kdykoliv předtím. Malá, ale velmi, velmi zajímavá. Tady v mém obývacím pokoji uměleckým dílům poskytují na čas azyl. Naberou síly a především znovu získají důstojnost, než budou svedeny dohromady s původními majiteli. Kromě tohoto. Už je tu příliš dlouho. Zdá se, že ji už jednoduše nedokážu pustit.“

Starý muž se zastavil před portrétem.

„Pochopte, byl jsem do ní zamilovaný,“ řekl. „Vždy jsem ji miloval a milovat ji budu.“ Strčil ruce do kapes a pohlédl k zemi. Pak po mě kradmo pohlédl.

„Samozřejmě to není ona, ale rád si myslím, že mohla být. Ta podoba je značná. Tohle je princezna. Princezna Renata

Habsburg Radziwill. Ne moje princezna. Ne Marta Maisky. Můžu ale předstírat, že ano. Tady můžu dělat, co chci.“ Rozmáchl se paží, jako by chtěl zahrnout celou místnost, byt i dům.

„Znovu jsem vybuďoval svou minulost. Lepší a krásnější než byla. A trávím tam své dny, v minulosti. Tady uvnitř.“

Stáli jsme vedle sebe s očima upřenýma na portrét. Pojednou jsem silně zatoužil ho obejmout, on ale znovu promluvil a ten okamžik pominul.

„Došel jsem k tomu, že někteří z nás dokážou milovat jen jednou. V mém případě tomu tak je.“

Nevěděl jsem, jak reagovat, ale cítil jsem, že očekává odpověď.

„Řekl bych, že mezi ně také patřím,“ pronesl jsem pomalu. „V mém životě byla jen jedna jediná žena. Jediná, co něco znamenala. A pak má dcera.“

„Ach, děti,“ povzdychl si pan Spiewak. „Předpokládám, že jde o jiný druh lásky. Absolutní. Nezničitelné.“

Znovu pozvedl zrak k portrétu.

„Doufal jsem, že pokud jen trpělivě počkám, zadívá se na mě a uvidí mě, jaký skutečně jsem. Ne moje vnější já, ale mé zapálené, vášnivé vnitřní já. Mé pravé já. Nějakým způsobem jsem věřil, že láska má být spravedlivá. Že udílí po zásluze. Že šíří své lásky budu mít právo na její, jen když tomu dám potřebný čas. Když budu trpělivý, uvidí mě a začne mě milovat. Tak jsem si myslel, že to bude.“

Díval jsem se na něj, jak tam tak stojí zahloubaný do svých myšlenek. Pak se ke mně náhle obrátil.

„Možná, kdyby byl čas...“ řekl. „Jestli má mít trpělivost nějaký význam, musí existovat čas. To je přeci zřejmé, nemám pravdu? K čemu trpělivost, když není času nazbyt? Jejím jádrem je čas. A já žádný čas neměl. Nezáleželo na tom, nakolik trpělivý jsem byl připraven být, jak ochotný čekat, až se zrodí láska. Bez času to nemělo význam.“

Opatrnými, nejistými kroky se vydal do haly, zmizel v kuchyni a vrátil se s lahví a skleničkami na pálenku. Následoval

jsem ho zpátky do pracovny a znovu jsme se tam usadili. Pan Spiewak nalil sklenky, svou pozvedl a připil mi.

„Kdybych měl to štěstí a narodil se mi syn, hádám, že by byl tak ve vašem věku,“ řekl a pohlédl na mě se staženým obočím a podivným výrazem. Dvakrát mrkl a odkašlal si. „A naučil bych ho hrát šachy lépe, než hrajete vy.“ Usmál se a znovu sklenku pozvedl. Pak se mu úsměv vytratil z tváře a na chvíli jako by se znovu zatoulal do svých myšlenek.

„Víte, co mě bolelo nejvíc? Co mě pronásledovalo celá ta léta poté?“

Zavrtěl jsem hlavou.

„Skutečnost, že jsem ji opustil. I nadále si ji představuji takovou, jak vypadala tenkrát naposledy. Před jejími dveřmi. Musela být po tak dlouhé cestě vyčerpaná a ten večer bylo velmi chladno, ačkoliv byl konec dubna. Rozloučili jsme se, ona ale setrvala na místě, jako by chtěla ještě něco říct. Byla tak bledá a citlivou pokožku kolem chřípí měla zrudlou zimou. Když jsem zvedl ruku, abych ji pohladil po tváři, chytila ji a mou dlaň si chvíli podržela na tváři. Hleděla na mě průzračnými šedými očima, ale nic neřekla. Poté jsem procházel každičký okamžik času, který jsme spolu strávili, rozebíral jej, hledal promarněné příležitosti. Co jsem mohl udělat jinak. A pokaždé jsem skončil tam, před jejími dveřmi. Viděl jsem před sebou její oči a přesvědčil sama sebe, že jsem v nich mohl rozpoznat záměr promluvit a povzbudit ji, kdybych tak jen věděl, co říct a co dělat. Místo toho jsem nechal ruku klesnout, otevřel jí těžké dveře a díval se, jak mizí v tmavé chodbě. O týden později jsem byl v Londýně. Už jsem ji nikdy nespatriil.“

Upili jsme ze svých sklenek, alkohol v hrdle zanechal rozpalenou stopu. „Je absurdní, že jsem ji tu poslední cestu doprovázel právě já. Já, který jsem si ze všech nejméně přál, aby odjela. Život nám rozdává podivné karty.“

Starý muž tam seděl se zavřenými očima.

„Její rodiče mě měli rádi, důvěřovali mi. A když mě požádala, abych ji vzal do Vilnius, jak jsem mohl odmítnout?“

Samozřejmě jsem věděl, proč tam chce jet. Nedělal jsem si žádné iluze. A věděl jsem, že by se tam sama nikdy nedostala. Moji rodiče mě pustili jen proto, že mysleli, že utíkám. Že tam jedu, abych si zachránil život, zrovna jako Adam a Pavel o několik měsíců dříve. Možná si Marta myslela, že bude moct ve Vilniusu zůstat. Vilnius však byl jakýmsi podivným dočasným útočištěm pouze pro muže, ne pro ženy. Nebylo myslitelné, že by tam zůstala. A když se musela vrátit do Krakova, nemohl jsem ji nechat jet samotnou. Moji rodiče byli z mého návratu domů zoufalí. Nakonec jsem ale opustil je i Martu. Přežil jsem. Oni ne.“

Opět vzal do ruky ovladač. Ještě jedna raná nahrávka. Chopinova *Berceuse*.

„Poznáváte klavíristu?“ chtěl vědět.

Pozorně jsem nějakou chvíli naslouchal. „Rosenthal?“

Starý muž se spokojeně usmál a zavrtěl hlavou.

„Friedman,“ odpověděl. „Věděl jste, že se začal zajímat o Adama? Přizval ho na svůj poslední koncert tady v Krakově v roce 1939. Myslím, že mohl být Adamovi úžasnou oporou v uměleckém vývoji. Byl to velmi přející člověk. A velmi hrdý Polák. S radostí by pomohl polskému kolegovi na cestě k mezinárodní kariéře. Musel u něj vidět ten potenciál. Adamův talent byl určen světu, nejenom Krakovu. Nebo Polsku. Myslím, že jsme oba byli přesvědčeni, že nás naše talenty vyvezou do světa. Adama a mě. Tolik jsme toho brali za samozřejmé. Jako by samo nadání bylo zárukou. Jízdenkou do budoucnosti.“

Naslouchali jsme hudbě. Stará nahrávka byla technicky nedokonalá a ze stejného důvodu velmi působivá. Nebylo tam nic uhlazeného; co jsme slyšeli, bylo naprosto bez příkras a čisté. Krásné.

„Naivně jsem se domníval, že mi vašeň pro šachy toho tolik přinese. Nejenom cesty a bohatství. Ne, bláhově jsem se domníval, že i lásku. Věřil jsem, že mi časem dá ženu, kterou budu milovat. Podobně jako mnoho jiných mladých lidí jsem viděl spojení mezi profesním úspěchem a jiným štěstím. Je to

samozřejmě naprostá iluze. A nakonec jsem z toho nezískal nic.“ Usmál se.

„A teď vy,“ vybídl mě po chvíli. „Povězte mi něco o ženě, kterou jste miloval, Adame. Ženě, kterou milujete.“

Zavřel oči a já měl naprosto zjevný dojem, že to udělal kvůli mně, aby mi vyprávění usnadnil.

„Jmenuje se Cecílie,“ začal jsem. „A neviděl jsem ji téměř dvacet let.“

Na okamžik jsem zavřel oči a vzpomínky na naše první setkání se mi vybavily stejně jasné, jako když vznikaly. Stálas tam přede mnou, mladá, plavovlasá žena s tmavýma očima a škádlivě jsi na mě hleděla.

„Potkal jsem ji náhodně, na koncertě ve Stockholmu,“ řekl jsem váhavě. „Domnívám se, že každá první setkání se tím či oním způsobem dějí náhodně. Od toho večera jsem tehdy nic nečekal. Pro mě to byl běžný žákovský koncert a jen jsem si přál, aby už skončil. Bylo to trapné první setkání, o jakých se dočtete v hloupých romantických knihách. Narazil jsem na ni. Doslova, fyzicky. A pak netrvalo ani pět minut a zoufale jsem se do ní zamiloval. Kdyby u toho skončilo a už jsem se s ní nikdy víc nepotkal, přesto myslím, že by mi ta vzpomínka zůstala navždy. Ona mi ale dala rok a teď ve mně žije neustále. Když je láska vzájemná, ukolébá člověka do falešného pocitu jistoty. Pyšně bere za samozřejmé, že potrvá navždy. Nečekal jsem začátek své lásky ani její konec.“

Pan Spiewak se natáhl po sklence.

„Cecílie. Vstoupila mi do života tak náhle a já jsem... já nevím, neustále jsem cítil, že si ji nezasloužím. Její láska byla tak nekonečně opravdová. Na takový vztah jsem byl zcela nepřipraven. Nevím, jak popsat, jakou ženou byla. Jaká byla láska, kterou mi dávala. Nikdy jsem nic podobného nezažil. Na jednu stranu naprosto nevinná. Bezpodmínečná. A přesto tam, pokud šlo o mne, vždycky byla jistá stránka, kterou jsem nebyl schopen uchopit. Nikdy jsem to vědomě nepochopil, nemohu to proto ani popsat.“ Podíval jsem se

na starého muže a podivně jsem byl přesvědčený, že rozumí, o čem mluvím.

„Miloval jsem ji. Miloval jsem ji tolik, nakolik jsem schopen milovat. Ona mne však opustila. Opustila mě, když se narodilo naše dítě. Dala mi mou dceru, Miriam.“

V tu chvíli starý muž vytřeštil zrak. Hleděl na mě jako v šoku. „Cože to udělala?“ Při těch slovech téměř pozbyl hlas.

„Dala mi naše dítě.“

Jako by zalapal po dechu a pomalu zakroutil hlavou. „Jak by žena mohla něco takového udělat?“ vyhrkl a nepřestával kroutit hlavou, nevěřícně, jako by nemohl pochopit, co jsem právě řekl.

„Dala mi ultimátum: buď budu mít ji, nebo dítě. Nikdy ne oboje.“ Když jsem ta slova vyslovil, sám jsem slyšel, jak vyzněla. „Věděl jsem, že chce, abych jí porozuměl. Jako by se mě pokoušela přimět, abych jí četl myšlenky. Toho jsem ale samozřejmě nebyl schopen. Měl jsem plné ruce práce sám se sebou. S vlastním zoufalstvím. Přesto mi to mělo být celou dobu jasné. Měl jsem si připomenout ten první večer, kdy mluvila o svém umění. Jak je pro ni bolestné, když při práci odhaluje svou duši. Jak jsem po celou dobu, co jsme byli spolu, cítil, že v ní jsou stránky, které bych viděl, kdybych jen byl schopen projevit tu správnou vnímavost. Že mě chtěla přimět, abych viděl cosi, co bylo mimo dosah mých nedostatečných schopností. Cosi, co jsem měl objevit a co ona nikdy nedokázala vyslovit. A když mi pověděla o dítěti, myslím, že vzdor naprostému zoufalství jsem jistým způsobem skutečně pochopil. A to tu nemožnou volbu nejen umožnilo, ale nakonec učinilo přijatelnou.“

„Takže jste přijal?“

Hudba utichla a jeho slova zůstala viset ve vzduchu. Nadechl jsem se, ale nebyl jsem schopen naplnit vzduchem plíce.

„Vy jste tedy jinými slovy nikdy nepátral po tom, jak je možné, že volbu nechala na vás? Že se nerozhodla sama?“

Pojednou se mi těžko dýchalo, nemohl jsem polknout. Natáhl jsem se po sklence, abych se trochu napil vodky, ale sklenku jsem převrhl. Pan Spiewak netrpělivě mávl rukou, když

jsem chtěl vstát, pak z kapsy vyndal kapesník a rozlitou tekutinu utřel. Otevřel lahev, znovu mi nalil a povzbudivě přikývl.

Cítil jsem, jak mi planou tváře, a vyschlo mi v ústech.

„Po celá ta léta. Ne, nikdy,“ řekl jsem. „Věděl jsem, jak nezměrná je její láska. A její bolest. Takže z důvodů, které neumím zcela vysvětlit, jsem přijal, protože jsem instinktivně věděl, že jinou volbu nemá. Cítil jsem, že pro ni samotnou nikdy nebudou existovat jiné alternativy než ty dvě, které mi předložila. Trvalo dlouho, než jsem začal přemýšlet o tom, zda nebylo v mé moci to celé změnit. Přispět ještě jinou alternativou. Že jsem jí možná mohl pomoci dojít k jinému rozhodnutí. Kdybych si s ní jen promluvil. Položil jí ty správné otázky. Teprve v poslední době jsem si dovolil zvážit i tu možnost.“

Starý muž pokývl hlavou.

„Někteří z nás mají trpělivost, jiní mají čas. Ale my potřebujeme obojí, nemám pravdu? A potřebujeme slova. Musíme spolu mluvit.“

V tu chvíli jsem pocítil, jak jsem unavený, a pálily mě oči. Opřel jsem se v křesle a zavřel je.

„Postaral jsem se, aby bylo v bytě slečny Maisky připraveno lůžko pro hosty. Myslím, že by neměla nic proti tomu, kdybyste tam dnes přespal,“ slyšel jsem slova starého pána. „Víš, že ji mám velmi rád a že je tomu tak i se všemi, co u ní smí spát. Důvěřuje mi.“

A tak se stalo, že jsem strávil první noc v bytě Marty Maisky. Jistým způsobem jsem si v domově Mojšeho Spiewaka připadal trochu jako umělecké dílo. Jako bych získal azyl, čas přizpůsobit se novému životu. Novému místu.

Ulehl jsem do úzké postele mezi naškrobená bílá prostěradla a pozoroval vzor, který na stropě vykreslovalo pouliční osvětlení skrze holé větve stromů na ulici. Myslel jsem na ženu, jejíž svatyní toto bylo. Sestru mé matky. Lásku Mojšeho Spiewaka. Když jsem ale nakonec zavřel oči, neviděl jsem tvář Marty Maisky.

Viděl jsem tvoji, Cecilie.

III

Zed'

Otočila tvář ke zdi
vždyť mne miluje
proč se ode mne odvrátila

takovým pohybem hlavy
se lze odvrátit od světa
ve kterém cvrlikají vrabci
a mladí lidé chodí
v křiklavých kravatách

Je teď sama
před neživou zdí
a tak už zůstane

zůstane pod zdí
obrovskou
schoulená a malá
se zařatou pěstí

a já sedím
s přetěžkýma nohama
a neodnesu ji z toho místa
neuzvednu ji
lehčí než povzdech
schoulenou a malou
se zařatou pěstí

Tadeusz Różewicz

L ● ● ● „Chcete jít ke mně domů?“ zeptala ses.

Vydali jsme se pěšky do tvého bytu ve čtvrti Gärdet.

Bylo už k půlnoci a znovu začalo sněžit. Všude kolem nás poletovaly drobné vločky a naše kroky zanechávaly v neporušené bílé pokrývce chodníku otisky. Tu a tam kolem téměř neslyšně projelo auto.

Nevěděl jsem, co čekat, ale tvůj byt byl v posledním patře tříposchodového domu z třicátých let v bloku se čtyřmi domy kolem malého parčíku. Šel jsem za tebou po schodech nahoru a tys mi otevřela dveře. Celý interiér jsem měl v mžiku jako na dlani: úzkou předsíň, která vedla do obývacího pokoje s kuchyňským koutem. Velké okno a dveře na malý balkon. Nábytek sestával pouze z toho nejnutnějšího – nízkého dvou-lůžka, sotva víc, než matrace na zemi, a velkého psacího stolu se židli. Ze stojanu svítilo prázdné malířské plátno. Žádné záclony, koberce, ani rostliny – nic, co by prostředí zjemňovalo. Stěny byly holé, ale u zdi stála v několika vrstvách další plátna. Strohé a trochu smutné, nanejvýš neosobní, tak mi to napoprvé připadalo, prázdná vodítka k tvému osobnímu životu.

Hodilas kabát přes židli, otevřela dveře na balkon a stálas tam a vyhlížela ven zády ke mně.

„Dáte si sklenku vína?“ zeptala ses, aniž ses otočila. Přešel jsem pokoj a postavil se za tebe. V parku dole se uprostřed rýsoval kruh, možná to bylo jezírko, ale nyní se dal rozeznat pouze tvar pod sněhem. Lavičky kolem vypadaly jako chomáče vaty, jako podivné rozostřené bytosti. Vzduch byl nehybný a studený a já se zhluboka nadechl, pak jsem zvedl ruku a dotkl se tvých vlasů.

Otočila ses se široce otevřenýma očima a políbilas mě. Zvedla jsi ruce a na okamžik jsem si myslel, že mě chceš obejmout, ale tys mi jen dlaněmi přejela po pažích, jako bys do vzduchu vykreslovala obrysy mého těla. Když jsem si tě chtěl přitáhnout blíž, o krok jsi ustoupila, otočila ses a zavřelas dveře na balkon. Pak jsi kolem mě prošla a zhasla jsi světlo. Neslyšně ses postavila doprostřed pokoje a s klidnou precizností se začala svlékat. Nejdřív jsem tě téměř nerozeznal, když ale moje oči přivykly, viděl jsem, že zatímco se kusy oděvů snášely na zem kolem tvých nohou, pohled jsi nespouštěla z mé tváře. V tu chvíli mi připadalo, že v místnosti, kde jedinými zdroji světla bylo pouliční osvětlení zvenku a odlesky od sněhu, tvá bledá pleť světélkuje. Rozepnula jsi sponu, která ti držela vlasy, a roztrásla je po ramenou. Nepřestávala ses mi dívat do očí. Pomalu jsem si začal rozepínat košili, prsty jsem měl ale ztuhlé a neobratné. Nepokusila ses mi pomoci, jen jsi tam stála naprosto bez hnutí a nespouštělas ze mě oči.

Později jsem ležel beze spánku, naslouchal tvému nepravidelnému dechu, pozoroval tvá záda a snažil se zachovat chladnou hlavu. Když jsem ale pohledem klouzal podél tvé páteře, od úzké šije, která obnažená spočívala na polštáři, po zranitelných lopatkách a měkké linii až k zpola zakrytým oblým hýždím, uvědomil jsem si, že už je pozdě. Za pouhých pár hodin jsi mi vstoupila do života a nebylo návratu.

Co jsi zhasla, nepromluvili jsme slovo. Zatímco ses svlékala, otevřel jsem ústa, abych něco řekl, ty jsi ale natáhla ruku a lehce mi ji položila na rty, umlčelas mě. Lehli jsme si a ty ses posadila

obkročmo na mé tělo a rukama jsi mi přejížděla po kůži. Než jsi mě opět políbila, pohladilas mi prsty rty. Jako bys něco tvořila. Tvořilas mě. Nepromluvila jsi však. A po celou dobu, co jsme se milovali, jsem měl pocit, že jsem objekt, ne partner. Ne že bys nehleděla na mé potěšení, naopak, ale cítil jsem se mimo hru. S takovou vášní jsi mi nabídla celé své fyzické já, ale nedalas mi nic ze své duše. Oči jsi měla přikované k mým, ale byly jak sklo – mohlas jimi nahlížet ven, ale nebylo možné vidět do nich.

Poté ses schoulila s pažemi přes prsa, jako bys držela samu sebe, otočila ses ke mně zády a usnula jsi. Připadalas mi tak nesnesitelně sama, až se mi oči zalily slzami.

Uzavřená do sebe a tajuplná jsi tam ležela na boku, odvrácená ode mě a objímala ses vlastními pažemi. Po chvíli ti ze rtů splynuly nepatrné zvuky. Tlumené, žalostné, nezřetelné. A naprosto soukromé.

Opatrně jsem vstal z postele a tiše se oblékl. To už se pořádně rozsněžilo a výhled z okna se změnil v bílou zmrš. Svět tam venku se jevil stejně chráněný a ohraničený jako ve skleněné sněhové kouli. Anič bych rozsvítil, oblékl jsem si kabát, a pak jsem z kapsy vylovil pero.

V přítomnosti jsem na vizitku rychle napsal několik slov, požádal tě, abys zavolala, a než jsem odešel, položil ji na kraj malířského stojanu.

2 ● ● ● Pořád ještě mi je zatěžko uvěřit, že náš společný čas byl tak krátký.

V porovnání s těmito devíti měsíci mi všechno, co předcházelo, připadalo bezvýznamné. Poprvé v životě jsem měl pocit, že někam patřím, zcela a bezvýhradně. Konečně jsem žil. Vzpomínáš na nedělní procházky po Djurgårdenu? Byla studená zima se spoustou sněhu, který se neustále obnovoval a poskytoval nám neposkvřené bílé plochy, které jako by neměly konce. Chvillemi ses ke mně otočila a podívala se na mě, jako by ses chtěla přesvědčit, že tam pořád ještě jsem. Měl jsem stejnou potřebu a držel tě za ruku nebo kolem ramen, jen abych se o tom ujistil. A tu a tam jsme se zároveň zastavili, jen abychom se na sebe podívali.

K Vánocům jsem ti koupil hyacint v květináči. Podruhé jsem stanul ve dveřích tvého bytu, a když jsem ti zabalenou rostlinu podal, připadal jsem si jako hlupák. Ty ses ale usmála a vzala ji ode mě, a když jsem viděl, jak něžně a opatrně ji rozbaluješ, věděl jsem, že jsem udělal dobře. Nikdy už jsem ti pak žádné květiny nedal. Jen tehdy jedinkrát. Oba jsme chápali symboliku křehké voňavé bílé květiny. Když odkvetla, dala ji květináč do komory a řekla, že si ji necháš na další rok. Jestli-pak ještě někdy rozkvetla?

Pamatuješ si na první koncert, na kterém jsme spolu byli? Toho mladého houslistu, Mintze, kterému bylo teprve šesta-
dvacet let, a už byl hvězdou. Řekla jsi, že o hudbě nic nevíš,
že prožitek toho druhu pro tebe zemřel spolu s tvým otcem.
Cítil jsem hluboký vděk, když jsi přesto souhlasila, že se mnou
půjdeš. Seděl jsem vedle tebe ve vyprodané koncertní síni
ve Stockholmu a jako bych i já tu hudbu slyšel poprvé. Když
sólista začal hrát, krátce jsi ke mně obrátila tvář, usmála ses,
a pak jsi mě vzala za ruku. Během koncertu jsem na tebe něko-
likrát rychle pohlédl, ale oči jsi naprosto soustředěně upírala
na houslistu a můj pohled jsi ani jednou neopětovala, jen jsi
mě držela za ruku.

Pokaždé, když jsem potom slyšel Čajkovského houslový
koncert, myslel jsem na tvůj vážný profil. Časem se ta vzpo-
mínka pro mě stala příliš bolestnou a zcela jsem se mu vyhýbal.
Teprve v poslední době jsem ho opět začal poslouchat.

Naslouchám se zavřenýma očima a stále ještě vidím tvou
tvář před sebou.

Pořád ještě to bolí. Nevidím totiž před sebou tyto první
scény.

Vidím scénu, kdy všechno skončilo.

3 ● ● ● Když jsme toho rána z tvého ostrova odjížděli, mysl jsem, že už ho nikdy znovu nevidím.

„Ty rozhodneš,“ prohlásila jsi tehdy.

Schovali jsme se ve starém lodním přístřešku a dveře jsme nechali dokořán otevřené do deště, který v otvoru visel jako drapérie.

„Je to tvoje volba.“

Otočila jsi hlavu a podívala ses na mě a tvář jsi měla podivně bledou, téměř popelavou. Stávající denní světlo se dovnitř prosívalo vodou pod našima nohama, mihotalo se na tvé pokožce a veškeré odstíny v něm byly bílé a šedé. Přesto jsem věděl, že ses o několik dnů dříve na silném letním slunci spálila. Hledal jsem slova, správná slova. Slova, která by změnila to, co jsem cítil, že chceš říct. Která by ti zamezila, abys řekla, co jsem tušil. Nebo pokud bys už ta slova vyslovila, přiměla je vrátit se, aby nikdy nebyla vyřčena. Věděl jsem, že musejí existovat jiná slova, která by byla dostačující. Musejí existovat. Slova však nikdy nepatřila k mým výrazovým prostředkům. Já jsem byl vyučen tichu. Byl jsem na ticho odborník. Takže když jsem potřeboval slova víc než kdykoliv předtím, naprosto mi unikala.

Neřekl jsem nic.

Místo toho jsem tě objal kolem ramen, opatrně jsem tvé tělo přitáhl blíž k sobě. Nebránila ses, ale ani jsi mi ten pohyb neusnadnila. A po chvíli jsem tě musel pustit.

Panovalo bezvětří, vytrvalý déšť lehce šuměl a mihotavé světlo umocňovalo tvou smutnou, přízračnou bledost.

„Není to možné. Teď to není možné. A nikdy nebude.“

Upírala jsi pohled na vodu, kterou malé rybky trhavými pohyby brázdily sem a tam, pak ses napřímila a znovu jsi na mě pohlédla.

„Kdybys mě tak dokázal pochopit,“ pronesla jsi pomalu s pohledem na mé tváři. Měl jsem slyšet tu nesmírnou tíhu v každém slově. Měl jsem vědět, co udělat.

Naslouchám těm slovům nyní a slyším, že je v nich naléhavá prosba, tehdy jsem ji ale neslyšel, tehdy, když šlo o všechno. Nechápal jsem. A nechal jsem tu chvíli minout. Nic jsem neřekl, zcela mne zaměstnával vlastní mrazivý strach. Opět ses zahleděla na vodu pod námi a tvůj hlas přešel v šepot, jako by ses bála, že tě zradí.

„Miluju tě, Adame. Nikdy jsem nemilovala nikoho jiného. Milovala jsem tě od chvíle, kdy ses ke mně naklonil, abys slyšel, co říkám, když ses omluvil. Ne, vlastně od první chvíle, kdy jsem tě uviděla na pódiu. Dřív než jsem věděla, kdo jsi. Už od toho prvního večera jsem tě milovala. Milovala jsem na tobě všechno. Tvé tělo žije uvnitř mého. Způsob, jakým se pohybuješ. Tvoje oči. Tvoje ruce. Tvá vůně.“

Jako bys svá slova chtěla stvrdit, zvedla jsi ruce a málem ses mě dotkla, pak jsi je však opět svésila a sepnula v klíně. Bez-mocně jsem sledoval, jak skláníš šíji a dlaněmi si zakrýváš tvář. Věděl jsem, že nepláčeš. Jako by tvůj zármutek pláč převyšoval. Jako by nemohl nalézt výraz. Mnohem později, když jsem byl schopen se k těmto scénám vrátit, vůbec na tebe pomyslet, uvědomil jsem si, že jsem tě nikdy plakat neviděl.

Sedělas dál na svém místě, dotýkala ses mě stehnem a chodily jsi komíhala nad vodní hladinou, měl jsem ale pocit, jako by se vzdálenost mezi námi postupně zvětšovala, po úsecích

příliš nepatrných, aby byly viditelné, přesto však konečných a neodvolatelných. A přestože jsem byl rozhodnutý to neudělat, rozplakal jsem se. Rukama jsem svíral tvrdá dřevěná prkna, až mi zbělely klouby, ale nedokázal jsem zastavit slzy, které se mi řinuly z očí.

Slyšel jsem, jak ses zhluboka nadechla.

„Musíš si vybrat, Adame.“

Jak bych ale mohl? Postavilas mě před nemožnou volbu. Jak bych si mohl zvolit mezi novým životem a tebou? Ve tvých průzračných očích, které se černě leskly, nebyl prostor pro kompromisy. A ještě než jsem otevřel ústa, uvědomil jsem si dosah toho, co hodlám říct. Jak pouhých pár jednoduchých slov navždy zavře dveře k tomu nejdůležitějšímu v mém životě. Má ústa se ale pootevřela a ta slova padla. Těch několik málo bezvýznamných slov, která rázem změnila celou mou existenci.

„Přijímám, Cecilie,“ zašeptal jsem. „Postarám se.“ Pohlédl jsem dolů do vody. „Budu našemu dítěti otcem.“

Tys neřekla nic. Vyšvihl jsem nohy na lávku a neobratně se zvedl, natáhl jsem ruku a pomohl ti vstát a stáli jsme tam tváří v tvář. Hledělas mi do očí. Pak jsi pomalu přikývla.

„Musíš mi slíbit, že odjedeš. Že už mě nikdy nevyhledáš. Je to jediná možnost,“ řekla jsi.

Přikývl jsem a cítil, jak mi po tvářích stékají slzy.

„Porodím tvé dítě, Adame, ale nečekej, že mu někdy budu matkou.“

Jsem pevně přesvědčený, že existují slova, která jsem tehdy mohl říct. Otázky, které jsem mohl položit. Zapřísahávat tě. Moje ochromené rty ale zůstaly němé. Držel jsem tě za zápěstí jako by tvá pokožka měla odsát veškeré mé city. Jako bys tak měla obsáhnout šíři mého zármutku. Abys pochopila, že jsem jinou volbu učinit nemohl, ale takové sebeobětování že se nedá vydržet. Myslel jsem na sebe, ne na tebe. Chtěl jsem, abys se mnou soucítila a své rozhodnutí změnila. V nejmenším jsem se nepokusil vzít v potaz tebe. A tak jsem nechal tu

chvíli uplynout, i když možná stále ještě existovala možnost, jak k tobě dosáhnout.

Vymanila ses mi, prudce ses odvrátila, přešla po prknech lodního přístřešku a vyšla do deště. Svezl jsem se na kolena a schoužil se s rukama mezi stehny. Nakonec jsem dal průchod zoufalství a divoce a hlasitě jsem v deštovém přívalu plakal.

Odjeli jsme následující ráno. V noci přestalo pršet, a když jsme odvážali lana a vycouvali od dřevěného mola, slunce prosvítalo mraky, které se začaly protrhávat. Z tmavých skal lemu-
jících pobřeží stoupala pára, jak se začaly zahřívat, a ve vzdu-
chu se dál vznášela vůně deště. Sledoval jsem, jak obě labuť,
které žily na malém ostrůvku na druhé straně zálivu, pomalu
plují bok po boku po hladině. Povědělas mi, že se každý rok
vracejí na stejné místo a labuť snese jedno vejce, ze kterého se
nikdy žádné mládě nevyklube.

Pluli jsme pomalu, jako bychom oba chtěli zpáteční cestu
co nejvíce prodloužit. Sledoval jsem linii pobřeží ostrova.
Z tohoto místa vypadal jinak, uzavřenější, ne tak pohostinný.
Věděl jsem, že už ho nikdy víc neuvidím. A za tu první ztrátu
jsem byl vděčný. Za její bezvýznamnost. Za možnost naučit
se postupně přijímat nepříjemné. Doufal jsem, že se mi tak
nakonec podaří vybudovat si potřebnou sílu a odolnost. Brzy
už totiž budu nucen vykonat tu nesnesitelnou oběť.

Obětovat tebe, Cecílie.

4 ● ● ● **Ráno po té první noci** Mojše řekl, že mohu v Martině bytě zůstat bydlet. A tak se stalo, že jsem se nastěhoval do domova, který ten starý muž vytvořil pro ženu, již miloval.

Zanedlouho jsme si zavedli každodenní rituály. Mojše kvůli svému postižení jen zřídkakdy vycházel ven. V domě nebyl výťah a jen s obrovskou námahou sešel nebo vyšel schody. Tři dopoledne v týdnu k němu docházela jakási žena, aby uklidila a nakoupila, po zbylý čas však starý muž žil svůj osamělý život v ústraní se svou smyšlenou rodinou. Zdálo se, že krom pana Liebermanna jiné přátele nemá, ale často pracoval s počítačem nebo telefonoval.

Každý večer jsme hrávali dvě partie šachu, nikdy víc. Dělal jsem pokroky, ale když jsem po nějakém tahu vzhlédl, často jsem se setkal s Mojšeho pobaveným pohledem a lehkým zakroucením hlavy. Naslouchali jsme hudbě a já jsem zjistil, že má impozantní sbírku nosičů.

Následující středu jsme jako vždy seděli v pracovně, upíjeli vodu a poslouchali nahrávku, kterou mi dala žena v obchodě s hudebninami ve Wawelu. *Passacaille* Szymona Lakse. Když skončila, Mojše se ke mně obrátil.

„Setkal jsem se s ním. V Paříži. Byl to vynikající muž. Znáte jeho knihu? *Hudba z jiného světa* vyšla ve Francii, trvalo ale

ještě mnoho let, než ji konečně vydali v polštině. Komunistický režim považoval Laksův popis života v koncentračním táboře za příliš... pozitivní. Díky hudbě, kterou tvořil, byl uchován při životě, a Němci se tak v knize jeví příliš humánní. Jeho hluboce zakořeněná lidskost se obrátila proti němu i jeho knize. Je ale úchvatná. Víc než cokoli jiného popisuje neporobitelnou sílu hudby, vlastně každé umělecké formy. A samotných tvůrců.

Dneska jsem mluvil se Szymonem. Samozřejmě s naším Szymonem. Přišel mu dopis, nebo lépe řečeno menší štůsek dopisů. Od jeho přítelkyně Clary. Clary Friedové. Mám se vás zeptat, jestli o ně máte zájem. Paní Friedová je poslala Szymonovi, protože si nebyla jistá, zda je chcete. Chtěla vám dát možnost je nečíst. Řekla ale Szymonovi, že patří vám.“

Otevřel jsem ústa, abych odpověděl, ale starý muž zvedl ruku.

„Rozmyslete si to do zítřka,“ vybídl mě. „Občas je lepší nic nevědět. Stává se, že osud nám informace tříbí.“

Vzal do ruky ovladač a znovu se rozezněla Laksova *Passacaille*.

„Ale kdo jsem já, abych někomu udílel rady?“ dodal, když hudba utichla, a trochu se pousmál. „Oživil jsem svou minulost, protože se mi příliš těžce žilo s přítomností. Žiju život zbabělce. Pokud se to ovšem vůbec dá životem nazvat.“

Nepřišel jsem na nic, co bych řekl.

„Vy jste sem ale přijel proto, abyste se o své minulosti něco dozvěděl, nemám pravdu? O té skutečné.“

„Ano, řekl bych, že přesně tak to je. Možná proto, že jsem stejně jako vy žil ve světě, který jsem si sám vytvořil. Ne, že bych si to sám vybral, ale protože mi ho přiřkli. A na rozdíl od vás jsem neměl nic, čím bych svou verzi minulosti podložil. Po mnoho let byla mým útočištěm hudba. Má vlastní hudba i hudba jiných. Hudba, kterou jsem hrál i kterou jsem skládal, mi vytvářela minulost, kterou jsem neměl. Přesvědčil jsem sám sebe, že hudba, kterou nanejvýš miluji, má nějakou

tajemnou spojitost s mou minulostí. Ale když jsem pak potkal Cecílii, všechno se změnilo. Jako bych se vzbudil z celoživotního spánku. Všechno kolem mě získalo nové barvy, novou strukturu, novou vůni. Brávil jsem ji na koncerty a každý hudební kus byl pojednou jiný. To jaro jsme si šli poslechnout Šlomu Mintze, když hrál Čajkovského, a jako bych hudbu slyšel poprvé. Pokaždé předtím jsem hledal vzpomínky, spojitost s minulostí, teď jsem naslouchal a v myšlenkách jsem měl budoucnost. Změna perspektivy na mě nevýslovně zapůsobila.“

Pozoroval jsem starého muže a v duchu se ptal, jak si asi mou nesouvislou řeč vykládá, on ale jen pokývl, abych pokračoval.

„Netrvalo to ani rok. Od prosince do srpna. Devět měsíců. A přesto, když si vybavím svůj život až do toho prosincového večera, kdy jsem ji potkal, vypadá jen jako pouhý tenounký šedivý tah tužkou. Pak nastala exploze barev, vůní a chutí v jasném všeobjímajícím světě světla. A pak, stejně náhle, znovu úzká čára. Zbyla vzpomínka na světlo. A měl jsem Mimi, svou dceru Miriam. Byl jsem nucen přizpůsobit tomu úhel pohledu. Nebylo to totéž, jako před Cecílií. Je obtížné popsat zjitřenou emocionální pouť toho krátkého období, po kterém následoval mučivý podzim a časná zima, než se narodila Mimi a my ze Švédska odjeli. Odjel jsem tak daleko, jak jen to bylo možné. Možná ze strachu, že jinak nebudu schopen dodržet slib. Musel jsem se fyzicky přestěhovat velmi daleko. Čistě náhodou mi právě tehdy nabídli místo na Hudební škole v Aucklandu. A tam jsem musel čelit smrti i zrození zároveň. Každíčkový záchvěv radosti nad dcerou obsahoval zármutek nad ztrátou její matky. A jakmile jsem pocítil smutek, zaplavily mě výčitky svědomí, protože jsem měl veškeré důvody být tak neskonale šťastný, že mám dceru.

Prostě to nešlo dohromady.“

5 ● ● ● Rozhodl jsem se, že odjezd z Krakova o týden odložím.

Napsal jsem ti a vysvětlil, že mě pozdržely nečekané okolnosti. Sám jsem dost dobře nechápal, proč jsem napsal, místo abych zatelefonoval. Možná jsem potřeboval získat trochu času, abych sám mohl zvolit způsob, jak vysvětlit, co se mi přihodilo.

Když jsem následující večer přešel chodbu a zazvonil u Mojšeho dveří, už jsem měl ohledně dopisů jasno.

Nechával kvůli mně dveře odemčené a já vešel dovnitř, aniž bych počkal, až mi přijde otevřít. Z pracovny jsem slyšel hudbu, když jsem ale nahlédl dovnitř, nebyl tam. Znovu přehrával můj nosič, *Passacaille*. Šel jsem dál dovnitř a našel ho v salonu. Místo, kde visíval portrét, bylo prázdné, a obraz stál na podlaze opřený o zeď.

„Je čas, aby se vrátila domů,“ pronesl zády ke mně. Otočil se a já jsem zaznamenal, že si rychle otřel prsty oči, a pak si stiskl kořen nosu. Pohlédl jsem jinam.

„Zařídil jsem, aby pro ni zítra přišli. Byl byste tak hodný a odnesl ji do pracovny?“ Starý muž se s obrovským úsilím sehnul a nanejvýš opatrně zvedl obraz ze země. Držel jej v mírném záklonu a hleděl na něj, teprve pak mi ho podal. Vzal jsem

ho z jeho rukou. Téměř nic nevážil. V pracovní mě požádal, abych sundal velkou zarámovanou mapu nad psacím stolem a obraz tam pověsil.

„Rozhodl jsem se ohledně dopisů,“ řekl jsem. Mojše přikývl. Usedli jsme do našich křesel.

„Mendelssohna?“ zeptal se. Usmál jsem se a on hudbu spustil.

Chvíli jsme poslouchali a Mojše nalil pro každého sklenku vodky. Trochu jsme upili.

„Věděl jsem, že je budete chtít,“ pronesl tiše. „Jen jsem se domníval, že byste to měl nejdřív pořádně promyslet. Připravit se. Jsou tam.“ Ukázal na psací stůl a já se pro ně vydal. Štůsek dopisů ležel na lesklém dřevu, svázaný modrou stužkou. Stál jsem tam a díval se na ně.

„Prosím,“ pobídl mě Mojše. „Má pracovna je vám k dispozici, možná ale chcete být sám, až je budete číst. Ve druhém bytě.“

Zaváhal jsem.

„Jdu připravit večeři.“ Aniž počkal na odpověď, vstal z křesla a odcházel. Pořád ještě jsem nebyl schopen dopisů se dotknout. Vzhlédl jsem k portrétu. Pak jsem ode dveří uslyšel hlas starého muže.

„Proč se neuvelebíte v mém křesle?“ Přistoupil k přehrávači, vložil do něj další nosič, stiskl tlačítko na ovladači a odešel. Byla to skladba pro klavír a housle, ale neznal jsem ji.

Vzal jsem dopisy a usadil se v měkkém koženém křesle. Měl jsem v hlavě prázdnou, nic jsem necítil, jako bych se vznášel nad sebou a mimo dosah všeho kolem mě. Tuhými a nešikovnými prsty jsem začal rozvazovat stužku. Vrchní dopis byl zapečetěný s nadepsanou adresou, ale neměl známku. Prolistoval jsem svazek dopisů a zjistil, že žádný není ofrankovaný. Tyto dopisy nebyly zkrátka a dobře nikdy odeslány. Jen napsány. Všechny byly určeny Adamu Lipskimu na adresu, která připomínala jméno nějaké instituce, snad školy ve Vilniusu. Znovu jsem

štůsek odložil a vstal jsem, abych našel nůž. Připadalo mi nepatřičné, abych dopisy roztrhl prsty. Mezi tužkami na Mojšeho psacím stole jsem našel nůž na dopisy. Opatrně jsem špičku zasunul pod okraj obálky a otevřel ji. Avšak místo abych dopis vyňal, vsunul jsem jej otevřený zpátky do hromádky a položil na stůl. Vydal jsem se do kuchyně, na prahu se zastavil a chvíli Mojšeho pozoroval, než mě zaznamenal a otočil se.

„Přece jen půjdu do druhého bytu, pokud proti tomu nic nenamítáte,“ řekl jsem.

Trochu se usmál a přikývl.

„Víte, co se v těch dopisech píše?“ zeptal jsem se.

„Jak bych to mohl vědět? Nikdy je nikdo neotevřel.“

„Ale máte alespoň nějakou představu?“ naléhal jsem.

Dal hlavu na stranu a podíval se na mě.

„Na tom ale přece vůbec nezáleží,“ řekl. „Jsou teď vaše. Jděte si je přečíst.“

Když jsem odcházel, zavolal za mnou.

„Jsem tady, kdybyste mě potřeboval.“

Vzal jsem si v pracovní dopisy a šel jsem.

Druhý byt se nořil do tmy. V malém salonku jsem se posadil do křesla u okna. Byl jasný jarní večer a ještě se úplně nese-tmělo. Přesto světlo na čtení nestačilo, rozsvítil jsem tedy stojací lampu. V domě panovalo ticho, ale pootvřeným oknem ke mně doléhal zpěv kosa.

Vzal jsem první dopis a dal se do čtení.

6 ● ● ● Nesl datum duben 1940. Rukopis byl elegantní a ležerní a nějakým způsobem působil mladistvě.

*Krakov
Duben 1940*

*Nejdražší,
domů jsem se vrátila v pořádku. V pořádku. Bezpečně.
Domů.*

Slova, která pozbyla veškerý smysl. Pro nás už žádné v pořádku neexistuje a náš domov už žádným domovem není.

*Mojše mě doprovodil k hranici a přespali jsme v bezpečí jednoho domu. Opět stejná slova. Pravdou je, že nikdo už se v bezpečí necítí. Jako by už nikdo nespal. Provádíme běžné rutiny, ale jako by pozbyly původní smysl. Večer si lehneme, zavřeme oči, přikryjeme se dekou. V tichu ale nespíme. Nasloucháme a zíráme do černočerné tmy. V tichu jsme ost-
ražitější, bdělejší. Zvuky, které dříve působily hřejivě, znějí nyní zlověstně. Klapot bot na dlažbě, který oznamoval, že se blíží milovaný člověk, nyní znamená blížící se nebezpečí, a ten zvuk nám buší do napjatých ušních bubínků. Dveře,*

kteře se za nocí otevírají, nvpouštějí dovnitř milence, ale zlo. Při zaskřípění veřejí nám svaly ztuhnou, jako by nás připravovaly na útěk. Ani po ránu pleskot křidel a pronikavý křik ptáků, když se vnesou v jasném povětří, už nejsou zvuky rozednívajícího se dne, ale projevy zoufalství a strachu. A nikde už žádné bezpečí není.

Ale moje drahá Wanda je tady a stará se o mě. Víš přece, jak je schopná a silná. Táta se z poslední cesty do zahraničí nevrátil a matka si dělá starosti. Často se stává, že zůstane celý den ve svém pokoji. Wanda jí nosí jídlo a sedí u jejího lůžka, ale ani Wanda nedokáže matku přimět, aby jedla. Nikde není slyšet hudbu. Už nehrajeme. Téměř nemluvíme. Jako bychom chodily po špičkách, opatrně, abychom nenarušily zdejší křehkou nehybnost. Stává se, že si sednu ke klavíru, prsty se mi rozběhnou po klávesách a vzpomínám, jak jsme společně hrávali. Nikdo tady ale neumí klavír naladit a já ke svému smyčci nemohu najít žíně. Naše drahá Sofia odešla a prach se ukládá na klavír i všude jinde. Chodím po bytě a vím, že bych měla být vděčná. Vděčná, že jsem tady. Že žiju, že jsem tu se svou drahou matkou a Wandou, tady doma. Já ale vidím jen ty, co tu už nejsou. Tátu. Mojšeho. Především ale vidím tebe, má lásko.

Už se neprocházíme v parku a nikdo k nám nechodí na návštěvu. Wanda říká, že naši přátelé, rodina Stingerova, se chystá odcestovat, a že tvoji rodiče a Clara udělají totéž. Skutečně v to doufám. Doufám, že najdou bezpečí.

Wanda říká, že ví, jak ti tento dopis dopravit, a já jí věřím. Nejdražší, vidím tvé ruce, až budou tento papír rozkládat. Tvé krásné, překrásné ruce. Toužím, abych je opět mohla svírat, ohřívát je svým dechem.

Tvoje Marta

Byly tam ještě dva podobné dopisy, oba datované v květnu. A pak jeden z června.

Krakov
Červen 1940

Nejdražší,

je léto. Dívám se z okna a vidím, že z kaštanů opadávají květy. Okvětní lístky plují vzduchem a podobají se vločkám. Je podivné, že se takové věci stále ještě dějí. Takové báječné, obyčejné letní věci. Že vůbec může být léto.

Už nevycházím. Wanda odchází po ránu a občas se vrací až za tmy. Neptám se, kde byla nebo co dělala, a ona sama od sebe nikdy nic neřekne. Jen mlčky pověsí kabát v hale a usedne na pohovku u krbu, zuje si boty a tře si o sebe chodidla. Pohubla. První den, kdy jsem si všimla, že má na sobě jedny z mých šatů, to na mě působilo hřešivě. Jako by Wanda žila za nás za všechny. Často se nenamáhám ani obléct, ale potuluju se jen v županu po nehybném bytě, kde už nic nežije. Není mi moc dobře a neudržím v sobě jídlo.

Matka neopouští lůžko a nejsme schopné přimět doktora Katze, aby sem přišel. Vlastně sem nemůžeme dostat žádného lékaře. Wanda o matku pečuje, ale začínám si myslet, že už se pro ni možná nic ani udělat nedá. Myslím, že se rozhodla zemřít.

Lásko, já si ti tady stěžuju, když bych přitom měla být vděčná!

V neděli jsem měla narozeniny, bylo mi jednadvacet, a víš, co pro mě drahá Wanda udělala? Upekla mi dort! Sehnala čerstvá vejce, bílou mouku a cukr. Dokonce i trochu čerstvé smetany! Pokusila se o dort Napoleon. Žádná kuchařka to tedy není, ale aspoň měla snahu. Jen aby mě potěšila. Seděly jsme ve velkém pokoji a zapálily svíčku, a já se snažila ukázat, jak jsem vděčná, ale celou dobu jsem měla pláč na krajíčku a nemohla jsem polknout. Wanda také svůj talířek odstrčila a pokývla mi, abych si k ní šla sednout na pohovku. Lehla jsem si a hlavu jí položila do klína. Nepohnula se, i když jí moje slzy smáčely sukni. Jen mě hladila

po hlavě a říkala: „No tak, Martičko, přece nebudeš plakat, neplakej. Všechno se spraví.“

Ale nespraví, nemám pravdu? Nic se nespraví.

Za nocí ležím v posteli a občas jako bych se viděla shora. Vidím celý pokoj, postel, noční stolec a kobereček, který mi tatínek koupil v Itálii, když jsem slavila dvanácté narozeniny. Pamatuješ si jeho vzor? Toho krásného, věrně zobrazeného jelena a něžné květiny?

Vím, že jsem hloupá. Jak by sis to mohl pamatovat? Opravdu doufám, žeš měl oči jen pro mě a ne pro nějaký starý koberec! Já ale ležím v posteli a zavírám oči a vidím to všechno děsivě jasně, protože vím, že o to zanedlouho přijdu. Notový stojan u okna a štosy not na psacím stole. A víš, jako bych tu už nebyla. Tento pokoj, tento dům, toto město se mnou už nemají nic společného. Tělo pod červenou pokrývkou už není moje. Jako bych ti ale byla blíže než ve dne. A to je to jediné, co má nějaký význam.

Milovaný, dávej na sebe pozor, zůstaň v bezpečí.

Marta

A pak předposlední dopis:

Krakov

Červenec 1940

Nejdražší,

je velmi teplo. A neozývají se žádné zvuky. Všichni tajíme dech. Většinu času mám otevřené okno, ale vedru se nedá utéct. Všechno je strašlivě nehybné. Jako by nikde nebyli žádní ptáci, žádní lidé. Občas, když je Wanda pryč a matka spí, mi připadá, že tu jsem jediný člověk. V Krakově i na světě.

Nic bych proti tomu neměla, kdybych jen cítila tvou přítomnost. Ty už tady ale nejsi, nejsi na tomto světě. Vím to s děsivou jistotou. Občas mi bylo smutno, když jsem ti psala, ale zároveň jsem byla nejšťastnější, když mi pero klouzalo po papíru. Slova ze mě proudila a celou dobu jsem cítila,

že k tobě dolehnou. Že nás svedou dohromady. Byla jsem šťastná a smutná zároveň, když jsem si pomyslela, že ten papír budeš držet v ruce a má slova číst. Teď už necítím nic. Nedokážu si představit tvoje ruce, které se papíru dotýkají, a slova už neproudí. Trýznivě těžce se hledají. A jako bych ani nikomu nepsala.

Tohle je ale poslední dopis a já ho musím napsat.

Čekám dítě, Adame. V těle mi roste naše dítě. Když mi to Wanda řekla, nemohla jsem jí uvěřit. Ale během týdnů, které od té doby uběhly, jsem se s tím srovnala. Nenaplnuje mě ale radost. Radost ne, jen obava. Miluji naše nenarozené dítě. Miluji jeho ještě neznámé rysy tváře. Představuji si jeho hlas. Je to ale druh lásky, kterou člověk chová k milovanému člověku, kterého ztratil. Je poznamenaná takovým zármutkem, že být jí plná je utrpení.

Prožitek zlého tušení je zdrcující a cítím se strašlivě opuštěná.

Není to správné. Tady by se nic narodit nemělo. Ne tady a ne teď.

Wanda říká, že se musím snažit jíst a že když je hezky, musím sedět u okna a nastavovat obličej slunci.

Kupuje mi jídlo a vím, že bych měla být vděčná. Přesto se mi dělá špatně, když ho jen dám do úst, a ze silného slunce mě bolí oči. Toužím po šeru svého pokoje.

Matka je velmi slabá a myslím, že o ni brzy přijdeme. Když na ni mluvím, nechává oči zavřené, a vlastně ani nevím, jestli mě slyší. Sedím u jejího lůžka a dívám se na tu tvář bez života. Je to maska, a podle mě ji matka po sobě zanechala. Myslím, že už je možná jinde. A já bych ji nejraději následovala.

Už mi docházejí slova.

Pokud dítě přežije, dám mu jméno Adam. Jsem si jistá, že je to chlapec. Chci mu dát tvoje jméno, protože vím, že teď už můžu. Víím, že už u mě nejsi.

Marta

Byl tam ještě jeden dopis, ale psaný jiným rukopisem, sebejistějším, s jasně vyznačenými nožičkami směřujícími nahoru i dolů.

Krakov
Leden 1941

Drahý Adame,

neexistuje způsob, jak se dozvědět, zda se tento dopis k tobě dostane či nikoliv, ale cítím, že je mou povinností udělat vše pro to, abych se s tebou naposledy pokusila spojit.

Máš syna. Daly jsme mu jméno Adam. Pokoušela jsem se sestru přesvědčit, že to není vhodné, ona ale trvala na svém. Pravdou je, že veškeré síly jako by soustředila právě na tento aspekt jeho narození. Porod ji naprosto vyčerpал a nebyla silná ani před ním. Je nyní velmi zesláblá a obávám se o její život.

Až tě tento dopis zastihne, pokud vůbec, budu už za hranicemi Polska a tvůj syn bude se mnou. Využila jsem otcovy kontakty a s jejich pomocí se dostaneme do bezpečí. Pokud jde o Martu, nebudu mít možnost se dozvědět, jak se daří jí. Byla jsem nucena učinit několik praktických rozhodnutí. Není možné zachránit nás všechny. Život před nás staví výzvy a my jim musíme čelit statečně a pragmaticky. Musíme přinést oběti a pak přijmout následky bez lítosti. Moje osobní oběti byly značné, ale nezbytné, abych zachránila život svůj a život sestřina dítěte. Tvého dítěte.

Jestli jednou budeš mít příležitost nás kontaktovat, napiš, prosím, otcovu advokátovi ve Vídni. Adresu příkládám. Na mě, prosím, odkazuj jako na paní Anker a na dítě jako na Adama Ankera. Na rozdíl od své sestry nemám sklony k nerealistickému snění a nadějím. Žiju v přítomnosti. Přesto – [nečitelné a přeškrtané] – všichni mají své sny. Jistí lidé se jim ale oddají a dopustí, aby sny zabraly místo skutečnosti. Jiní musejí být realističtí. Kvůli nám všem.

Tvá oddaná

Wanda Anker, rozená Maisky

Naslepo jsem napřáhl ruku a zhasnul lampu. Seděl jsem v šedém bledém světle s dopisem v klíně. Kos za oknem neustával ve zpěvu.

Marta. Krásná, zranitelná Marta.

Má matka.

Ta matka, která mi probleskovala celým životem. Prchavý dojem čehosi, kohosi jiného. Ta útlá žena s antracitovými očima. Má matka.

Bojoval jsem s dechem.

Po chvíli jsem posbíral obálky, vydal se do ložnice a otevřel zavazadlo. Vyndal jsem desky s fotografiemi, posadil se na posteli a listoval, dokud jsem nenašel dva snímky Marty. Na prvním skupinovém klečí vedle Adama s vlasy rozevlátými kolem obličeje a pohledem upřeným na cosi, co se nacházelo těsně mimo záběr. Na druhém stojí s dlouhými copy splývajícími po hrudi, chodidly těsně u sebe, vážná. Tmavé oči té mladé štíhlé dívky na mě hleděly jako předtím, ale poprvé měla i hlas. A pověděla mi, že mě miluje. Že je moje matka.

Pojednou jsem pochopil, co to Wanda tehdy viděla, když ve Vídni vystoupila z vlaku. Ne mě a Magdu, ale muže, kterého milovala, a ženu, kterou miloval on. Adama a Martu. Moje rodiče.

Položil jsem se na postel, snímky jsem pevně svíral v ruce a tvář zabořil do polštáře v marné snaze umlčet vzlyky. Jako by ale veškeré nashromážděné smutky mého života konečně našly průchod a mohly volně proudit. Naříkal jsem a plakal, dokud smutek nebyl snesitelnější. Pak jsem ležel a hleděl do prostoru nad postelí.

A pozvolna jsem upadal do spánku beze snů.

7 ● ● ● **Vzbudil jsem se celý zmatený** klepáním na dveře. Pořád ještě jsem byl oblečený, a přestože jsem spal celou noc bez přerušování, cítil jsem se vyčerpaný. Bylo osm hodin a deset minut. Vstal jsem a otevřel dveře.

„Nevečeřel jste, tak jsem připravil vydatnou snídani,“ řekl Mojše. „Přijďte ke mně, až budete hotoví.“ Vrátil se do svého bytu.

Prostřel pro dva v salonu. Byla tam vařená vejce, nakrájená rajčata a salátová okurka. Tuňák v majonéze, okurčičky. Dva druhy čerstvého chleba. Sýr. Džem a máslo. Mísa s ovocem. Mojše přinášel konvici s čajem a zeptal se, zda si dám čaj nebo kávu.

„Uvařil jsem pro jistotu oboje,“ dodal s úsměvem.

Posadili jsme se naproti sobě. Prohlížel jsem si jeho tvář a snažil se představit si, jak vypadal jako mladý muž, když onoho studeného dubnového večera bezpečně doprovodil mou matku z Vilniusu domů. Se svou beznadějnou láskou, kterou k ní choval.

„Máte nějaké fotografie z doby před válkou?“ zeptal jsem se. Zavrtěl hlavou.

Z náprsní kapsy jsem vyndal Martiny fotografie. Pomalu odložil ubrousek a vzal si je ode mne. Nic neříkal, ale dlouho si oba snímky prohlížel.

„Ona...“ začal, ale zarazil se. Položil fotografie na stůl, vyndal kapesník a vysmrkal se.

„Udělám pro vás kopie,“ nabídl jsem mu.

„Abyste rozuměl, ten mladý muž tady,“ ukázal, „to jsem já.“ Vzal jsem skupinovou fotografii a blíže se na ni podíval. Mladý muž, který seděl vlevo před Martou a usmíval se do fotoaparátu, byl starý muž přede mnou. Nyní už bylo snadné vidět tu podobu. Oči, ty velké, lehce vystouplé, inteligentní oči.

„Byli jsme všichni členy cyklistického klubu. Tedy kromě Adama. Nevím, jak k tomu došlo, že byl toho dne s námi,“ vyprávěl Mojše s pohledem upřeným na snímek. „Měli jsme se tak hezky. Všechno nám pořád ještě připadlo možné. O rok později už nic.“ Odložil snímek na stůl.

„Nechám vám udělat kopii,“ řekl jsem znovu. Mojše ale zavrtěl hlavou.

„Ne, já žádnou nepotřebuji. Děkuji, ale všechno mám tady.“ Ukázal si na hlavu. „Za ta léta jsem si vytvořil fotoalbum v hlavě a ty snímky jsou jen a jen moje. Víc nepotřebuji.“

Seděli jsme mlčky. Oloupal jsem si vejce a Mojše mi nalil kávu a sobě čaj.

„Proč to udělala?“ zeptal jsem se.

„Kdo? Marta?“

Zavrtěl jsem hlavou. „Ne, Wanda.“

„Ach, Adame, to už se nikdy nedozvíme. Samozřejmě ho milovala. Byla do Adama zamilovaná. Co ji ale přimělo vzít vás s sebou? A opustit Martu? Možná pocit odpovědnosti. Loajalita k rodině? Láska? Žárlivost? To se nikdy nedozvíme. Občas se naše rozhodnutí zakládají na vícero příčinách. Často jsou složité a protichůdné. A často si je ani neuvědomujeme.“

„Věděl jste o tom? Věděl jste, co se stalo?“

Starý muž ke mně vzhlédl. Otáčel ubrouskem mezi prsty.

„Když jsem byl stále ještě v Londýně, udělal jsem, co bylo v mých silách, abych se dozvěděl, jestli žijí moji rodiče. Kde jsou. A pokusil jsem se zjistit, co se stalo s Martou. Brzy jsem se dozvěděl, že moji rodiče byli odvezeni do Osvětimi, a po čase,

že je můj otec mrtvý. Teprve po válce jsem zjistil, že je mrtvá i matka. Neměl jsem ale žádné důvěryhodné informace o tom, co se stalo s Martou. O mnoho let později jsem v New Yorku potkal jistého doktora Katze. Každou neděli jsem hrával šachy s hosty domova pro seniory. To celé započalo, když se tam dostal jeden starší přítel, a pokračovalo to i po jeho smrti. Jednoho dne mě představili nově příchozímu. Jmenoval se Josef Katz, doktor Katz, a rychle jsme se shodli, že jsme oba z Krakova. A jak už to bývá, snažili jsme se najít společné známé. Netrvalo dlouho, a dostali jsme se k rodině Maiskych. A on mi všechno pověděl.“

Oba jsme si v nastalé pauze namazali chleby a Mojše nám dolil kávu a čaj.

„Doktor Katz přišel v Polsku hned po německé invazi o licenci praktického lékaře a odstěhoval se k rodičům, kteří měli malý sad hned za Krakovem. Jednoho pozdního večera v lednu 1941 dostal zprávu od jedné bývalé pacientky, slečny Maisky, že okamžitě potřebuje jeho pomoc. Byla hotova štědrě mu zaplatit, pokud bude souhlasit a nechá se k nim dovézt. Ve vzkazu také stálo, že venku čeká vůz. Vydat se do města bylo, pokud ne nemožné, tak zcela jistě spojeno se značnými osobními riziky, dostalo se mu ale ujištění, že veškerá taková rizika byla eliminována. Rozhodl se tedy jet.“

Cítil jsem, jak mě začínají brnět prsty, a vyschlo mi v ústech. Dal jsem si pořádný doušek kávy.

„Řekl mi, že té černé lednové noci v bytě Maiskych v ulici Bernardynska pomohl přivést na svět zdravého chlapce.“

Starý muž na mě pohlédl.

„Dítě bylo v pořádku, ale matka byla velmi zesláblá. Doktor Katz od nich odešel brzy ráno. V hale hovořil s druhou ženou, Wandou Maisky. Sdělil jí, že sestra potřebuje lékařskou péči. V běžných případech, řekl, by se postaral, aby ji přijali do nemocnice. Za stávajících okolností ji musí pouze ponechat v sestřině péči. Wanda se mu svěřila s obavami, že sestra dlouho nevydrží, že nemá k životu vůli. Požádala doktora

Katze, aby vystavil rodný list, kde ona sama bude uvedena jako matka dítěte. Ujistila ho, že za chlapce přebere plnou odpovědnost a že by měla podstatně větší možnosti zachránit mu život, kdyby mohla dokázat, že je jejím dítětem.“

Mojše se napil trochu čaje.

„Nesmíte zapomínat, že tehdy byly zoufalé časy. Život může mít z jednoho úhlu pohledu mizivou hodnotu a nedocentelnou z jiného. Podle mě na to doktor Katz takto jistě nahlížel. Musel uvažovat tak, že na jednu stranu život, který pomohl přivést na svět, může být zmařen hned následujícího dne; a na druhou stranu musel být plný citů, které po porodu následují, nebo by následovat měly. Prožitku, že byl svědkem takového zázraku, počátku nového života. Řekl, že dlouho neváhal a udělal, o co ho Wanda požádala. Jeho odměnou za práci té noci byl bezpečný odjezd z Polska. Odcestoval týden nato a podařilo se mu zachránit sebe i rodiče. Wanda Maisky měla fenomenální zdroje, řekl. Kontakty.“

„Dozvěděl jste se někdy, co se stalo s Martou?“ zeptal jsem se.

Starý muž zavřel oči, jako by na chvíli potřeboval samotu, než odpoví. Nakonec přikývl.

„Ano, dozvěděl, dozvěděl.“

Díval se na mě skoro prosebně. Jako by to, co se chystal říct, bylo příliš těžké vyslovit. Pak ale promluvil.

„Marta už z toho bytu nikdy nevyšla. V březnu proběhla čistka města od těch několika málo zbývajících židovských obyvatel. A jakkoliv mocnou ochranu se Wandě podařilo dojednat, zmizela spolu s ní a dítětem, když odjela do Německa. Nikdy se už přesně nedozvíme, jak to proběhlo. Možná to vůbec nebylo dramatické. Wanda možná vzala dítě ven na procházku a po návratu zjistila, že se dům stal obětí čistky. Nevíme. Když ale prohledávali byt, paní Maisky byla nalezena ve své posteli mrtvá. A když Marta odmítla opustit svůj pokoj, byla na místě zastřelena.“

Starý muž vstal a nemotorně přešel k oknu, kde se postavil zády ke mně.

„Wanda se v prosinci roku 1940 provdala za obchodního partnera svého otce, Karla Ankeru. Byl to úspěšný německý obchodník a disponoval značným vlivem. Byl mnohem starší než Wanda, věkem blíž jejímu otci. Dvořil se Wandě už o mnoho let dříve, ale jak víte, milovala někoho jiného. Stejně jako moje vlastní láska byla i ta její beznadějná. A Karl Anker se pro ni stal jízděnkou z Polska. Její jízděnkou k přežití. Sama zvolila. Kdo jsme my, abychom ji soudili?“

V tu chvíli se mi udělalo fyzicky špatně. Do hrdla mi stouply žaludeční šťávy. Vyskočil jsem a pospíšil do koupelny. Stál jsem tam nahnutý nad mísou a zvracel a do očí mi opět vstoupily slzy.

Po chvíli jsem si opláchl obličej studenou vodou a vrátil se k Mojšemu. Stál pořád ještě u okna a díval se ven. Postavil jsem se vedle něj a dosti špinavým oknem sledoval jeho pohled. Pod námi se rozprostíral starý židovský hřbitov, kde mezi náhrobními kameny procházely řady turistů. Tráva byla jarně svěže zelená a podél zdi vyrazil do výšky plevel.

„Proč se mnou nikdy nemluvila?“ zeptal jsem se.

„Ani na to se samozřejmě nedá odpovědět. Nikdy se to už nedozvíme. A bez toho musíme věřit, že měla své důvody. Že udělala, co mohla. Co pokládala za nejlepší. Musíte věřit, že tomu tak bylo.“

Otočil se a na kratičkou chvíli na mě zdola pohlédl. Pak zvedl paže a položil mi je na ramena.

„Tady je máte. Poznání. A musíte s ním žít. Musíte si život zařídit tak, aby v něm bylo místo pro pravdu. A podle mě tou nejdůležitější částí, tou jedinou skutečně důležitou částí je, že teď víte, kolik tu bylo lásky. Že bylo tolik lásky kolem Marty. A tolik lásky kolem vás. Na to, Adame, nikdy nezapomínejte.“

8 ● ● ● **Druhý den mě opět vzbudilo** Mojšeho lehké zaklepání na dveře.

„Snídaně je připravená,“ oznámil.

Když jsem se k němu po chvíli připojil, podal mi velkou obálku.

„Myslím, že jste stejně jako portrét připravený přestěhovat se do skutečného domova,“ řekl a pozoroval mě s náznakem úsměvu. „Občas v našem životě dochází k nezvyklým shodám náhod. Onehdy jsem se dozvěděl o bytě, který je na prodej.“ Kývl směrem k obálce. „Trochu jsem se poptal a myslím, že by se dala vyjednat nanejvýš rozumná cena. Pokud byste ovšem měl zájem.“

Otevřel jsem obálku a vyndal několik papírů. Všechny byly v polštině – popis bytu, půdorys a pár fotografií. Jeden zpodobňoval nádherný výhled na Vislu.

„Víte, čí je to byt?“ zeptal se s hlavou na stranu a po tváři se mu šířil úsměv. Když jsem hned neodpověděl, pokračoval: „Je to byt v horním patře na rohu ulic Bernardynska a Smocza. Byt rodiny Maiských.“

Seděl jsem jak ochromený.

„Pokud nemáte zájem, je to naprosto v pořádku,“ ujišťoval mě Mojše. „Ale kdybyste ho chtěl vidět, rád zařídím, abychom se tam mohli podívat.“

Také jsem se na něj usmál a přikývl jsem. „To bych moc rád,“ odpověděl jsem. „Bydlel jsem v domě na Novém Zélandu téměř patnáct let. Když ale... když Mimi zemřela, uvědomil jsem si, že samotný dům pro mě znamená velmi málo. Tak mi to připadá alespoň teď. Mé city se mohou samozřejmě změnit. Dům tam je a můžu se vrátit. Já se vrátím. Je to úžasné místo. Kdybych ho popsal, mysleli byste si, že jsem blázen, když vůbec jen uvažuji o tom je pustit. Není tam ale už nic, co by mě k té zemi dál vázalo. Myslím, že se chci vrátit domů. Takže, ano, moc rád bych se tam podíval.“

„Tak dojednáno. Zavolám makléři hned teď.“

Mojše objednal taxi, které nás tam dovezlo. Byl slunečný den a tepleji než doposud. Takový ten den, kdy světlezelené zavřené pupeny stromů jako by se rozhodly, že je čas se rozvínout. Jsme svědky zázraku, rok za rokem stejně úžasného. Stáli jsme na chodníku a hleděli vzhůru na fasádu. Byla to elegantní čtyřposchodová budova s nárožní věží. Trochu omšelá, ale uchovala si svou důstojnost. Každý rohový byt měl arkýřové okno, kromě bytu v nejvyšším patře, který měl místo něho malý balkon s výhledem na řeku.

„To tady jsem se tehdy rozloučil s Martou, toho dávného, naprosto odlišného dubnového dne. Tak studeného, bez jakýchkoliv příslibů.“ Starý muž namáhavě zvedl hlavu k nebi. „A dnes, tak nadějného.“ Chopil se mého rámě, které jsem mu nabídl, a vešli jsme do domu.

Když jsme se konečně dostali do čtvrtého poschodí, makléřka stála u otevřených dveří. Pokynula nám, abychom vstoupili do prázdného bytu. Parkety hlasitě vrzaly, když jsme pomalu procházeli místnostmi ve společnosti ženy středního věku, která hovořila dobře anglicky.

„Asi budete chtít něco zrenovovat. Koupelna a kuchyň by potřebovaly upravit,“ řekla. „Musím ale zdůraznit, že toto je ojedinělá příležitost. Objekt takového druhu moc často na trhu nevidáme. Máte štěstí, že znáte pana Spiewaka.“ Široce se usmála a odhalila dvě nápadné zlaté výplně. „Pan Spiewak je

můj dobrý přítel. Když projevil zájem, chtěla jsem mu zprostředkovat přednostní prohlídku.“ Obrátila se k Mojšemu a pokračovala v polštině. Pak se na mě znovu usmála a vyzvala mne, abych si byl v klidu prohlédl.

Hala vedla do velkého salonu, který se zase otvíral do jídelny. Souběžně s chodbou se vedle sebe nacházely tři ložnice a prostorná pracovna. Když jsem se zastavil na prahu nejmenší ložnice, Mojše se lehce dotkl mého ramene.

„To je Martin pokoj. Myslím, že právě tady jste se narodil.“

Snažil jsem se rozebrat své pocity, ale nešlo to. Jako bych ztratil půdu pod nohama. Přenesl jsem se ze současnosti a přiblížil se minulosti. Vešel jsem dovnitř a cestou k oknu jsem rukou zlehka hladil stěnu. Okno z pokoje vedlo na návrší Wawel a vlevo jsem zahlédl řeku. Když jsem se obrátil zády k oknu a pohledem přejížděl holou podlahu, u zdi jsem na parketách spatřil stopy, jako od těžkého nábytku. Možná od klavíru. Pokoušel jsem se vidět pokoj s nábytkem, jako byt, který zařídil Mojše a ve kterém jsem bydlel. Postel s nebesy. Italský koberec s loveckými výjevy. Na stěnách obrazy. Hudbu. Knihy. Hlasy. Kroky po podlaze. Vůně jídla, parfémů, květin. A mladou ženu, která v pokoji bydlela. Mou matku. Tady mě porodila. A tady zemřela. Osušil jsem si ústa a znovu a znovu jsem si třel bradu, zatímco jsem krátce zhluboka vdechoval trochu zatuchlý a suchý vzduch. Několikrát jsem pokoj přešel na délku i na šířku a znovu jsem se zastavil u okna.

Pak jsem cítil, jak mi Mojše lehce poklepal na rameno, a vydal jsem se s ním zpátky do salonu, kde čekala makléřka.

„Jak vidíte, byt byl kdysi rozdělen na dva, ale prodává se opět jako celek. Skutečně se domnívám, že jde o ojedinělou příležitost.“

Potrásli jsme si rukama a dohodli se, že si druhý den zavoláme. Požádal jsem ji, aby nám objednala taxi.

Venku na ulici jsme stáli vedle sebe a čekali na vůz. Zároveň jsme se k sobě otočili a já jsem starého muže objal. „Děkuji,“ zašeptal jsem přes jeho rameno.

Neslyšel jsem, že by něco řekl, a pustil jsem ho. Odvrátil se, z kapsy vyndal kapesník a hlasitě se vysmrkal.

„Myslím, že se projdu,“ řekl jsem. „Potřebuji si pročistit hlavu.“

Mojše jen přikývl a skládal dál kapesník. Když přijel vůz, pomohl jsem mu dovnitř.

Přešel jsem ulici a vydal se po travnatém svahu k Wawelu. Malý obchod s hudebninami byl otevřený a já vešel dovnitř. Žena tam byla, poznala mě a usmála se.

„Děkuji, že jsem si mohl váš nosič poslechnout,“ řekl jsem a vyndal ho z kapsy. „Moc mě potěšil.“ Nepřestávala se usmívat, ale nic neřekla.

„Rád bych vám dal tohle,“ pokračoval jsem a vyndal jiný nosič. Vzala ho ode mne a podívala se na něj. Byl to lesklý disk v bílém papírovém obalu.

„Je to skladba, kterou jsem napsal,“ vysvětlil jsem a ukázal na sebe. „Složil jsem ji minulý rok. Pro svou dceru. Prosím, přijměte ji jako dárek.“

„Vy?“ zeptala se a se zdviženým obočím na mě ukázala. Přikývl jsem a ona disk vyndala z obalu. Zasadila ho do přehrávače za sebou. Když se skladba rozezněla, svezl jsem se na židli u pultu. Bylo to poprvé, co jsem ji od jejího nahrání těsně před odjezdem z Nového Zélandu poslouchal. Nikdy jsem ji mimo své studio neslyšel. Nenahrál jsem ji sám – jeden z nadaných studentů Hudební fakulty hrál na housle a můj ruský přítel na klavír. Nyní jsem měl podivný pocit, jako by se hudba přestěhovala do vlastního prostoru a získala vlastní život. Zavřel jsem oči. Myslel jsem, že se rozpláču, ale místo toho mě naplnil klid. Zatímco hudba hrála, povolily mi napjaté svaly a cítil jsem, jak se mi uvolňuje obličej.

První věta skončila a já jsem otevřel oči.

Žena stála za pultem zády ke mně. Šíji měla skloněnou a rukama si zakrývala obličej. Než jsem stačil něco říct, otevřely se dveře a vešel nový zákazník. Žena se napřímila a já jsem uviděl, že pláče.

„Děkuji,“ řekla. Přikývl jsem.

„Já teď odjíždím,“ řekl jsem. „Ale vrátím se.“

Dívala se na mě a já jsem nevěděl, jestli rozumí. Pak se otočila, vyndala disk z přehrávače a vložila zpět do obalu.

„Pro mě?“ zeptala se s nepatrným úsměvem a jednou rukou na hrudi. Přikývl jsem a ona zvedla z podlahy kabelku a nosič do ní dala. Pak přes pult napřáhla ruku a já ji uchopil do své.

„Vraťte se,“ řekla.

Přikývl jsem a oba jsme se usmáli. Pak obrátila pozornost k druhému zákazníkovi.

Večer jsme s Mojšem a panem Liebermannem jako obvykle hráli šachy.

„Myslím, že nás Adam brzy opustí,“ prohlásil Mojše, když jsme dojedli. Udiveně jsem na něj pohlédl. O nějaké vbrzku plánované cestě jsem se totiž nezmínil. Ani jsem si nebyl vědom, že bych na ni myslel. Zeširoka se usmál.

„Tak řekněte, Adame, jestli se mylím,“ vyzval mě.

Pomaloučku jsem zavrtěl hlavou a úsměv opětoval. Uvědomil jsem si, že nastal čas, abych se vydal do Stockholmu.

„Máte samozřejmě pravdu. Vaše schopnost číst mi myšlenky mě ale začíná děsit,“ řekl jsem a nepřestával se usmívat.

„Logika, pouhá logika,“ odporoval mi starý muž. „Jako v šachové partii. Čistá logika. Práce zde je u konce. Nakonec máte i domov. A ve Stockholmu vás čekají důležité věci. Musíte odsud odjet. Ale zase se vrátíte, nemám pravdu?“

Přikývl jsem. A zjistil jsem, jak je mi při myšlence na návrat dobře. Při myšlence na možnost koupit byt. Na moje oba přátele.

„Pánové, je čas na vážnou šachovou partii. Ukažme Szymonovi, jaké jste udělal pokroky,“ vyzval mě Mojše.

Odehráli jsme každý své partie. A Mojše jako obyčejně všechny svoje vyhrál.

9 • • • Následující pondělí jsem odletěl do Stockholmu.

Ze svého místa u okna jsem při přistávání na Arlandě pozoroval krajinu pod sebou. Byla stále ještě jednobarevná, vyvedená pouze v několika šedivých odstínech. Zdálo se mi, že jsem v zalesněných částech zahlédl místa pokrytá sněhem a na jezerech led.

Když jsem vyšel do letištní haly, čekal tam na mě Ben Kaplan. Široký úsměv odhaloval mezeru mezi předními zuby, a ačkoliv jsem ho v životě potkal jen dvakrát, jako bych viděl starého přítele. Jeho úsměv působil povzbudivě. Trval na tom, že mě na letišti vyzvedne, a nabídl mi, abych u něj bydlel.

„Co mě opustila žena, mám prostoru až příliš, jsem ale moc líný nebo zaneprázdňený na to, abych si našel něco jiného. Věř mi, pro hosty mám spoustu místa,“ ujišťoval mě, když jsem mu zavolal z Krakova. Nabídku jsem zvažoval, ale rozhodl jsem se, že se ubytuji v malém hotelu u Slussenu, jen kousek od jeho bytu. Nabídka odvozu z letiště se však nedala odmítnout. A tak byl tady.

„Nic jsem si na večer nenaplánoval,“ řekl, když jsme ujížděli na jih do Stockholmu. „Nevěděl jsem, jestli budeš chtít strávit klidný večer o samotě nebo máš jiné plány. A pokud budeš mít chuť, zvu tě srdečně na sklenku vína. Mohl bych ti v hrubých

rysech nastínit, o čem ten nový film bude. A ty bys mi mohl povědět něco o svých projektech.“

Zaváhal jsem, přemýšlel. Chtěl jsem strávit první večer ve Stockholmu s tímto mužem? Vlastně s cizincem. Než jsem se ale vědomě rozhodl, co odpovím, slova ze mě vylétla.

„To zní dobře. Děkuji, rád přijdu.“

Ben se usmál a přikývl.

Vysadil mě u hotelu a popsal mi, jak se k němu dostanu, šlo o pětiminutovou procházku.

Na pokoji jsem si vybalil nějaké věci, pak jsem si sedl na postel a zvedl sluchátko.

Odpověděla jsi po druhém zazvonění, jako bys čekala, že zavolám. Náš hovor byl krátký a nekomplikovaný, šlo o jednoduchou výměnu praktických informací. Domluvili jsme se, že za tebou za dva dny přijedu. Zeptal jsem se, jestli mám něco přivést. A pak hovor skončil. Chvíli jsem tam seděl, podivně rozrušený. Čekal jsem snad, že řekneš něco víc? Měl jsem se vyjádřit jinak? Měl bych zavolat zpátky?

Vstal jsem a před odchodem jsem si dal rychlou sprchu.

Za chvíli už jsem seděl v kuchyni Bena Kaplana. Byt byl nedaleko kostela svaté Kateřiny a právě jsme slyšeli odbíjet zvony. Vzdor chladu venku bylo okno pootevřené a vzduch svěže voněl.

„Před rokem mi zemřela dcera,“ řekl jsem jako odpověď na jeho otázku. Nechápal jsem, odkud se ta slova vzala. Krom stručného konstatování skutečnosti, že je mrtvá, jsem o ní s nikým nemluvil. A ani dobrovolně nesdílel informace. Tady se to ale stalo. A on se přitom jenom zeptal, co jsem v posledních letech dělal.

Stál u kuchyňského pultu a na dřevěné prkénko nandával sýry. Docela dlouho mlčel a jeho záda nic nevyjadřovala. Pak se přišel posadit ke stolu. Upil trochu červeného vína.

„Můj syn zemřel, když mu byly čtyři. Lukas.“

Chvíli seděl mlčky. „Jmenoval se Lukas. Strašně dlouho

jsem o něm nemluvil. Ale měl bys vědět, že není dobré nemluvit o tom, co tě naprosto stravuje.“

Odložil sklenku a sepal ruce.

„Po určitou dobu jsme o Lukasově smrti vůbec nemluvili. Vůbec. Znovu jsme se začali společensky stýkat, ale nikdy jsme nemluvili o našem synovi, který přitom naprosto ovládal naše myšlenky. Bylo to neskutečné. Na povrchu pokračovaly naše životy jako obvykle, ale pod povrchem panoval naprostý chaos. Pak má žena ale promluvila. A pak už nemluvila o ničem jiném. Mrtvý Lukas u ní zabíral víc prostoru, než když byl naživu. Než se to stalo, klidně ho vysadila u mateřské školky. Najímala chůvy. Nechávala ho přes noc u svých rodičů nebo u mých. Když byl ale mrtvý, neopustila ho už ani na vteřinu. Nosila ho s sebou, kam se jen hnula. I za noci. Pomalu pro ni přestával existovat zbytek světa, až už existoval jen Lukas. A jeho smrt.“

Ještě se trochu napil vína a vybídl mě, abych ochutnal sýr.

„Naše pocity viny zabarvily naprosto všechno. Byla nahore v patře na balkoně a hrála si s Lukase, když jsem na ni zavolal a požádal ji, aby mi přišla dolů pomoci zavěsit zpátky kuchyňské okno. Místnost byla cítit malířskou barvou a ředidlem, které jsem užil, když jsem přemaloval okenní rám. Sešla ze schodů, okno jsme zvedli a snažili se ho usadit do pantů. Bylo těžké a dalo nám práci držet ho rovně. Byli jsme do toho naprosto zabráněni, když v tom spadl. Zdálo se, jako by při pádu před našimi zraky ve vzduchu zpomalil, Lena vykřikla a okno se zřítilo na podlahu. „Neeeee!“ křičela a prosila, ať to skončí. Jako by třeskok skla z rozbitého okna překryl zvuk, když jeho tělíčko dopadlo na dlažbu. Myslím ale, že to tak nebylo. Myslím, že jsme ho slyšeli dopadnout dřív. Byl na místě mrtvý.“

Nic jsem na to neřekl. Žádná vhodná slova neexistovala.

„Pak už jsme o tom nemluvili. Nezmínili jsme se o stoličce, která zůstala stát na balkoně. Lena mi nikdy nevyčetla, že je to moje vina, když jsem odvedl její pozornost. Ale já jsem to

věděl. A zatímco Lena přežívala díky tomu, že nepouštěla našeho syna ze sevření, já jsem přežil tím, že jsem ho pohřbil. Vrhnul jsem se do filmového projektu, na kterém jsem pracoval. To v tom roce jsem natočil film *Dopřej touze spočinout*, který byl nominován na Oscara jako nejlepší zahraniční snímek. Ocitl jsem se v oku orkánu a nemusel jsem myslet. Když jsem se nakonec vrátil znovu ke svému životu, našel jsem poušť. Nebyly tam tvary, nebyly tam barvy. Nic. Nemohl jsem pochopit, k čemu mi je. Pozvolna jsem s ním ale začal mluvit. Se svým synem. Opět jsem ho zvedl a přitiskl k sobě. A cesta započala. Dnes je se mnou pořád, je ve všem, co dělám. Už na něj ale nemyslím s pocity viny a se smutkem. Teď už se dovedu radovat ze skutečnosti, že jsem měl syna. *Že mám syna.* Už nelituju, že mi byl odebrán, protože tak to nebylo. Nikdo mi ho nikdy vzít nemůže. Je můj a můžu ho milovat. A můžu i přijmout sám sebe.“

Smutně se usmál a odhalil mezeru mezi předními zuby.

„Věděl jsi to?“ zeptal jsem se a on přikývl. Zakroutil jsem hlavou. „Dřív jsem se právě toho bál. Toho pohledu v očích lidí. Soucitu. Jejich neobratných snah mě utěšit. Nebo předstírání, že je všechno jako dřív. Nejvíc jsem se ale obával jejich slov. Nikdy jsem je neposlouchal. A nikdy jsem o tom nemluvil.“

„Povídej,“ vyzval mě Ben. „Poslouchám.“

A já jsem se poprvé pokusil mluvit o smrti své dcery. O své Mimi.

10 ● ● ● „Ohlízím se zpátky za uplynulým rokem a je to jen prázdnota. Teď když ho vidím, zmocňuje se mě bizarní touha, abych se v ní opět ocitl. Abych v té prázdnotě spočinul. Ten skutečný svět je pro mě chvílemi neúnosný.

Neexistuje ale způsob, jak se vrátit v čase. V životě. A ten čas už je mimo dosah. Musím se pokusit zvládnout žít mimo něj. Zatímco probíhal, nedělal jsem nic. Snažil jsem se nepřemýšlet, protože přemýšlení přináší vzpomínky, a to bylo prostě k neunesení. Ukázalo se ale, že to, co jsem považoval za cosi neměnného, byl vlastně proces. Pozvolna jsem sklouzával zpátky do života. Byl jsem bezmocný; ten proces měl vlastní itinerář a já o něm neměl ani ponětí, dokud jsem si jednoho dne neuvědomil, že je po všem. Byl jsem zpátky.

Jen co jsem začal vzpomínat, znovu jsem uslyšel hudbu. Když jsem poprvé vešel do jejího pokoje, panovalo tam ohlušující ticho. Avšak den po dni, týden po týdnu ticho postupně zjemňovalo a opět se začaly ozývat slabé zvuky.

Pořád ještě si nedokážu vybavit dobu mezi tím osudným telefonátem a dnem, kdy jsem dokázal sedět na její posteli a vdechovat vůni jejího pokoje. Jisté dny si asi už nevybavím nikdy. Ani ve snech se ten čas nevrátí.

Zdávalo se mi ale o jízdě na kole k přívozu. Pedály byly těžké jak olovo, stálo mě nesmírnou námahu je sešlápnout a kolem se rozlévalo podivné světlo, jako poslední zlatavé světlo před bouří. Děsivé a nehybné. S obrovským úsilím jsem se celou vahou opíral do pedálů. Z toho světla mi bylo nevoľno. Panovalo naprosté ticho. A pak jsem najednou uslyšel její hlas. Ne ten, kterým mi téhož dne řekla ahoj, ale hlásek, jaký měla, když byla malá. A volala mě.

Pomoz mi. Tati, pomoz mi.

Cítil jsem, jak se mi láme hlas. Ben vstal a přešel k přehrávači na polici. Hledal v hromádce nosičů a jeden vybral. Zůstal stát zády ke mně, a když hudba spustila, chvíli naslouchal. Mimoděk jsem zaznamenal, že je to Bachova toccata a fuga.

Pak se znovu posadil a já s hudbou jako zklidňujícím pozadím pokračoval.

„Mimi se toho dne měla u přívozu setkat s kamarádkou Charlotte. Když se v domluvený čas neukázala, Charlotte počkala ještě na dva přívozy a čím dál ustaraněji volala opakovaně k nám domů. Můj mobil ležel v prázdném domě na psacím stole a nahrál její vzkazy. Já jsem se zatím potuloval po muzeu a neměl jsem ani tušení, že se blíží smršť, která celý můj život rozmetá na padrtě.

Mimi našli dva němečtí baťůžkáři. Byla mrtvá, ale pitva naznačovala, že žila ještě nějakou dobu potom, co ji auto porazilo. Nedopadla tam, kde ji našli, někdo ji z cesty odtáhl a kolo ukryl.

Ve snech na mě nepřestávala volat. Nikdy se už nedozvím, jestli tomu tak bylo i ve skutečnosti. Jestli byla pořád ještě naživu, když jsem tím místem projížděl, na kole si pohvizdoval a nastavoval tvář větru. Volala na mě moje dcera? Nepodařilo se mi té představy zbavit, nikdy se mi to už nepodaří. Obrazu Mimi, jak dodýchává úplně sama, aniž ji kdo utěšuje. A sebe, jak trapně nevědomý projíždím s pohvizdováním kolem.

Nikdy nechytli toho, kdo ji srazil. V otřesené prázdnotě jsem jezdil křížem krážem po ostrově a pátral po podezřelých

autech. Vypytał se lidí. Vyvěšoval letáčky. Jako by to mělo nějaký význam.

Teprve když jsem s tím horečným pátráním přestal, zaslechl jsem slabé zvuky. Nějaký čas jsem je ignoroval, ale svým jemným způsobem naléhaly. A časem se pospojovaly a zněly jako hudba. A to,“ řekl jsem a pohlédl na Bena, „to je to jediné, co jsem za minulý rok vykonal. Tu hudbu jsem zapsal. *Sonátu pro Miriam.*“

Hudba v pozadí byla nyní od Ysaïe a chvíli jsme mlčky naslouchali.

„Má dcera...“ začal jsem a chvíli hledal slova. „Má dcera nikdy neměla matku.“

Zavřel jsem oči a vdechoval svěží jarní vzduch, který vanul otevřeným oknem dovnitř.

„Abys rozuměl, svou dceru jsem dostal za nebetyčnou cenu. Její matka mě požádala, abych si vybral mezi ní a naším dítětem. Nejsem si jistý, že jsem zvolil správně. *Neexistovala* totiž volba, která by byla správná. Víím jen, že v momentě, kdy jsem se dozvěděl, že jsem zplodil dítě, jsem se ho nemohl vzdát. Mimi se stala středobodem mého života. Představovala všechno, co bylo v životě dobré. Miloval jsem ji víc, než se dá jakýmkoliv způsobem vyjádřit. Přesto jsem po celá ta léta truchlil po její matce, Cecílii. Ta neslučitelná skutečnost, že ztráta milované ženy vedla k tomu, že jsem získal dítě, kvůli kterému stálo za to žít.“

Ben na mě pohlédl. „Cecílie Hägg,“ konstatoval.

Udiveně jsem na něj pohlédl. „Tys to věděl?“

Zavrtěl hlavou. „Znal jsem tebe. A lidi mluví. Bylo jí... dvacet? O polovinu méně než tobě. Velmi krásná. Velmi nadaná. Umělkyně na vzestupu. A ty jsi byl známý. Jeden z předních houslistů země. Dnes byste figurovali ve spoustě bulvárních plátek,“ podotkl s pokřiveným úsměvem.

I já jsem zavrtěl hlavou a úsměv opětoval. „Byl jsem jí tak naprosto posedlý, že mě nikdy nenapadlo zamyslet se, jak to asi vypadá v očích ostatních. A čas byl tak krátký. Neuběhl ani

rok a bylo po všem. Musel jsem jí slíbit, že ji už nikdy nebudu kontaktovat.“

Ben nám dolil sklenky a ze své upil.

„A taky jsem to dodržel,“ pokračoval jsem. „Myslel jsem na ni. Zdálo se mi o ní. Ale její podmínky pro mě byly nedotknutelné. A protože jsem žil tak daleko, až na Novém Zélandu, bylo to časem snazší a snazší. Cecílie se postupně stávala hořkosladkým snem. Prchavou představou, která obklopovala mě i moji dceru, neustále přítomnou, ale neviditelnou. Mimi začala o své matce hovořit teprve těsně před svou smrtí. Začala se ptát. A já s tím nic neudělal, myslel jsem si, že máme dost času. Na to, abych se připravil, aby Mimi vyrostla a byla schopna to pochopit. Nikdy se ale nedozvěděla, jak se věci mají. Nikdy jsem jí o matce nic neřekl.“

Cítil jsem, jak se mi oči zalévají slzami, a zvedl jsem sklenku.

„Udělal jsem své dceři totéž, co udělali mně. Připravil jsem ji o matku. Udělal jsem to já, ne Cecílie. Bylo v mé moci dát dceři matku. Mohl jsem jí to podat tak, aby to pochopila. Mohl jsem jí povědět o své lásce k Cecílii. A její lásce ke mně. Rozhodl jsem se ale neudělat to. Je to něco, s čím se musím naučit zacházet, přijmout za to odpovědnost. Musím také zpracovat zásadní příčiny. Zamyslet se, jaké mě k tomu vedly skutečné motivy.“

Nakonec nejsem o nic lepší než Wanda, žena, kterou jsem nazýval matkou a která byla vlastně mojí tetou. Teď už vím, že nemám právo ji soudit. Protože jakou roli hrají příčiny? Význam má pouze následek našeho jednání – nebo nejednání. Pokud vím, má *matka* mohla mít pro své konání stejně pádné důvody, jako tvrdím, že jsem měl já.“

„Na rozdíl od filmu se ve skutečném životě dá velmi zřídka záběr zopakovat,“ řekl Ben. „Možná právě proto mám film tolik rád. Ale jsem naprosto přesvědčený o tom, že i sobě musíme poskytnout stejný oddychový čas, jako poskytujeme ostatním. Musíme dokázat sami sobě odpustit. Mít sami se sebou soucit. A možná se i trochu mít rádi.“

Bylo pozdě, nabídl jsem se, že sklidím ze stolu, ale Ben zavr-
těl hlavou.

„Doprovodím tě do hotelu,“ řekl. „Cestou se můžeme z Mo-
sebacke podívat na město.“

Když jsme otevřeli vchodové dveře, ihned nás spoutal le-
dový vzduch, stejně syrový, jak si z dětství pamatuji z prvních
dubnových týdnů, kdy světlo ohlašuje jaro, ale povětří je chlad-
nější než v zimě. Vzdor chladu jsme se na Mosebacke zastavili
a kochali se pohledem shora na město. Staré město spočívalo
na temné vodní hladině jako obří třpytivý parník.

„Dovedeš si představit, že by ses sem znovu přestěhoval?“
zeptal se Ben s očima upřenýma na město pod nimi.

Sledoval jsem jeho pohled a vdechoval studený suchý
vzduch.

„Právě jsem koupil byt,“ řekl jsem. A když jsem ta slova
pronesl, stala se skutečností. Rozhodl jsem se, že byt v Kra-
kově koupím.

„Tady?“ Ben na mě překvapeně pohlédl.

„Ne, v Polsku,“ odpověděl jsem. „V Krakově. Mám tam...
mám tam přátele.“

Přikývl a znovu se zahleděl na město.

„Je důležité mít kolem sebe přátele. Své přátele. A svou
rodinu,“ dodal.

„Ano, to je to jediné, co má smysl.“

Pokračovali jsme dolů ke Slussenu, a když jsme se před hote-
lem loučili, dohodli jsme se, že spolu druhý den poobědváme
a promluvíme si o práci.

S Cecílií jsem se domluvil, že se na ostrov vydám ve středu,
a chtěl jsem si pro tu příležitost pronajmout auto a po obědě
s Benem něco nakoupit.

V pokoji jsem otevřel okno a opřel se o parapet, abych se
podíval nahoru na jasnou noční oblohu.

Tamní hvězdy mi připadaly tak důvěrně známé.

IV

L ● ● ● „Cecílie?“ řekl jsi a já naslouchala.

Naslouchala jsem, když jsi vyslovil mé jméno a čas se zastavil. Nebo přestal být důležitý. Jako katapultem jsem byla vymrštěna časem a přestala se orientovat. Pak jsem naslouchala tichu mezi námi. Po tom prvním slově jako bych slyšela samu vzdálenost, viděla ji. Věčnost. Mlčela jsem.

Když telefon to první ráno zazvonil, byla jsem ve sprše. Tlučený zvuk mě překvapil. Bylo brzy, těsně po sedmé. Nikdo mi po ránu nevolává. I když zvonění bylo proudy vody sotva slyšet, znamenalo zásah do neměnného klidu mého domu. Věděla jsem, že nestihnu seběhnout ze schodů dolů, než se zapne záznamník, zůstala jsem tedy ve sprše, dokud signály neutichly. Zanechaly po sobě zhutněné ticho. Když jsem sešla dolů, viděla jsem blikat červené světýlko a zvedla sluchátko, abych si vzkaz vyposlechla. Žádný tam ale nebyl, jen slabé bzučení. Omyl, pomyslela jsem si, a prázdnou zprávu jsem vymazala.

Uplynul celý týden, než telefon zazvonil podruhé. Tentokrát ne tak časně, ale přesto jsem teprve seděla v kuchyni u snídaně. Při nečekaném zvuku jsem nadskočila a šálek s kávou odložila. Někdy volává matka, ale pokaždé mezi pátou a šestou odpoledne, po prvním drinku a před druhým. Pořád ještě se

občas ozve Anders, pokaždé pozdě, po půlnoci. Krom těchto telefonátů, které mají jakýsi řád, jsou to vzácné, ale předvídatelné obchodní hovory, které souvisí s konkrétní výstavou nebo projektem, a vždycky se uskutečňují v běžnou pracovní dobu. Tohle musí být něco jiného.

Později jsem měla pocit, jako bych věděla, že to jsi ty, ještě než jsem uslyšela tvůj hlas. Jako bych to věděla už od toho prvního zmeškaného zazvonění.

Zvedla jsem sluchátko a slyšela, jak říkáš moje jméno, a devatenáctiletá odmlka jako by v tu chvíli přestala existovat.

„Cecílie?“ řekl jsi znovu. Pak následovalo ticho, které přeusouvalo iniciativu ke mně. Já jsem ale jen naslouchala nabitému vzduchu mezi námi, dokud jsi znovu nepromluvil.

„Tady je Adam,“ řekl jsi nakonec. Myslel sis snad, že jsem na tvůj hlas mohla zapomenout? Přitiskla jsem sluchátko k uchu. Čekala jsem. A pak jsem vyslovila tvé jméno.

„Adame.“ A uvědomila jsem si, jak bylo těžké je celá ta léta v sobě držet.

„Myslíš, že by ses se mnou mohla setkat, kdybych přijel do Švédska?“

A v mžiku jako by ze mě někdo strhal veškeré lety pečlivě schraňované ochranné vrstvy a já znovu stála u okna a sledovala, jak odcházíš dole po parkovišti, a tvé stopy v mokrému sněhu vytváří linku z černých skvrn mířící pryč ode mě. Nesla naše dítě. A věděla jsem, že už tě nikdy nenajdu. Sníh roztaje a ty zmizíš beze stopy.

„V dubnu pojedu do Stockholmu, budu tam mít pár pracovních schůzek. Mohla by ses pak se mnou setkat?“

Poslouchala jsem, ale bála jsem se, že mě zradí hlas.

„Cecílie?“

Pohlédla jsem k oknu, obzor zbarvovalo slabé slunce a okenní tabulkou vrhalo dovnitř šikmé světlo.

Mluvil jsi, ale oba jsme věděli, že slov není zapotřebí. Dopřála jsem si ten přepych naslouchat zvuku tvého hlasu, ale samotná slova pro mě nic neznamenala.

Nevěděla jsem jistě, proč vlastně voláš. Bylo mi ale jasné, že ses mohl ozvat pouze tehdy, pokud tvůj slib, že mě nebudeš kontaktovat, už neplatí. Když jsem uslyšela tvůj hlas, pocítila jsem záchvěv naděje, ale v tu chvíli mi poznáním tělo zmrzlo v led. Ruka, která svírala sluchátko, byla studená, prsty ztuhlé.

„Přijed sem,“ řekla jsem nakonec. „Na ostrov. Jestli chceš.“

Pak jsem zavěsila, rty opět ztvárnily tvé jméno.

„Adame,“ zašeptala jsem do ticha kuchyně. „Adame.“

Věděla jsem, že tady nejde o to, jestli chceš přijet nebo nechceš. Věděla jsem, že jsi zavolal, protože jsi musel. Protože potřebuješ přijet. Protože nemáš kam jinam jít. A zalitovala jsem, jaká slova jsem užila.

Pak jsem si oblékla bundu a čepici a vyšla na vyhlídku. Vylezla jsem po skalnatém srázu, kde jsem kašdickou puklinu znala jako vlastní dlaň. Zanedlouho už veškeré štěrbiny zaplní fialky, nyní ale byla šedá žula stále ještě holá. Na vrchol jsem dorazila celá udýchaná. Panovalo bezvětří a tlukot srdce mi rezonoval v uších. Zapátrala jsem po obloze, kde nad východním obzorem slunce už pronikalo tmavofialovým oparem. Den bude jasný, ale vzduch ještě teplo nevěstil. Podívala jsem se dolů na dům, který se po celých sto padesát let nořil do pevně zakořeněného ticha. V létě se halí do bujné zeleně a shora je sotva vidět. Nyní byl zcela obnažen, holé větve stromů pražádnou ochranu neposkytovaly. Okamžitě mě napadlo, že jsi můj ostrov nikdy neviděl v zimě. Zapomněla jsem, jak krátký čas jsme spolu prožili. Pro mě ale nikdy neskončil.

Znovu jsem pohlédla na moře. Vzduch naplnila vůně chladné vody; tuto zimu ani pořádně nezamrzla. Otevřené moře působí studeněji, na to jsem přišla, až když jsem tu odžila celý první rok. Stáhla jsem si čepici přes uši a dýchala do palčáků. Nikde žádné vlny, moře pouze stoupalo a klesalo, jako by je cosi zdola vytlačovalo, a tmavá hladina zrcadlila matně nebe, které s vycházejícím sluncem postupně bledlo.

Místo abych se vrátila stejnou cestou po srázu dolů, přešla jsem vrchol a začala sestupovat po druhé straně, která se

měkce svažovala ke staré vesnici. Míjela jsem roztroušené letité domy, které se vedle sebe tiše choulily, teď v zimě opuštěné. Mezi domy a mořem spalo pod ochrannými plachtami několik motorových lodí a pod prázdným dřevěným molem tiše klokotala voda. Šla jsem dál po pěšince, na které teď ležela suchá tráva. Následující měsíce přijde krátké období bujného růstu – v mezičase poté, co sleze sníh, a dříve než sem vpadnou nohy letních hostů.

Pamatuješ si, jak malý je můj ostrov, a že když se sejde dolů k lodnímu molu, moře není téměř ani vidět? Lidé tak kdysi chtěli žít. V závětrí a na chráněném místě, vše se točilo kolem závětrí. Možná proto se mi tento ostrov tak líbí. Cítím se tu v bezpečí.

Minula jsem svůj dům po levé straně a po pravé se otvírala volná krajina. I tady tráva bujně poroste jen po omezený čas, dokud sem na prámu nepřevezou z pevniny stádo krav. U starého dubu, který jsi tak nádherně vyfotografoval, jsem zabočila vpravo, a přede mnou se otevřel záliv. Během těch prvních let jsem si tě tam často představovala, nahého, s rozpaženýma rukama a s tváří obrácenou ke slunci, když jsi prohlásil, že tohle je to nejkrásnější místo, jaké jsi kdy viděl.

Mně připadalo, že nejkrásnější pohled, jaký jsem kdy viděla, je na tebe. Pokračovala jsem dál k vodě a vyšla na pozůstatky starého dřevěného mola. Celá jeho vnější část se za zimních bouří utrhla, moře ji odneslo na druhou stranu zálivu, kde teď ležela převrácená na protějším břehu. Pohlédla jsem do temné vody, která stále ještě postrádala barvu. Vypadala stejně mrtvá jako porost podél pobřeží, na kterém loňské suché chalupy vytvářely mezi břehem a vodou černý zátaras. Sestoupila jsem do své loďky a otevřela ztuhlou modrou plachtovinu, která zakrývala kajutu. Zip pod mými neobratnými prsty v palčácích s protesty povolil. Uvnitř byl vzduch prosycen výpary benzínu. Rozepnula jsem všechny kovové zámečky a kryt jsem zcela odstranila. Už to bude více než dva týdny, co jsem naposledy

nastartovala motor, ale naskočil na první pokus. Odvázala jsem lovní lana. Vstoje u kormidla a s pohledem upřeným na plochou hladinu přede mnou jsem loď pomalu vedla přes mělčinu. Potřebovala jsem širé moře.

Moře totiž pojme všechno.

2 ● ● ● Když už ses neozýval a týdny běžely, začala jsem pochybovat o vlastní paměti. Napadlo mě, jestli jsem si to všechno možná jen nenamluvila. Co když jsem si ty telefonáty vymyslela, protože jsem se podvědomě chtěla s tebou zase setkat? Po všechny ty roky a přitom jsem se tě ani jednou nepokusila najít. Myslím, že jsem upřímná, když řeknu, že jsem si s tou myšlenkou ani jedinkrát nepohrála. Nechala jsem tě tehdy po tom parkovišti odejít a věděla jsem, že už tě nikdy nebudu moct o setkání požádat.

Pak jsem ale dostala tvůj dopis. Byl skutečný. Našel jsi mě, tady na ostrově. A já jsem ti dovolila přijet. Nebyla jsem si jistá, co cítím. Jakousi směs očekávání a obav. Psal jsi, že to možná ještě nějakou dobu potrvá. Během tvého pobytu v Polsku se stalo cosi nečekaného, co tě zdrží. Ještě se ozveš. Zatelefonuješ ze Stockholmu. Zajímalo by mě, proč jsi napsal. Proč jsi prostě jen nezavola? Nějakým podivným způsobem mi ale dopis připadal hmatatelnějším důkazem tvého příjezdu. Nechala jsem ho ležet na nočním stolku.

Když jsem se později toho dne vrátila domů, vešla jsem do ateliéru a začala balit několik dokončených obrazů na blížící se výstavu. Kriticky jsem si je prohlížela a napadlo mě, že by se

ti možná líbily, vždycky tě nejvíc nadchly mé abstraktní práce. Výstava nese název *Aspekty prázdnoty*. Já jsem ten titul nevybrala, vymyslela ho agentka. Podle mě to zní nabubřele. Možná by výstava žádný název mít neměla. Bylo by to vhodnější, protože jsem se pokusila namalovat nicotu. Útěšnou prázdnotu. Je to ale jedno, stejně je neuvídíš. Alespoň ne tady. Musím se vydat k poštovní lodi a postarat se, aby se dnes v pořádku dostaly na palubu. A jistým způsobem se mi to hodilo, jako bych dělala úklid. Jako bych svázala volné nitky své existence, abych ti, až přijedeš, ukázala jen to, co ukázat chci. A mohla tě pozorovat bez jakýchkoliv rozptylujících faktorů. Naslouchat ti.

Dosud jsem neměla v plánu své žití nijak měnit, když jsem se ale rozhlédla po ateliéru, pocítila jsem nechuť – jako bych ho poprvé pozorovala zvenčí. Viděla ho očima druhých. Tvýma očima. Za tu dobu, co jsem tu bydlela – a nyní už to bude téměř patnáct let – se ateliér stál součástí mého fyzického já. A stejně jako mé vlastní tělo i tato zaprášená místnost, kde plátna stojí na zemi a skici a poznámky jsou všude po zdech, vytvářela pouze pozadí k mé práci.

Postupně jsem vynosila tři zabalená plátna a navršila je přede dveřmi. Za ta léta jsem se zdokonalila ve výrobě dřevěných přepravních beden a nyní tam stály a na obrazy čekaly. Velké bedny dokážu nosit pouze po jedné, abych se dostala k velkému molu, musím je snést přes skálu. Zvláště obtížné to je za deště, jinak mi to ale nevádí. Chvilí to trvá, ale samotná práce mě baví. Bedny nejsou těžké, jen se s nimi obtížně zachází. Toho dne mám času dost. Je pořád ještě brzy a poštovní loď dorazí až kolem poledne.

Když jsem byla hotová, sedla jsem si na plochou skálu u mola a čekala. Ačkoliv svítilo slunce, nehřálo, ale stačil by první příliv tepla a tráva by se zazelenala a orchideje se rozvily. Už vím, že se nedá určit, kdy to nastane. Může to pořád ještě trvat několik týdnů, nebo propuknout následujícího dne. Cítila jsem pod sebou chladný kámen a vzpomněla si na den, kdy jsme se na těchto skalách milovali s čepicemi na hlavách.

Myslela jsem na to poprvé po mnoha letech, když jsem tu seděla a dívala se na nekonečné, prázdné moře. Přejela jsem rukama po hladkém kameni a byl studený. Tmavá žula sluneční teplo vstřebává, ale časné zjara neproniká nijak zvlášť hluboko. Je zapotřebí slunce, aby kámen znovu každé ráno ohřálo. Toho březnového dne však nemělo dostatečnou sílu.

Některé roky v červnu sněžilo, jindy byly stromy obaleny novou zelení už v polovině května, ale v březnu na souostroví stále ještě panuje zima. Člověk musí být skutečně pozorný, aby rozpoznal známky blížícího se jara. Musí pozorovat oblohu. Všimnout si čím dál světlejších rán. Sledovat, jak se vracejí ptáci, nejdříve kajky. Každý rok prožívám stejný radostný šok, když vidím, jak na ostrůvku proti molu přistává první menší hejno. Vyžaduje to zkušené oko, abyste je rozpoznali, když se nacházejí jinde, než nahoře na obloze. Šedé skály a šedé moře šedé ptáky skrývají. Poskytují jim bezpečí, zatímco se připravují na jaro. Jako by ti ptáci jaro přinášeli, ne naopak. A když vím, že jsou zpátky, na počasí už nezáleží. Chladno alespoň pozdrží invazi letních hostů. Prodloužený víkend v květnu nevyhnutelně přiláká první nápor, ale potrvá ještě do svatojánského večera, než budou všichni na místě. A můj poklid bude na dva měsíce dopředu narušen.

Jako vždy jsem slyšela loď mnohem dřív, než se objevila za mysem. Vstala jsem a zamávala.

Později jsem se u svého domu zastavila a pohlédla na nebe. Tady jsem se naučila oblohu znát. Žiju s ní tak, jako nikdy předtím, obzvlášť s noční oblohou. S měkkou černou srpnovou noční oblohou třpytící se hvězdami, které jako by vrstvu po vrstvě zažehovaly a odhalovaly hloubky, které se ukážou jen trpělivému pozorovateli. Mlžnou šedivou listopadovou oblohou, která se dotýká kouřícího moře a splývá s ním. Jasnou lednovou oblohou, křehkou jako černé sklo. A oblohou časného léta, pouhou bledší variantou dne, noci, která vlastně neexistuje. Ale březnová obloha toho dne byla zdrženlivá, bezbarvá a prázdná.

Vešla jsem do domu a vydala se nahoru do ložnice. Zastavila jsem se na prahu a s přimhouřenýma očima ji kriticky pozorovala. Uvědomila jsem si, že stále ještě vypadá jako dívčí pokoj, kterým kdysi byla. Úzká neustlaná postel, nesourodé povlečení. Malá komoda vedle postele přišla o všechny rukojeti krom dvou. Stále ještě tam stojí stará litinová kamna, ačkoliv je nikdy neužívám, a skříňku vedle zakrývá vybledlá květovaná látka. Jsem si jistá, že i toho léta visela na šňůře jen silou vůle. Tapeta byla táž, jakou jsem si směla sama vybrat, když otec dům koupil. Kdysi veselý vzorek s parníčky na jasné modrých vlnách se opotřebením změnil ve flotilu lodí ze záhrobí, které navždy poplují bílou nicotou. Můj otec nebyl praktický, ale trval na tom, že práci odvede sám, s dýmkou v ústech a s vyhrnutými rukávy. Několik délek uřízl příliš krátkých a poslední, kterou zpola zakrývala záclona, tvořila už jen mozaika ze zbytků.

Nemyslím, že bych ti o otci nějak zvlášť vyprávěla.

Halilo nás přílišné mlčení, Adame. Tolik toho zůstalo nevyřčeno.

Rukou jsem přejela suchý papír, ze zdi se už dávno odloupl, takže tam za nocí mohly běhat myši, a vzpomněla jsem si, jak jsem prstem kreslila vlny a vyprávěla příběhy o cestách, které s tátou podnikneme přes moře. Pokaždé přes moře, daleko, daleko odsud.

Pokaždé jen my dva.

V tu chvíli jsem se v zrcadle nad malou komodou v nohách postele setkala se svým pohledem. Shrnula jsem si vlasy z obličeje a o krok postoupila blíž. Okamžitě jsem viděla každíčky detail a z technického pohledu jsem je věcně vyhodnotila. Pomyslela jsem si, že kdybych byla obraz, uložila bych ho do depozitáře. Postavila bych ho tam, kde mám ostatní, o které se nechci podělit se světem a které nechci vidět. Stojí tiše obrácené ke zdi. Vyhrožují, že mi opět vniknou do života, a nemohu dopustit, aby na mě hleděly. Když jsou ke mně obráceny zády, mohu je ignorovat.

Můj vlastní obličej teď ale udělal to, co jsem nedopustila, aby udělaly mé obrazy. Dívá se na mě, ruší můj klid. Tmavé oči s lehce přivřenými víčky a neustálým kritickým mhouřením, které mi na čele nadělalo natrvalo vrásky. Pozorovala jsem svou bledou pleť, široká ústa, jejichž koutky jsou mírně svěšené. Světlé vlasy s konečky vyšisovanými sluncem loňského léta, ale s tmavšími kořínky. Rozepnula jsem sponu, která je držela pohromadě, a roztrásla je po ramenou. Kdy jsem si naposledy stříhala vlasy? Nepamatovala jsem se.

Podívala jsem se na své ruce. Dřív se mi mé ruce líbily. Pamatuješ si, že to byla první část mého těla, kterou jsem ti ukázala? Že jsem je před tebe zvedla a řekla něco ve smyslu jako *To jsou moje nástroje*. Bylo to směšné, ale těžko se mi hledala slova. Tolik jsem chtěla říct něco, co by tě přimělo ještě chvíli zůstat. Dívala jsem se na tebe, když jsi hrál. Zaujalo mě cosi na způsobu, jakým jsi housle držel. Cosi s *tvýma* rukama. Vzpomínáš si, co jsi hrál? Já ano. Bachovu *Partitu*, kterou jsi pak zahrál ještě jednou tady na ostrově jen pro mě. A pak, když hudba skončila, pozorovala jsem tě přes celou místnost. Nemohla jsem tě přinutit, aby ses se mnou srazil, ale dokázala jsem to vůlí. A když k tomu došlo, byla jsem úplně zmatená. Oněmělá. Proto ta neobratná slova.

Pořád ještě se mi moje ruce líbí, jsou pro mě stejně důležité jako oči. Zvedla jsem je před sebe a vynořila se jiná vzpomínka jako scéna na kotouči, který jsem jako dítě dostala spolu s dětským fotoaparátem View-Master. Jediný, strašlivě realistický snímek, barevný a trojrozměrný. Viděla jsem samu sebe na žulovém balvanu před venkovními dveřmi domu. Matka seděla na zahradní židli s časopisem v rukou. Nedívala jsem se po ní, ale věděla jsem, že tam je. Slunce se po horkém dnu pomalu klonilo k západu a na trávu dopadaly podivně protáhlé stíny. Ve vzduchu setrvalo teplo ze dne, ale tráva pod nohama byla už chladivá a trochu vlhká.

„Porovnávat ruce znamená neštěstí,“ pronesla matka. Ruce mi spočívaly na kolenou dlaněmi vzhůru. Nesrovnávaly jsme

si je, těšily jsme se ze symetrie, jasné známce sounáležitosti. Já a mé druhé já. Angela. Obě hebké dívčí ruce byly téměř identické, jedna zrcadlila druhou. Když jsem slyšela matčin hlas, pomalu jsem jednu ruku zvedla a druhá ji následovala, dlaně se lehce navzájem dotkly. Nebylo třeba slov. Ale jak jsem tak seděla ve stínu, usmívala jsem se. My jsme se usmívaly. A pak už slunce zmizelo za stromy.

Před zrcadlem v ložnici jsem zvedla nejdřív jednu ruku a pak druhou a pohládila jsem se po tvářích. Dlaně jsem měla drsné a byly cítit terpentýnem. Zvedla jsem ruce před sebe. Za normálních okolností jim nevěnuji myšlenku. Jsou prostě nářadím pro mou práci, ne víc mou součástí než štětce a nože. Stejně důležité a stejně samozřejmé. Tady si je ale najednou prohlížím a vidím, že jsou to dobré, silné ruce s dlouhými rovnými prsty a krátkými a nepřilíš čistými nehty.

Vrátila jsem se k posteli a začala svlékat povlaky.

A pak jsem začala sebe a dům připravovat na tvůj příjezd. Co jsem čekala? Vlastně nevím. Avšak poprvé po mnoha letech jsem sešla ze schodů a v kuchyni pustila starý kazetový magnetofon. Mendelssohna, o kterém jsi řekl, že je první. Počátek naší cesty. Byl ale posledním. Jediným. Nechala jsem tam kazetu ležet po všechny ty roky, ale nikdy jsem si ji nepřehrála.

Posadila jsem se ke stolu. A když začala druhá věta, zavřela jsem oči a rozplakala se.

3 ● ● ● Tvůj telefonát poznamenal všechny moje zajaté zvyklosti.

Přistihla jsem se, že stojím se štětcem v ruce a dívám se z okna, bezmyšlenkovitě, jen podivně pohroužena do sebe. Musela jsem se podvolit a napojit se na své vědomé já. Jako bych se znovu narodila, opět jsem věnovala pozornost světu. Sobě. Otevřela se citům.

Začala jsem každý den chodit na vyhlídku, sedávala jsem tam a hleděla na moře, dokud jsem neuslyšela poštovní loď. Víkendy mi připadaly jako věčnost.

Zdalo se mi neskutečné, že by ještě někdy mělo nastat léto. Po projevech života nikde ani stopy. Byla polovina března a části pevniny zažívaly teplé slunečné dny. Tady ale ledová voda teplo lačně pohlcovala. Krajina byla oděná jen do šedých tónů. Žulová skála, holé stromy, moře. Dokonce i nebe jako by bylo bledě šedé. Pofukovalo jen lehce, ale dost na to, aby kůže zmrtvěla.

Začala jsem si častěji objednávat potraviny z pevniny, abych si zdůvodnila procházky k velkému molu. Dodání krabice s potravinami však nemělo co dělat s nově probuzeným očekáváním, které jsem si tak těžko přiznávala. Obvykle bych si pro zásilku došla, až by se mi to hodilo, a nenamáhala bych se na molo sejít, abych ji přijala přímo z lodi. Nyní jsem držela

osamělou stráž na vrcholu skály, odkud jsem slyšela loď mnohem dřív, než se objevila. Stačila jsem seběhnout dolů, zatímco objížděla mys a přirážela k molu. Neměla jsem důvod si myslet, že bys ještě jednou napsal, a nic neospravedlňovalo mé zklamání, které jsem prožívala pokaždé, když žádná pošta nepřišla.

Ve dnech, kdy jsem žádné potraviny nečekala, jsem se u mola podívala do schránky a vrátila se na vyhlídku.

Jako dítě jsem brala za samozřejmé, že ostrov pořád vypadá tak, jako když v červnu přijedeme. A že bude vypadat i nadále tak, jak ho vidím ze zádě parníku, když mi v srpnu při odjezdu mizí z dohledu. Byl jen můj; bude se vznášet v očekávání, dokud další rok nepřijedu.

Teď už vím, jakou podstatnou metamorfózou ostrov prochází. A jak bolestně krátké je léto. Jen pouhou mezihrou. Jako dítě jsem ostrov znala pouze v jeho nejlepším letním hávu a pokaždé jsem z něj odjela ještě dřív, než slavnost skončila. A tak jsi ho viděl i ty, Adame. Znal jsi jen můj letní ostrov. A poznal jsi také jen tu část ze mě. Tu letní. A možná kousek jara. Ale nikdy tu dlouhou, tmavou, tichou zimu. Nikdy jsem tě sem nepozvala. Věděl jsi, že existuje? Napadlo tě někdy, že musí existovat i jiné mé já? Nebo jsi to nechtěl vědět? V určitých chvílích už jsem málem promluvila. Ale nikdy mi na to nepřípadal vhodný čas. A nikdy jsem necítila, že to umím správně pojmenovat. To přišlo teprve mnohem později, dlouho poté, co jsem tě ztratila. Po tom dni na ledě. Když jsem nakonec zůstala sama. Skutečně jen sama sebou.

To už ale bylo pozdě.

Jednou jsem se zase z vyhlídky dívala na moře a čekala na loď, a uvědomila jsem si, že mám o něco víc času než obvykle. Navíc mi byla trochu zima. Loď jistě nepřípluje před dvanáctou, zbývala půlhodina. Rozhodla jsem se, že se zahřeju chůzí. Na tuto stranu ostrova chodím v současné době málokdy, jen když si potřebuju vyzvednout poštu. V dětství to ale býval můj revír. Vylezla jsem po strmé skále a pak zase sestoupila kousek níž na malý výstupek, mělkou jeskyni ve srázu. Skála tam byla

velmi tmavá a pokaždé teplá a bylo tam místo tak akorát pro nás, abychom mohly sedět vedle sebe a nohama komíhat nad vodou pod námi. Nikdo mě neviděl, alespoň jsem si to myslela. A tady jsem se naučila skákat do vody. To tady se mé druhé já odvážilo poprvé skočit. Někdy jsem si sem vzala rybářský prut, ale chytila jsem vždycky tak malé rybky, že jsem je pokaždé hodila zpátky do vody a shora pak sledovala, jak jejich stříbřitá těla se šplouchnutím dopadla do vody, pak se ale vzpamatovaly a rychlým kmitáním zmizely v hlubině.

Dostávala jsem se tam pokaždé stejnou cestou, přes ohradu, kde se pásly krávy. Má malá chodidla přes ni časem vyšlapala úzkou pěšinku. Většinou jsem přelezla dřevěný plot, aniž bych se namáhala otevřít široká vrata, a pak jsem utíkala po trávě a pečlivě se vyhýbala kravincům. Když byly krávy nablízku, moje druhé já, Angela, pokaždé musela přelézt jako první a mávnout na mě, abych ji následovala. Povědět mi, že jsou zvířata hodná. Pak už žádné krávy na letní pastvě na ostrově nebyly a ani nikdo, kdo by se staral o hrazení. Teprve v poslední době bylo díky dotaci z Evropské unie možné znovu tady krávy držet. Pásly se ale na druhé straně ostrova.

Sem už nikdo nechodí.

Nikdo už neužívá ani pěšinu.

Zastavila jsem se a pohlédla na místo, kde dříve bývala pastvina. Vtrhly tam osiky, první jako obvykle využily půdu ležící ladem, a jejich holé rovné kmeny stály místy v těsných seskupeních s keři jalovce a hustých šípkových růží. Už se nedalo rozeznat, kudy vyšlapaná pěšina kdysi vedla. Přelezla jsem zpola shnilé tyčky, které z dřevěné ohrady zbyly, a vydala se k vysoké skále. Kličkovala jsem mezi stromy a houštinami a pak jsem vylezla po příkré skalní stěně. Tehdy působila obrovská, strmá, nepřístupná a trochu nebezpečná. Teď jsem rychle vystoupala na vrchol a po druhé straně sestoupila zase kus dolů, a tam jsem vklouzla do malé jeskyňky, posadila se na výčnělek a nohy si opřela o skalní stěnu. Pohlédla jsem pod sebe na tmavou hladinu a viděla hladký zaoblený vrchol

kamene, který trčel z vody kus od břehu. Tehdy to bývalo moje útočiště, cíl, kdy jsem na něj po každém skoku do chladivé vody celá udýchaná vylezla. Ne, bylo to trochu jinak. Potřebovala jsem ho jen já, nikdy Angela. Moje ztuhlé ruce se dychtivě natahovaly vodou, dokud se prsty konečně nedotkly kamene a já se mohla vyhoupnout nahoru. Angela ale vodu milovala. V moři byla odvážná. Měla tak ladné pohyby.

Někdy se stalo, že mě Angela nechala ve vodě samotnou. V tu chvíli jako bych okamžitě viděla samu sebe, jak jsem ve studeném moři úplně opuštěná. Zrychlil se mi dech a najednou jsme nebyla schopná rychle a lehce plavat. „Angelo, vrať se,“ volala jsem a snažila se udržet nad vodou. „Vrať se ke mně, prosím!“ zavolala jsem znovu, zuby mi cvakaly, v kruzích jsem šlapala vodu a pažemi tloukla kolem sebe. Všude ale panovalo ticho, ani lístek se nepohnul. Byla jsem sama. „Angelo, *prosím!*“ To už se mi slané slzy mísily s brakickou vodou. „Prosím, vrať se!“

Najednou se voda rozestoupila a ona se vynořila s tmavými vlasy přilepenými k hlavě. Na okamžik působila cize: stala se zvířetem, vodní bytostí. Bledou rukou si odhrnula vlasy z tváře a zamířila na druhou stranu, ke břehu, drobná chodidla prořezávala hladinu, když se Angela rychle otočila, vodu měla na těle jako hedvábí. A pak už jsme byly v bezpečí.

Pozorovala jsem temné moře pode mnou a sledovala, jak šplouchá o žulový blok. Chaluhy se vzdouvaly hned pod hladinou, jako by se chtěly dostat ze skály, na které se zachytily, a na jazyku jsem ucítila chuť slané vody. Prsty jsem měla zkřehlé. Strčila jsem ruce do kapes a znovu se zahleděla na moře.

Zůstala jsem, kde jsem byla, ačkoliv jsem zaslechla motor poštovní lodě. Když jsem se nakonec vyhoupla přes výstupek a vylezla zpátky nahoru na skálu, viděla jsem loď hluboko pod sebou na druhé straně zálivu, jako dětskou lodičku s panáčkem, který vystoupil na molo. Když jsem tam konečně došla, loď už odplula a moje bedýnka s potravinami stála pod stříškou poštovní boudy.

Ve schránce byly pouze noviny.

4 ● ● ● Začala jsem čekat.

Dny ubíhaly v obvyklém klidném tempu, ale jako bych slyšela vzdálené zvuky, váhavý šepot, který setrval, i když jsem si šla lehnout, a který mi vklouzával do snů. Chtěla jsem, aby mě všichni nechali na pokoji a jen tomu zvuku naslouchat.

Mnoho rušivých momentů se v mém životě nevyskytovalo, ale pokud ano, nabyly na intenzitě. Začala jsem nesnášet matčiny podvečerní telefonáty. Běžné mírné podráždění, které jsem cítila, když telefon zazvonil, se změnilo v nechuť, a já jsem telefon nechávala chvíli zvonit, zatímco jsem se pokoušela se ovládnout. Když jsem uslyšela její hlas, snažila jsem se nedat najevo netrpělivost.

Mlčky jsem naslouchala jejímu hovoru.

„Ale ano, samozřejmě, že mě zajímá, jak se ti daří,“ ujistila jsem ji, když se na chvíli odmlčela, a snažila jsem se nezvýšit hlas. „To přece víš.“ Když znovu začala mluvit, držela jsem sluchátko kousek od ucha.

„Je normální, že děti svým rodičům telefonují. Tedy *normální* děti to dělají. Zajímají se alespoň natolik, aby aspoň někdy zavolali. Aspoň *někdy*.“ Opakovala slova a zápasila se souhláskami. Zapřela jsem se před nevyhnutelným rozvlácným cílovým spurtem.

Pak jsem otevřela venkovní dveře a postavila se na schod. Do chodidel mě zábl kámen. Vzduch byl čerstvý, chladivý a voněl večerem, ještě pořád ale bylo světlo. Nastalo jaro, mrtvé ostrovní jaro. Nikde ani známky po rašení a zeleni, jen postupné prodlužování denního světla. Předešlý večer jsem položila okouní sítě a vytáhla jsem pět ryb. Očistila jsem je a až na dvě, které jsem si nechala k večeři, dala do mrazáku. Vešla jsem zase dovnitř, vyndala talíř s oběma malými rybkami z lednice a i ty jsem přidala do igelitového sáčku v mrazáku. Přešla mě chuť.

Už ses neozval a tvé mlčení mě ovlivnilo víc, než matčina dotěrnost. Za dne mě provázelo, kam jsem se jen hnula. Naslouchala jsem mu a začala se těšit víc na noci než na dny. V mých snech ses stal skutečností: viděla jsem tě, slyšela jsem tě. Přistihla jsem se, že při práci v ateliéru špicuju uši, a začala jsem nechávat dveře do velkého domu otevřené, abych slyšela telefon. Nevědomky jsem sledovala čas. Jestli není příliš pozdě na to, abys zavolal. Nebo příliš brzy. Sama jsem se ale nepokusila ti zavolat. Ne, tak daleko to nedošlo.

Odeslala jsem malby na výstavu a žádná naléhavá práce mě nečekala, vyndala jsem tedy opět nedokončený portrét. Postavila jsem ho na stojan, sedla si a prohlížela si ho.

„Pojď, a já tě obejmů,“ zašeptala jsem.

A vzpomněla jsem si, jak jsem seděla na venkovních schodech s bosými chodidly těsně u sebe. Bylo léto, ale večer byl vlhký a chladivý. V rukou jsem otáčela hadříkem, který jsem měla neustále u sebe, a nespouštěla jsem zrak z chodidel. Vlasy mi padly dopředu a zakryly obličej, zuby mi cvakaly. „Pojď, posad' se trochu blíž a já tě obejmů,“ šeptala jsem. Šeptala Angela. Cítila jsem, jak se pomalu přisunula, její teplé tělo se přes flanelové pyžamo dotklo mého. A začala vyprávět další pohádku a přitom se mírně kolébala.

Teď v ateliéru na mě hleděla způsobem, jako nikdy ve skutečnosti. Tmavé oči měla doširoka otevřené, sebejistě a důvěřivě zároveň. Vynaložila jsem hodně času, abych našla tu správnou

barvu, ale výraz byl jedině a výhradně její. Zvedla jsem ruku a ukazováčkem jsem na plátně sledovala linii jejího horního rtu. Namalovala jsem jí ústa trochu pootevřená s náznakem úsměvu. Krůček jsem poodstoupila a položila prsty na vlastní rty. Chtěla jsem ji namalovat, když se usmívá. Sebejistou. Odvážnou. A šťastnou. Kromě samotné tváře nebylo na plátně nic, jen čím dál intenzivnější temnota, která se šířila z kořínků vlasů, uší a spodní části hrdla. Samotný obličej ale vyzařoval světlo.

Po chvíli jsem vyndala prázdné plátno. Postavila jsem je na stojan vedle portrétu, vzala kus uhlu a začala skicovat nový obraz.

Obraz jsem měla naprosto zřetelně v hlavě, v rukou, a linie z nich plynuly rychle, bez váhání. Čekala jsem tak dlouho, abych tento portrét stvořila. Celý život.

5 ● ● ● Nikdy jsem nepřišla na způsob, jak ti to povědět.

Kdybych ta slova našla, možná by všechno dopadlo jinak. Když jsem ale nyní nečekaně a velmi nezaslouženě dostala tuto příležitost, pokusím se to vysvětlit. Ne, to není správné slovo. Žádná vysvětlení nejsou. Ale pokusím se promluvit. Pokusím se prolomit mlčení.

Až přijedeš, pokusím se nalézt slova.

Byl jsi první člověk, kterého jsem kdy na tento ostrov vzala. Věděl jsi to? Ne, jak bys mohl. Jak bys mohl chápat ten obrovský význam, jaký pozvání sem má?

Abys rozuměl, ostrov odjakživa patřil mému otci. Samozřejmě ne celý tento konkrétní ostrov, ale pro mě tomu tak bylo. Získala jsem ho od něj a moje první vzpomínky na ostrov jsou spojené právě s ním. I teď se stává, že když stojím dole u mola a rozmotávám síť, představím si, jak se pramínky kouře mísí s hnilobným pachem schnoucích rybích šupin a chaluh. V koutku úst měl neustále dýmku, ať zapálenou nebo nikoliv. Neustále si pobrukoval. V obývacím pokoji hrával na staré harmonium nebo poslouchal rádio. Tehdy se pořád ozývaly nějaké zvuky. Nyní ostrov miluji pro jeho ticho.

Byla to tak krátká doba a bylo tomu už tak dávno. Přesto se tato první léta třpytí ve věčné záři, vzdor tmě, která nastala potom.

Pro mě to byl tátův ostrov a později nebylo možné akceptovat žádné vniknutí. Cítila jsem, že by tam návštěvníci měli smět přijet pouze na pozvání, a žádná se nekonala. Jako by se tam po jeho smrti mělo jen zamknout a odjet. Nechat ostrov spravovat krásné vzpomínky v nerušeném tichu. Chtěla jsem, aby byl jen jeho a nikoho jiného. V hlavě mi vzpomínky na otce a toto místo splývaly v jedno.

Pamatuju se, že první léto bez něj jsem při příjezdu na ostrov odmítala vystoupit z lodě. Slyšela jsem, jak na mě matka netrpělivě volá, když jsem seděla a přes zábradlí se dívala do temné vody, ve které se pomalu pohupovaly chaluhy. Tehdy se poprvé ujala iniciativy Angela. Poprvé jsem ucítila její přítomnost. Jako by se z mého já kus oddělil a jednal samostatně, zatímco já jsem jen přihlížela. Jako by někdo jiný vyskočil na břeh, otočil se a podíval se zpátky na mě s paží napřaženou, abych ho za ni vzala a následovala jeho příklad.

To ona mě vzala zpátky na všechna ta neobyčejná místa, přiměla mě, abych je znovu navštívila. Umožnila mi to. A můj ostrov pomalu získával jiný druh života. Jakýsi stínový život, kde musím opatrně našlapovat, abych nenarušila jeho křehkou existenci. Už nikdy nebude takový, jako za otcova života. Už nikdy nebude náš, otcův a můj. Nyní byl můj vlastní. Můj a Angelin.

A znovu začal žít, léto za létem, jakýmsi opatrným, odlišným životem, kde barvy byly tlumené, a mezi stíny cíhalo nebezpečí.

Až do onoho léta. Bylo mi skoro deset. Když jsem se ten první den sešla dolů koupat, jako by se skála zmenšila a výstupek nebyl dostatečně široký, aby se tam dalo pohodlně sedět. To léto byla voda studená, ale přesto jsem se koupala každý den. Obvykle jsem skočila do vody, udělala několik rychlých temp a pak jsem se udýchaná opět vyhoupla nahoru. Angela pak někdy ještě vklouzla do vody. Plavala odhodlaně dál a dál na volné moře. Potopila se, štíhlé, bílé tělo sotva zčeřilo vodu a takto rovnoměrnými tempy pokračovala dál,

dokud nezmizela za mysem. Seděla jsem na výčnělku a srdce mi prudce bušilo, pořád ještě jsem byla z té studené vody trochu zadýchaná. Rozprostřela jsem dlaně po prosluněném skalnatém povrchu a ovládla mě podivná směs vzrušení a strachu. Chvilí trvalo, než se mi dech zklidnil. Olízla jsem si rty a chutnaly slane. Pak jsem vedle sebe ucítila Angelu, pokožku měla už ohřátou od slunce. A v tu chvíli jsem se zahřála i já. Seděly jsme tam spolu mlčky, zatímco mi pokožka pomalu usychala. A znovu jsme splynuly v jednu.

Po večeri jsem si někdy šla sednout do ratanového křesla do zahrady. Matka na mě z kuchyně zavolala, abych za sebou zavřela dveře, aby dovnitř nenalétali komáři. Mně nic nedělali, ačkoliv jsem je slyšela u hlavy a viděla je, jak mi sedají na paže. Zůstala jsem dál sedět v křesle s koleny pod bradou, zatímco vzduch se pomalu ochlazoval. Tehdy se Angela obvykle pomalu zvedla a já se vydala za ní. Nahoře ve svém pokoji jsem si oblékla pyžamo, a když jsem se svlékala, vyhnula jsem se pohledu do zrcadla. Pak jsem rychle skočila do postele. Ležela jsem bez hnutí, zatímco se mi tělo pod tíhou pokrývky pomalu zahřívalo. Otáčela jsem mezi prsty měkkým hadříkem a přidržela ho u tváře. A myslela na Angelino útlé dívčí tělo. Pevně jsem semkla víčka, ale slzy mi z koutků stékaly do hadříku.

V té světlé letní noci, s komáry bzučícími na druhé straně sítě na okně, jsem pak naslouchala svému hlasu, když Angela začala vyprávět novou pohádku.

Mně. Nám.

Aby den zmizel a zůstala jen noc.

6 ● ● ● „Pojď. Vyjedeme si na ryby,“ řekl tehdy.

Stiskla jsem pevně víčka a viděla, jak se slova odrážejí od stěn v kuchyni jak svítivé bílé blesky uzavřené v malém prostoru. Světlo i zvuk byly nesnesitelné a já čekala, že matka zareaguje. Že slova zachytí a postará se, aby zmizela.

Když jsem ale oči znovu otevřela a pohlédla na ni, jak zpola sedí a zpola leží na pohovce s překříženýma nohama a s časopisem v klíně, věděla jsem, že nic neslyšela. Zvuk, který naplnil místnost, a oslnivé světlo – nic z toho k ní z nějakého důvodu nedolehlo. Mezi prsty držela cigaretu, roztržitě listovala lesklými stránkami a hrozilo, že jí komínek popela každou chvíli padne do klína.

Přistoupil k pohovce, postavil se za matku a laskavě jí poculchal vlasy. „Ty s námi asi nepojedeš, co?“ řekl a vyznělo to spíš jako prosté konstatování než otázka. Věděla jsem, že pohledem hledá moje oči, já jsem je ale nespouštěla z kuchyňského stolu, kde jsem na modrém voskovaném ubrusu viděla každičkou rýhu, každičký drobet od snídaně, mouchu na kapičce pomerančové marmelády. Pak jsem vzhlédla a viděla, jak matka se zavřenýma očima zaklonila hlavu a obnažila hrdlo. Zatajila jsem dech, čekala, že něco řekne. Doufala jsem.

„Ne, miláčku. Ne uprostřed dne. Zůstanu doma. Jen jedte. Je od tebe tak milé, že se jí věnuješ.“

Chraptivě se zasmála, zvedla ruku a na chvíli ho chytla za zápěstí.

„Jsi tak hodný, miláčku. Zrovna jako pravý táta. Lepší než kdy byl její vlastní otec.“

Svěsila ruku a zase se chopila časopisu.

Pruty byly v lodním přístřešku. Bambus už měly suchý a vybledlý došeda a konce ulomené. Vlasce byly matné, drsné a plné uzlíků, háčky zrezivělé. Nebyla tam žádná návnada. Neobratně vlezl do lodě a kývl na mě, abych ji na zádi odvázala, pak napřáhl ruku a pomohl mi dovnitř. Ucukla jsem a rychle se na přídi posadila, pažemi jsem si objala kolena a sklonila hlavu. Sám odvázal loď na zádi a túroval motor. Loď narazila do kraje mola, znovu vycouvala, a když zařadil rychlost, motor zařval. S trhnutím jsme vyrazili. Seděla jsem na svém místě a držela se zábradlí.

Byl jasný den pozdního léta, do konce prázdnin zbýval už jen týden. Naklonila jsem se přes okraj lodě a dívala se na vodu, která proudila kolem. Zmáčela mi tvář a já zavřela oči. Loď se zhoupla, ale motor nebyl dostatečně silný, aby se nadnesla a jela po vlnách, takže prorážela vodu trhavě a nepravidelně, aniž byla ve vodě nebo nad ní. Příliš rychle, a přesto ne dostatečně rychle. Pohlédla jsem na prázdnou oblohu. Nebe bylo úplně jasné, nikde ani náznak mráčku, nikde žádní ptáci. Nechali jsme za sebou roztroušené ostrůvky a pokračovali na volné moře, až už zbývaly jen šedé, ploché skály, které sotva dosahaly nad hladinu. Připomínaly obří hřbety podmořských živočichů. Žádné jiné lodě jsem neviděla. Moře se před námi až k obzoru rozprostíralo naprosto prázdné.

Na paži jsem si škrábala starý komáří štípanec a sledovala, jak mi po opálené kůži stéká krev. Předklonila jsem se a slízla ji, v puse zanechala pachut' kovu. Pevně jsem stiskla víčka.

Slyšela jsem, jak motor zpomaluje a věděla jsem přesně, kde jsme. Na obvyklém místě: poslední ostrůvek s místem v závětrří,

než nastane otevřené moře. Věděla jsem, že je čas vstát a přejít na zád, ale paže a nohy jsem měla jak zkamenělé. Angela mě vytáhla na nohy a přešly jsme do zadní části lodě, nadzvedly sedadlo a vyndaly kotvu. Stála jsem s nohama pevně zapřenýma o palubu, když jsem kotvu vyhodila a sledovala, jak se odvíjí lano. Upevnila jsem kotevní lano, podél kajuty jsem opatrně přešla na příď a stála tam připravená s přířadovým lanem, zatímco loď klouzala k ostrovu. Vyskočila jsem těsně předtím, než téměř najela na skálu, a bosýma nohama jsem neslyšně přistála na pevné zemi. Přitáhla jsem lano a loď se přiblížila. Pak vyskočil on, těžce dopadl a zakymácel se. Porozhlédl se, za co by se loď dala uvázat, a uviděl velký balvan. Upřeně jsem hleděla na moře a on zatím balvan zvedl a se supěním ho vynesl z kraje vody, napasoval ho do praskliny ve skále a lano kolem něj uvázal. Chtěla jsem, aby se čas zastavil. On se ale napřímil a pohlédl na mě.

„Tak to by bylo. Zpátky na loď.“

Předklonil se a za lano zatáhl. Sledovala jsem, jak se mu těsně plavky barvy námořní modři zařezávají do pasu a stehen.

Když byla loď dostatečně blízko, znovu jsem do ní skočila. Ve chvíli, kdy jsem to udělala, mi Angela řekla, že nemusím. „Utíkej,“ zašeptala. „Utíkej přes skály na druhou stranu ostrova. Můžeš tam sedět a dívat se na širé moře, které nikde nekončí. To jde!“

A tak jsem to udělala. V nitru jsem nebyla uvnitř té zadýchané horké kajuty. Tam byla Angela. Já jsem seděla na břehu a místo matně bílého laminátového stropu jsem nad sebou měla nekonečnou oblohu. Upřeně jsem hleděla do vody u svých nohou. Nic jiného jsem neviděla a mírné šplouchání bylo to jediné, co jsem slyšela. Ne to, co říká on. Jen šplouchání vody.

„Ani dneska žádná ryba,“ řekl, zavrtěl hlavou a usmál se. Stál na palubě a udržoval rovnováhu s nohama široce rozkročenýma a s rukama v bok, zatímco se loď kymácela pod jeho vahou. Na zádech se mu perlil pot, stékal prohlubní podél

páteře. Stál tam a chvíli se díval na prázdné moře. Pak se otočil a pohlédl dolů na mě.

„Nebudeme chytat ryby, že ne? Máme přece příjemnější věci na práci.“ Sestoupil do kajuty, a když se posadil vedle mě, na vteřinu jsem ucítila pach jeho kůže.

Zhluboka jsem se nadechla a ucítila vůni moře. Nic než moře.

Pokusila jsem se zůstat tam, kde mi Angela řekla, u moře, na druhé straně ostrova. Opravdu jsem se snažila, ale za chvíli už jsem byla zase zpátky na lodi. Když bylo po všem. Když už zase vyšel ven.

Sála jsem komáří štípnutí na paži. Benzinem prosycený vzduch pod stříškou byl horký. Seděla jsem naprosto bez hnutí a snažila se zadržet dech, zatímco se mi ústa plnila chutí vlastní krve. Dýchala jsem pusou rychle a povrchově a snažila se potlačit nevolnost, která mi stoupala do krku.

„Nastartuj motor,“ poručil mi a vyskočil ve svých modrých žabkách z lodě. Šla jsem ke kormidlu a posadila se na rozpálenou umělohmotnou podložku. Otevřela jsem kohoutek s přívodem benzínu, zařadila neutrál, lehce stiskla sytič a zmáčkla startér. Motor naskočil na první pokus. Odvázal lano a jednou nohou na něm stál, když uchopil velký balvan, kolem kterého lano připevnil. S širokým úsměvem ho zdvihl oběma rukama nad hlavu a s hlasitým heknutím ho obloukem hodil do vody.

A tady vzpomínky navždy končí. Ten zlomek vteřiny, když balvan opustil jeho ruce a noha stála dál na smyčkách lana. Už nikdy jsem pak neviděla, jak ztratil rovnováhu, jak mu noha na laně vylétla a druhá uklouzla na hladké skále. Už nikdy jsem pak neviděla, jak lano zajelo pod hladinu jako had. Už nikdy víc jsem neslyšela tupý náraz, když zády dopadl na skálu. A nikdy už ostrou ránu, když mu hlava dopadla na kámen.

Jediné, co jsem pak slyšela, bylo plesknutí, když balvan dopadl do moře a mě zmáčela studená voda. To bylo všechno. Jen voda.

Proud pomalu odnášel loď od břehu a lano se vinulo za ní. Tělo mu sklouzlo ze skalního srázu a vzdouvajícími se světle-zelenými chaluhami zajelo do vody. Nejdřív se ponořilo, pak se znovu vyhoupllo na hladinu a po něm následovala nejdřív jedna a pak druhá modrá žabka. Z hlavy se mu po vodě rozléval tenký jasně červený závoj a rychle se ve vodě rozpouštěl. Viděla jsem temeno hlavy, ramena a rozpažené ruce, jako by se snažil hlubinu pod sebou obejmout. Zbytek těla byl pod hladinou.

Seděla jsem bez hnutí, sála štípanec a druhou rukou se držela zábradlí. Najednou se loď rozhoupala, vyčnívající skály už ji nechránily před větrem a táhlo ji to na moře. Zírala jsem na tělo a zdálo se, že to ono se pohybuje, ne loď, jako by pomalu plaval ode mě pryč.

V tu chvíli Angela vstala, přešla na zád, naklonila se přes zábradlí a začala vytahovat z vody kotvu. Moje Angela.

Když byla hotová, mlčky pokývla hlavou.

Znovu jsem si sedla na rozpálenou sedačku a zařadila rychlost. Chopila jsem se kormidla a loď otočila. Když jsem zamířila od ostrova, na krátký okamžik jsem se postavila a pohlédla zpátky. Přimhouřila jsem oči a zahleděla se na tělo, na hladině tvořilo lehkou vyvýšeninu.

Neviděla jsem ruku, která se natáhla vlnami, pleskající paže. Neslyšela jsem nic jiného, než zvuk motoru a vítr. Přidala jsem plyn.

Přišla Angela, posadila se ke mně a řekla mi, co mám dělat.

Když jsem doma loď uvázala, posbírala rybářské potřeby a připevnila stříšku, zůstala jsem stát na molu.

„To přece nebyla moje vina? Nebyla to moje vina.“ Znovu a znovu jsem si ta slova skrze cvakající zuby šeptem opakovala.

„Ne, to nebyla tvoje vina,“ řekla. „Byla to nešťastná náhoda, Cecilie.“ Nepřestávala jsem slova šeptem opakovat, paže jsem složila na hrudi a objala své tělo. Zavřela jsem oči a obrazy se pomalu rozplývaly, až zmizely docela.

Držela mě v náruči. Já držela v náruči ji. Byly jsme jedno tělo.

7 ● ● ● Ležela jsem v posteli a naslouchala tlumeným zvukům zdola.

„Pšt,“ šeptala jsem a objala tělo pažemi. „Pšt, budu ti vyprávět pohádku.“ Ale zavrtěla jsem hlavou a ze rtů mi uniklo slabé zasténání. Angelina malá studená ručka se napřáhla a zakryla mi ústa. „Pšt,“ řekla. A dlouhou chvíli mě pevně držela, zatímco se záclony třepotaly ve večerním větru.

„Ona nemluví,“ řekla matka.

Angela byla u mě, když jsme se vrátily do školy. Cítila jsem teplo jejího těla. Jako by neustále kráčela kousek přede mnou.

„Prostě nemluví. Od toho neštěstí nepromluvila.“

Matka mě vzala ke školní zdravotnici, která nás poslala k terapeutovi. Ten mě zas poslal k jinému a ten zase k lékaři a ten mě zas poslal k jinému lékaři do nemocnice. Kam jsem jen šla, všude byla Angela se mnou. Matka také, ale její přítomnost byla pokaždé prchavá a nepřesvědčivá a její pohled na mě často spočinul a nabyl výrazu překvapení, jako by si najednou uvědomila, že existuju. Pak se jí výraz tváře proměnil a těsně než se odvrátila, vyjadřoval... co? Nejistotu? Úžas? Nebo, a to bylo děsivější než cokoliv ostatní, vinu?

Žádnému z terapeutů nebo lékařů jsem neměla co říct, když matka seděla s námi a pevně svírala lakovanou kabelku, ve které měla tolik potřebné cigarety. Neřekla jsem nic.

Nakonec mě v mlčení nechali. A kam jsem se jen hnula, Angela byla se mnou, má neustálá souputnice v nesnesitelném světě. Už žádné další pohádky nenásledovaly, jen ticho. Nebo se pohádky možná vyprávěly jiným způsobem. Seděla jsem třeba u stolu ve svém pokoji a malovala si, a Angela byla se mnou. Pohádky se spřádaly z jednoho papíru k druhému, z mého k Angelinu a zase zpátky. A když jsem občas zvedla oči, věděla jsem, že mi dokáže číst myšlenky, stejně jako já uměla číst její. Teď už byly pohádky moje stejně jako její. Nedaly se oddělit. My jsme se nedaly oddělit. Veškeré rozdíly se setřely a pohádky neměly začátek ani konec.

8 ● ● ● **Tehdy jsem žila na ostrově tři roky** a nikdy jsem ještě nezažila, že by sníh přišel tak brzy.

Už poslední týden v listopadu zahalil ostrov tenkou vrstvou zrnitých vloček a pak během několika týdnů ho napadalo tolik, že dosahoval asi deseti centimetrů. Pak už mnoho nového sněhu nepřibýlo a pokrývka ležela víceméně netknutá. Držela se celou zimu, stárnula, jako stárne kůže. Zvěř na ní zanechávala stopy – ptáci, myši, osamělá liška, která sem přišla na návštěvu z pevniny. Slunce a vítr rozrušily zledovatělý povrch sněhu a bělostná barva zmatněla na jemnou šedou. Od venkovních dveří k velkému molu vedla ušlapaná úzká cestička, další dolů k malému molu na východní straně ostrova. A klikatá vzhůru po skále k vyhlídce.

Tehdy jsem šla jako první já, ale věděla jsem, že je tam také, šla stejným tempem jako já. Cítila jsem její tělo, které kryl volný kabát z ovčí kůže, a červená šála se třepotala v poryvech východního větru. Vysoké boty mi na ušlapaném povrchu klouzaly. Vzhlédla jsem k bílému nebi a z té prázdnoty se mi chtělo vykřiknout: „Stůj! Půjdeme tam jindy. Vrátime se. Prosím, vraťme se spolu domů.“

Ale šla jsem dál.

Došla jsem ke kraji zasněženého mola. Před námi se rozprostíral svět jako by byl z jednoho jediného kusu – pevnina, moře a nebe splývaly a tvořily matné bílé nekonečno. Nebylo možné rozeznat obzor. Seskočila jsem na led. Tady, v blízkosti mola, ho pokrýval sníh, o něco dál byl led holý. Některé roky voda nezamrzne; jindy zamrzne, led se prolomí a zamrzne znovu. Letos zamrzla rychle a brzy. To málo sněhu, co od té doby napadlo, vítr umetl do dlouhých bílých pásů, které se táhly přes černý led. Povrch byl hrbolatý, jako by vlny v mžiku zamrzly. Vrchní krusta křupala pod nohama.

Jen co jsem za sebou nechala vnitřek zálivu a vyšla na rozlehlou ledovou plochu, slyšela jsem, jak promlouvá. Zdola ke mně doléhal hluboký, vzdálený hlas ledu, do stejné míry pohyb i zvuk. Náhlé tlumené rány, podobné ozvěně bouřky z nekonečně vzdálené hlubiny následované pomalým hřměním. Pohledem jsem spočinula na bílém prostoru. Ruce v kapsách pevně svíraly záchranné kolíky, které jsem měla s sebou pro případ, že by se led prolomil.

Šla jsem dlouho. Pravá část obličeje mi větrem znečitlivěla a čepici jsem si stáhla do čela. Nohy jsem na hrbolatý led pokládala pomalu a v pravidelném rytmu, nezastavovala jsem se, abych si odpočinula nebo se ohlédla.

Když jsem minula poslední ostrůvky, pouhé rozostřené tvary v nekonečné bělosti, vítr ještě zesílil. Nadzdvihával sníh a ten vířil ve vzduchu kolem mě. Vyndala jsem ruce z kapes a držela je před obličejem v marné snaze zahřát si tváře a nos.

Zátaras nebylo vidět, dokud jsem nebyla téměř u něj. Široký jícen nezamrzlé vody, který led dělil, zel přímo u mých nohou. Plavební dráha. Zátaras z rozdrčeného ledu do výše kolenou tvořil hranici mezi mnou a černou vodou, která byla poseta matnými skvrnami, kde se už tvořil nový led. Stála jsem bez hnutí a z chřípí mi vycházely obláčky páry. Cítila jsem, jak se mi v nose zachytávají pokaždé, když jsem se nadechla ledového vzduchu.

Znovu jsem dala ruce do kapes a sevřela kolíky a očima zatím měřila šířku vodní plochy. Pomyslela jsem si, že je dostatečně široká, aby jí projel velký ledoborec. Deset metrů? Dvačet? Třicet? Možná ne tak široká. Druhá strana mi však připadala vzdálená. A uprostřed ta ledová černá voda.

Angela byla hned vedle mě. U mě.

Pak rychle vystoupila na zátaras. Během vteřiny dlouhé jak věčnost jsme spolu balancovaly na jeho vrcholu. Nespouštěla jsem oči z černé vody pod námi. Led hřměl, jako by ho naše přítomnost uvedla do chodu. Nebo nás možná varoval.

Pohlédla jsem na bílé pláně za otevřenou vodou pod námi. Nebyly tam žádné záchytné body, nic, co by dělilo led od nebe, a jedinými zvuky byla tlumená burácení pod námi a ostré šepoty větru. Naslouchala jsem a představila si obří tvory, kteří na sebe v černých hlubinách volali, jejich těla, která se pohybovala pomalu a občas vystoupila vzhůru a otřela se o strop a led jim odpověděl tlumeným zapraskáním a ranami.

Nikdy na led nespolehej. Ať vypadá sebebezpečněji, může kdykoliv prasknout.

Jedinkrát jsme se na ostrov vydali v předjaří, zrovna když roztály ledy. S tátou jsme stáli na molu, kde nás vysadila najatá vodní helikoptéra, a dívali jsme se na moře.

Každý rok lidé na ledě umírají.

Byla jsem malá, tak malá, že jsem musela natáhnout ruku, abych dosáhla na tátovu. A pamatuju si ten naprostý pocit bezpečí, který jsem cítila, když jsem se držela jeho teplé ruky. Dívala jsem se na rovnou bílou pláň. Působila nekonečně. Nehybná a studená. A mohla zabíjet. Kus od našich nohou zřetelně vystupovala ta proradně měkká plocha. Špičaté valy z ledu, tvrdě krystalizovaný sníh, a hluboké, tlumené zvuky, jako z objektů, které se tam dole lámou. Tiskla jsem tátovu ruku a on na mě ze své výšky s úsměvem shlédl.

Co kdybychom šli nahoru do našeho domu a uvařili si teplou čokoládu?

Obrátili jsme se k ledu zády a vydali se po úzké cestičce ve sněhu k domu, nejdřív táta a já jemu v patách.

O mnoho let později, když už jsem se na ostrov nastěhovala, jsem se často na led vydávala, ale nikdy ne takhle daleko. Nikdy jsem nestála u otevřené brázdy, která protínala tvrdý zmrzlý led. Nikdy jsem se neocitla tak blízko tohoto předělu mezi zemí a věčností. A věděla jsem, že už to nikdy znovu neudělám.

Mlčky jsem přikývla a oči mě pálily.

A pak jsem ji pustila.

Zavřela jsem oči. Krom zvuků ledu a větru panovalo naprosté ticho, ale věděla jsem, co se stalo. Zhluboka jsem se nadechla a plíce se mi naplnily ledovým spalujícím vzduchem.

A když jsem vydechla, bylo po všem.

Intenzivní prožitek, že mám vedle sebe někoho jiného, jiné tělo po svém boku, byl ten tam. Když jsem nakonec oči znovu otevřela a pohlédla dolů do brázdy, kterou pokrývala neporušená tenká skořápka nového ledu, byla jsem sama.

Otočila jsem se a ze zátarasu slezla, uklouzla jsem po ledu a zapotácěla se, pád jsem ale vyrovnala. Zvedla jsem oči a viděla úzkou stopu z otisků nohou, která vedla přes led přede mnou zpátky k ostrovu. Přehnaly se přes ni poryvy větru a částečně ji setřely. Ale byla tam. Přetáhla jsem si červenou šálu přes ústa a nos a vydala se ve vlastních stopách zpátky.

Byla jsem sama. Byla jsem naživu.

9 • • • V domě panovalo naprosté ticho.

Byl to ale jiný druh ticha, Adame. Ne jako dřív. Nevím přesně, jak ten rozdíl vysvětlit. Připadalo mi, jako by to ticho vypovídalo o něčem novém. Už to nebylo ticho, do kterého se ukrývá vše, co se nesmí pojmenovat, ale útěšné, ozdravné ticho, které jen čeká, až ho vyplní slova.

A já jsem začala mluvit. Naslouchala jsem vlastním slovům. Zpočátku to bylo těžké, ale časem začala slova plynout s čím dál větší lehkostí. Zatímco zima pomalu přecházela v jaro, a jaro pak zase v léto, řekla jsem všechno to, co jsem měla říct už před mnoha lety. S čím mi tehdy někdo měl pomoci.

Začala jsem chápat rozdíl mezi slovy uvnitř hlavy a slovy vyřčenými. Ani v nejmenším se nepodobají. Teprve když jsem otevřela ústa a slova skutečně vyslovila nahlas, ujasnil se mi jejich význam. Uvědomila jsem si, že myšlenky vůbec nejsou totéž co slova. Ve chvíli, kdy jsem slovo vyslovila, stalo se viditelné, a mělo ohromující účinek. Zatímco žilo pouze v mé hlavě, působilo větší, temnější. Jako hmota bez tvaru a osobnosti, děsivá ve své nepřístupnosti.

Člověk může sám sebe přesvědčit, že ostatní mu pohlédnou do očí a čtou mu myšlenky. Může si přát, aby tomu tak bylo, nebo se toho bát. Ani k jednomu z toho není důvod. Dokud

nosí slova v sobě, jsou v bezpečí. Je jejich jediným správcem. Může to být ale strašlivé prokletí, Adame. Tato nevytvarovaná slova nesmírně ztěžknou. Někdy je to břímě těžší, než člověk unese. Pro mě to tak bylo. Musela jsem se prostě o ně podělit. A tehdy ke mně přišla Angela.

Nikdy jsem nepochopila, že břemeno, které jsme nesly, zamezilo všemu ostatnímu. Jako bychom obě byly nuceny oddat se tomu jedinému úkolu. Pokud by některá z nás byť jen na vteřinu odtáhla ruku, nebo odvrátila oči, všechno by se zhroutilo. Naše břímě, těžké jako olovo a křehké jako sklo, nás naprosto stravovalo.

Myslím, že jsem se začala věnovat umění proto, že jsem se tak přiměla vyjádřit to, co jsem nebyla schopna říct. Neohrožovalo mé mlčení.

Pak jsem potkala tebe. A všechno se změnilo.

Za ta léta jsem znovu a znovu procházela dnem, kdy jsem se tě vzdala. Domnívám se, že totéž jsi dělal i ty. Pro tebe to ale muselo být tak jiné. Já jsem ti nedala nic. Žádné vysvětlení. Žádná slova. Žádná skutečná slova, nic, co by ti mohlo pomoci. Nebo co by mohlo pomoci mně. To strašlivé ticho, to všechno, co zůstalo nevyřčené, nás, Adame, zničilo. Viděla jsem tvou tvář, když jsem po tobě chtěla, abys zvolil, a přitom jsem si plně uvědomovala, že žádnou volbu nemáš. A jaké to musí být, učinit nemyslitelnou volbu.

Občas mě napadlo, že sis i přesto život uspořádal podle sebe. Ve všech ohledech.

Tady na ostrově mi po tom všem zbyla jen minulost. Znovu a znovu jsem si tu scénu přehrávala, všechny ty scény, a nikdy se nezměnily. Byly statické. Vždycky jsem si myslela, že pro tebe byly živé. Že jsi žil v budoucnosti. S naším dítětem. Představovala jsem si každé údobí. Nikdy to ale nebylo doopravdy. Viděla jsem svou dceru jen takovou, jaká byla v mé náruči, než jsem se jí vzdala. Její dokonalé tělíčko, které vonělo jako moje. Hebké černé vlásy. A víc než cokoliv jiného, její oči. I ty byly černé. Říká se, že novorozené děti nic nevidí. Tomu nevěřím.

Moje dítě hledělo přímo na mě a měla jsem pocit, že mi porozumělo. A že mi odpustilo.

Je to samozřejmě pošetlost. Přiměla jsem samu sebe vidět, co jsem vidět potřebovala. Držela jsem ji ale v náruči a skutečně jsem cítila, že souhlasí – že jsme udělali to nejlepší.

Pamatuješ si, jak jsem ti ji vložila do náruče? Jak se zdálo, že se tam uvelebila? V mžiku už nebyla moje. A když jsi ke mně vzhlédl, ani ty už jsi nebyl můj. Zabrala prostor, který jsem předtím obývala já.

Myslím, že člověk může žít se vším, co si v životě sám zvolí. Je to možná samozřejmost. Ať je to sebetěžší, může s tím žít. Nevýslovně těžké je smířit se s něčím, k čemu byl přinucen.

Porozuměl jsi někdy tomu, co jsem tehdy tu první noc chtěla? Jak jsem toužila, abys mě obejmul? Nikdy jsem ti neřekla, abys to udělal. A tys to nikdy neudělal.

A ten den v lodním přístřešku.

Ten den mě pronásleduje. Domnívám se, že tebe také. Možná se ale mýlím. Možná zůstal jen ve mně. Příhodně, protože to bylo moje dílo. Já to беру.

Dokonce i dnes, přestože jsem přijala i tolik jiného a postavila se životu čelem, s tím dnem bojuji. S poznáním toho, jaký měl dopad. Opravdu přijímám odpovědnost za žal, který jsem způsobila. Přeji si ale, abys věděl, že ten žal, tu bolest jsem prožívala stejně silně jako ty.

Až přijedeš, všechno ti povím.

A budu naslouchat.

V

„Zdalo se mi, že noc nese tvé jméno v tiché hudbě...“

Vilhelm Ekelund,
z básně „K veškerým hvězdám se upíná...“

L ● ● ● **Spatřila jsem tě v téže chvíli**, když jsem s lodí zamířila do úzkého kanálu, který vede do přístavu malých lodí. Stál jsi tam, osamělá tmavá postava na opuštěném molu, a zdálo se mi, že upřeně hledíš přímo do místa, kde jsem se objevila. Jako by se naše oči setkaly přesně ve chvíli, kdy se to stalo fyzicky možné. Nablízku nikdo jiný nebyl; těch několik málo lodí ve vodě bylo zakrytých, lanoví se pohupovalo ve větru a lehce naráželo do stěžňů. Nezamával jsi, nezagestikuloval, jen jsi měl dál ruce v kapsách dlouhého kabátu. Když jsem pomalu navedla loď blíž, konečně jsem uviděla tvou tvář. Věděla jsem, že ses musel změnit – devatenáct let jistě zanechalo stopy. Tomu jsem však nevěnovala pozornost, viděla jsem samotnou esenci tváře, kterou, jak jsem v mžiku pochopila, jsem po celou tu dobu měla v živé paměti. Jako bych s ní žila, nechala ji ve své hlavě stárnout a vyvíjet se. A když jsem spatřila její rysy, byly důvěrně známé. Určitým způsobem jsem tvůj obličej znala důvěrněji než svůj vlastní.

Když jsem přirazila k molu a tys napřáhl ruku pro lano a rychlými pohyby jsi ho uvázal, všimla jsem si, že máš opálené ruce, a to mě překvapilo. Dokonce i za horkého léta jsi býval bledý, jako by se tě neustálý sluneční svit nedotkl. Tvé ruce se na mé opálené kůži jevily téměř bílé.

Vzhlédla jsem k tvé tváři – široké čelo, vysoké lícní kosti, podlouhlý nos. Velká ústa, na kterých se zračil váhavý úsměv. Brada. Mohla bych tvou tvář vymodelovat se zavazanýma očima. Až na lehce opálenou kůži bylo vše přesně takové, jak jsem si pamatovala. Měl jsi nakrátko ostříhané vlasy a nyní byly bílé. Uši na chladném vzduchu působily choulostivě.

„Vítej zpátky,“ řekla jsem, aniž jsem se pohnula. Slova vyzněla chybně už ve chvíli, kdy opouštěla má ústa. Stála jsem nohama pevně zapřenýma o palubu, s pažemi podél těla a pohupovala jsem se s pohyby lodě. V tichu jsem slyšela šplouchání vody o bok lodě a rybáky, kteří nám křičeli nad hlavami. Neodpověděl jsi a ze rtů ti zmizel úsměv, jen co ses obrátil, abys zvedl zavazadla. Dívala jsem se na tvá záda a přála si, abys něco řekl.

Nakoupil jsi: vedle malého zavazadla a odřené hoouslového pouzdra stály papírové tašky s jídlem. Brala jsem od tebe jedno zavazadlo po druhém a ukládala je pod poodhrnutou stříšku. Když jsi nakonec odvázal lano a sestoupil do lodě, nepokusil ses mě obejmout, jen ses na krátkou chvíli opatrně chytil horní části mé paže. Sehnula jsem se, vyndala záchranou vestu a podala ti ji, a pak jsem pomalu vycouvala od mola.

Stáli jsme a přes modrou látku stříšky hleděli na moře, já s pravou rukou na kormidlu. Před námi se rozprostírala voda a černou hladinu čeřil mírný větřík. Šedé žulové skály vystupovaly z vln, nedaly se rozeznat od samotného moře, větší ostrovy spočívaly na vodě temné a tiché.

„Děkuju,“ řekl jsi.

Překvapeně jsem otočila hlavu, rychle na tebe pohlédla, a pak se zase soustředila na vodu. Rukama sis zakryl uši.

„Na, vezmi si tohle.“ Z přihrádky u místa řidiče jsem vyndala pletenou čepici. „Budeš ji potřebovat, až se dostaneme na otevřené moře.“

Stáhl sis ji přes uši a znovu ses postavil vedle mě. Když loď nabrala rychlost, zvuk motoru znemožnil jakoukoliv konverzaci.

Pokud nic neřeknu, pokud tu budu jen nehybně mlčky stát, mohu v této chvíli spočinout, pomyslela jsem si. Pokud budu sledovat moře a namísto mozku jen tělem vnímat, že stojíš vedle mě, tak blízko, že i přes bundu cítím teplo tvého těla, bude to trvat déle. Pokud dokážu nechat ruku ležet na modré látce vedle tvé, aniž se jí dotknu. Pokud se skutečně pokusím, pak tato chvíle nebude mít začátek ani konec.

Přeplavili jsme se přes otevřené moře k ostrovu, obepluli východní břeh a minuli důvěrně známé skalní útvary, a pak už jsme zabočili a já zpomalila. Ta chvíle skončila. Byli jsme u cíle.

„Jako by tu čas ani neexistoval,“ řekl jsi, když jsi stál na ploché skále a čekal, až připnu stříšku. „Všechno vypadá stejně. Čas se tu zastavil.“

Z lodě jsem skočila vedle tebe.

„Takhle ti to připadá? Já nevím. Občas se může zdát jednotlivé, s čím den za dnem žijeme. Když se ale ohlédneme zpátky, připomeneme si věci a lidi, kteří už tu nejsou, mentální vzrůst, důležité změny.“

Z místa vedle starého lodního přístřešku jsem vyndala kárku ke kolu, kterou užívám na přepravu zboží nahoru do domu.

„Nic nezůstane beze změny,“ řekla jsem, a ty jsi zatím nakládal zavazadla do káry. Kývla jsem směrem k taškám s jídlem: „Copak to s sebou máš?“

„Jen něco málo, co jsem si myslel, že bys tady jen těžko sháněla,“ odpověděl jsi s úsměvem. „Chtěl jsem tě poprosit, jestli bych ti směl připravit jídlo.“ Chopil ses rukojetě kárky a vykročili jsme po cestičce vzhůru k domu.

Tehdy jsi mi také vařival. Nevypadal jsi jako někdo, kdo má z jídla požitek. Stejně jako nyní i tehdy jsi byl štíhlý. Ne nějak nezdravě – vypadal jsi prostě jako někdo, kdo si po celý život drží váhu. Jídlo jsi ale připravoval s láskou, a jedl jsi soustředěně a pozorně, jako bys tomu prožitku přikládal velkou váhu. Jíst s tebou znamenalo radost, nový objev.

Bylo horké a suché léto a museli jsme šetřit čerstvou vodou. Po ránu jsme chodívali dolů k moři a místo sprchování jsme se tam vykoupani. Pokaždé jsi šel přede mnou a půjčený koupací plášť za tebou poletoval. Neskutečně ráda jsem tě zezadu pozorovala.

„Je tady, protože mě miluje,“ myslívala jsem si. „To proto, že mě miluje, připravil snídani, kterou nese v košíku.“ Později jsem ležela na ploché prohřáté skále, která jako by do sebe každý den nasávala a akumulovala horko, a sledovala, když sis sundal koupací plášť a vydal ses ke kraji skály. Zpod přivřených víček jsem tě nepřestávala pozorovat. Tvar tvých širokých ramen, prohlubeň páteře, která dělila poloviny zad, obly pevný zadek. Nohy jsi měl porostlé černými chloupky a měl jsi z nich i malý trojúhelník v prohnutí páteře v kříži. V rukou jsem cítila dotyk tvé kůže. Pohyboval ses tak ladně, a přesto, ať jsi udělal cokoli, jako by to vyvěralo ze spodního proudu spěchu. Z intenzity, kterou jsi nepřiznával. Nevěděla jsem, jestli sis ji uvědomoval nebo jestli to byla podvědomá část tvé osobnosti. Pro mě jako by sebemenší tvoje konání mělo nějaký důvod. Popošel jsi pár kroků do vody, pak ses potopil. Když ses znovu vynořil, otočil ses na záda a chvíli zvolna plaval. Ležela jsem s nataženýma nohama zapřena o lokty, skála mě hřála zdola a slunce shora. Ale právě tehdy, v ranním čerstvém poklidu, jsem ucítila, jak všechno mizí. Tepló, láska. Už jsem nebyla schopna se toho déle držet. A ze všech sil jsem se snažila nerozplakat.

Teď jsi byl opět tady, kráčels přede mnou po úzké cestičce a táhl jsi vozík. Jako dřív byl každičkový tvůj pohyb, každý krok zosobněním preciznosti a ladnosti. Ten charakteristický spěch však zmizel. Bylo šokující zjistit, že intenzitu, která pro tebe kdysi byla tak příznačná, vystřídala jakási klidná výdrž. Táhl jsi vozík jednou rukou a druhá ruka se pohybovala do taktu s tvými kroky po zemi. Všimla jsem si, že z přediva loňské trávy vykukují křehké zelené výhonky. Zdálo se mi, že cítím závan tvé vody po holení. Kupodivu mě znepokojilo, že

vůni nepoznávám. Pozorovala jsem tvou šíji a zatoužila se jí dotknout.

Přemýšlela jsem, co ode mě očekáváš. A napadlo mě, kdybych tak jen mohla položit dlaň na tvou kůži, zjistila bych to. Pohlédla jsem k nebi, kde bílé mraky pokrývaly jako lehounký flór světle modré pozadí. Nemusím se na tebe dívat, pomyslela jsem si. Stačí vědět. Slyšet měkký zvuk tvé nohy, jak ji kladeš do trávy, a mé vlastní, když došlápne na stejné místo. Pokud se neohlédneš, setrvám takto navždy, několik kroků za tebou, a moje chodidla budou našlapovat v trávě, kde právě prošla tvoje.

Zpomalil jsi, vyměnil jsi ruce a znovu táhl vozík druhou rukou. Když jsme přišli na místo, kde cestička přechází v o něco širší travnatou cestu, znovu jsi zrychlil a já se držela těsně za tebou.

Pohlédla jsem kolem sebe, a ačkoliv bylo předjaří, vypadalo všechno naprosto stejně, jako toho léta. Jako by se nic nezměnilo. Uviděla jsem dům, obklopený starými zanedbanými keři šeríku, které stále ještě byly pouhou změť holých větvíček. Mechem porostlé stromy v malém sadu u cesty nevypadaly, že by od té doby narostly do výšky, a plot si uchoval odevzdaný vzhled někoho, kdo nečeká péči ani starost. Všechno jsem viděla tvýma očima, jako bych tu po celá ta léta bydlela, aniž bych to zaznamenala. V tu chvíli jsem si uvědomila, že máš pravdu. Čas se tady zastavil.

Došli jsme k trávníku u přední strany domu a nakonec ses musel otočit. Nad vozíkem ses mi podíval do očí a poprvé se zdálo, že si nezakrytě prohlížíš můj obličej. Jako bys ho s něčím srovnával. Zrovna jako já jsi možná porovnával osobu před sebou se vzpomínkami uloženými v mozku. Vzpomínkami na mě? Nebo na naši dceru?

Upřeně jsme na sebe v nemilosrdném ostrém denním světle hleděli. Tvá tělesná přítomnost okysličila mozek a oživila vzpomínky. Cítila jsem, jak se dřímající nervy zapojily, krev se mi rozproudila v těle a začaly mě brnět konečky prstů. Nemělo

to co dělat se sexem. Nebo ne pouze se sexem. Jako by se po dlouhé době celé mé já znovu napojilo na životodárný zdroj.

Je ti šedesát let a já tě z těch let znala pouhý rok. Přesto žiješ v každíčkové buňce mého těla. Podívala jsem se do tvých mírných hnědých očí, těch laskavých očí, které jako by pokaždé něco skrývaly. I v těch nejintimnějších chvílích v nich bylo cosi, co jsi nechtěl sdílet. Když jsem ale do nich hleděla nyní, žádná omezení tam nebyla. Pohlédly do mých a nic neskrývaly.

V koutcích očí jsi měl tenounké vrásky a dvě svíslé mezi obočím. Když ses usmál, prohloubily se. Oči neuhnuly, hleděly dál do mých. Jako bys čekal, že prolomím mlčení, a já hledala vhodná slova. To já jsem nakonec odvrátila zrak. Přistoupila jsem ke kuchyňskému oknu a vyndala klíč, který byl zasunutý na svém obvyklém místě pod plechem parapetu. Otevřela jsem dveře, podržela ti je a ty jsi vstoupil s nákladem tašek.

„Nebudeme mluvit. Ještě ne,“ řekla jsem. Přikývl jsi a možná jsi cítil totéž, co já. Že pokud hovor oddálíme, můžeme prodloužit tuto chvíli, která jako by spočinula mezi minulostí a přítomností a nejspíše přešlapovala mezi vzpomínkami a nadějí.

Vybalili jsme jídlo na kuchyňský stůl a uložili ho. Koupil jsi věci, které jsem od toho léta nejedla. Delikatesy, které jsem se od tvého odchodu ani nenamáhala shánět. Zajímalo by mě, jak sis to mohl pamatovat. Když jsem ale měla v rukou balíčky a skleničky, vzpomněla jsem si i já. Má oblíbená borůvková marmeláda, tmavý finský žitný chléb. Nejlepší káva. Lahve starých vín. Sýry. Dokonce i krabička lahodných čerstvých fíků. A sáček ručně vyráběných čokoládových bonbonů z toho malého krámků na Östermalmu. Opatrně jsem balíčky vydávala z tašek a potěžkávala je v rukou. A věděla jsem, že jsou to dary z lásky.

„Mohli bychom jít dolů k moři,“ navrhl jsi, když jsme byli hotovi.

Tentokrát jsem já šla jako první a s tvým pohledem v zádech mi bylo trochu stydno. Starý svetr jsem měla opraný a pocákaný od barev, vítr mi uvolnil vlasy ze spony a slyšela jsem,

jak ošklivý zvuk moje holínky při každém kroku vydávají. Vzdor dlouhé době čekání jako bych se nějakým podivným způsobem náhle probudila z hlubokého spánku a nestihla se upravit. Šla jsem rychle, ale důvěrně známá cestička, která mi vždycky připadala tak samozřejmá, také ožila. Všimla jsem si jejích zákrut a smyček. Holého houští šípkových keřů, suché mrtvé trávy.

„Nemohli bychom nejdřív vylézt na vyhlídku?“ slyšela jsem, jak se za mnou ptáš.

Naráz jsem se zastavila, přikývla jsem, ale neotočila jsem se, a ihned jsem začala stoupat po srázu po levé straně.

V puklinách tu byly vidět první známky života, kdy sebe-menší hrstička půdy stačila na to, aby pochytila semínka fialek. Za pár týdnů vyrazí a v následujících týdnech pokvetou v záplavách. Zajímalo by mě, jestli si to pamatuješ.

Trochu zadýchaní jsme dosáhli vrcholu, stáli jsme tam a dívali se na moře. Na moři ani na pevnině nebylo ani stopy po životě, ale na bílé obloze se vzdouval dlouhý tah stěhovavých kajek. Bylo zatěžko uvěřit, že tato spící krajina se během několika měsíců zaplní všemožnými loděmi, které se tu budou prohánět po třpytivé hladině, a lidmi, kteří se tu budou opalovat a skákat do vody ze skal. Děťmi s rybářskými pruty. Stromy se obalí listím a žulu obklopí čerstvá tráva a divoce rostoucí květiny. Ptáci budou klást vejce na každíčkém sebemenším ostrově a skalisku. Život se vrátí.

Rukou jsem ti zlehka přejela po paži. Nereagoval jsi; nevím, jestli jsi to vůbec zaznamenal. Po chvíli jsem se otočila a začala sestupovat k moři. Ploché skály, které bývaly v létě tak lákavé, vypadaly nehostinné a studené. Sešla jsem k vodě, naklonila se a ponořila do ní ruku. Pak jsem vstala a přiložila dlaň na tvou tvář.

„Podívej, jak je ledová. Tentokrát žádné koupání nebude, Adame,“ řekla jsem a trochu jsem se usmála. Zvedla jsem paže a s úlekem konstatovala, že tě chtějí obejmout. Spustila jsem je a usedla na kámen, ruce jsem si položila na kolena. Zvedla jsem oči a znovu se usmála, ty jsi ale nereagoval.

„Můžeme si tu ale chvíli posedět,“ navrhla jsem. Posadil ses vedle mě a cítila jsem tvé oči na tváři, když sis mě prohlížel z profilu. Možná jsi doufal, že promluvíš první. Pak jsi ale opět obrátil pohled na moře.

„Bydlím také na ostrově,“ řekl jsi. „Zrovna jako ty jsem se usadil na místě, které je na zimu opuštěné. Ne ale jako tady. Není tak tiché. Ne tak osamělé. Tam, kde žiju, život zcela nepřestává. Roční doby splývají a dokonce i zima v sobě nese rysy léta. Příroda se nikdy neukládá ke spánku. Často hodně fouká a moře je nevyzpytatelné. Nebezpečné.“

Sledovala jsem tvůj pohled upřený na nehybnou tmavou vodu.

„Tam, kde bydlím, jsou barvy. Jasné barvy. Nejsou ale moje. Myslím, že jsem si život kolem sebe vybral, i samotné barvy, abych je nemusel sám stvořit. Byly náhražkou za skutečné barvy. Za skutečný život. V novém světě je mnoho takových, jako já. Uprchlíků před starým světem. Vláčíme ho ale s sebou. Člověk mu neuteče. A může se stát, že dojde k pravému opaku, než v co doufal. Vzdálenost posílí vzpomínky na to, co chtěl nechat za sebou.“

Na kratičkou chvíli jsem ti položila ruku na paži.

„Vždycky stejně upřímný, Adame,“ řekla jsem. „Nemusíš všechna svá rozhodnutí ospravedlňovat. Nemusíš nic vysvětlovat. Mně ani nikomu jinému.“

Dala jsem ruku zpět na chladivou skálu.

„Právě že musím, Cecílie, ani nevíš jak. Je to naprosto nezbytné. Možná to nebudeme schopni vysvětlit, ale musíme se o to pokusit. Možná nebudeme schopni to pochopit, ale musíme se o to pokusit. Možná nebudeme schopni odpustit, ale musíme se pokusit.“

Vstal jsi a shlížel ke mně dolů. Tvář jsi měl trýznivě nahou.

Pomalu jsem přikývla, chytla se tvé napřažené ruky a vstala. Když jsem stála před tebou, vzal jsi mé ruce do svých.

„Myslím, že ty to víš stejně dobře jako já,“ řekl jsi. „Musíme se snažit navzájem se pochopit. A musíme položit ty otázky,

které nám mohou pomoci druhému porozumět. Možná to bude bolet, ale musíme se o to vážně pokusit. Od matky jsem se naučil žádná vysvětlení nečekat a ani žádná nedávat. Bez vyptávání přijmout i to, co je nepříjemné. *Není žádná útěcha. Pravda může být také bolestná. Nepraktická*, jak říkala. Teď už vím, že neměla pravdu. Že já neměl pravdu.“

Šli jsme pomalu, mlčky. Když jsme přešli vrchol skály a vydali se dolů k domu, viděla jsem, jak tenkým bílým flórem proniklo slunce.

2 • • • „Posaď se tady u stolu a já připravím jídlo.“

Vrátili jsme se pozdě odpoledne. Nebe nepotemnělo, jen na sebe na noc vzalo jiný odstín bílé. Po západu slunce chlad ze studeného moře pomalu obestíral zem a než jsem ze sebe stáhla svetr, rozdělala jsem ve starých kuchyňských kamnech oheň.

„Nemusíš dělat nic, jen tady seď,“ řekl jsi a odsunul jsi mi židli. „Otevřu lahev vína, aby sis mohla dát sklenku, než připravím jídlo.“ Svlékl sis kabát, pověsil přes opěradlo židle a umyl sis ve dřezu ruce.

„Doufám, že mě vezmeš s sebou, až večer pojedíš klást sítě na okouny. Po jídle,“ řekl jsi, aniž ses ke mně otočil. Dívala jsem se ti na záda a ráda bych věděla, na co myslíš. Tak opatrně jsme postupovali.

„Nikdy jsem nezapomněl na chuť smažených okounů.“ Utřel sis ruce a zamířil do spíže. „Dnes večer ale budeme mít maso.“ Seděla jsem s chodidly na příčce staré židle a s rukama sepjatýma na stole před sebou. Dívala jsem se, jak se vracíš s náručí plnou balíčků a sáčků. Když jsi vše naskládal přede mě na stůl, napadlo mě, že to působí, jako bys mi předkládal obětní dary.

„Chodil jsem kolem pultů v Östermalmské tržnici a přemýšlel, co mám koupit, co mám přivést. Zvěřinu, ryby, pečivo,

ovoce a zeleninu – všechno tam mají tak krásně naaranžované. Tam, kde bydlím, žádná taková místa nejsou,“ řekl jsi. „Můžeš sehnat veškeré čerstvé suroviny – zeleninu, ryby, maso. Ale je to jiné. Je to...“ Hledal jsi správný výraz. „Nemají osobnost. Nemají historii. A člověk musí přidat něco sám ze sebe, aby jídlo získalo chuť. Tady mám pocit, jako by všechno bylo už předem na určité chody určeno. Nádvkem dostaneš jasnou představu.“ Rozpačité ses usmál. Připadalo mi, že trochu provinile.

„Možná proto mám tu tržnici tak rád. Jako by mi každý pult, každý produkt vyprávěl svůj příběh, pověděl, k čemu je určen. Vůně a složení jsou barvité. Představují celé kulturní dědictví. A jistým způsobem mám pocit, že tam patřím i já.“

Zatímco jsi mluvil, pracoval jsi, škrábal, řezal, šlehal.

„Tržnice vypadá pořád stejně, možná je teď jen o trochu elegantnější. Jako by prodělala plastickou operaci.“ Otevřel jsi jednu z tašek a vyndal balíček, který zjevně obsahoval maso.

„Vzal jsem trochu kachního masa.“ Pohlédl jsi na mě a zlehka ses usmál, jako bys chtěl zjistit, jestli to v mých očích trochu nepřeháníš. Také jsem se na tebe usmála. A uvědomila jsem si, že ten úsměv je nelíčený a že při něm cítím vřelost, jako už dávno ne.

„Koupil jsem celer, obzvlášť křehký hlávkový salát, zmražený rybíz na omáčku. A sušené houby.“

Dívala jsem se na tebe a připadalo mi, že jsem zachytila výraz špatného svědomí. Jako by ses styděl za zjevné nadšení, že mi chystáš takovou hostinu. Výraz z tvé tváře rychle zmizel a mě napadlo, že jsem si to možná špatně vyložila.

„V tuto roční dobu neměli čerstvé,“ pokračoval jsi po malé odmlce. A pak, jako by tě to právě napadlo: „Abych nezapomněl, ještě mám skleničku jiker. Myslel jsem, že bychom si je mohli dát, zatímco budu vařit. Máš opékač topinek?“ Vstala jsem a sundala opékač, který stál na polici za prkénky. Z lednice jsi vyndal lahev vína.

„Tohle se k jikrám znamenitě hodí.“ Postavil jsi vychlazenou lahev na stůl.

Znovu jsem si sedla a přihlížela, když jsi začal připravovat kachnu a loupat celer. A vzpomněla jsem si na večer, když jsme naposledy pokládali sítě na okouny. Večer, když jsi byl ještě šťastný. Poslední večer štěstí, který jsem ti dopřála zažít.

„Budu veslovat, ty jen seď naproti mně,“ řekla jsem tehdy. Byl jsi tak zjevně nezkušený, ale nadšený, tolik jsi mi chtěl ukázat, že se v mém světě dokážeš pohybovat. Bylo pozdě, téměř půlnoc, ale pořád ještě teplo, jako by intenzivní teplota ze dne setrvalo v temné vodě. Byl srpen a vysoko na černém nebi svítil měsíc v úplňku. Díval ses na mě, zatímco jsem upravovala vesla, jako by všechno, co dělám, bylo hodno obdivu.

„Vypadáš tady tak uvolněně, Cecílie,“ řekls. „Tak zdomácněle.“ Seděl jsi s nohama široce rozkročenýma, předkloněný s rukama položenýma na kolenou a pohledem upřeným na mě. A myslím si, že jsi byl naprosto šťastný. Odvrátila jsem zrak a pohlédla na své nohy.

„Jsi krásná, Cecílie,“ pronesl jsi pomalu. Zvedla jsem oči a pohlédla na tebe. V přítmí tvoje bledá tvář zářila silněji než měsíc. Držela jsem vesla zdvižená nad hladinou, a co nejdéle prodlužovala tu chvíli. Pak jsem je s tichým plesknutím ponořila do tmavé vody. Když jsme dopluli k ostrůvku, svésila jsem ruce s vesly do vody a ty jsi na nejistých nohou vstal a zvedl síť. Řekla jsem ti, abys přešel na příď a stoupl si na přední sedák, a když jsi přelézal veslo, jednou rukou ses mi opřel o rameno. Loď se lehce pohupovala, dokud ses nedostal na místo a síť jsi částečně nespustil do vody. Sebejistěji, než jsem myslela, že se skutečně cítíš, jsi na mě přes rameno kývl a začala jsem pomalu veslovat.

„Než hodíš splávek do vody, musíš na něj třikrát plivnout,“ podotkla jsem, když ses dostal na konec sítě. „To nosí štěstí.“ Otočil jsi hlavu a široce se usmál.

„Mám veškeré štěstí, co si můžu přát,“ prohlásil jsi, pak jsi ale přesto na splávek třikrát plivl. Stál jsi tam, na nejistých nohou a trochu neobratně, shlížel jsi ke mně z výšky a vypadal

jsi neskutečně šťastně. Přála jsem si, abych tvůj úsměv mohla opřevzat, abych tě mohla požádat, aby sis šel sednout vedle mě, abys mě objal a držel. Abys mě ujistil, že je v našich silách, aby tato chvíle nikdy neskončila. Místo toho jsem ti řekla, aby sis sedl, a veslovala jsem zpátky k molu.

Když jsme tam připluli, vyskočil jsi trochu nešikovně na břeh, velmi nešikovně jsi uvázal příďové lano, a pak jsi mi podal ruku, abys mi pomohl z lodě. Chytila jsem se jí, i když jsme oba věděli, že to není třeba. Pořádně jsem ji stiskla a vyskočila z lodě, a když jsem stála vedle tebe, přitáhl mě k sobě a objal.

„Miluju tě, Cecílie,“ zašeptal jsi mi do vlasů. Přitiskla jsem se ti tváří na hrud' a zavřela oči. Cítila jsem na tvé kůži vůni dnešních událostí. Ranního koupání, snídaně na vyhrátých skalách, milování se sluncem nad námi, hodin lenivého čtení, procházky pro poštu, odpoledního koupání, skákání ze skal, večere v šikmém mírném slunečním světle, pozdní večerní procházky dolů k lodi trávou, kterou už pokrývala rosa. Trochu jsem se odtáhla a pohlédla na tebe. Držel jsi mě za ramena a podíval ses mi do očí.

„Cecílie,“ řekl jsi. „V této chvíli jsem šťastnější, než jsem kdy byl. Nikdy jsem necítil život tak intenzivně. Nikdy jsem nevěděl, jaké to je žít naplno.“ A znovu jsi mě k sobě přitáhl. Zavřela jsem oči, které mě pálily, a polkla jsem.

Ráno ještě před snídaní jsme vytáhli síť a našli jedenáct docela velkých okounů. Bok po boku jsme pak stáli v lodním přístřešku s ranním sluncem v zádech a dávali do pořádku síť. Ukázala jsem ti, jak ryby kuchat, a ty ses usmíval nad výsledkem svých prvních pokusů. Rychle ses ale učil, a když jsme skončili, očistil jsi pět oproti mým šesti.

Trval jsi na tom, že ryby sám připravíš, a já jen seděla a dívala se, jak smažíš obalené ryby a v páře vaříš nové brambory. Tu a tam jsi ke mně vzhlédl. Viděla jsem, že jsi nezhnědl, ale že se ti kůže zbarvila dozlatova. Pozvolna, den po dni, se odstín plíživě měnil. Nyní tvá pokožka krásně kontrastovala

s tvými tmavými vlasy. Nehty ti při pohybu rukou bíle svítily. Když jsi postavil podnos na stůl, otřel ses paží o mou a já se jí dotkla, prsty jsem přešla dolů k tvým. Oba jsme se usmáli.

V bledém nočním světle se rozdíl projevila nejspíše. Když jsem si myslela, že spíš, opírala jsem se o loket a pozorovala tvé tělo na úzké posteli vedle mého. A má ruka je sledovala, jen zlehounka se dotýkala tvé kůže. Spal jsi na břicho s odhalenými, zranitelnými zády. Přisunula jsem se blíž a dívala se, jak moje opálená pleť kontrastuje s tvou, která jako by vyzařovala světlo. A bojovala jsem se silnou touhou přitisknout se k tobě a znovu tě probudit. Místo toho jsem do nehybného vzduchu ložnice prsty malovala tvůj obraz.

„Ano,“ řekla jsem. „Na ty okouny si vzpomínám.“ Pozvedla jsem sklenku, zakroužila v ní slámově zbarveným vínem a roztržitě je sledovala. „Ano, večer položíme sítě.“ Trochu jsem upila vína. „Po jídle. Jestli chceš.“

3 ● ● ● **Dojedly jsme večeři** a už jsme jen seděli před prázdnými talíři a upíjeli lehké červené víno. Cítila jsem tvůj pohled, i jak rudnu. Položila jsem sklenku. Na co jsi myslel? Při jídle jsi toho moc nenamluvil. Tu a tam jsem ti pohlédla do tváře a cítila, že se ty díváš na mě, jen co odvrátím zrak. Co to jen hledáš? Viděla jsem v tvé tváři jemné známky stárnutí a uvědomila si své vlastní. Za pár měsíců mi bude čtyřicet. Nedomýšlela jsem si představit, jak vypadám v tvých očích, a ve výrazu tvé tváře jsem nenašla žádná vodítka. Seděl jsi na židli opřený, jednou rukou jsi otáčel sklenkou a druhá ti spočívala na stole vedle talíře. Najednou jsem cítila, že jsi mi položil dlaň na ruku. A já ji tak nechala.

„Děkuju, že jsem směl přijet,“ řekl jsi.

Jako bych se chtěla usmát, ale podnět nedošel ke rtům. Místo toho jsem pozvedla sklenku. „Děkuju za večeři,“ řekla jsem. „Něco takového jsem nejedla už velmi dlouho.“ Lehce jsme si přitukli, napili se. „Pokud vůbec kdy,“ dodala jsem a sklenku odložila.

Začali jsme sklízet ze stolu.

„Ještě pořád máš chuť položit sítě?“ zeptala jsem se, když jsme umyli nádobí.

„Ano, mám,“ odpověděl jsi a pohlédl jsi na mě. „Určitě.“

„Dobře, tak půjdeme.“

Když jsme vyšli z teplé, příjemné kuchyně, vzduch nám připadal syrový a studený. Šli jsme ostrým krokem a zanedlouho chladu přivykli. Nefoukalo, když jsme ale sestoupili do malé pramice, jako by se z vody zvedal chlad. Seděl jsi na zádi a pozorně jsi mě sledoval, když jsem pomalu veslovala přes záliv k ostrůvku. Síť ležela mezi námi na dně. Bylo vidět hvězdy i přibývající měsíc, ale nebe nebylo dostatečně tmavé, aby jim dalo hloubku, vydávaly jen slabé, bledé světlo.

Dojeli jsme k ostrůvku a já ponořila vesla do vody, abych loď zastavila. Zvedl jsi síť a opatrně přešel na příď. Připadalo mi, že tentokrát působíš mnohem jistěji, a napadlo mě, jestli ti život na tvém ostrově nepřinesl i možnost rybařit. Pojednou jsem zatoužila to vědět. Pustil jsi síť přes zábradlí a já začala opatrnými záběry ve tmavé vodě veslovat. Nespouštěl jsi ze sítě oči, zatímco klesala a mizela z dohledu. Když celá její délka byla ve vodě, zastavila jsem loď a tys k ní připevnil splávek. Rychle jsi na mě pohlédl a než jsi splávek hodil do vody, třikrát jsi na něj plivl. Neubránila jsem se úsměvu.

Když jsme přicházeli vzhůru k domu, z jinak tmavého spícího světa nám žhnulo v ústrety teplé světlo z kuchyně. Přemýšlela jsem, jestli jsi stejně zvědavý na můj život tady, jako jsem já na tvůj na druhé straně zeměkoule. Po všechna ta léta jsi žil ve mně, ale nosila jsem v sobě jen tvou esenci, aniž bych měla představu o tvé skutečné existenci. Kolem tebe bylo světlo. Prostor, kde jsi ve mně přebýval, bylo tím jediným světlem.

Napadlo tě, jak tady za dlouhých tmavých zim žiju? V tomto světě, kde jediným světlem je to, které člověk sám rozžehne.

Po návratu domů jsem nanosila dřevo do obývacího pokoje a znovu rozdělala oheň ve starých kachlových kamnech. Přinesl jsi lahev whisky a dvě sklenky a posadili jsme se do křesel před kamny.

„Ty ses mě na nic nezeptala,“ podotkl jsi.

Trhla jsem sebou a podívala se na tebe. Tváře jsi měl po náhlém přechodu z chladu do tepla zrudlé. Mlčela jsem a hleděla

do ohně. Cítila jsem na sobě tvůj pohled. A po chvíli jsem ti musela pohlédnout do očí.

Když jsem tě poprvé potkala, byl jsi dvakrát tak starý, jako já, věk mi ale nepřipadal důležitý. Myslím, že jsem na něj nikdy nemyslela. Teď jsme si věkem bližší.

V záři ohně mi tvůj obličej připadal jiný, a přesto stejný jako dřív. Věděla jsem, jaké by to bylo, kdybych ho mohla vnímat prsty. Kdybych sledovala každíčkou linii, každou křivku, byly by důvěrně známé. Přesto jsme viděla, že ti vlasy zbělely. Věděla jsem, že obraz, který nosím v paměti, dělí devatenáct let od skutečného muže přede mnou, ale nějakým způsobem mi léta nepřipadala důležitá. Toužila jsem se tě dotknout. Moje ruce by pak věděly. Stačil by můj dotek a ty bys nemusel vyprávět.

Pozorovala jsem tě a připadala jsem si mladší než tehdy před devatenácti lety. Jako by mi roky daly čas potřebný k tomu, abych zastavila předčasné stárnutí. Zároveň jsem si velice dobře uvědomovala, jak je mé fyzické stárnutí skutečné, a ráda bych věděla, do jaké míry odpovídá můj obraz tvým vzpomínkám.

Seděli jsme tam se svými sklenkami a hleděli do ohně.

„Žádné otázky,“ řekla jsem. „Tak zněl slib. Žádné otázky. Nikdy.“ Viděla jsem, jak jsi polkl, a také jsem trochu upila a cítila jsem, jak alkohol pálí v hrdle. Naslouchala jsem vlastním slovům a ta pálila také.

„Já svůj slib držím,“ řekl jsi. „Ale chci tě z tvého vyvázat.“

Odložila jsem sklenku, prohrábla oheň a snažila se rozdmýchat skomírající plameny. „To je totéž, Adame,“ namítla jsem. „To nemůžeš udělat. Můj slib je zkrátka druhá strana tvého.“

„Tak mi něco pověz,“ vybídl jsi mě. „Pověz mi něco o svém životě.“

Neodpověděla jsem. Předklonil ses s lokty zapřenými o kolena a hleděl jsi do ohně.

„Jsi šťastná, Cecilie?“ zeptal ses, aniž jsi na mě pohlédl.

„To je otázka, Adame. To je klíčová otázka.“

Opět jsem se trochu napila whisky a po chvíli jsem vstala. „Myslím, že si půjdu lehnout. Byl to dlouhý den. A teď máme čas. Máme čas spolu mlčet. A máme čas mluvit.“ Zamířila jsem do kuchyně, ale na prahu jsem se zastavila a otočila se. Pozorovala jsem muže u ohně. Viděla jsem ale toho druhého člověka, který s námi byl po celý den. V každém nadechnutí, v každém pohledu, a přesto o něm nepadla jedinkrát zmínka. Naše dítě. A já jsem věděla, že musím odsud, odejít z pokoje a vyjít po schodech nahoru. Věděla jsem, že ještě potřebuju čas.

„Ustlala jsem ti nahoře ve velké ložnici. Dohlédnu na oheň v kamnech.“ A pak, když jsem se otočila k odchodu: „Jsem ráda, že jsi tady. Dobrou noc.“

Když jsem ale ležela v posteli, nemohla jsem usnout. Ležela jsem a dívala se oknem na měsíc. Byl tenoučký a stál vysoko na obloze, přesto vydával jasnou bílou záři. Neslyšela jsem žádné zvuky. Vědomí toho, že jsi tady, však všechno změnilo. Jako by celý dům prošel metamorfózou. Pojednou ožil. Jen kvůli tvému tělu na lůžku v sousední místnosti. Ležela jsem bez hnutí a naslouchala noci.

Když jsem se probudila, panovalo naprosté ticho, přesto jsem věděla, že mi spánek přerušil jakýsi zvuk. Posadila jsem se a naslouchala, pak jsem vstala a zahalila se do deky. Otevřela jsem dveře a vyšla na chodbu. Měsíc po nebi doputoval už dál a svítil oknem dovnitř. Znovu se ozvala hudba, a když jsem pomalu otevřela dveře, linula se ke mně, křehká a neobyčejně intenzivní. Pozorovala jsem tvá záda, jak se v bledé měsíční záři rýsují proti oknu. Pod kůží na zádech jsem viděla neklid svalů, jak se paže pohybovaly s hudbou. Nemusela jsem ti vidět do tváře, abych vycítila slzy.

Překročila jsem práh a svezla se na koberec před kachlovými kamny. Pořád ještě vydávala teplo, ačkoliv v ohništi zbyl už jen žhnoucí popel. Přitáhla jsem si příkrývku těsněji kolem těla.

Když jsi dohrál, jako by ticho dál neslo tóny. Zůstal jsi u okna zády ke mně.

„Říkal jsem jí Mimi,“ pronesl jsi tiše. „Jmenovala se ale Miriam. Ona...“ Slyšela jsem, jak se ti láme hlas. Housle a smyčec jsi odložil na stůl.

„Ššš,“ zašeptala jsem. „Pojď. Pojď si sednout sem ke mně.“

Vydal ses ke mně a já jsem otevřela náruč. Posadil ses a já jsem nás oba zahalila do přikrývky a držela tě v náruči i ve chvíli, kdy jsme pomalu uléhali na zem.

Teprve mnohem později, když bylo vidět měsíc za oknem ložnice a tvé tělo spočívalo bez hnutí vedle mého, jsi začal vyprávět.

Měli jsme pro sebe celou noc a všechny následující noci.

Měli jsme veškerý čas světa.

VI

● ● ● **Zaskočilo mě, jak se ta stará žena změnila.**

Setkali jsme se jen jednou před necelým rokem a tehdy mě udivila vitalitou, hrdým držením těla a silným hlasem. Teď mě do stejné míry překvapilo, jak je křehká. Ležela v anonymní nemocniční posteli lehounká jako vzdech. Hlava na polštáři se podobala vystavenému exponátu. Stál jsem u jejího lůžka a nebyl jsem si jistý, jestli si mou přítomnost uvědomuje. Pojednou však, stále ještě se zavřenýma očima, promluvila.

„*Czy to ty, Adasiu?*“

Slova pouze zašeptala a já nevěděl, co míní, ani co mám odpovědět.

„Jsi to ty, můj drahý Adame?“ pokračovala po chvíli ticha. Přitáhl jsem si ke kraji lůžka židli a posadil se.

„Ano, jsem to já, Adam,“ odpověděl jsem tiše.

Po bledé tváři se rozlil úsměv.

„Čekala jsem tak dlouho,“ zašeptala. Rty měla popraskané a suché. Odmlčela se, jako by ji i těch několik málo slov vyčerpalo.

„Ale teď, teď mám pocit, jako by žádný čas neprošel. Vůbec žádný.“

Hledal jsem, co říct, než jsem ale stačil otevřít ústa, pokračovala.

„Nemusíš nic říkat. Jsi jistě unavený. Taková dlouhá cesta. Tady, jen mě drž za ruku.“ Zvedla ruku z prostěradla, které měla vytažené přes hrud'. Vzal jsem ji do své. Jako bych měl na dlani uschlý list, lehoučký a křehký.

„Vůbec nevádí, že to tak dlouho trvalo. Je to zvláštní, ale teď už to nevádí,“ ujistila mě, když se naše propletené ruce položily na prostěradlo. Cítil jsem, jak jí hrud' s každým namáhavým nadechnutím stoupá a zase klesá.

„Vid', že mi zahraješ, Adame?“

Přikývl jsem.

„Bachovu *Partitu*, že ji zahraješ? A já budu poslouchat. Bude to zrovna jako dřív, nemám pravdu?“

Cítil jsem, jak mi stiskla ruku, pak mě pustila a prsty pohladila moje, stejně jako když jsme se potkali poprvé. Znovu se zarazila, když došla k malíčku.

„A já budu chodit na tvé koncerty, zrovna jako dřív. Budu sedět v první řadě, abych viděla tvé ruce.“ Na chvíli se odmlčela a já cítil, jak prsty nepřestává hladit moje. „Mendelssohnův koncert, myslím. Ten nejdřív.“ Slabě se usmála. „Zrovna jak byl zamýšlen.“

„Ano,“ souhlasil jsem. „Mendelssohnův koncert nejdřív. S ním začneme.“

„Našel jsi, cos hledal, Adame můj?“ zašeptala a její slova vyzněla spíš jako konstatování než otázka. „Oba jsme našli, co jsme hledali.“

Znovu jsem přikývl.

„Oba jsme hledali tak strašlivě dlouho. Ale to všechno už je za námi. Teď když jsme zase našli jeden druhého. Všechno je za námi. Jsme spolu. A zase budeme mít hudbu. Už nikdy žádné ticho.“

Sevřela dlaní mou ruku a s nebývalou silou ji stiskla, nějakou chvíli ale ještě mlčela.

„Našel jsem domov,“ pronesl jsem pomalu.

Přikývla a usmála se, oči měla stále ještě zavřené.

„A až se tam budu vracet, pojeděš se mnou, Claro,“ řekl jsem. „Budeme všichni spolu. A každý čtvrtek přijde Szymon na šachy. Budeme si povídat a poslouchat hudbu. Už nikdy žádné ticho.“

Po tváři staré ženy přešel letmý úsměv. Předklonil jsem se a rty jí přešel po tváři.

„A je tam i Marta,“ zašeptal jsem jí u ucha. „Je v bezpečí, Claro. Marta je u mě také. A Mojše. Jsou tam všichni. Všichni naši drazí.“

Na okamžik se staré ženě zachvěla víčka a zacukaly rty, pak sevření ruky povolilo.

Zvedl jsem její ruku a přiložil si ji ke tváři. Pak jsem ji položil přes druhou, která spočívala na naškrobeném prostěradle.

Místnost byla tichá a pokojná.

Přistoupil jsem k oknu a pohlédl dolů na parkoviště. Byl slunečný den a viděl jsem, jak přes téměř prázdné prostranství běží jakési dítě.

Zvedl jsem ruku a otočil páčkou větracího okna. Když jsem je otevřel, pronikly dovnitř zvuky. Kdesi z dálky se ozývaly motory aut. Zezdola jsem zřetelně slyšel smích toho malého chlapce a spatřil jsem ženu, která se ho snažila chytit. Viděl jsem, že se oba smějí. Nahoru ke mně však dolehl pouze chlapcův zvonivý smích.

Poděkování autorky

Když se mi v myšlenkách poprvé zjevil Adam Anker, nevěděla jsem o něm nic. Časem se ukázalo, že to bylo dobře, protože kdybych pochopila, jak těžké pro mě bude ho na jeho pouti sledovat, možná bych to vzdala. Doufám, že se mi nakonec podařilo hodnověrně a korektně vylíčit jeho původ, osobnost i prostředí, ve kterých se pohyboval.

Mnozí mi přispěchali na pomoc a dodali potřebný materiál. Na úplném počátku jsem se ve Wellingtonu setkala s Tamarou Greenovou, která mě trpělivě provázela, když jsem podnikla první krůčky na pouti do Polska a Krakova. Bylo naprosto neuvěřitelné, že na stole v obývacím pokoji měla zrovna takovou stříbrnou skříňku, jakou jsem už stačila dát Adamovi.

Michail a Zina Tablisovi mě seznámili s přáteli v Melbourne, Jackem a Carol Blousteinovými, kteří mě zase zavedli do Centra holocaustu, kde se Willy Lermer se mnou velkoryse podělil o vzácné kontakty i poznatky.

Starosti mi nedělalo jen Adamovo historické a geografické pozadí, ale také jeho profese. Mé znalosti o hudbě jsou zanedbatelné a potřebovala jsem hodně pomoci, abych svou hlavní postavu správně pochopila a hodnověrně vylíčila. Michail

Tablis mi poskytl nesmírně cenný materiál ohledně kompozice sonáty. Ve Stockholmu mi velice pomohl Peter Schéle z Koncertního domu. Spolu s kolegou Larsem Karlssonem mi zprostředkoval množství informací, které mi umožnily nedocenitelný vhled do hudebního života Stockholmu 70. a 80. let.

Chtěla bych poděkovat Agnieszce Kosinské z nadace Czesława Miłosze za příznivou reakci, když jsem požádala o povolení v románu citovat tři polské básně. Nejdříve jsem je našla v překladu Czesława Miłosze do angličtiny.

Maria Myhrbergová, kterou mi osud postavil do cesty jednoho letního dne ve Stockholmu, mi po celou cestu poskytovala pomoc i povzbuzení a spoustu podnětů. Její překlad polských básní je konečným důkazem, že náhoda přináší člověku přesně to, co potřebuje!

Opět dlužím obrovský dík své novozélandské redaktorce Rachel Scottové. Když kritickým pohledem pročetla můj rukopis, jako bych odevzdala surový kámen a dostala zpět zbroušený. A pak je tu překladatel Manni Kössler. Jak popsat, když najdete souznění duší? Má švédská redaktorka Berit Åbergová a vy všichni ostatní z nakladatelství Albert Bonniers Förlag, díky vám se vždy cítím tak uznávaná a opečovávaná.

Má neúnavná agentka Kathleen Andersonová, která nepřestává dělat zázraky – jak jen dostatečně poděkovat jí?

A pak je tu moje maminka, která celou dobu netrpělivě naléhala a vyptávala se, kdy už román konečně dopíšu. Tolik se chtěla dozvědět, jak to dopadne. A samozřejmě je tu moje rodina. Tuto knihu věnuji svým třem synům v naději, že po přečtení možná pochopí to i ono, co jsem jim jiným způsobem nedokázala zprostředkovat.

A teď už je kniha skutečně hotová! Obzvláště mě těší, že nejdříve vyjde právě ve Švédsku!

*Linda Olsson
Auckland v březnu 2008*

Linda Olsson

Sonáta pro Miriam

Ze švédského originálu Sonat till Miriam
vydaného nakladatelstvím Albert Bonniers Förlag v roce 2008
(ve spolupráci s Partners in Stories Stockholm AB, Sweden)
přeložila Jana Svatošová
Typografie Vladimír Verner
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2016 jako svou 1500. publikaci
Vydání první. AA 9,98. Stran 256
Odpovědná redaktorka Marie Válková
Vytiskla Těšínská tiskárna, a. s..
Doporučená cena 278 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-674-1